

BURDUR MERKEZDE YER ALAN CAMİLER

Düriye BEYAZ

Mayıs 2020

DENİZLİ

BURDUR MERKEZDE YER ALAN CAMİLER

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı**

Düriye BEYAZ

Doç. Dr. Mustafa BEYAZIT

Mayıs 2020

DENİZLİ

BİLİMSEL ETİK

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza

Düriye BEYAZ

ÖN SÖZ

Burdur Merkez'de yapılan çalışmalar sonucunda on üç cami tespit edilmiş ve incelenmiştir.

"Burdur Merkez'de Yer Alan Camiler" adlı tez konusunu seçmemde bana yol gösteren, bilimsel anlamda her türlü yardım ve eleştirileri ile içtenlikle destek olan danışmanım Doç. Dr. Mustafa BEYAZIT'a teşekkür ederim. Tez konusu içerisinde yer alan kitabelerin, panoların okunmasında yardımcı olan Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT'a ve tezimde Burdur'a özgü taşın analizinin yapılmasında yardımcı olan Prof. Dr. Halil KUMSAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez konusu kapsamında ele aldığımız camiler ile ilgili mevcut olan plân, fotoğraf ve kaynaklarını benden esirgemeyen Arş. Gör. Mustafa EKMEKÇİ'ye teşekkür ederim. Araştırmalarım sırasında paylaşımlarını esirgemeyen Burdur İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne, Burdur Müzesi'ne ve Burdur İl Müftülüğü'ne teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında yanımda olan, eğitim hayatım boyunca benden maddi manevi desteğini esirgemeyen sevgili aileme sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Tezime maddi desteği sağlayan Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Koordinasyon Birimi çalışanlarına teşekkür ederim.

ÖZET

BURDUR MERKEZ'DE YER ALAN CAMİLER

BEYAZ, Düriye
Yüksek Lisans Tezi
Sanat Tarihi ABD
Tezli Yüksek Lisans Programı
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Mustafa BEYAZIT

Mayıs 2020, 283 Sayfa

Yerleşimi neolitik çağa kadar inen Burdur, zengin tarihe sahiptir. Burdur, ilk olarak Anadolu Selçuklu Devleti zamanında Türk egemenliğine girmiş ve imar faaliyetlerinde bulunarak zamanla bölge Türkleştirilmiştir. Daha sonra bu faaliyetler Hamidoğulları Beyliği, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir.

Burdur şehir merkezinde, alan çalışmaları sonucunda tescillenmiş on üç cami tespit edilmiştir. İncelediğimiz eserler arasında 1861-1862 yılında inşa edilmiş Saden Camii hariç diğer eserler Burdur'da 1914 yılında meydana gelen depremde su basman seviyesine kadar yıkılmış ve yeniden yapılmıştır. Bu doğrultuda ele aldığımız camiler 19. ve 20. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Camiler ilk olarak kronolojik bir sırayla tek tek incelenmiştir. Daha sonra plân ve mekân anlayışı, mimari elemanlar, yapı elemanları, süsleme, malzeme, teknik, baniler ve sanatçılar başlıkları altında benzer örneklerle karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve Türk mimarisine katkısı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Burdur, Merkez, Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi, Dini Mimari, Cami, Ahşap Tavan, Mihrap.

ABSTRACT

Mosques Located in Burdur Center

BEYAZ, Düriye
Master Thesis
Department of Art History
Master's with Thesis Programme
Adviser: Doç. Dr. Mustafa BEYAZIT

May 2020, 283 Pages

Burdur, which is a settlement dating back to Neolithic Age, it has a rich history. Burdur, went under the Turkish rule in the Anatolian Seljuks period first and over time Turkified the region by doing public works. Then this public works continued in Hamitoğulları Dynasty, Ottoman Empire and Republic period.

As a result of field studies has been identified thirteen mosque registered in Burdur center city. The analyzed works, collapsed as well as to the level of basement in earthquake in Burdur 1914 year and mosques were rebuilt. Saden Mosque, which was built only in 1861-1862 year, it has not affected by earthquake and it has been reached with with original form until today. The mosques we consider are dated the 19th and 20th century.

Mosques have been examined in chronological order one by one first. Then mosques have been evaluated by compare with similar examples under the titles plan and place understanding, architectural elements, construction materials, decoration, material, technical and artists and its was emphasized over contribution to Turkish architecture.

Keywords: Burdur, Center, Ottoman Period, Republic Period, Religious Architecture, Mosque, Wood Ceiling, Mihrab.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BURDUR TARİHİ, COĞRAFYASI VE CAMİ MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

1.1.Burdur Tarihi.....	4
1.2.Burdur Coğrafyası.....	7
1.3.Cami Mimarisinin Gelişimi.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

BURDUR MERKEZDE YER ALAN CAMİLER

2.1. Saden Camii.....	14
2.1.1. Mimari Özellikler.....	16
2.1.2. Süsleme Özellikleri.....	23
2.1.2.2. Ahşap Süsleme.....	23
2.1.2.3. Taş Süsleme.....	27
2.1.3. Yazı.....	30
2.1.4. Malzeme ve Teknik.....	30
2.2. Gazi Camii.....	30
2.2.1. Mimari Özellikler.....	31
2.2.2. Süsleme Özellikleri.....	37
2.2.2.1. Alçı Süsleme.....	37
2.2.2.2. Ahşap Süsleme.....	39
2.2.2.3. Taş Süsleme.....	43

2.2.3. Yazı.....	44
2.2.4. Malzeme ve Teknik.....	44
2.3. Selimoğlu Camii.....	45
2.3.1. Mimari Özellikler.....	46
2.3.2. Süsleme Özellikleri.....	52
2.3.2.1. Alçı Süsleme.....	52
2.3.2.2. Ahşap Süsleme.....	54
2.3.3. Yazı.....	58
2.3.4. Malzeme ve Teknik.....	59
2.4. Şeyh Sinan Camii.....	59
2.4.1. Mimari Özellikler.....	60
2.4.2. Süsleme Özellikleri.....	66
2.4.2.1. Alçı Süsleme.....	66
2.4.2.2. Ahşap Süsleme.....	68
2.4.2.3. Taş Süsleme.....	70
2.4.3. Malzeme ve Teknik.....	72
2.5. Hacı Mahmut Camii.....	73
2.5.1. Mimari Özellikler.....	73
2.5.2. Süsleme Özellikleri.....	81
2.5.2.1. Alçı Süsleme.....	81
2.5.2.2. Ahşap Süsleme.....	84
2.5.2.3. Taş Süsleme.....	88
2.5.3. Yazı.....	89
2.5.4. Malzeme ve Teknik.....	89
2.6. Ulu Camii.....	90
2.6.1. Mimari Özellikler.....	94
2.6.2. Süsleme Özellikleri.....	104

2.6.2.1. Alçı Süsleme.....	104
2.6.2.2. Ahşap Süsleme.....	109
2.6.2.3. Taş Süsleme.....	122
2.6.3. Yazı.....	125
2.6.4. Malzeme ve Teknik.....	126
2.7. Hacı Abdullah Camii.....	126
2.7.1. Mimari Özellikler.....	127
2.7.2. Süsleme Özellikleri.....	137
2.7.2.1. Alçı Süsleme.....	137
2.7.2.2. Ahşap Süsleme.....	141
2.7.2.3. Taş Süsleme.....	146
2.7.3. Yazı.....	147
2.7.4. Malzeme ve Teknik.....	148
2.8. Hecin Dede Camii.....	148
2.8.1. Mimari Özellikler.....	149
2.8.2. Süsleme Özellikleri.....	156
2.8.2.1. Alçı Süsleme.....	156
2.8.2.2. Ahşap Süsleme.....	159
2.8.3. Yazı.....	163
2.8.4. Malzeme ve Teknik.....	163
2.9. Necatibey Camii.....	164
2.9.1. Mimari Özellikler.....	164
2.9.2. Süsleme Özellikleri.....	171
2.9.2.1. Alçı Süsleme.....	171
2.9.2.2. Ahşap Süsleme.....	174
2.9.3. Yazı.....	175
2.9.4. Malzeme ve Teknik.....	175

2.10. Eski-Yeni Camii.....	175
2.10.1. Mimari Özellikler.....	177
2.10.2. Süsleme Özellikleri.....	184
2.10.2.1. Alçı Süsleme.....	184
2.10.2.2. Ahşap Süsleme.....	191
2.10.2.3. Taş Süsleme.....	198
2.10.3. Yazı.....	199
2.10.4. Malzeme ve Teknik.....	199
2.11. Mustafa Hoca Camii.....	200
2.11.1. Mimari Özellikler.....	200
2.11.2. Süsleme Özellikleri.....	207
2.11.2.1. Alçı Süsleme.....	207
2.11.2.2. Ahşap Süsleme.....	209
2.11.3. Yazı.....	211
2.11.4. Malzeme ve Teknik.....	211
2.12. Taşdemir Camii.....	212
2.12.1. Mimari Özellikler.....	213
2.12.2. Süsleme Özellikleri.....	220
2.12.2.1. Alçı Süsleme.....	220
2.12.2.3. Taş Süsleme.....	223
2.12.3. Yazı.....	226
2.12.4. Malzeme ve Teknik.....	226
2.13. Recep Camii.....	227
2.13.1. Mimari Özellikler.....	227
2.13.2. Süsleme Özellikleri.....	232
2.13.2.1. Alçı Süsleme.....	232
2.13.2.2. Ahşap Süsleme.....	235

2.13.3. Yazı.....	240
2.13.4. Malzeme ve Teknik.....	240

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

3.1. Plân ve Mekân Anlayışı.....	241
3.2. Mimari Elemanlar.....	243
3.2.1. Örtü.....	243
3.2.2. Destekler ve Sütun Başlıkları.....	244
3.2.2.1. Duvarlar.....	244
3.2.2.2. Sütun ve Ayaklar.....	244
3.2.2.3. Kemerler.....	244
3.3. Yapı Elemanları.....	245
3.3.1. Son Cemaat Yerleri.....	245
3.3.2. Kapılar.....	245
3.3.3. Pencereler.....	245
3.3.4. Mihraplar.....	246
3.3.5. Minberler.....	247
3.3.6. Vaaz Kürsüleri.....	247
3.3.7. Mükebbire.....	248
3.3.8. Mahfiller.....	248
3.3.9. Minareler.....	248
3.3.10. Merdivenler.....	249
3.3.11. Avlular.....	249
3.4. Süsleme.....	249
3.4.1. Alçı Süsleme.....	250
3.4.2. Ahşap Süsleme.....	252
3.4.3. Taş Süsleme.....	252

3.5. Yazı.....	253
3.6. Malzeme ve Teknik.....	253
3.6.1. Alçı Malzeme.....	253
3.6.2. Ahşap Malzeme.....	254
3.6.3. Taş Malzeme.....	254
3.6.4. Metal Malzeme.....	254
3.7. Baniler ve Sanatçılar	255
SONUÇ.....	257
KAYNAKLAR.....	259
ÖZGEÇMİŞ.....	268

KISALTMALAR DİZİNİ

Age.	:	Adı geçen eser
Agm.	:	Adı geçen makale
Agt.	:	Adı geçen tez
AKVKBK	:	Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
Bk.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
Çiz.	:	Çizim
Fot.	:	Fotoğraf
H.	:	Hicri
Km		kilometre
M.	:	Miladi
m.		metre
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
TDV.	:	Türk Diyanet Vakfı
VGM	:	Vakıflar Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

"Burdur Merkez'de Yer Alan Camiler" tez konusunu oluşturmaktadır. Tez konusunun belirlenmesindeki etken Burdur Merkez'deki camilerle ilgili detaylı bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Burdur Merkez'deki camiler hakkında bugüne kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Ancak Burdur ile ilgili M. Murat Bozcu'nun hazırladığı "Burdur İlinde Türk Mimarisi: Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Eserleri"¹ isimli kitapta Burdur merkezdeki camiler yüzeysel olarak ele alınmıştır.

Camiler öncelikle mimari, süsleme, yazı, malzeme ve teknik açıdan tanıtılıp, sonra benzer örneklerle karşılaştırılarak Türk mimarisi açısından yeri ve önemi belirlenmiştir.

Tez konusu kapsamında tespit edilen camiler, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından tescillenmiştir. Tez konusu kapsamında incelenen eserlerden Saden Camii hariç diğer yapılar Burdur'da 1914 yılında meydana gelen depremde yıkılmış ve yeniden inşa edilmiştir. Yapılar genellikle XIX. ve XX. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

XIX. yüzyılda inşa edilen ve özgün haliyle günümüze kadar gelen Saden Camii, Burdur'da bir dönem mütesellim olarak görev yapmış hayriyye tüccarı Hacı İsmail Ağa tarafından inşa ettirilmiştir. Yapı, günümüzde Burdur Merkez'deki en erken tarihli camidir.

İncelediğimiz eserler arasında en geç tarihli eser Mustafa Hoca Camii'dir. Yapının kim tarafından yaptırıldığı ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Camiler genellikle kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda inşa edilmiştir. Yapıları anlatırken yön konusunda bir karışıklık olmaması için mihrap nişinin olduğu duvara güney cephe, karşısındaki duvara kuzey cephe, diğer iki duvar ise doğu ve batı cephe şeklinde tanımlamaya çalışılmıştır.

Burdur hakkında literatür çalışmalarında mevcut kaynaklara büyük ölçüde ulaşılmıştır². Antalya Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Burdur Müzesi, Burdur İl Kültür ve

¹Mustafa Murat Bozcu, *Burdur İlinde Türk Mimarisi: Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Eserleri*, Burdur Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Burdur, 2013.

²Rıza Erdem, *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*, Burdur, 1946;Anonim, *Burdur İl Yıllığı*, Burdur Valiliği, İstanbul, 1955;Hüsamettin Tanış, *Burdur İl Yıllığı*, Ankara, 1967;Metin Tuncel, "Burdur", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul, 1992, s. 426-429; Yusuf Ekinci, *Burdur*, Ankara, 1995; Anonim, *Burdur İli*

Turizm Müdürlüğü ve Burdur İl Müftülüğü'nden tez konusuyla alakalı belgeler için kaynak taraması yapılmıştır.

Arazi çalışmalarımız esnasında tespit edilen camiler yerinde incelenip, fotoğrafları çekilip, plân ve krokileri çizilmiş, rölöveleri çıkarılmıştır. Literatür ve saha çalışması sırasında elde edilen bilgiler ve görsel malzemelerden yararlanılarak Sanat Tarihi disiplini içerisinde değerlendirilmiştir.

Çalışmamız giriş, birinci bölüm, ikinci bölüm, üçüncü bölüm, sonuç ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır.

Birinci bölümde yapıların bulunduğu Burdur'un tarihi, coğrafyası tanıtılmış, tez konumuz ile bağlantılı olarak cami mimarisinin gelişimi hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölüm katalog kısmından oluşmaktadır. Katalog kısmında tarihsel bir sıra içerisinde anlatılan yapılar mimari, süsleme, yazı, malzeme ve teknik açıdan ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde katalogta yer alan camiler plân ve mekân anlayışı, mimari elemanlar, yapı elemanları, süsleme, yazı, malzeme ve teknik başlıkları altında değerlendirilmiştir. Daha sonra yapılar Burdur ve çevresinde yer alan çağdaş örnekleriyle karşılaştırılmıştır.

Sonuç kısmında ele aldığımız yapıların bölge mimarisine katkısı üzerinde durulmuş ve Osmanlı Dönemi ile Cumhuriyet Dönemi mimarisindeki yeri ve önemine dikkat çekilmiştir.

Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları., İstanbul, 1996; Şevket Bütün, *Temettuat Defterlerine Göre (H. 1260-M. 1844) Burdur'un Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2001; Anonim, *Burdur Merkez Kültür Envanteri*, Burdur Valiliği, Ankara, 2007; Sait Kofçulu, *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006; Bayram Çetin, *Burdur Kent Coğrafyası*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2007; Hasan Kür, *210 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre Burdur Kazası'nın İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısı (H. 1255-1266/M. 1839-1845)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2008; Anonim, *Geçmişten Günümüze Burdur Kültür Envanteri*, Burdur Belediye Başkanlığı, Burdur, 2009; Güngör Göçer, *220 ve 221 Numaralı Şer'iyye Sicillerine Göre Burdur'un Sosyo-Ekonomik Tarihi (1889-1893)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2010; Mustafa Ekmekçi, *Burdur Merkezdeki Osmanlı Dönemi Çeşmeleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2012; Anonim, *Seçilmiş Görsellerle Burdur*, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2013; Sertan Atasoy, *Burdur'un İlçelerindeki Türk Dönemi Eserleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2013; İbrahim Şimşek, "Değişen, Gelişen Burdur", *Teke Yöresi Sempozyum Bildirileri*, C. 2, Burdur, 2015, s. 1297-1312; Mustafa Ali Uysal, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Burdur'da İdari Yapı", *Teke Yöresi Sempozyum Bildirileri*, C. 2, Burdur, 2015, s. 1045-1062; Yusuf Ekinci, *Burdur Kültürü*, Ankara, 2016, s. 47.

Kaynakçada yararlandığımız eserler; arşiv kaynakları, sözlü kaynak, araştırma kaynakları, gazeteler ve internet kaynakları olarak beş başlık altında ele alınmış ve kendi içerisinde alfabetik bir şekilde sıralanmıştır.

I. BÖLÜM

BURDUR TARİHİ, COĞRAFYASI VE CAMİ MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

1.1. Burdur Tarihi

Akdeniz bölgesi, Göller Yöresi'nde yer alan Burdur'un tarihi, yapılan kazı ve araştırmalar sonucu Neolitik Çağ'a kadar inmektedir³. Özellikle de Burdur'a 25 km. uzaklıkta bulunan Hacılar Höyüğü ve 16 km. uzaklıktaki Kuruçay Höyüğü'nde⁴ yapılan kazı çalışmaları sonucu ortaya çıkan buluntular sayesinde bu iki yerleşimin Neolitik ve Kalkolitik Çağ'a ait olduğu anlaşılmıştır⁵.

Eski Çağ kaynaklarına göre Burdur ve çevresinin eski adı Limobrama/Limonobria sözcüğünden türemiş olup sonradan değişerek Burdur olmuştur⁶. Ancak Burdur ismi yalnızca bununla sınırlı kalmayıp ismi hakkında çeşitli rivayetler ve efsaneler vardır⁷.

Burdur, uzun yıllar Pisidia hakimiyetinde kalmış ve daha sonra Hitit, Frigya ve Lidya egemenliğine girmiştir⁸. M.Ö. 546 yılında Lidyalıların Pers İmparatorluğu'na yenilmesi üzerine bölgede Pers hakimiyetine girmiştir⁹. Makedonya Kralı Büyük İskender'in Anadolu'ya gelip M.Ö. 333'te Pers yönetimine son vermesinin ardından Pamfilya, Likya ve Karya'yı¹⁰ almış ve daha sonra bölgenin idaresi M.Ö. 301 yılında Selefkoslar'ın egemenliğine geçerek Bergama Krallığı'na bağlanmıştır¹¹. M.Ö. 30 yılında Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine geçen Burdur, en parlak dönemini

³Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 47; Anonim (2013), *age.*, s. 11.

⁴Burdur'un 15 km. kadar güneybatısında yer alan Kuruçay Höyüğü'nde kazı çalışmaları 1978 yılında başlamış ve 1979 yılına kadar 700 m²'i aşan alanda kazı çalışmaları genişletilmiştir. Bilgi için bk., Refik Duru, "Kuruçay Höyüğü Çalışmaları", *II. Kazı Sonuçları Toplantısı*, T.C. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 1980, s. 47.

⁵B. Çetin, *agt.*, s. 66.

⁶İsa Kayacan, *Burdur Hatırlatmaları*, Ankara, 1988, s. 9.

⁷Eski Yunan mitolojisi kahramanı Ulis, tanrılar tarafından cezalandırılır ve Antalya'ya gelir. Kutup yıldızını takip ederek kuzeye doğru ilerler. Karşısına bir göl çıkar. Tanrılar "Ezostas!" (Burada Dur!) diye seslenir. Bunun üzerine burayı yurt edinir. Zamanla Selçuklular tarafından fethedilir ve köyün adının "Ezostas" yani "Burada Dur!" olduğunu öğrenirler. Daha sonra Türkmen aşiretleri "Burada Dur!" kelimesini Burdur olarak değiştirip, kullanmaya başlarlar. Bk., Osman Koçibay, "Burdur İsminin Menşei", *Yeni Gün Gazetesi*, Burdur, 18 Eylül 2018, s. 5; İ. Kayacan, *age.*, s. 8-9; Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 44-46.

⁸Anonim (2007), *age.*, s. 14.

⁹Anonim (1955), *age.*, s. 93.

¹⁰Anonim (1955), *age.*, s. 93; Ekrem Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, Net Turistik Yayınları, İstanbul, 2003, s. 195-200.

¹¹ Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 50.

yaşamıştır¹². M.S. 395'te Roma'nın ikiye ayrılması sonucu Burdur ve çevresi, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'na kalmış ve "Polydorion" adıyla anılmaya başlamıştır¹³.

Malazgirt Savaşı'yla (1071) Selçuk Türklerinin eline geçen bölgeye Türkmenlerin Kınalı Aşireti, Burdur'da Şekerpınar-Hamambendi yöresine yerleşmişlerdir¹⁴. 1147 yıllarında başlayan Haçlı Seferleri esnasında Selçuklu sultanı II. Kılıçarslanmücadeleye katılmış ve II. Kılıçarslan'ın Denizli, Uluborlu, Burdur ve Antalya'yı ele geçirmesi üzerine Türkmen aşiretlerini hakimiyeti altında toplamıştır¹⁵. Sonrasında Eğirdir, Borlu, Yalvaç ve Antalya'nın ele geçirilmesinin ardından bu bölgelere Hamid Bey idaresindeki Türkmenler yerleştirilmiştir¹⁶.

1308 yılında Selçukluların dağılması sonucu Anadolu'da beylikler dönemi başlamış ve bu dönemde Burdur, Eğirdir, Isparta çevresinde Hamid Aşireti'nin başında bulunan İlyas bin Hamidoğlu Feleküddin Dündar Bey önderliğinde merkezleri Borlu ve Eğirdir olmak üzere Hamidoğulları Beyliği kurulmuştur¹⁷. Zamanla beyliğin sınırlarını güneye doğru genişleten Dündar Bey kendini sultan ilan etmiştir¹⁸.

1323 yılında Emir Çoban'ın oğlu Timurtaş, İlhanlıların valiliğine atandıktan sonra Dündar Bey'in üzerine yürüyerek Göller Yöresi'nin büyük bir kısmını ve Burdur'u ele geçirmiştir¹⁹. Dündar Bey'in ölümünden sonra oğlu Hızır Bey harekete gerek Beyşehir, Seydişehir ve Akşehir'i topraklarına katmıştır²⁰.

XIV. yüzyıl ilk yarısında Burdur'a uğrayan Arap gezgin İbn Battuta, seyahatnamesinde Burdur'u akarsuları bol, bahçelik ve kalesinin yüksek bir tepe üzerinde kurulu olduğunu söylemektedir²¹.

¹²İ. Şimşek, agm., s. 1297.

¹³B. Çetin, *agt.*, s. 69.

¹⁴Y. Ekinci (1995), *age.*, s. 15.

¹⁵S. Kofoğlu, *age.*, s. 75.

¹⁶Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 52.

¹⁷Bahriye Üçok, "Hamidoğulları Beyliği", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1, Ankara, 1955, s. 76; Seda Şimşek Tolacı, *Burdur Kent Yapısının Kültürel ve Mekansal Dinamikleri: Tarihsel Süreçte Konut Yapılarının Mekansal Değişim ve Dönüşümlerinin Saptanmasına Yönelik Tipolojik Bir Araştırma*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, 2015, s. 16.

¹⁸Anonim (2009), *age.*, s. 11.

¹⁹M. Tuncel, agm., s. 427.

²⁰R. Erdem (1946), *age.*, s. 4; Anonim (2007), *age.*, s. 15-16.

²¹İbn Battuta, *İbn Battuta Seyahatnamesi*, (Çev. A. Sait Aykut), Yapı Kredi Yayınları, C. 1, İstanbul, 2000, s. 472.

1340'lı yıllarda Hamidoğulları'nın başında Muzafferüddin Mustafa Bey bulunurken XIV. yüzyıl ikinci yarısında beyliğin idaresine oğlu Hüsameddin İlyas Bey geçmiştir²². İlyas Bey, Karamanoğullarıyla olan savaşında kaybettiği toprakları Germiyanogulları'nın ve Osmanogulları'nın yardımıyla geri alır²³. Ardından beyliğin başına geçen Kemaleddin Hüseyin Bey'den Osmanlı Sultanı I. Murad, savaş karşılığı olarak Akşehir, Beyşehir, Şarkikaraağaç, Yalvaç, Isparta, Burdur Kalesi ve şehri satın alır²⁴. 1391 yılında Sultan Yıldırım Beyazıt, Hamidoğulları'dan geri kalan toprakları alır ve Anadolu Beylerbeyliği merkezi olan Kütahya'ya bağlanır²⁵. Ankara Savaşı (1402) sonrasında Timur Hamidoğulları'na topraklarını geri vermiştir²⁶. Ancak 1423 yılında toprakların geri alınmasıyla başlayan ve Hamidoğlu Osman Çelebi'nin öldürülmesiyle biten olaylar karşısında Hamidoğulları tamamen ortadan kalkmış ve bütün araziler Osmanlıların eline geçmiştir²⁷.

15. yüzyıl sonları ve 16. yüzyıl başlarındaki tahrir defterlerine göre Burdur, Hamit Sancağı kazalarındandır²⁸. 1522 tarihli Hamid Sancağı mufassal tahrir defterlerine göre dokuz kazaya ayrılmış ve Karaağaç-ı Gölhisar/Garbi Karaağaç (Acıpayam)²⁹nahiyelerdeki bazı köyler Burdur'a bağlanmıştır³⁰.

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Burdur' da, Sultan III. Mustafa döneminde kültür alanında bir takım gelişmeler yaşanmıştır³¹. XIX. yüzyılda idari değişiklikler sebebiyle Hamid sancağı parçalanmış ve Burdur merkezli yeni sancak oluşturulmuş ve Konya vilayetine bağlanmıştır³².

²²S. Kofoğlu, *age.*, s. 229.

²³Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 55; Anonim (2007), *age.*, s. 16.

²⁴Ş. Bütün, *agt.*, s. 8.

²⁵Ş. Bütün, *agt.*, s. 8.

²⁶S. Kofoğlu, *age.*, s. 293.

²⁷S. Kofoğlu, *age.*, s. 296-297.

²⁸Ş. Bütün, *agt.*, s. 8.

²⁹Zeki Arıkan, *XV. - XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü (Doçentlik Tezi), İzmir, 1982, s. 47-51; Mehmet Yaşar Ertaş, *XV. - XVI. Yüzyıllarda Karaağaç-ı Gölhisar (Acıpayam), Kazası*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007, s.27-29.

³⁰Anonim (2009), *age.*, s. 11; Serkan Sarı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2008, s. 154.

³¹G.Göçer, *agt.*, s. 7.

³²H. Kür, *agt.*, s. 4.

1914 yılında Burdur'da şiddetli bir deprem yaşanarak birçok kişi hayatını kaybetmiş ve Saden Camii haricindeki diğer camileryıkılmıştır³³.

1923 yılına kadar Burdur Konya vilayetine bağlı olup, 1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle il olmuştur³⁴.

1.2. Burdur Coğrafyası

Anadolu'nun güneybatısında Göller Yöresi'nde bulunan Burdur, 36° 53' ve 37° 50' kuzey enlemleri ile 29° 24' ve 30° 53' doğu boylamları arasında yer almaktadır³⁵.

Burdur, Göller Yöresi'ndeki Batı Torosların iç kısımlarında yer alan 2276 m. yüksekliğindeki Akdağ'ın kuzey yamaçlarına kurulmuştur³⁶. Güneyinde Antalya, batısında Denizli, güneybatısında Muğla, kuzeyinde Afyon ve Isparta bulunan ilin ortalama yüzölçümü 7835 kilometrekare³⁷ olup deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 1000 metredir³⁸. Türkiye topraklarının yaklaşık 0.88'ini kaplamaktadır³⁹.

Engelibeli bir araziye sahip olan ildeki en önemli dağlar, Söğüt, Akdağ, Kocaş, Eşeler, Kestel ve Katrancık dağları olmakla beraber bu dağların arasında geniş düzlükler bulunmaktadır⁴⁰. Söğüt dağları kentin kuzey ve kuzeybatısını sınırlar ve en yüksek yeri 1919 metre ile Çatal Tepe'dir⁴¹. En önemli gölü ise tektonik oluşumlu, 34 kilometre uzunluğunda ve 180 kilometrekare yüzölçümüne sahip Burdur Gölü'dür⁴².

Burdur, Akdeniz Bölgesi'nin sınırları içinde olsa da Toros Dağları'nın kuzeyinde kaldığı için karasal iklim etkilidir⁴³. Bu sebeple yazlar sıcak kışlar soğuk ve sert geçer⁴⁴.

³³Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 59; Burdur'da yer alan eserlerle ilgili yapılmış bazı tezler için bk., M. Ekmekci, *agt.*, s. 15-45; S.Atasoy, *agt.*, s. 9-80.

³⁴ Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 59.

³⁵Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 78.

³⁶ Y. Ekinci, *age.*, s. 82.

³⁷ R. Erdem (1946), *age.*, s. 5.

³⁸ M. M. Bozcu, *age.*, s. 5.

³⁹Anonim (1996), *age.*, s. 3.

⁴⁰Anonim (2013), *age.*, s. 6.

⁴¹ Y. Ekinci (2016), *age.*, s. 79.

⁴²Anonim (2013), *age.*, s. 6

⁴³M. M. Bozcu, *age.*, s. 5.

⁴⁴ M. M. Bozcu. *age.*, s. 5.

Yıllık ortalama sıcaklık derecesi 13.2°C'dir⁴⁵. Burdur merkezde yıllık yağış miktarı ise 241.5 milimetredir⁴⁶.

Burdur Merkez ilçeyle birlikte Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Gölhisar, Karamanlı, Kemer, Tefenni ve Yeşilova olmak üzere 11 ilçeden oluşmaktadır⁴⁷. Sınırları içerisinde 203 köy bulunan Burdur'un 2017-2018 nüfus sayımına göre nüfusu 268.157, nüfus yoğunluğu ise 37'dir.

1.3. Cami Mimarisinin Gelişimi

Müslümanların bir arada namaz kılmak için toplandıkları ibadet mekânına cami denir⁴⁸. Mescitten farkı ise cuma ve bayram namazlarında hutbenin okunduğu bir minbere sahip olmasıdır⁴⁹.

İslâm dininin egemen olduğu geniş coğrafi sınırlar içerisinde cami değişik biçimlerde plânlanmış ve bu biçimlerin gelişmesinde iklim değişiklikleri ve yerel etmenler etkili olmuştur⁵⁰.

Cemaatin toplandığı ilk yer olan ve 21 Eylül 622 yılında inşa edilen Mescid-i Nebevi, kerpiçten örülmüş bir duvarla çevrili, kare avlu ve avlunun bir kenarında dizili odalardan oluşmaktadır⁵¹. Namazların avluda kılınması ve cemaati güneşten korumak amacıyla, avlunun bir kenarında hurma ağacı gövdesiyle taşınan ve ağacın dallarından yapılmış, çamurla sıvanmış, düz çatıyla örtülü bir gölgelik oluşmasına neden olmuştur⁵².

Dört Halife döneminde inşa edilen ve erken İslâm cami tipinin karakteristik örnekleri olan Kûfe ve Basra Camileri de Mescid-i Nebevi'deki avlu ve revak düzenini devam ettirir⁵³.

⁴⁵Anonim (1996), *age.*, s. 6.

⁴⁶Anonim (1996), *age.*, s. 6.

⁴⁷H. Tanış, *age.*, s. 87.

⁴⁸Adnan Turani, *Sanat Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 26.

⁴⁹Metin Sözen-Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 49.

⁵⁰Ayla Ödekan, "Cami", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Yapı ve Endüstri Merkezi Yayınları, C. 1, İstanbul, 1997, s. 317.

⁵¹Suut Kemal Yetkin, *İslâm Ülkelerinde Sanat*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984, s. 18.

⁵²İbrahim Ateş, "Mescid-i Nebevi'nin Yapıldığı Günden Bu Yana Geçirdiği Genişletme Girişimleri", *Vakıflar Dergisi*, S. 24, Ankara, 1994, s. 6.

⁵³A. Ödekan, *agm.*, s. 317.

İslâmiyetin ve İslâm sanatının genişleyip yayıldığı Emeviler döneminde, cemaatin saflar halinde toplanması, imamın sesini daha kolay duyabilmesi ve ibadet sırasında ön saflarda olma isteği cami plânlamasında enine bir genişlemeye sebep olmuştur⁵⁴. Üç sahnalı enine bir düzenleme gösteren Şam Emeviye Camii'nin, harime açılan cümle kapısından mihraba uzanan ana aks, caminin orta kısmını esas sahnalara çapraz bir sahn halinde kesen dehlizle belirtilmiştir⁵⁵. Eksen üzerindeki uzun ve daha yüksek çatısı ile önemi belirtilmiş olan sahn, kubbeli maksure ve bunun da nihayetindeki mihraptan meydana gelen mimari kompozisyon, inşa edilen camilerde tesirini göstermiştir⁵⁶.

Karahanlılar döneminde cami mimarlığına örtü sistemi olarak kubbe girmiştir⁵⁷. 11. yüzyılda inşa edilmiş olan Kışlak Hazara (Diggârân) Camii, dört sütunun taşıdığı merkezi bir kubbe ile örtülü ve köşeleri küçük kubbeler yerleştirilmiş kare plânlı bir yapıdır⁵⁸. Enine dikdörtgen plâna sahip Talhatan Baba Camii'nin mihrap önü geniş payeler üzerine oturan kubbe ile doğu ve batı kısımları tonozlarla örtülüdür⁵⁹. Karahanlı ve Gazneli dönemlerini temel alan Büyük Selçuklu Devleti döneminde mimari anlamda yeni açılımlar ortaya koymakla beraber Anadolu'da meydana gelecek köklü bir mimari geleneğin ilk yapı taşları olmaları açısından önemlidir⁶⁰. Bu dönem yapılarında mihrap önü bölümü bir eyvanla, diğer üç yanında da birer eyvan bulunan revaklı avluya açılan çok sütunlu harim tipini tercih etmişlerdir⁶¹. İsfahan, Zevvare, Gülpayegan ve Ardistan Mescid-i Cumaları örnek gösterilebilir⁶². Büyük Selçuklu döneminde inşa edilen ve Anadolu'ya getirdikleri Mescid-i Cumaların plân şemaları değişikliğe uğramış, revaklı ve eyvanlı avlu harime dahil edilmiş, orta sahına kubbenin önündeki eyvandan sonra avluyu temsilen bir şadırvan bulunan aydınlık feneri yerleştirilmiştir⁶³. Plân tipinin en eski örneği Kayseri Ulu Camii (12. yüzyılın ilk yarısı)'dir⁶⁴. Divriği Ulu Camii (1228-

⁵⁴A. Ödekan, agm., s. 317.

⁵⁵Talib Yazıcı, "Emeviyye Camii", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul, 1995, s. 108.

⁵⁶T. Yazıcı, agm., s. 108.

⁵⁷A. Ödekan, agm., s. 317.

⁵⁸İbrahim Çeşmeli, "Orta Asya'da Bir Ortaçağ Yapısı Olan Diggârân Camii", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 16, İstanbul, 2003, s. 31.

⁵⁹S. Faruk Göncüoğlu - Zeliha Kumbasar, *Gelenekten Geleceğe Camiler*, Kültür Tarihi Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 101.

⁶⁰S. F. Göncüoğlu - Z. Kumbasar, *age.*, s. 105.

⁶¹Onur Şimşek, "Büyük Selçuklu Mimarisinde Avlu Kimliği", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 5, İstanbul, 2015, s. 461.

⁶²O. Şimşek, agm., s. 463-465.

⁶³Remzi Duran, *Menteşe Beyliği Mimarisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1995, s. 29.

⁶⁴R. Duran, *agt.*, s. 29.

29) ve Kayseri Hunad Hatun Camii (1238) aynı plân tipinin uygulandığı benzer örneklerdir⁶⁵.

Anadolu'da, cami mimarisinin gelişimine, Konya Başarabey Mescidi (1213), Konya Taş Mescit (1215) gibi mescitlerin kubbeye örtülü mekânları, son cemaat yerleri ve minareleri ile Osmanlı mimarlığını mekân ve plân açısından etkilemiş yapılarıdır⁶⁶.

Selçuklu mimarisinin, plân ve süsleme gelenekleri Beylikler Dönemi'nde de devam etmektedir⁶⁷. Özellikle Konya Alaaddin Camii'nde olduğu gibi destekli cami geleneği Beylikler Dönemi'nde görülmektedir⁶⁸. Beyşehir Eşrefoğlu Camii (1299) ve Birgi Ulu Camii (1312-1313) yapıları örnek verilebilir⁶⁹.

14. yüzyılda Osmanlı cami mimarisi anıtsal yapı kavramının gelişmesine özellikle kubbe, mekân tasarımının bir elemanı olmuştur⁷⁰. Osmanlılarda kitabesi mevcut en eski tek kubbeli cami İznik Hacı Özbek/Zeynel Camii (1333)'dir⁷¹. Bu yapının gelişmiş bir örneği olarak İznik Yeşil Camii'nde, tek kubbeye örtülü harim mekânı kuzey yönde tonoz ve kubbeye örtülü ikinci bir birimle genişletilmiştir⁷². Bu şemanın daha da geliştirilmiş şekli ise Osmanlı mimarisinin sosyo-kültürel bir getirisi olarak diğer bir plân tipi ise ters T plân uygulamasıdır⁷³. Bu yapılar çok işlevli, tabhaneli cami ya da zaviyeli cami gibi isimlerle de anılır⁷⁴. Ters T plânlı camilere örnek olarak Bursa Orhan Camii (1339), Bursa Yeşil İmaret Camii (1419-1420), Edirne Gazi Mihal Camii (1422) vb. verilebilir⁷⁵.

Cami plânlaması açısından 15. yüzyılda da önemli gelişmeler görülmektedir⁷⁶. Bu gelişmelerden biri II. Murad döneminde inşa edilmiş olan Ankara Karacabey

⁶⁵R. Duran, *agt.*, s. 29.

⁶⁶A. Ödekan, *agm.*, s. 318.

⁶⁷Selçuk Mülayim, "Anadolu Beylikleri (Sanat)", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul, 1991, s. 141.

⁶⁸S. Mülayim, *agm.*, s. 141.

⁶⁹S. Mülayim, *agm.*, s. 141.

⁷⁰Gönül Öney, *Beylikler Devri Sanatı XIV. - XV. Yüzyıl (1300-1453)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 4.

⁷¹Semavi Eyice, "Hacı Özbek Camii", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 14, İstanbul, 1996, s. 492; Abdülhamit Tüfekçioğlu, *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 17-19.

⁷²Suut Kemal Yetkin, *İslâm Mimarisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1965, s. 224; Ödekan, *agm.*, s. 318.

⁷³Türkan Acar, "Tabhaneli Camilerin Tipolojisi Üzerine Bir Deneme", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 28, Isparta, 2013, s. 304.

⁷⁴Semavi Eyice, "İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İçtimai Bir Müessesesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, İstanbul, 1962-63, s. 32.

⁷⁵S. Eyice (1962-63), *agm.*, s. 32-33.

⁷⁶A. Ödekan, *agm.*, s. 318.

Camii(1427-1428), Edirne Beylerbeyi Camii (1429)⁷⁷, Tire Yeşil İmaret Camii (1446)'nde yarım kubbe denemeleri uygulanmaya başlanmıştır⁷⁸. Bir diğer gelişme ise Edirne'de II. Murad tarafından yaptırılan sultan camilerinin prototipi kabul edilen Üç Şerefeli Camii (1438–1447), hem merkezi plân gelişimi hem de avlulu ilk cami olması açısından önem arz etmektedir⁷⁹. Cami, enine dikdörtgen plânlı ortada altı ayakla taşınan merkezi bir kubbe ve doğu-batıda ikişer kubbeyle genişletilen harim ile revaklı avludan meydana gelmektedir⁸⁰.

1453 yılında İstanbul'un fethinden sonra cami tasarımı yeni atılımlar gerçekleştirilmiştir⁸¹. Bu dönemdeki gelişmelerden en önemlisi yarım kubbe probleminin ele alınmış olmasıdır⁸². 1458 tarihli Atina Fethiye Camii'nde dört sütun üzerine oturan ana kubbe dört yönden yarım kubbelerle genişletilmiştir⁸³. Ancak yarım kubbenin büyük ölçüde ele alındığı yapı olarak Eski Fatih Camii'nde (1471), ortadaki merkezi kubbe güney yönde bir yarım kubbeyle genişletilmiş olup bu durum mekân birliğine götüren önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır⁸⁴. Fetihten sonra inşa edilen bu cami, Ayasofya'nın bir uyarlaması olarak görülse de Osmanlı mimarisinde II. Murad döneminden itibaren yarım kubbenin uygulandığı yapıları görmek mümkündür⁸⁵. Osmanlı mimarlığına önemli ölçüde simetri ve oran getiren İstanbul II. Beyazıt Camii (1501-1505), Ayasofya'da olduğu gibi ortadaki merkezi kubbe ve kible ekseninde iki yarım kubbeyle çevrilmiştir⁸⁶.

Merkezi kubbenin üç yönde yarım kubbeyle desteklendiği yapılardan Kahire Hadım Süleyman Paşa Camii (1528)⁸⁷, Mimar Sinan'ın yapmış olduğu Üsküdar Mihrimah Sultan Camii (1548) vb. örnek verilebilir⁸⁸.

⁷⁷Semavi Eyice, “Beylerbeyi Camii ve Külliyesi”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, 1992, s. 74.

⁷⁸Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 234.

⁷⁹Doğan Kuban, *Osmanlı Mimarisi*, Yem Yayınları, İstanbul, 2007, s. 147.

⁸⁰N. Çiçek Akçıl, “Üç Şerefeli Cami ve Külliyesi”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, İstanbul, 2012, s. 278.

⁸¹Esin Benian, “Mimar Sinan ve Osmanlı Cami Mimarisinin Gelişimindeki Rolü”, *Bilim ve Teknik Dergisi*, S. 518, Ankara, 2011, s. 43.

⁸²O. Aslanapa, *age.*, 239.

⁸³Semavi Eyice, “Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul, 1954, s. 162.

⁸⁴E. Hakkı Ayverdi - İ. Aydın Yüksel, *İlk 250 Senenin Osmanlı Mimârisi*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 1976, s. 75.

⁸⁵E. Benian, *agm.*, s. 43.

⁸⁶Semavi Eyice, “Beyazıt II Cami ve Külliyesi”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul, 1992, s. 47.

⁸⁷Hamza Gündoğdu, “Osmanlı Mimari Gelişimi Süreci İçerisinde Kahire Hadım Süleyman Paşa Camii'nin Yeri”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 19, Erzurum, 2017, s. 120.

⁸⁸S. K. Yetkin (1984), *age.*, s. 66.

Mimar Sinan'ın çıraklık eseri olarak adlandırdığı ve harimi son derece dengeli olan Şehzade Camii (1544-1548)'nde dört yarım kubbe ile desteklenen merkezî kubbe dört büyük ayak üzerine oturmaktadır⁸⁹. Ayasofya ve Beyazıt Camii'ni inceleyen ve yeniden yorumlayan Mimar Sinan'ın kalfalık eseri olan Süleymaniye Camii (1550-1557)'nde ortada merkezi kubbe güney-kuzey yönde yarım kubbelerle genişletilmiş ve doğu-batıda küçüklü büyüklü kubbelere yer verilmiştir⁹⁰. Bütün bu gelişmelerin ve denemelerin ardından Sinan'ın Sultan II. Selim için Edirne'de yaptığı Selimiye Camii (1575)'nde merkezi plân uygulaması ideal noktaya ulaştırmıştır⁹¹. Selimiye Camii'nin iç mekân bütünlüğü, hiçbir yapısal unsurun rekabete girmediği 31,5 m. büyüklüğündeki tek bir kubbenin egemenliği altındaki dış kütleleriyle tamamen kaynaşır⁹².

Klasik dönemden sonra Mimar Sinan'ın yetiştirdiği mimarlar tarafından sürdürülen imar faaliyetlerinde fazla bir yenilik olmaması bir yana Sinan devrine göre duraklama görülür⁹³. Örneğin Sultan Ahmet Camii (1617) ve İstanbul Yeni Camii (1663)'nde klasik dönem üslup etkilerinin devam ettiği görülmektedir⁹⁴. 1710 yılında inşa edilen Üsküdar Yeni Valide Sultan Camii'nde de batılılaşma etkileri görülmemektedir⁹⁵. Ancak 1748-1755 yılları arasında inşa edilen Nuru Osmaniye batılılaşma etkilerini yansıtan en karakteristik örnektir⁹⁶. Cami plânda,cephelerde, pencere ve kapıların kemer profillerinde, büyük kapıların nişlerinde, mermer mihrap ve minber dahil içerideki süslemeler Türk barok sanatı anlayışını yansıtmaktadır⁹⁷. Bu yüzyılda inşa edilen yapıların karakteristik özellikleri olarak; kare plân şemasına devam edilmesi, daha çok büyük camilerde görülen, hünkâr mahfiline rampa ile çıkılması, mihrapların apsis gibi ana kütlede ayrılmaması, minare külâhlarının taştan olması söylenebilir⁹⁸. Bu tipteki yapılara örnek olarak İstanbul Ayazma Camii (1757- 1760), İstanbul Laleli Camii (1759-1763) verilebilir⁹⁹. Bu dönemde Barok herşeyden öte klasik

⁸⁹Gülru Necipoğlu, *Sinan Çağı - Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimarî Kültür*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 264.

⁹⁰Apdullah Kuran, "Mimar Sinan'ın Camileri", *Mimar Başı Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri I*, İstanbul, 1988, s. 175-198.

⁹¹Selçuk Mülayim-A. Vefa Çobanoğlu, "Selimiye Camii ve Külliyesi", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul, 2009, s. 430.

⁹²G. Necipoğlu, *age.*, s. 328.

⁹³A. Vefa Çobanoğlu, "Osmanlılar", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul, 2007, s. 580.

⁹⁴S. K. Yetkin (1965), *age.*, s. 250-251.

⁹⁵D. Kuban, *age.*, s. 505.

⁹⁶A. Ödekan, *agm.*, s. 319.

⁹⁷Semavi Eyce, "Nuruosmaniye Külliyesi", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul, 2007, s. 265.

⁹⁸A. Ödekan, *agm.*, s. 319; Doğan Kuban, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1954, s. 27-36.

⁹⁹D.Kuban (1954), *age.*, s. 27-36.

anlayışın geometrik sınırlarını yıkılmış ve sonu olmayan bir mekân elde etme çabasıdır¹⁰⁰.

19. yüzyılda ise Ampir üslup etkileri görülse de Barok unsurlar tam anlamıyla kaybolmamıştır¹⁰¹ Ampir üslup Avrupa'dan farklı olarak Türk zevkine ve anlayışına uygun olarak ele alınmıştır¹⁰². İstanbul Tophane Nusretiye Camii (1823- 1826) örnek verilebilir¹⁰³. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Avrupa'da birden fazla mimari özelliklerin görüldüğü Eklektik üslup, İstanbul'da Aksaray Valide Camii (1871), Hamidiye Camii (1886)'inde görülmektedir¹⁰⁴. İstanbul' da birden fazla üslubun etkin olduğu yapılar inşa edilirken, Anadolu' da, Kütahya Ulu Camii¹⁰⁵ (1889-1891) gibi klasik Türk mimarisinin etkilerini gösteren büyük eserler yapıldığı görülmektedir¹⁰⁶.

Tek kubbeli yapılar, geleneksel özellikleriyle 20. yüzyılda da devam etmiştir¹⁰⁷. İstanbul Bebek Camii (1913), İstanbul Şişli Camii (1945-1946) bunun bir göstergesidir¹⁰⁸. Bu dönemde ortaya çıkan I. Ulusal Mimarlık anlayışı kendine özgü bir üslup oluşturarak, Türk Mimarlık Tarihi'nde bir ayrıcalık kazanmasını sağlamış ve Osmanlı camileri kronolojik bir sıralama içinde gelişim açısından mimariye farklı bir anlayış getirmiştir¹⁰⁹.

¹⁰⁰D. Kuban (1954), *age.*, s. 35.

¹⁰¹O. Aslanapa, *age.*, s. 281.

¹⁰²O. Aslanapa, *age.*, s.281.

¹⁰³O. Aslanapa, *age.*, s. 281.

¹⁰⁴O. Aslanapa, *age.*, s. 283.

¹⁰⁵Yıldırım Beyazıd'ın başlatıp, Musa Çelebi' nin, 1410' da tamamlattığı 57 çam direk üzerine ahşap bir cami inşa edilmiştir. 1889-1891 yılları arasında bu yapı yerine 46×26 m. boyutunda bugünkü Ulu Cami, aynı ebatla yapılmıştır. Bk., A. Osman Uysal, *Germiyanoğulları Beyliği'nin Mimari Eserleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1990, s. 63; A. Osman Uysal, *Germiyanoğulları Beyliği'nin Mimari Eserleri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 71.

¹⁰⁶O. Aslanapa, *age.*, s. 284.

¹⁰⁷A. Ödekan, *agm.*, s. 319.

¹⁰⁸A. Ödekan, *agm.*, s. 319.

¹⁰⁹Nurcan İnci, "XX. Yüzyıl Başlarında Görülen Osmanlı Mimarisi", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 10, Ankara, 1999, s. 296.

II. BÖLÜM

BURDUR MERKEZDE YER ALAN CAMİLER

2.1. Saden Camii¹¹⁰

Eser, Değirmenler Mahallesi Saden Sokak No. 20, Burdur/Merkez'de 74 pafta, 202 adada yer almaktadır (Fot. 1). Cami, bulunduğu mevkiye adını vermektedir.

Fot. 1: Saden Camii Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü (21.02.2020)

Caminin harim kapı açıklığının üzerinde Hacı İsmail Ağa¹¹¹ tarafından yaptırılan Safer H. 1278/ Ağustos-Eylül M. 1861-1862 tarihli inşa kitabesi bulunmaktadır (Fot. 2).

¹¹⁰Sadenzade Hacı İsmail Ağa Cami, M. Saden Hatipoğlu Cami, Aşağı Delibaba Cami ve Aşağı Divanbaba Cami, olarak da bilinmektedir. Bk., M. M. Bozcu, *age.*, s. 41.

¹¹¹Hayriye tüccarı olarak anılan Hacı İsmail Ağa, 1872 yılında Burdur'da mütesellim olarak görev yapmıştır. Burdur'u Konya vilayetine bağlı sancak haline getirmiş ve çok fazla çeşme, bir cami ve bir kütüphane yaptırmıştır. Bilgi için bk. <https://www.dunyabizim.com/portre/osmanlidan-bu-yana-depremlere-inat-ayakta-h7478.html> (21.02.2020); <https://www.dunyabizim.com/portre/osmanlidan-bu-yana-depremlere-inat-ayakta-h7478.html> (21.2.2020).

Fot. 2: Harim Kapı Açıklığının Üzerindeki İnşa Kitabesinden Görünüm Kitabede;

*"Lütf-u haktan oldu ihya kıldı va'si i camiîni
 Namına küçük divan baba musanna camiî
 Sahibü'l-hayrına Mevlâ cenneti ihsan edüp
 Hacı İsmail Ağa tüccar-ı hayr-ı Saden'i
 Vakfına oldu, cu-cami-i naziri yok gibi
 Buldu teynüm cihetle oldu gayet mevkî
 Hüsni tam tarihi söyler dahi şehr-i safer
 Mabedi İslâm bülendiham'dü cami-i ruşeni
 Sene 1278" yazmaktadır¹¹².*

Yapı, 1914 yılındaki depremde hasar gören caminin minaresi yıkılmış ve günümüzdeki minare inşa edilmiştir¹¹³.

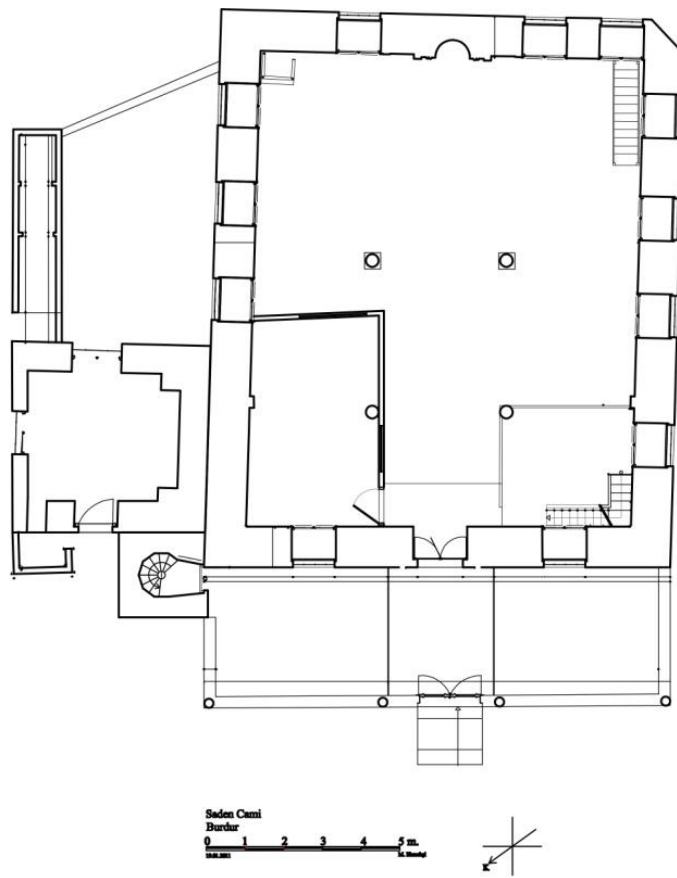
¹¹² Anonim (1955), *age.*, s. 97'den alınan kitabe okumasındaki düzenlemeler için Prof. Dr. Sedat BAYRAKAL'a teşekkür ederim.

¹¹³ Anonim (1955), *age.*, s. 97.

Eser, 1971, 2003¹¹⁴, 2007¹¹⁵ yıllarında onarım gören cami, 11.05.2007 tarih ve 1621 sayılı karar ile A.K.V.T.V.K Kurulu tarafından tescil edilmiştir¹¹⁶. Yapı, günümüzde ibadete açıktır.

2.1.1.Mimari Özellikleri

Çevre duvarı içerisindeki cami, kuzey-güney doğrultusundaki arazi eğimine kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda, 14.14×12.03 m. ebatlarında kareye yakın dikdörtgen plânlı olarak inşa edilmiştir (Plân 1, Fot. 3). Caminin doğusunda kütüphane¹¹⁷, kuzeyinde çeşme¹¹⁸ yer almaktadır.

Plân 1: Sadenzade Hacı İsmail Ağa Camii Plânı (M. Ekmekci)

¹¹⁴T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 07.08.2003 tarih ve 5969 sayılı karar, Antalya.

¹¹⁵T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 24.07.2007 tarih ve 1734 sayılı karar, Antalya.

¹¹⁶Anonim (2007), *age.*, s.158.

¹¹⁷ Kütüphane hakkında detaylı bilgi için bk.; Birol Yılmaz, “Antikçağ’dan Günümüze Burdur Kütüphaneleri”, *I. Teke Yöresi Sempozyumu*, C. 2, Burdur, 2015, s. 956; Osman Koçibay, “Geçmişten Günümüze Burdur Kütüphaneleri”, *Yeni Gün Gazetesi*, Burdur, 28 Mart 2017, s. 6.

¹¹⁸Çeşme hakkında detaylı bilgi için bk.; M. Ekmekci, *agt.*, s. 38-39.

Fot. 3: Kuzeydoğu Köşeden Genel Görünüm

Caminin kuzeydoğu köşesindeki minarede, kare taş kaideden, ahşap çokgen gövdeye geçiş köşeleri pahlanmış pabuçla sağlanmıştır (Fot. 4). Doğu cepheye alta 1.07 m. genişliğinde demir parmaklıklarla kapalı üç, üstte iki pencere açıklığı bulunmaktadır.

Fot. 4: Cami Doğu Cephesinden Görünüm

Güney cephede 1.07 m. genişliğinde yuvarlak kemerli üç pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 5). Üstte ortada yuvarlak yan kısımlarda iki dikey dikdörtgen pencere açıklığı vardır. Güneybatı köşenin üst kısmı kademelendirilmiştir.

Fot. 5: Güney Cepheden Görünüm

Batı cephede altta 1.07 m. genişliğinde dört, üstte beş pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 6).

Fot. 6: Batı Cepheden Görünüm

Kuzey cephede dört basamaklı merdivenle ulaşılan son cemaat yerinde dört ahşap direklerle desteklenen çatının alt kısmındaki kirişler görülmektedir (Fot. 7). Cephede altta 1.07 m. genişliğinde iki, üstte  pencere açıklığı yer verilmiştir. Harime 1.39 m. genişliğindeki ahşap kapıdan ulaşılmaktadır.

Fot. 7: Cami Kuzey Cepheden Görünüm

 saħına ayrılmış harim mekânı 12.05×9.90 m. ebatlarındadır (Fot. 8). Orta saħın diğerlerine göre daha geniş ve yüksek tutulmuştur.

Fot. 8: Harim Meknından Genel Görünüm

Harim doğu duvarında altta yuvarlak kemerli 1.14 m. ebadında üç, üstte boyuna dikdörtgen üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 9). Pencere açıklıkları dıştan içe doğru 0.07 m. genişletilmiştir.

Fot. 9: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güney duvarında altta 1.14 m. genişliğinde üç, üstte ortada yuvarlak yanlarda dikdörtgen formlu üç pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 10). Güneydoğu köşede kaide kısmı iç bükey formunda 0.76×0.83 m. ebatlarında ahşap vaaz kürsüsü vardır.

Fot. 10: Harim Güney Duvarından Görünüm

Güney duvarı aksındaki 2.00 m. genişliğindeki mihrap 0.12 m. ileriye (kuzeye) ve yukarıya taşını yapılmıştır. 0.89 m. genişliğindeki yarım daire formlu mihrap nişi mukarnas kavsaralıdır. Köşeliklerde geometrik süslemeler bulunmaktadır. Mihrap çerçevesinde yazıya yer verilmiştir.

Güneybatıdaki minberin kaide kısmı yatay dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Ortada yüzeyi eşkenar dörtgen panonun merkezinde oyma tekniğinde bitkisel süsleme mevcuttur. Enine dikdörtgen süpürelük bölümünde kemer formları yer almaktadır. Bordür kısmında yatay dikdörtgen panoların yüzeyinde merkezi bitkisel süslemeli eşkenar dörtgenler vardır. Aynalık üçgen, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Dikey dikdörtgen panolardan birinin yüzeyinde yazı ile bitkisel süslemeler görülmektedir. Korkuluk yüzeyinde altı eşkenar dörtgen pano mevcuttur. Köşk kısmının korkulukları kafesle kapatılan minberin alınlığında yazı bulunur. Minber çokgen külahla sonlandırılmıştır.

Batı duvarında altta 1.14 m. genişliğinde dört, üstte beş pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 11).

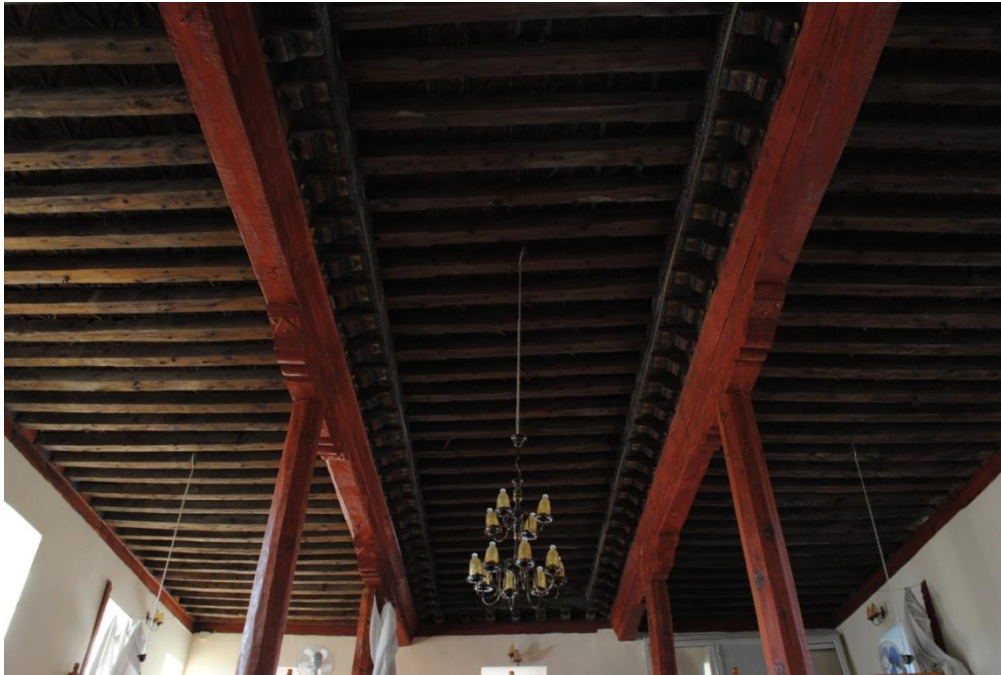
Fot. 11: Harim Batı Duvarından Görünüm

Kuzeyde doğu ve batıda sekiler mevcuttur (Fot. 12). Batıdaki sekiden taş kaideli ahşap direklerle desteklenen mahfile ulaşılmaktadır. Ahşap direkler sepet kulplu kemer ile birbirine bağlanmaktadır.

Fot. 12: Harim Kuzeyden Görünüm

Harim tavanı taş kaideli ahşap iki stnla desteklenmektedir (Fot. 13). Stnun üzerinde profilli ahşap yastık bulunmaktadır. Harim tavanını e bölen ahşap hatılın yanlarında hatıla dik yerleştirilmiş ahşap kirişler vardır.

Fot. 13: Harim Tavanından Genel Görünüm

2.1.2. Süsleme Özellikleri

Camide ahşap ve taş süslemeler mevcuttur.

2.1.2.1. Ahşap Süsleme

Ahşap süsleme kuzeydoğudaki minarede karşımıza çıkmaktadır (Fot. 14). Ahşap çokgen gövdeye sahip minarenin şerefe altı uçları volüd formunda "S" kıvrımlar vardır (Fot. 15). Ortasında üç yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Minare kurşun kaplı külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 14: Kuzeydoğudaki Minareden Genel Görünüm

Fot. 15: Minare Şerefesinden Görünüm

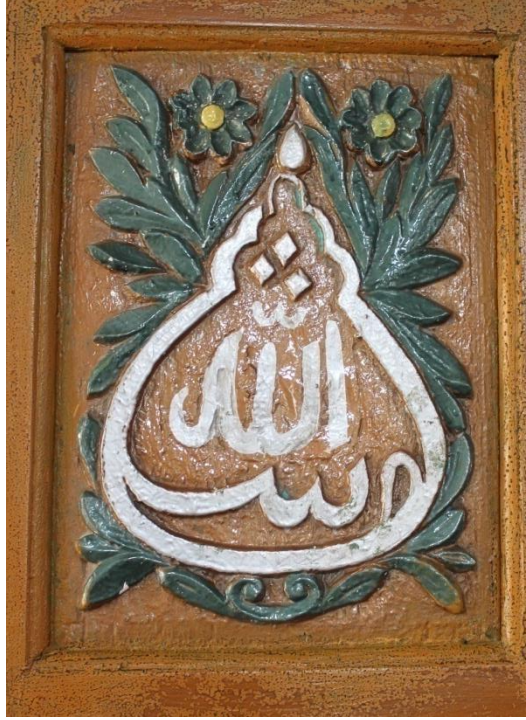
Ahşap süsleme harim güneybatı köşede minber yüzeyinde yer almaktadır (Fot. 16). Kaidenin orta kısmındaki yatay dikdörtgen pano yüzeyinde eşkenar dörtgen ve onun merkezinde çiçek motifi vardır. Süpürgelik bölümünde üç dilimli beş kemer formu bulunmaktadır. Kaidenin orta kısmındaki pano yüzeyindeki süsleme bordürdeki panolar yüzeyinde de vardır (Fot. 17). Aynalık kısmında dikey dikdörtgen panoda yazı etrafında yeşil renkli kıvrım dallar ve sekiz yapraklı çiçek motifi mevcuttur (Fot. 18). Minber ahşap külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 16: Minberden Görünüm

Fot. 17: Bordürdeki Süslemeden Detay Görünüm

Fot. 18: Minber Aynalığındaki Panodan Detay Görünüm

Harim tavanında ahşap hatıla dik yerleştirilmiş kirişlerin arasında siyah, mavi ve beyaz renkli "S"- "C" kıvrım dallar yer almaktadır (Fot. 19). Harim tavanını üçe bölen ahşap hatılların yan kısımlarındaki konsolların yüzeyi mavi, yeşil, turuncu, sarı renklerle boyanmış ve fırça ucuyla beyaz ile yeşil renkli yaprak motifleri vardır (Fot. 20). Konsollar arasında ise yeşil zemin üzerine sarı, mavi, kırmızı renklerle çiçek ve stilize edilmiş bitkisel motifler mevcuttur (Fot. 21). Bazı motiflerin etrafı yuvarlak ya da "S"- "C" kıvrımlarla çevrelenmiştir (Fot. 22).

Fot. 19: Harim Ahşap Tavan Kirişleri Arasındaki Süslemeler Detay Görünüm

Fot. 20: Konsollardan Detay Görünüm

Fot. 21: Süslemelerden Detay Görünüm

Fot. 22: Süslemelerden Detay Görünüm

2.1.2.2. Taş Süsleme

Taş süsleme yapının kuzeydoğu köşesindeki minarede karşımıza çıkmaktadır (Bk. Fot. 14). Minare taş kaide bitiminde testere dişlerine yer verilmiştir (Fot. 23). Çokgen ahşap gövdeye geçiş köşeleri pahlanmış taş malzemeli pabuçla sağlanmıştır.

Fot. 23: Minare Kaidesinden Görünüm

Ahşap kapı köşeliklerinde taş malzemeden kabartma çiçek rozetleri mevcuttur (Fot. 24).

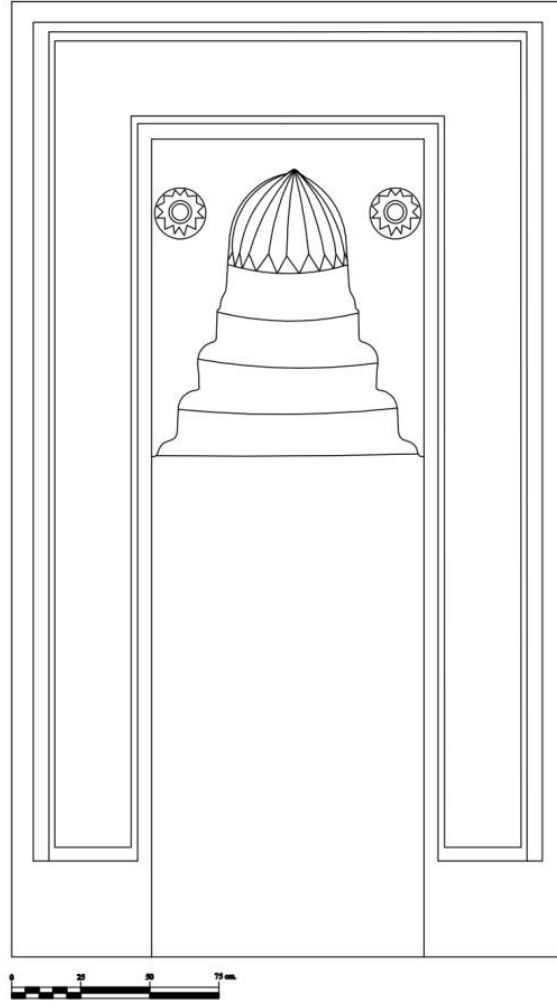

Fot. 24: Harim Kapı Köşeliğindeki Çiçek Motifinden Detay Görünüm

Harim mekânında güney duvarı aksındaki mukarnas kavsaralı taş mihrabın köşeliklerinde kabartma geometrik motif vardır (Fot. 25-26- Çiz. 1). Çerçeve kısmında yazıya yer verilmiştir.

Fot. 25: Mihraptan Görünüm

Çiz. 1: Saden Camii Mihrabının Çizimi

Fot. 26: Mihrap Köşeliklerindeki Geometrik Motiften Görünüm

2.1.3. Yazı

Harim kuzey kapı açıklığının üzerinde dokuz satırlık ta'lik karakterle yazılmış inşa kitabesi vardır.

Mihrap çerçevesinde Ayet-el Kürsi yazılıdır¹¹⁹.

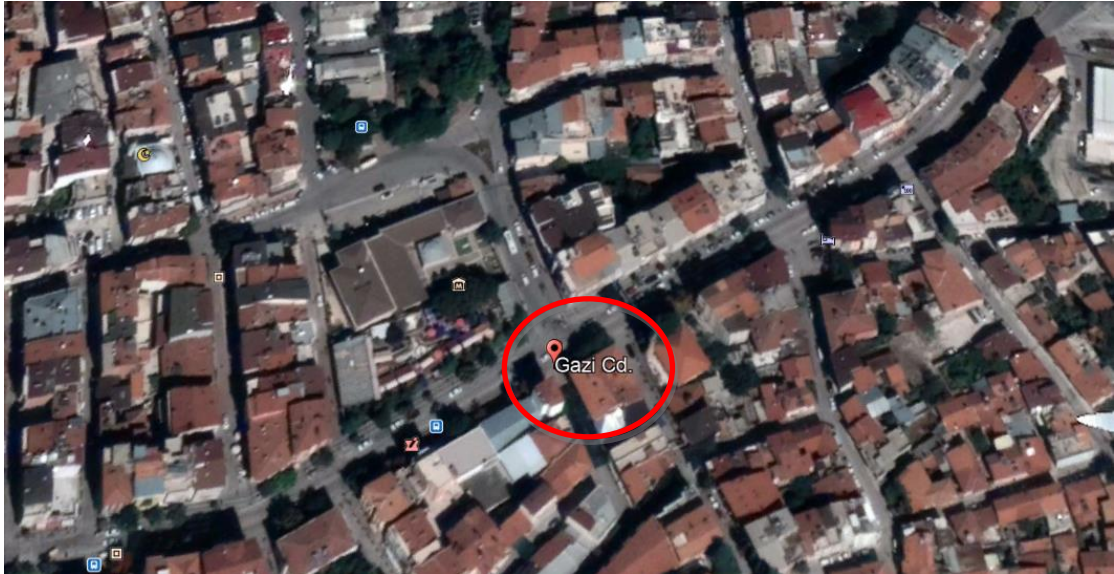
Minber aynalık kısmındaki dikey dikdörtgen pano yüzeyinde Maşallah, alınlıkta ise yatay dikdörtgen pano yüzeyinde Kelime-i Tevhid yer almaktadır.

2.1.4. Malzeme ve Teknik

Su basman seviyesine kadar taş sonrasında kerpiçten inşa edilen cami¹²⁰, kiremit kaplı dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplıdır. Yapı, içten ve dıştan sıvalıdır. Kuzeydoğu köşedeki tek şerefeli minare taş kaideli ahşap gövdeli olarak inşa edilmiştir. Mihrap taş, minber ise ahşap malzemedен oyma tekniğinde yapılmıştır.

2.2. Gazi Camii¹²¹

Bina, Çeşmadamı Mah. Gazi Caddesi No. 40 Burdur/Merkez'de 30. pafta, 472. adada yer almaktadır (Fot. 27).

Fot. 27: Gazi Camii, Google Earth Uydu Görüntüsü (24.04.2019)

¹¹⁹Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Kur'an-ı Kerim ve Meali*, İstanbul, 2013, 3/255.

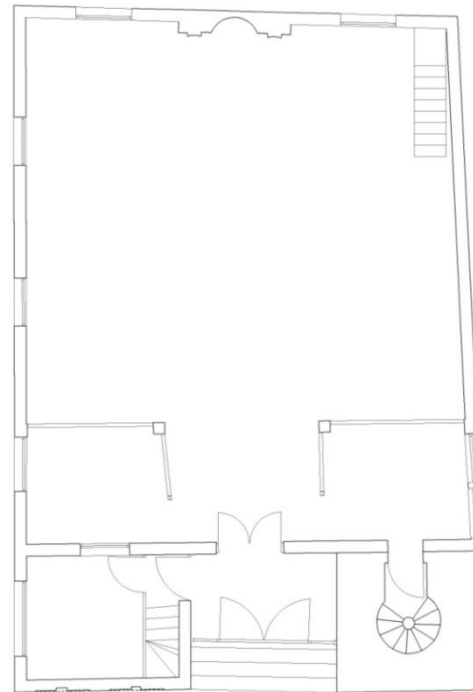
¹²⁰Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü, Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri, 15.06.01 no'lu envanter fişi.

¹²¹Cami, halk arasında Çiloğlu Cami adıyla bilinmektedir. Bk. M. M. Bozcu, *age.*, s. 25.

Burdur'un eski camilerden olan yapı 1914 yılındaki depremde yıkıldıktan sonra 1916 yılında hayırseverler tarafından yeniden inşa edilmiştir¹²². İlk inşa tarihi ile ilgili herhangi bir kitabe veya bilgi mevcut değildir¹²³. Ancak yapının minberinde H. 1204 / M. 1789-1790 tarihi yazmakta ve bu tarih minberin, caminin ilk inşasından olma ihtimalini akla getirmektedir¹²⁴. Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 09.11.2007 tarih ve 1972 sayılı karar ile tescillenmiş¹²⁵ olan cami, son olarak 2008 yılında onarım görmüştür¹²⁶. Yapı, günümüzde ibadete açıktır.

2.2.1. Mimari Özellikleri

Cami güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda 14.5×9.33 m. ölçülerinde dikdörtgen plânlıdır (Plân 2). Yalnızca minarede ve caminin kuzey cephesinin bir bölümünde Burdur'a özgü kesme taş görülmektedir.

Gazi Camii
Burdur
0 1 2 3 m.
19.01.2011 M. Ekmekçi

Plân 2: Gazi Camii Plânı (M. Ekmekçi)

Yapının 14.5 m. uzunluğundaki doğu cephesinin kuzey kısmına denk gelen noktada 1.60 m. genişliğinde yatay dikdörtgen pencereler son cemaat yerini

¹²²Anonim (1955), *age.*, s. 101.

¹²³Herhangi bir bilgi olmamasına rağmen yapının banisinin caminin ibadete açılışına ait bir belgeye göre Cezayirli Mustafa adlı bir kişi olduğu ileri sürülmektedir. Bk., M. M. Bozcu, *age.*, s. 25.

¹²⁴M. M. Bozcu, *age.*, s. 25.

¹²⁵T.C. Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 09.11.2007 tarihindeki 59 no'lu toplantısındaki 1972 sayılı karar ile tescillenmiştir.

¹²⁶M. M. Bozcu, *age.*, s. 25; <https://www.haberler.com/burdur-daki-tarihi-gazi-camii-ibadete-acildi-haberi/>, (07.02.2019).

aydınlatmaktadır. Alt sırada 1.15 m. ölçülerinde dikey dikdörtgen formlu pencere açıklıkları vardır. Üstte ise mahfili aydınlatan demir parmaklıklarla kapatılmış dikey dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 28).

Fot. 28: Doğu Cepheden Görünüm

9.33 m. ebadındaki güney cephede 1.17 m. genişliğinde dikey dikdörtgen formlu iki pencere açıklığına yer verilmiştir (Fot. 29).

Fot. 29: Güney (Kible) Cephesinden Görünüm

Batı cephede üstte kare formlu, altta 1.02 m. genişliğinde iki adet dikey dikdörtgen pencere açıklıkları bulunmaktadır¹²⁷. Kuzeybatı köşeye yerleştirilmiş tek şerefeli bir minaresi vardır (Fot. 30). Köşeleri pahlı iki kademeli kare kaideden çokgen gövdeye geçiş pabuçla sağlanmaktadır. Şerefe altı süslemeli olan minare kurşun kaplı külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 30: Minareden Genel Görünüm

Kuzey cephede kapı açıklığının doğusunda alt ve üst kat sırasında birer pencere açıklığına yer verilmiştir (Fot. 31). Kapı açıklığının kemerin üzengi hattından aşağı kısmında iki kanatlı kapı açıklığı bulunmaktadır. Mahfile denk gelen kemer yatay ve dikey ahşap çitalarla bölünmüş ve bu alana pencereler yerleştirilmiştir. Kapı açıklığının yüzeyi kare, yatay ve dikey dikdörtgen formlu panolara ayrılmıştır.

Fot. 31: Kuzey Cepheden Görünüm

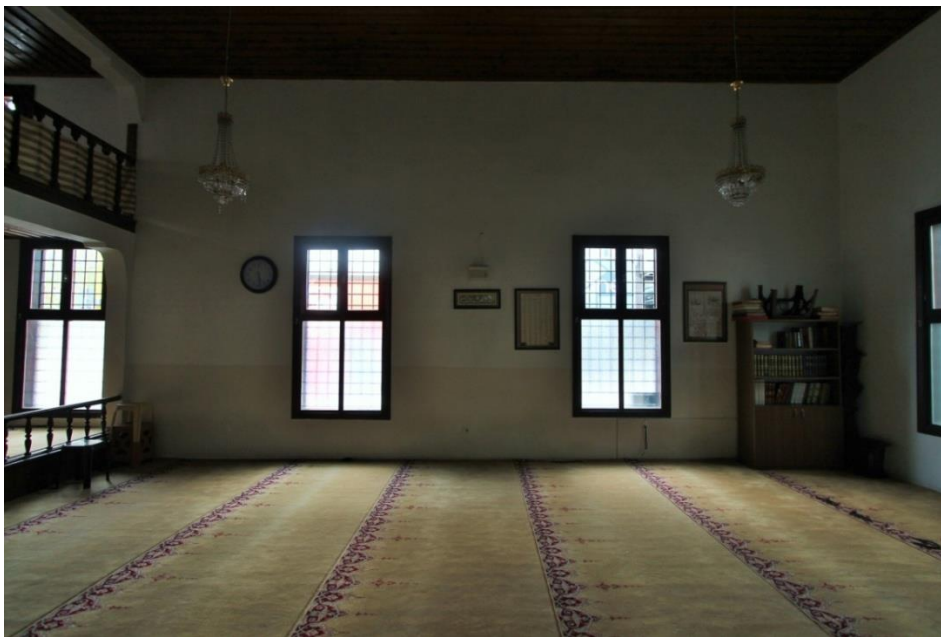
¹²⁷Yapının batı cephesinde bir yapıya yer verildiği için fotoğraf çekilememiştir.

Caminin çift kanatlı ahşap kapısından geçiş sağlandığında doğuda üç basamaklı merdivenle sonradan yapılmış 2.62×3.20 m. ebatlarındaki mekân kuzeyden, güneyden ve doğudan birer pencere açıklığı ile aydınlatılmaktadır (Fot. 32). Bu mekânın kuzeyinden merdivenlerle mahfile ulaşılmaktadır.

Fot. 32: Günümüzde Görevli Odası Olarak Kullanılan Mekândan Görünüm

Harime 1.31 m. ebadındaki çift kanatlı ahşap kapıyla ulaşılmaktadır. 11×8.85 m. ebatlarındaki harim mekânı, doğu duvarında 1.02 m. genişliğindeki dikey dikdörtgen formlu iki pencere açıklığıyla aydınlatılmaktadır (Fot. 33).

Fot. 33: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güney duvarının aksında 2.35 m. ebadındaki alçı mihrap duvardan ileriye ve yukarıya 0.24 m. taşıntı yapmıştır (Fot. 34). 0.97 m. genişliğindeki yarım daire formlu mihrap nişinin kavsarası yuvarlak kemerli yapılmıştır. Niş yüzeyi ve köşelikleri süslemelidir. Mihrabın taç kısmı yatay olarak iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde dikdörtgen pano yüzeyinde bir ayet yazmakta ve her iki yanında süslemeler bulunmaktadır. Kendi içerisinde profillendirilen ikinci kısım boş bırakılmıştır. Tepelik kısmı iç içe geçmiş üçgen alınlıkla sonlandırılmıştır. Mihrabın doğu ve batısında 1.16 m. genişliğinde iki pencere açıklığı bulunmaktadır.

Fot. 34: Harim Güney (Kible) Duvarından Görünüm

Güneybatı köşeye yerleştirilmiş 2.72 m. ebadındaki ahşap minberin, kaide kısmı yatay dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Süpürgelik kısmında dört kare pano içerisinde süslemeli yuvarlak kemer formları oluşturulmuştur. Aynalık kısmı kare, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmış olup merkezinde bitkisel süslemeye yer verilmiştir. Korkuluğun yüzeyi bitkisel süslemelidir. Geçit kısmındaki kemer ile süpürgelik kısmındaki kemerler benzer özellikler göstermektedir. Minber kapı alınlığının yüzeyinde yazıya yer verilmiştir. Taç kısmı yarım daire formunda yapılmış ve yüzeyi bitkisel süslemelidir. Köşk kısmı sade tutulmuş ve alçı bir külahla sonlandırılmıştır.

Batı duvarında, güneybatı köşeden 2.79 m. uzaklıkta 0.52 m. genişliğinde pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 35).

Fot. 35: Harim Batı Duvarında Görünüm

Kuzeyde alt katın doğu ve batı bölümleri seki şeklinde düzenlenmiştir (Fot. 36). Batıdaki sekinin kuzeyinde 0.74 m. genişliğindeki kapı açıklığından minareye ulaşılmaktadır. Batıdaki sekide, batıdan 1.05 m. genişliğinde iki pencere açıklığı varken, doğudaki sekide 1.15 m. genişliğinde bir pencere açıklığına yer verilmiştir. Mahfil ise ahşap direklerle desteklenmektedir. Ahşap direkler sepet kulplu kemer formuyla birbirine bağlanmaktadır.

Fot. 36: Harim Kuzeyinden Görünüm

Harim, ahşap ters tavanla örtülüdür (Fot. 37). Kare tavan göbeği yüzeyinde bitkisel süslemelere yer verilmiştir.

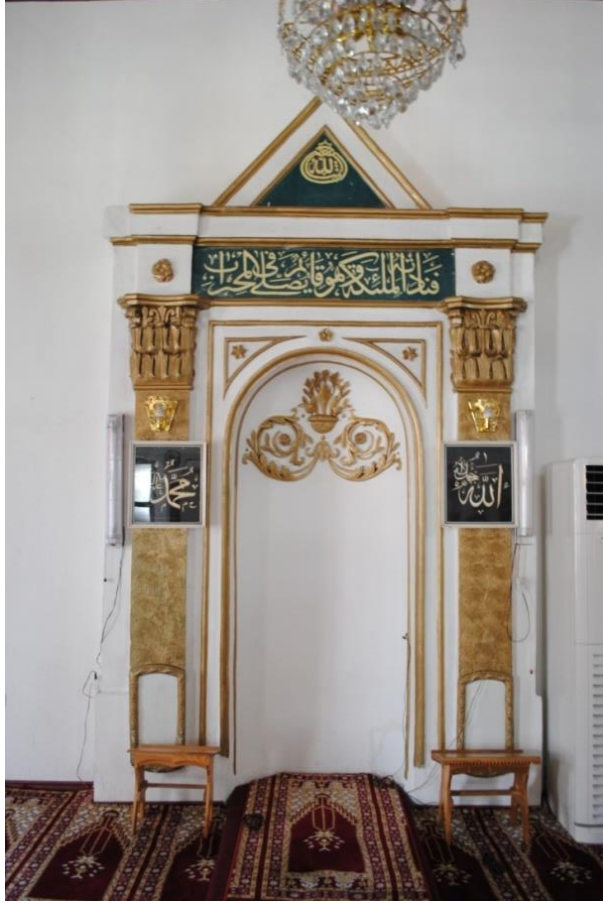
Fot. 37: Harim Ahşap Tavan Göbeğinden Görünüm

2.2.2. Süsleme Özellikleri

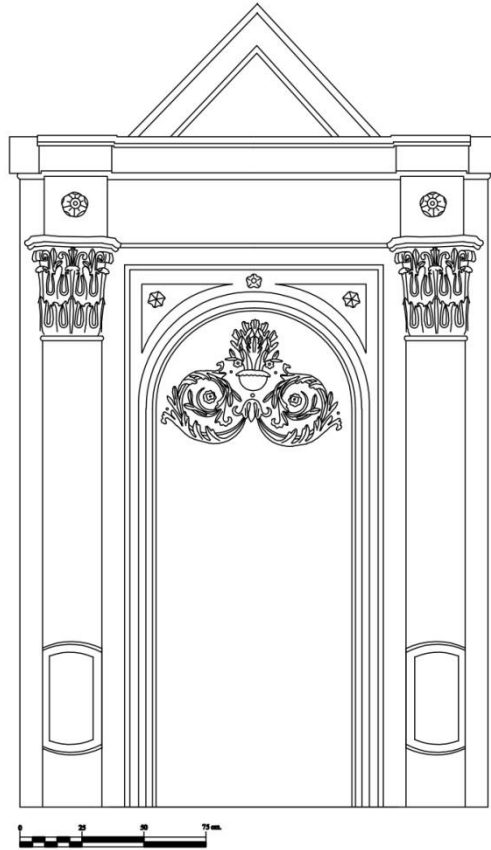
Yapıda, alçı, ahşap ve taş süslemeler mevcuttur.

2.2.2.1. Alçı Süsleme

Güney duvarının aksındaki mihrap akantus başlıklı plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot. 38-Çiz. 2). Plasterların kaide kısımlarında dikey dikdörtgen formlu yüzeyi boş bırakılmış panolar yer almaktadır. Yuvarlak kemerli niş kavsara kısmında vazodan çıkan stilize edilmiş çiçekler bulunmaktadır (Fot. 39). Vazonun alt kısmında ters kabartma çiçek motifinde çıkan simetrik biçimde yapılmış kıvrım dallar ve dalların uç kısımdaki C kıvrımının merkezinebeş yapraklı çiçek motifi vardır. Niş köşeliklerinde altı kollu yıldız motifleri, ortada ise beş yapraklı çiçek motifi yerleştirilmiştir. Üç bölüme ayrılmış taç kısmının ilk sırasında ortada bir yazı kuşağı her iki yanında beş yapraklı çiçek motifi mevcuttur (Fot. 40). Tepelik kısmı üçgen alınlıkla sonlandırılmıştır. Üçgen alınlığın ortasında maşallah yazmaktadır.

Fot. 38: Mihraptan Görünüm

Çiz. 2: Gazi Camii Mihrabının Çizimi

Fot. 39: Mihrap Nişi ve Niş Köşeliklerinden Detay Görünüm

Fot. 40: Mihrap Taç Kısmından Detay Görünüm

2.2.2.2. Ahşap Süsleme

Ahşap malzeme yapıda güneybatı köşedeki minberde karşımıza çıkmaktadır (Fot. 41). Minberde enine düzenlenmiş süpürgerlik bölümü dört panoya ayrılmıştır. Panolarda altın yaldız rengiyle boyanmış stilize edilmiş bitkisel bezemelerle dört kemer

formu oluşturulmuştur. Kare, yatay ve dikey dikdörtgen formlu panolara ayrılan aynalık kısmının merkezindeki kare panonun yüzeyinde oyma tekniğinde yapılmış etrafında kıvrım dalların dolaştığı yedi yapraklı tacı bulunan çiçek rozeti vardır (Fot. 42). Merdiven korkuluklarının yüzeyinde S ve C biçimli kıvrım dallar ve aralarda on iki yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır (Fot. 43). Korkuluk ve kapının kesiştiği noktada simetrik stilize edilmiş bitkisel motife yer verilmiştir. Geçit bölümündeki kemer formu süpürgelikteki kemer formlarıyla benzer biçimde yapılmıştır. Minber kapı alınlığında yazıya yer verilmiştir (Fot. 44). Yarım daire formundaki taç kısmının merkezinde oyma tekniğinde lale motifi ve yan kısımlarında dokuz yapraklı çiçek rozetleri vardır.

Fot. 41: Minberden Görünüm

Fot. 42: Minber Aynalığındaki Süslemeden Detay Görünüm

Fot. 43: Minber Korkuluğundan Detay Görünüm

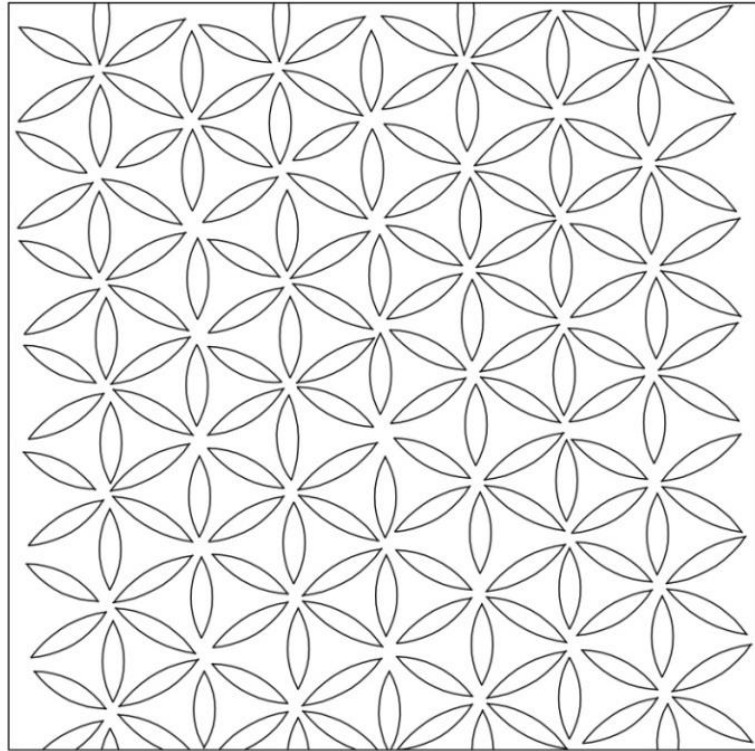

Fot. 44: Minber Kapı Alınlığından Görünüm

Harimin kare tavan göbeğinde, altı yapraklı çiçek ile onların etrafını çevreleyen ve diğer çiçekleri birbirine bağlayan yapraklara yer verilmiştir (Fot. 45-Çiz. 3).

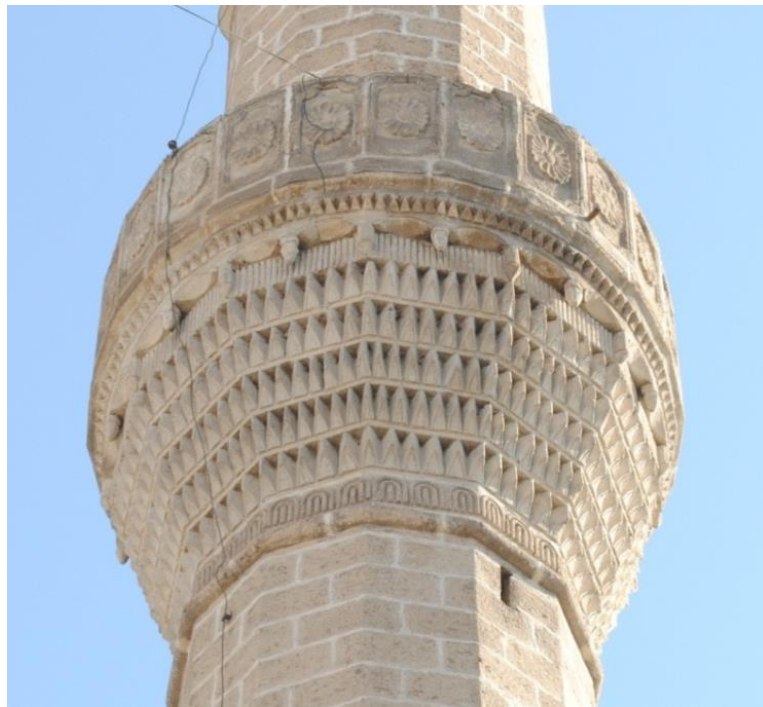
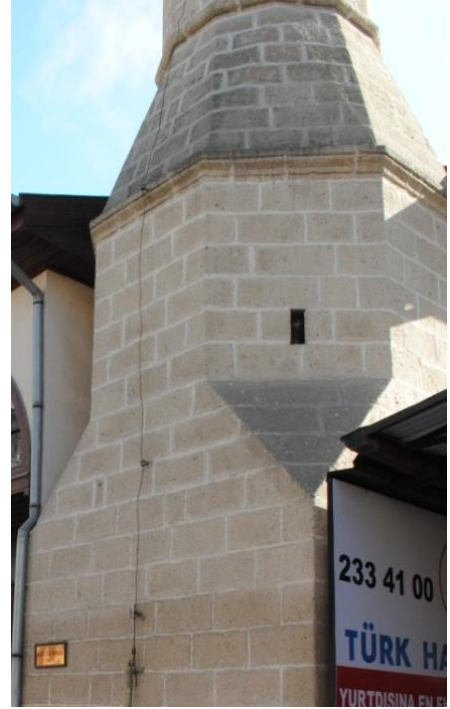
Fot. 45: Harim Tavan Göbeğinden Detay Görünüm

Çiz. 3: Harim Tavan Göbeğinin Çizimi

2.2.2.3. Taş Süsleme

Taş süslemeyle yapıda minare karşılaşılmaktadır (Bk., Fot. 30). Kuzeybatı köşede yer alan minarede, kare kaideden çokgen gövdeye geçiş çokgen pabuç ile sağlanmıştır (Fot. 46). Kademeli olarak yükselen şerefe altının ilk sırasında iç içe geçmiş yuvarlak kemer formları vardır (Fot. 47). Beş sıra mukarnastan sonra küçük silindirik formlar şerefe altını dolaşmaktadır. Yedinci sırada aralara elips formlar gelecek şekilde sarkıtlar yerleştirilmiştir. Son bölümde dış sırasına benzer formlar mevcuttur. Şerefe korkuluklarında dikdörtgen panolar yüzeyinde kabartma tekniğinde çiçek rozetleri vardır (Fot. 48). Minare çokgen petek üzerine kurşun .Fot. 46: Minare Kaidesinden Görünüm külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 47: Minare Şerefesinden Detay Görünüm

Fot. 48: Şerefe Korkuluğundan Detay Görünüm

2.2.3. Yazı

Mihrabın taç kısmının ilk bölümünde dikdörtgen pano yüzeyinde sülüs hatlı bir ayete¹²⁸ yer verilmiştir. Mihraptaki üçgen alınlığın merkezinde "Allah ve Maşallah" yazmaktadır.

Minber kapı alınlığında "Kelime-i Tevhid" ve Osmanlıca H. 1204 tarihi bulunmaktadır.

2.2.4. Malzeme ve Teknik

Dikdörtgen plânlı yapı su basman seviyesine kadar taş sonrasında bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir¹²⁹. Cami, kiremitle kaplı üç yönden pahlı kırma çatı ile örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplanmıştır. Cepheler içten ve dıştan sıvalıdır. Camide minberdeki süslemeler oyma tekniğinde yapılmıştır. Mihrap alçı malzemedir; kapı, minber ve tavan ahşaptan yapılmıştır.

¹²⁸ Kur'an-ı Kerim 3/39. Mihrapta yer verilen Al-i İmran Suresi'nin 39.ayetinde "O mabette namaz kılariken melekler ona şöyle seslendiler." yazmaktadır.

¹²⁹ Anonim, *İlimiz Burdur*, Özgül Yayınları, Isparta, 1993, s. 61.

2.3. Selimoğlu Camii¹³⁰

Cami, Yenice Mah. Şehit Mükerrerem Sokak No 3 Burdur/Merkez, 52. pafta 369. adada yer almaktadır (Fot. 49).

Fot. 49: Selimoğlu Camii'nin Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü (06.02.2020)

İnşa kitabesi bulunmayan caminin ¹³¹ Arap Selimoğlu tarafından yaptırıldığı bilinmektedir¹³². 1914 yılındaki depremde yıkılan minaresinin, Kâğıtçı Hacı Süleyman tarafından taş temel üzerine ahşap olarak yaptırıldığı ileri sürülmektedir ¹³³.Yapı, depremden sonra Kahyaoğlu Hacı Osman ve kardeşi Hacı Hüseyin tarafından 1916-1917 yıllarında tekrar inşa edilmiştir¹³⁴. Günümüzdeki minare ise 1958 yılında halk tarafından yaptırılmıştır.

Cami, 1984, 1992 ¹³⁵, 2009 ¹³⁶ yıllarında onarım görmüştür.Antalya Koruma Bölge Kurulu tarafından 09.11.2007 tarihli toplantıda 1972 sayılı karar ile tescillenmiştir¹³⁷. Eser günümüzde ibadete açıktır.

¹³⁰Selimzade Cami olarak da anılmaktadır. Bk.; Anonim (1993), *age.*, s. 60.

¹³¹Caminin kuzeybatısında 1889 yılında Hacı İsmail tarafından yaptırılan türbeden önce inşa edildiği düşünülmektedir. Bk.; Anonim (1993), *age.*, s. 60-62. Ancak söz konusu bu türbe günümüzde mevcut değildir.

¹³²M. M. Bozcu, *age.*, s. 45.

¹³³Anonim (1955), *age.*, s. 99; M. M. Bozcu, *age.*, s. 45.

¹³⁴Anonim (1955), *age.*, s. 99.

¹³⁵Abideler Şube Müdürlüğü'nün 09.08.1984 ve 13.08.1992 tarihli raporu, Antalya.

¹³⁶Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 27.03.2009 tarih ve 3078 sayılı karar.

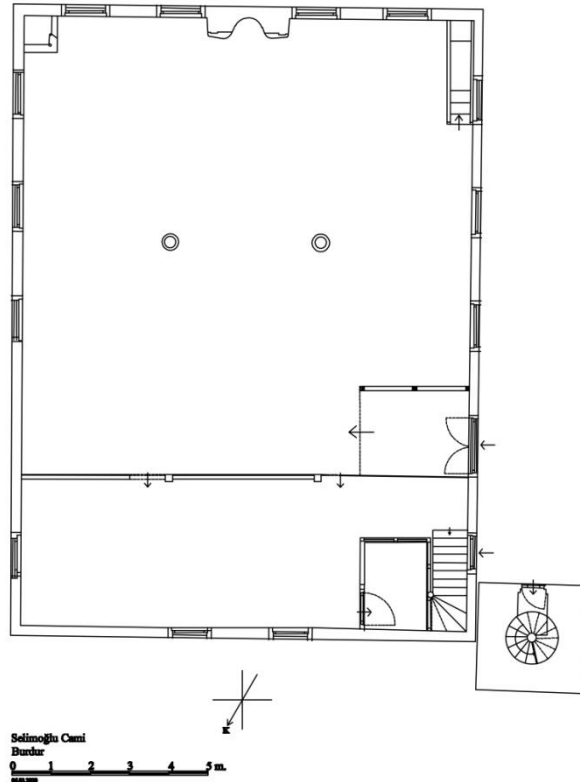

Fot. 50: Selimoğlu Camii'den Genel Görünüm

2.3.1. Mimari Özellikleri

Çevre duvarı içerisindeki caminin, kuzeybatısında altıgen bir şadırvan ile kuzeydoğusunda tuvaletler vardır (Fot. 50).

Cami, güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda 17.19×13.12 m. ebatlarında dikdörtgen plânlıdır (Plân 3). Yapı, doğu-batı doğrultusunda arazinin konumuna göre inşa edilmiştir.

Plân 3: Selimoğlu Camii'nin Plâni

¹³⁷T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 09.11.2007 tarihli 59 no'lu toplantısında 1972 sayılı karar, Antalya.

Caminin doğu cephesinde 1.09 m. genişliğinde dikey dikdörtgen formlu, demir parmaklıklarla kapalı dört pencere açıklığı bulunmaktadır¹³⁸.

Güney cephede 1.04 m. genişliğinde dört pencere açıklığı yer almaktadır (Fot. 51).

Fot. 51: Cami Güney Cepheden Görünüm

Batı cephede 1.04 m. genişliğinde üç pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 52). Harim kapı açıklığı 1.40 m. 'dir. Harim kapı açıklığının kuzeyindeki 1.10 m. ebadındaki kapı açıklığından mahfile ulaşılmaktadır. Kuzeybatı köşede günümüze yakın bir zamanda inşa edilen tek şerefeli minarede, iki kademeli kaideden çokgen gövdeye geçiş pabuçla sağlanmıştır. Şerefe altı süslemeli olan minare cam külahla sonlandırılmıştır.

¹³⁸Caminin doğu ve kuzey cephelerinde bina bulunduğu için fotoğraf çekilememiştir.

Fot. 52: Caminin Batı Cephesinden Görünüm

Kuzey cephede 0.89 m. genişliğinde iki pencere açıklığı bulunmaktadır.

Batı cephedeki kapı açıklığından 14.93×10.25 m. ebatlarındaki üç sahnınlı harim mekânına ulaşılmaktadır (Fot. 53).

Fot. 53: Harim Mekânında Kuzeydoğu Köşeden Güneybatı Köşeye Bakış

Harim doğu duvarındaki pencere açıklıklarının üst kısmında üç daire pano ile yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazıya yer verilmiştir (Fot. 54).

Fot. 54: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güney (kıble) duvarındaki pencere açıklıklarının üzerinde dört daire pano yüzeyinde yazı mevcuttur (Bk. Fot. 53).

Güneydoğu köşede duvara konumlandırılan, kaidesi iç bükey dış bükey form oluşturan vaaz kürsüsü vardır.

Güney duvarı aksındaki 2.10 m. genişliğindeki mihrabın çerçevesinde bir yazıya yer verilmiştir. 0.85 m. genişliğindeki mihrap nişinin etrafında kalın iki silme mevcuttur. Mihrap nişinin alınlık kısmında yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazı bulunmaktadır. Panonun üst kısmında simetrik bitkisel süsleme mevcuttur.

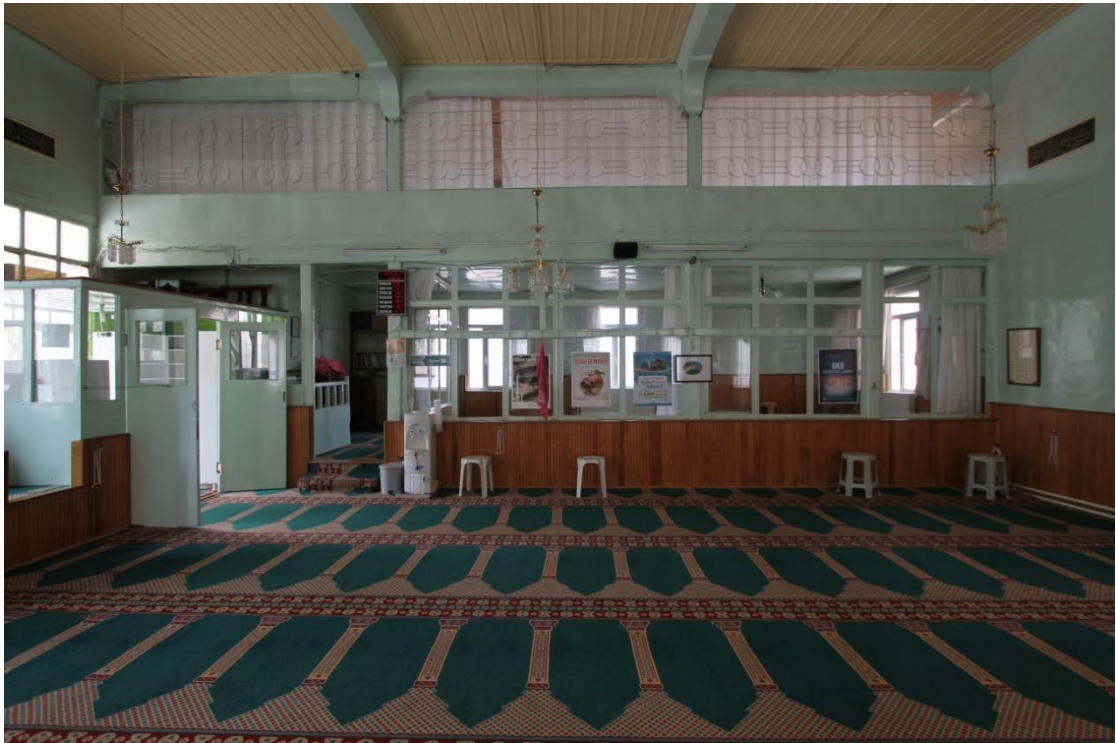
Güneybatı köşedeki 2.64 m. ebadındaki minberin süpürgelik kısmında dilimli kemer formları vardır. Aynalık, korkuluk ve köşk korkuluğunun yüzeyi kare, üçgen, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Panoların yüzeyi süslemeli olarak yapılmıştır. Köşk kemer formunda bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Minber kapı alınlığında yatay dikdörtgen yüzeyinde yazı, taç kısmında ise bitkisel süslemeler mevcuttur.

Harim batı duvarı, doğu duvarıyla simetriktir (Fot. 55).

Fot. 55: Harim Batı Duvarından Görünüm

İki pencere açıklığı bulunan kuzey duvarı sonradan demir doğramalarla kapatılmıştır (Fot. 56). Kadınlar mahfili demir parmaklıklarla kapatılmıştır (Fot. 57).

Fot. 56: Harim Kuzeyinden Görünüm

Fot. 57: Kadınlar Mahfiline Doğudan Batıya Bakış

Harim ters tavanı taş kaideli iki aşap sştunla desteklenmektedir (Fot. 58). Doğu ve batı sahnının tavan gşbeğinde aynı sşsleme mevcutken orta sahnadaki kare tavan gşbeğinde bitkisel sşslemeler vardır.

Fot. 58: Harim Tavanından Genel Gşrşnşm

2.3.2. Süsleme Özellikleri

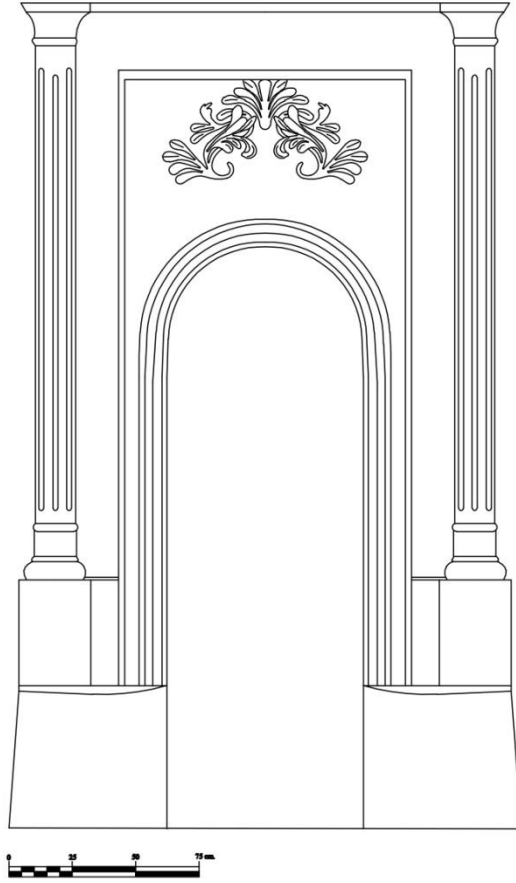
Camide alçı ve ahşap malzemeli süslemeler vardır.

2.3.2.1. Alçı Süsleme

Harim güney aksındaki mihrap plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot. 59-Çiz.4). Mihrap nişinin etrafı iki sıra silmeyle kuşatılmıştır. Mihrap alınlığında simetrik olarak yapılmış stilize edilmiş "S" ve "C" kıvrımlı yaprak motifi mevcuttur (Fot. 60).

Fot. 59: Mihraptan Genel Görünüm

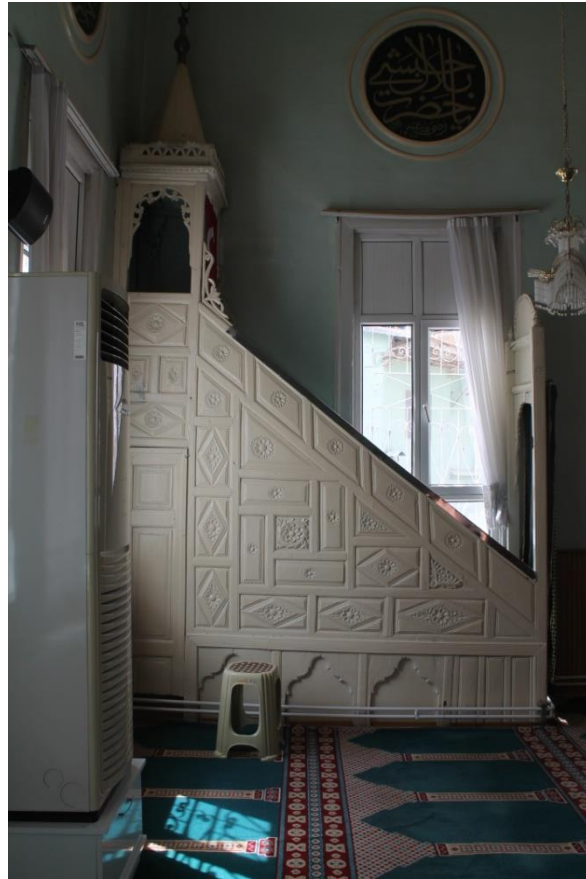
Çiz. 4: Selimoğlu Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 60: Mihrap Alınlığından Görünüm

2.3.2.2. Ahşap Süsleme

Harim güneybatı köşede yer alan minberin enine dikdörtgen ahşap süpürgelik kısmının yüzeylerinde birbiriyle aynı formda dilimli kemerlerle şekillendirilmiş üç pano bulunmaktadır (Fot. 61). Aynalık bölümünde yatay ve dikey dikdörtgen panoların yanı sıra üçgen panoların merkezinde oyma tekniğinde altı, yedi, sekiz ve on iki yapraklı çiçek motifleri vardır (Fot. 62-63). Bazı panoların yüzeyinde çiçek motifinin etrafında çevreleyen yaprak motifleri mevcuttur (Fot. 64). Korkuluk kısmındaki eşkenar dörtgen panoların yüzeyinde dokuz yapraklı çiçek motifi ve onu çevreleyen yaprak motifleri yer almaktadır (Fot. 65). Yan aynalık bölümünde ve köşk korkuluğunda sekiz ile altı yapraklı çiçek motifler mevcuttur (Fot. 66). Köşk kısmının kemer formunda uç kısımları volütle sonlanan "S" ve "C" kıvrımlardan oluşan stilize edilmiş bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Köşk ile korkuluk kısmının kesiştiği noktada stilize edilmiş çiçek motifi bulunmaktadır. Minber kapısının taç bölümü yarım daire formundadır (Fot. 67). Merkezde on iki yapraklı çiçek motifi etrafında yapraklar vardır. Yan kısımlar da ise stilize çiçek motifleri mevcuttur. Taç kısmının etrafı aralarında yaprak motifleri olan ajur tekniği kullanılarak yapılmış elips formlar ile kuşatılmıştır.

Fot. 61: Minberden Genel Görünüm

Fot. 62: Dikey Dikdörtgen Panodan Detay Görünüm.

Fot. 63: Yatay Dikdörtgen Panodan Detay Görünüm

Fot. 64: Minber Yan Aynalık ve Köşk Bölümünden Görünüm

Fot. 65: Kare Panodan Görünüm

Fot. 66: Korkuluk Panolarından Birinden Görünüm

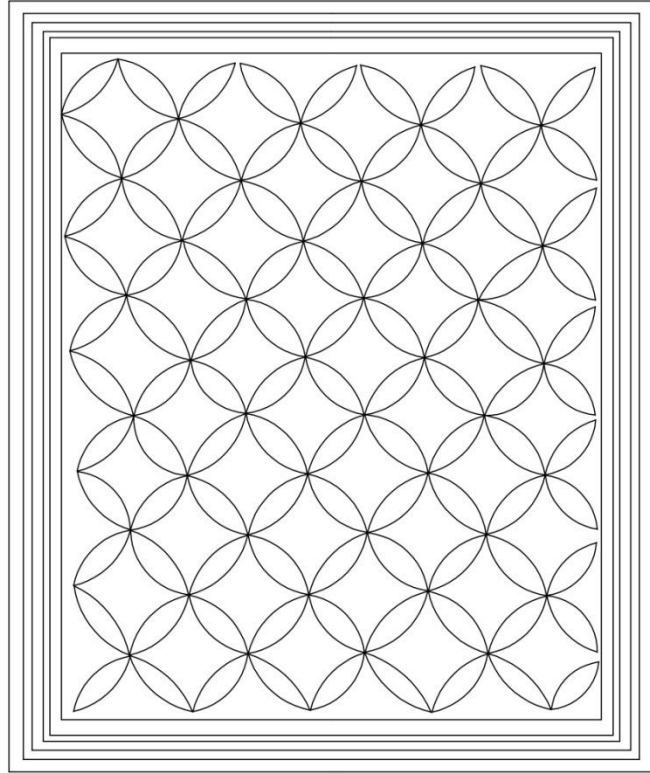

Fot. 67:Minber Taç Kısmından Görünüm

Harimin orta sahnındaki kare tavan göbeğinde yaprak motifleri birbiriyle bağlanarak kare oluşturulmuştur (Fot. 68-Çiz.5). Doğu ve batı sahnının tavan göbeklerinde ise iç içe geçmiş sekiz kollu yıldız motifleri vardır (Fot. 69-Çiz. 6).

Fot. 68: Harim Kare Tavan Göbeğinden Görünüm

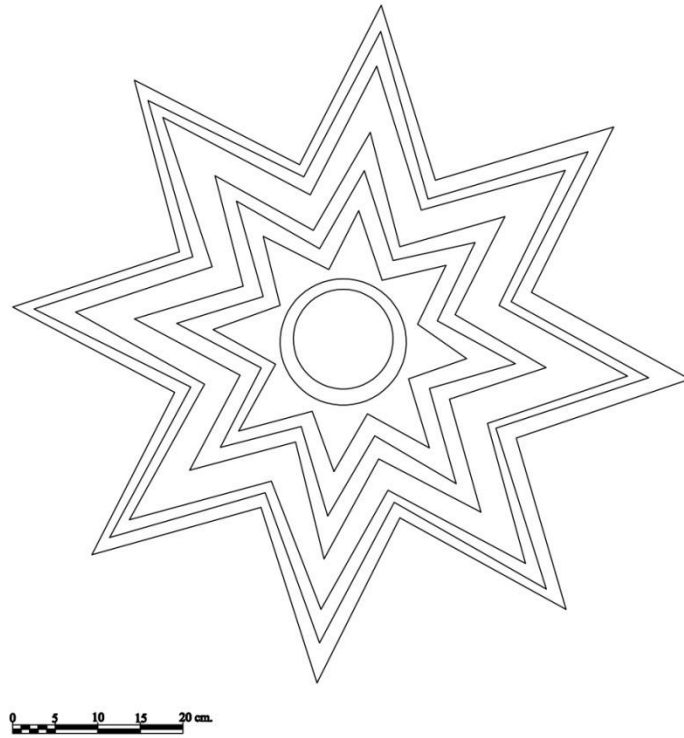

0 5 10 15 20 cm.

Çiz. 5: Harim Kare Tavan Göbeğinin Çizimi

Fot. 69: Harim Yan Sahınlardaki Tavan Göbeğinden Görünüm

Çiz. 6: Harim Yan Sahınlardaki Tavan Göbeğinin Çizimi

2.3.3. Yazı

Harim doğu duvarında pencere açıklıklarının üzerinde daire panolar yüzeyinde "Ali, Osman, Ömer" isimleri ile yatay dikdörtgen pano yüzeyinde "Sübhanüllahi ve bi hamdi sübhanüllahi" yazılıdır.

Güney duvarında "Ebubekir, Muhammed, Allah" isimleri ile Kelime-i Tevhid yazılıdır. Mihrap çerçevesinde Bakara suresinin 255. ayeti olan Ayet-el Kürsi yer almaktadır. Alınlık kısmında ise Kur'an-Kerim'den bir ayete yer verilmiştir¹³⁹ Güneybatı köşedeki minber alınlığında Kelime-i Tevhid yazılıdır.

Batı duvarında pencere açıklıklarının üzerinde daire panolar yüzeyinde "Ya hazreti Bilal Habeşi radiyallahü anhüm H. 1378/M. 1959, Hüseyin ve Hasan" isimleri yer almaktadır.

Camide panoların yüzeyindeki isimler, ayetler, sureler ve Kelime-i Tevhid sülüs hatlı olarak yazılmıştır.

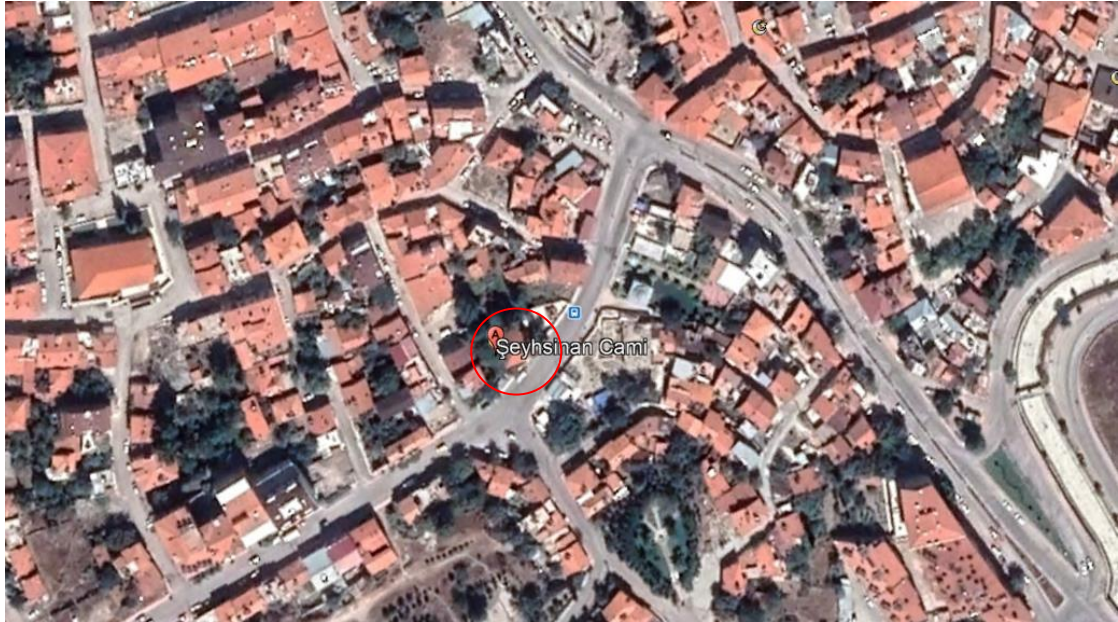
¹³⁹Kur'an-ı Kerim 3/37. Al-i İmran Suresi'nin 37 ayetinde "Zekeriyya ne zaman mihraba girse, onun yanında yiyecek bir şey bulurdu." yazmaktadır.

2.3.4. Malzeme ve Teknik

Cami, basman seviyesine kadar taş malzeme sonrasında bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir. Yapı, dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülüdür. Malzeme olarak kiremit kullanılmıştır. Saçak altı ahşapla kaplıdır. Kuzeybatı köşede yer alan minare Burdur'a özgü taşla inşa edilmiştir. Mihrap alçı malzeme, minberde ise ahşap malzeme kullanılmıştır. Minberdeki süslemeler ajur ve oyma tekniğiyle yapılmıştır.

2.4. Şeyh Sinan Camii

Cami, Sinan Mahallesi Olukaltı Caddesi Bülbül Sokak No. 6 Burdur/Merkez'de 39. pafta 434. adada yer almaktadır (Fot. 70). Cami, bulunduğu mevkiye adını vermiştir.

Fot. 70: Şeyh Sinan Camii'nin Google Earth'ten Alınan Görüntüsü (21.02.2020)

Bina üzerinde herhangi bir inşa kitabe bulunmamasına rağmen 1776 yılında¹⁴⁰ Çelik Mehmet Paşa tarafından yaptırıldığı bilinmektedir¹⁴¹. İlk inşasında dam örtülü olduğu bilinen yapı, 1914 yılındaki depremde yıkılıp 1916 yılında tekrar yapılmıştır¹⁴².

Şeyh Sinan Camii, 1959, 1971, 1985, 1986 ve 2006 yıllarında onarım görmüştür¹⁴³. Eser, İzmir II nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından

¹⁴⁰Ancak bazı kaynaklarda yapının 1850-1890 yılları arasında inşa edildiği yazmaktadır. Bk., Anonim (2007), *age.*, s. 157.

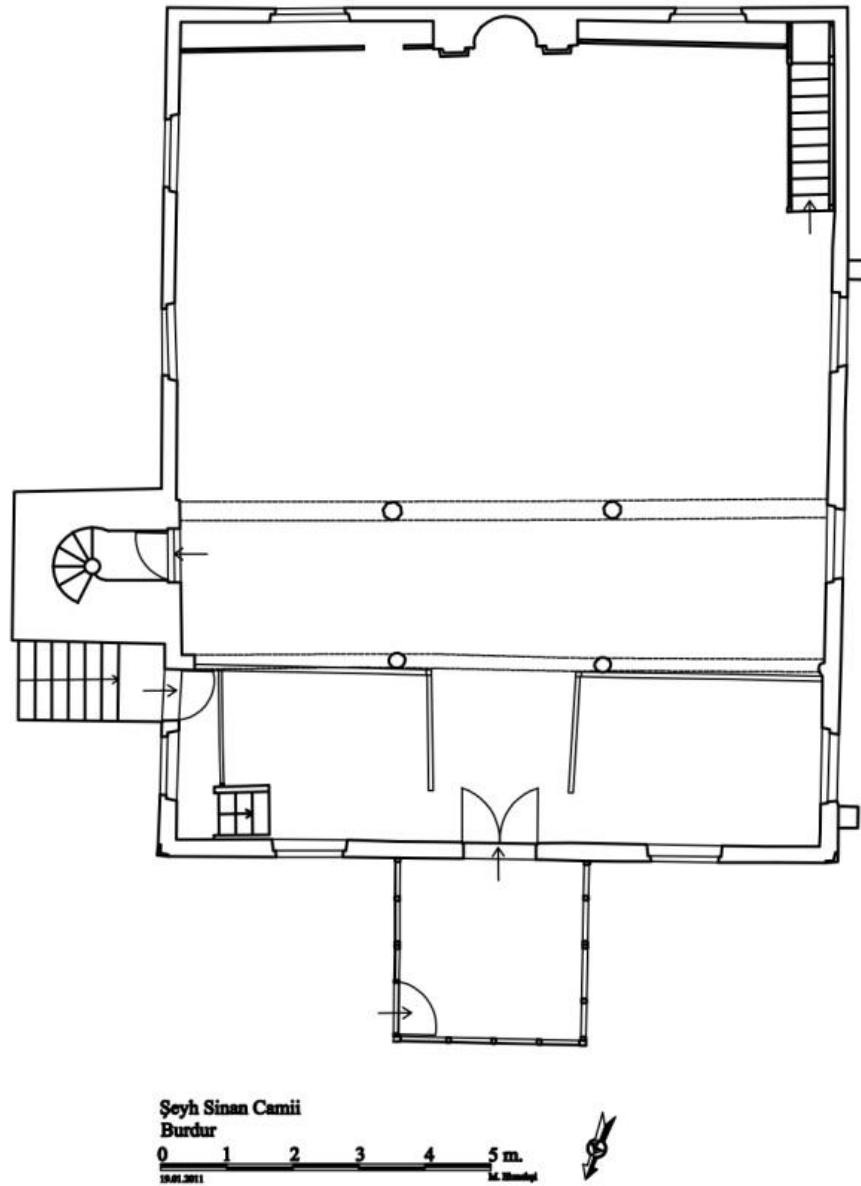
¹⁴¹Anonim (1993), *age.*, s. 60.

¹⁴²Anonim (1955), *age.*, s. 96.

03.05.1989 tarih ve 711 sayılı karar ile tescil edilmiştir¹⁴⁴. Yapı, günümüzde ibadete açıktır.

2.4.1. Mimari Özellikleri

Çevre duvarı içerisinde yer alan cami, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda 12.66×10.22 m. ebatlarında dikdörtgen plânlıdır (Plân 4). Caminin doğusunda haziresi, kuzeydoğusunda şadırvanı bulunmaktadır (Fot. 71).

Plân 4: Şeyh Sinan Camii Plânı (M. Ekmekci)

¹⁴³Anonim (2007), *age.*, s. 157; M. M. Bozcu, *age.*, s. 47.

¹⁴⁴Anonim (2007), *age.*, s. 157.

Fot. 71: Şeyh Sinan Camii'nden Genel Görünüm

Fot. 72: Caminin Doğu Cephesinden Görünüm

Caminin doğusunda altta 1.18 m. genişliğinde üç, üstte ise mahfile denk gelen yerde demir parmaklılarla kapatılmış bir pencere açıklığı vardır (Fot. 72). Kuzeydoğuda 0.60 m. genişliğindeki kapı açıklığından kadınlar mahfiline ulaşılmaktadır.

Açıklığın doğusunda tek şerefeli bir minaresi mevcuttur (Bk. Fot. 71) Minarede kare kaide üzerinde köşeleri pahlanmış ikinci bir kaide bulunmaktadır. Kaidenin bitimi ile doğu ve kuzey yüzeyinde süslemelere yer verilmiştir. Çokgen gövdeye geçiş çokgen pabuçla sağlanmıştır. Gövde başlangıcındaki bileziğin altında geometrik motif yer almaktadır. Şerife altı geometrik motiflerle bezenmiş minare kurşun kaplı külahla sonlandırılmıştır.

Güney cephede 1.18 m. genişliğinde demir parmaklıkla kapatılmış iki pencere açıklığı vardır (Fot. 73).

Fot. 73: Güney Cepheden Görünüm (M. Ekmekci/2011)

Fot. 74: Caminin Batı Cephesinden Görünüm

Batı cephede 1.16 m. genişliğinde üç pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 74). Üst kısmında bir pencere açıklığı vardır.

Kuzey cephede altta 1.14 m. genişliğinde iki, üstte üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 75). 2.80×2.90 m. ölçülerindeki ayakkabılık bölümünün güneyinde yer alan 1.24 m. genişliğindeki ahşap kapı açıklığından 12×9.88 m. ebatlarındaki harim mekânına ulaşılmaktadır.

Fot. 75: Kuzey Cepheye Kuzeybatıdan Bakış

Fot. 76: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Harim doğu duvarında 1.18 m. genişliğinde üç pencere açıklığı yer almaktadır (Fot. 76). Doğu duvarında yer alan 80 m. kapı açıklığından minareye ulaşılmaktadır.

Güney duvarında 1.18 m. genişliğinde iki pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 77). Güney duvarı aksındaki 2.18 m. genişliğinde plasterlarla sınırlandırılmış mihrap 0.27 m. ileriye ve yukarıya taşıntı yapmıştır. Mihrap nişinin kavsara kısmında bitkisel süslemeler vardır. Taç kısmı iki bölüme ayrılmıştır. Birinci kısımda ortada yüzeyinde yazı bulunan pano¹⁴⁵ ile yan kısımlarda bitkisel motifler bulunmaktadır. Kartuşun alt kısmında geometrik süslemeye yer verilmiştir. İkinci bölümde duvar kağıdı vardır.

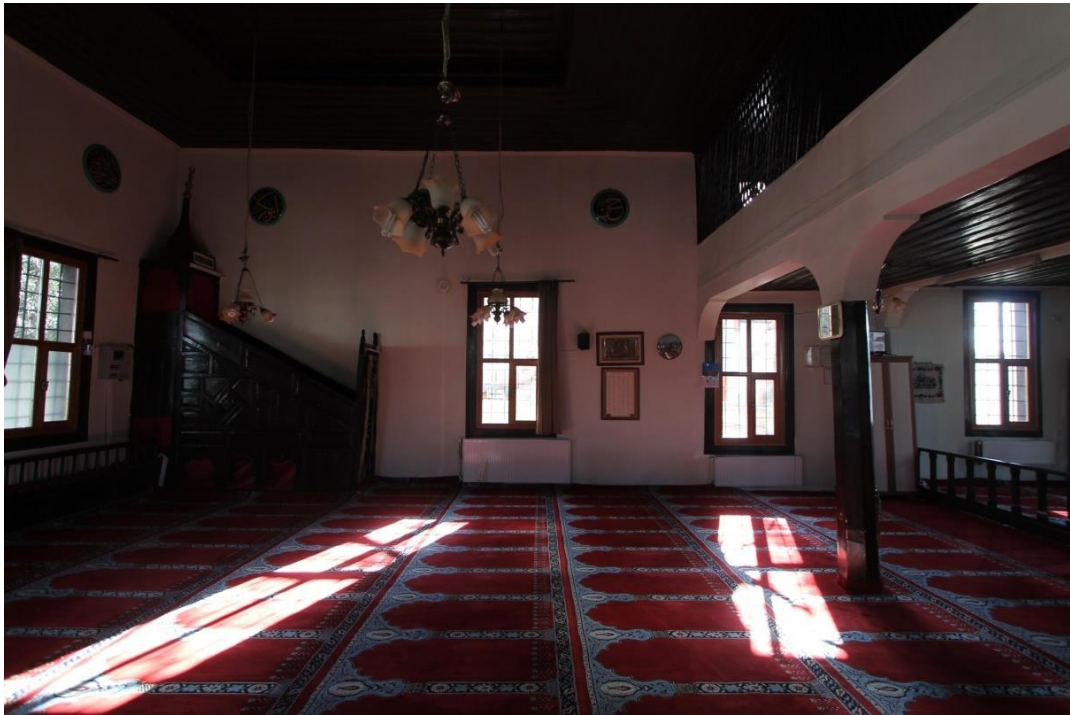
¹⁴⁵Onarımlar sırasında günümüzde yüzeyinde ayet bulunan hazır çerçevelerden yerleştirilmiştir.

Fot. 77: Harim Güney Duvarından Görünüm

Güneybatı köşedeki minberin süpürgelik kısmında üç kemer formu bulunmaktadır. Aynalık eşkenar dörtgen, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Merkezdeki kare panonun yüzeyinde geometrik süslemelere yer verilmiştir.

Batı duvarı 1.16 m. genişliğinde üç pencere açıklığı vardır (Fot. 78).

Fot. 78: Harim Batı Duvarından Görünüm

Kuzeyde 1.14 m. genişliğinde iki pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 79). Doğu ve batıda sekiler yer almaktadır. Dört ahşap direkle desteklenen mahfil, ahşap kafesle kapatılmıştır (Fot. 80).

Fot. 79: Harim Kuzeyinden Görünüm

Fot. 80: Kadınlar Mahfiline Batıdan Doğuya Bakış

Harim mekânı çökertme tavanla örtülüdür (Fot. 81).

Fot. 81: Harim Çökertme Tavandan Görünüm

2.4.2. Süsleme Özellikleri

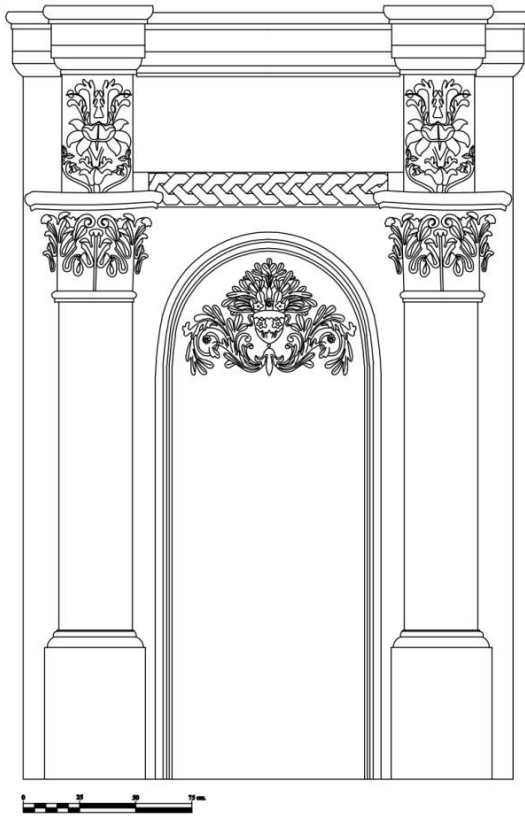
Camide alçı, ahşap ve taş süslemeler mevcuttur.

2.4.2.1. Alçı Süsleme

Camide alçı süsleme yalnızca mihrapta karşımıza çıkmaktadır (Fot. 82-Çiz. 7). Güney duvarı aksındaki mihrap akantus başlıklı plasterlarla sınırlandırılmıştır. Mihrap nişinin üst kısmının yüzeyinde kırmızıya boyanmış beş yapraklı iki çiçek motifi ile stilize edilmiş bitkisel motiflerden oluşan vazodan çıkmaktadır (Fot. 83). Vazodan çıkan yapraklar üzerinde kırmızı renkli beş yapraklı üç çiçek motifi vardır. Vazonun altında ters kabartma çiçek motifinden sağa ve sola çıkan kıvrım dallar ve dalların uç kısmında kırmızı renge boyanmış yedi yapraklı çiçek motifi mevcuttur. Taç kısmının ortasındaki üzerinde yazı olan panonun altında siyah zemin üzerine beyaz renkli zencerek motifi yer almaktadır (Fot. 84). Yan kısımlarında ise simetrik olarak yapılmış stilize edilmiş çiçek motifleri bulunmaktadır. İkinci kısmında sanki mukarnas dizisi varmış gibi duvar kağıdı vardır.

Fot. 82: Mihraptan Genel Görünüm

Çiz. 7: Şeyh Sinan Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 83: Mihrap Nişinden Genel Görünüm

Fot. 84: Mihrap Taç Kısmından Görünüm

2.4.2.2. Ahşap Süsleme

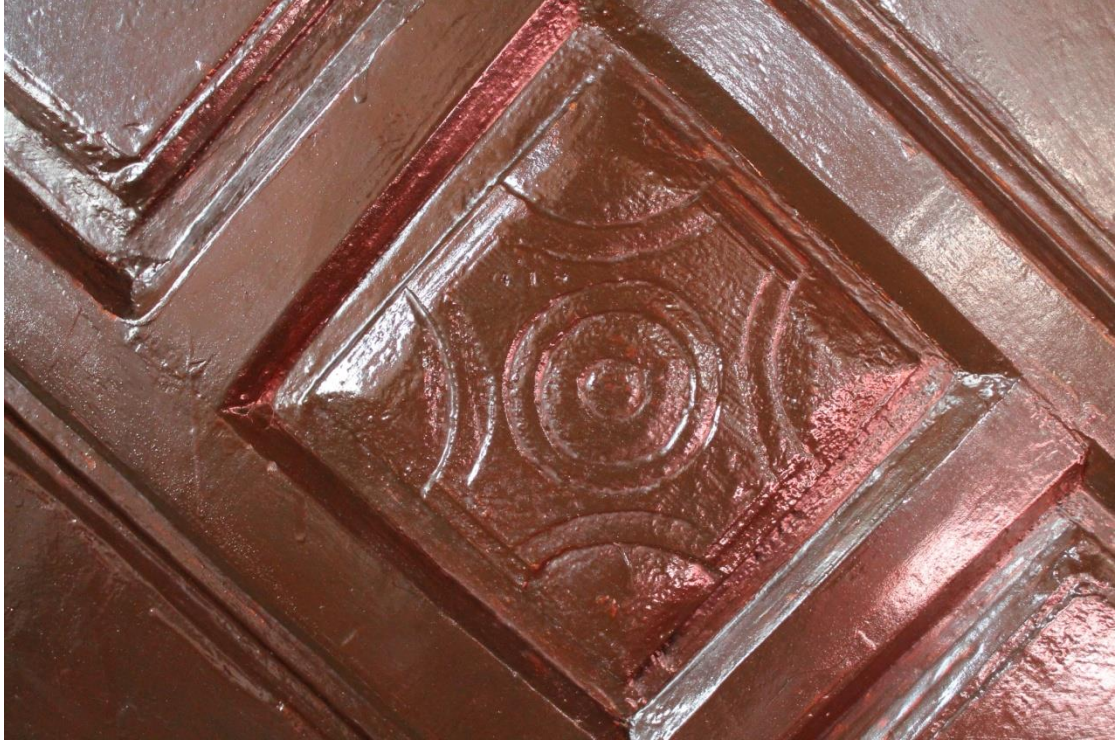
Ahşap süsleme olarak harim mekânının güneybatı köşesindeki minber karşımıza çıkmaktadır (Fot. 85). Minberde süsleme unsuru olarak süpürgeliğin ortasındaki yuvarlak kemer formuna uygun olarak yaprak motiflerine yer verilmiştir (Fot. 86). Aynalık bölümünde ise köşelerinde üçgenlere yer verilmiş merkezdeki eşkenar dörtgen panonun merkezinde iç içe geçmiş daireler mevcuttur (Fot. 87).

Fot. 85: Minberden Görünüm

Fot. 86: Süpürgelikteki Kemer Formundan Görünüm

Fot. 87: Aynalıktaki Kare Panodan Görünüm

2.4.2.3. Taş Süsleme

Caminin doğu cephesinde Burdur'a özgü taşla inşa edilen tek şerefeli minaresi vardır (Fot. 88). Minarenin iki kademeli kaide bitiminde birbirine takip eden oval formlar yer almaktadır. Kaidenin kuzey cephesinde dikdörtgen bir pano yüzeyinde sekiz eşkenar dörtgen bir araya getirilerek yıldız formu oluşturulmuştur (Fot. 89). Doğu cephesinde simetrik ve stilize edilmiş kıvrım dallar vardır (Fot. 90). Güney cephesinde ise merkezde dört daireden çıkan stilize kıvrım dallar bulunmaktadır (Fot. 91). Gövde başlangıcındaki bileziğin altında bir ters bir düz yerleştirilmiş üçgenler bulunmaktadır. Süslemeler kazıma tekniğinde yapılmıştır.

Fot. 88: Minareden Genel Görünüm

Fot. 89: Minare Kaidesinin Kuzeyindeki Süslemeyen Görünüm

Fot. 90: Minare Kaidesinin Doğusundaki Panodan Görünüm

Fot. 91: Minare Kaidesinin Güneyindeki Panodan Görünüm

Şerefe altının birinci bölümünde iç içe geçmiş üst kısımları yuvarlak kemer formlarına yer verilmiştir (Fot. 92). İkinci ve üçüncü bölümde mukarnas çeşitleri mevcuttur. Dördüncü sırada uç kısımları sivri kemer formlar yer almaktadır. Beşinci bölüm birinciyle aynı süslemeye sahiptir. Son bölümde ise dikey dikdörtgen formlar şerefe altını dolaşmaktadır. Metal şerefe korkuluğunun uçları volüd şeklinde yapılmıştır. Minare kurşun kaplı külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 92: Minare Şerefe Altından Görünüm

2.4.3. Malzeme ve Teknik

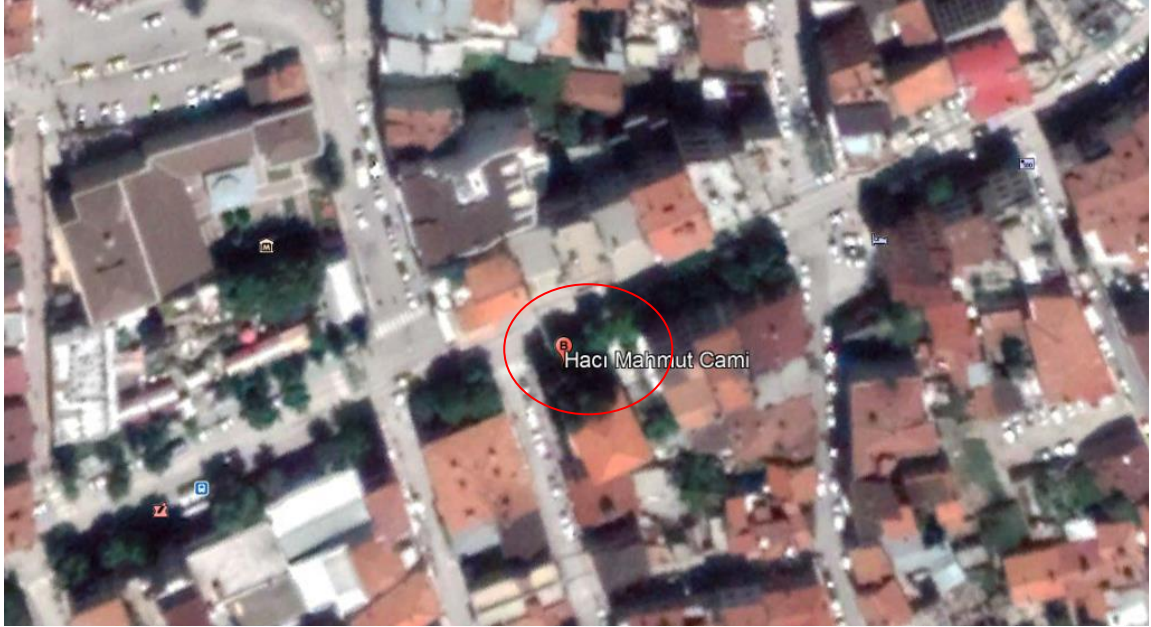

Fot. 93: Caminin Batı Cephesinden Yapının İnşa Tekniğini Gösteren Görünüm (VGM.'den)

Cami, su basman seviyesine kadar taş sonrasında bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir (Fot. 93). Yapı, içten ve dıştan sıvalıdır. Kiremitle kaplı dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülü caminin, saçak altı ahşapla kaplıdır. Doğu cephedeki tek şerefeli minaresi Burdur'a özgü taşla inşa edilmiştir. Yüzeyinde yer alan süslemeler kazıma tekniğinde yapılmıştır. Mihrapta alçı, minberde ahşap malzeme kullanılmıştır.

2.5. Hacı Mahmut Camii¹⁴⁶

Cami, Özgür Mah. Gazi Caddesi No. 72 Burdur/Merkez'de ada 130 pafta 5'te yer almaktadır. (Fot. 94).

Fot. 94: Hacı Mahmut Camii Google Earth Uydu Görüntüsü (18.06.2019)

Kitabesi olmayan yapının minare kaidesinde 1892 yılında Hacı Mahmut Vakfı tarafından inşa edildiği yazmaktadır. Cami 1914 yılındaki depremde yıkıldıktan sonra 1917 yılında yeniden inşa edilmiştir¹⁴⁷. Yapının güneyinde aynı isimle Tabak Hamamı bulunmaktadır¹⁴⁸. 26.06.2008 yılında tescillenen cami¹⁴⁹, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce 2008 ve 2009 yıllarında onarım görmüştür¹⁵⁰. Cami, günümüzde ibadete açıktır.

2.5.1. Mimari Özellikleri

Arazinin eğimli yapısına uygun olarak inşa edilen cami, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda 15.73×12.23 m. ölçülerinde iki katlı olup dikdörtgen bir plâna sahiptir (Plân 5-Fot. 95).

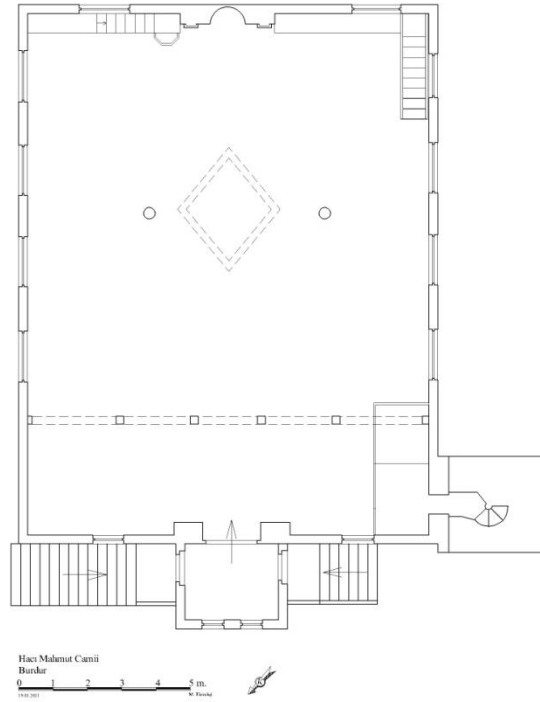
¹⁴⁶Tabak, Tabakhane, Debbaghane ve Lalabalaban Cami olarak da adlandırılmaktadır. Bk. M. M. Bozcu, *age.*, s. 49.

¹⁴⁷Anonim (1955), *age.*, s.100.

¹⁴⁸Yapı 15. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bk., M. M. Bozcu, *age.*, s. 49; Anonim (1955), *age.*, s. 100.

¹⁴⁹Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 26.06.2008 tarih ve 2490 sayılı karar, Antalya.

¹⁵⁰M. M. Bozcu, *age.*, s. 49.

Plân 5: Hacı Mahmut Camii Plânı (M. Ekmekci)

Fot. 95: Hacı Mahmut Camii Genel Görünüm

Yapının doğu cephesinde zemin katta iki kapı açıklığı ile iki pencere açıklığına yer verilmiştir (Fot. 96). Pencere ve kapı açıklıklarının üst seviyesine kadar bosajlı taş¹⁵¹ uygulanması mevcuttur. Birinci katta 1.48 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli dört pencere açıklığı bulunmaktadır.

Fot. 96: Doğu Cepheden Görünüm

Güney cephede 1.42 m. genişliğinde iki pencere açıklığı mevcuttur¹⁵².

Batı cephede zemin kat seviyesinde iki kare formlu, birinci kat seviyesinde 1.27 m. ve 1.48 m. genişliğinde dört pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 97). Kuzeydoğu köşeye konumlandırılan minarede, kare kaide belli bir seviyeden sonra köşeleri pahlanarak çokgen bir form almıştır. Kaideden çokgen gövdeye geçiş pabuçla sağlanmıştır. Gövde başlangıç ve bitişindeki bilezik süslemelidir. Şerefe altı süslemeli olan minare, kurşun bir külahla sonlandırılmıştır.

¹⁵¹Bosajlı duvar, Antik taş duvar örgüsü. Blokların görünür yüzeyleri hafif dış bükey biçimdedir. Bk. M. Sözen - U. Tanyeli, *age.*, s. 45.

¹⁵²Güney cephede hamam yer aldığı için fotoğraf çekilememiştir.

Fot. 97: Batı Cepheden Görünüm

Fot. 98:Minareden Görünüm

Kuzeydoğu köşeye konumlandırılan Burdur'a özgü taşla inşa edilen minarede, iki kademeli kaideden çokgen gövdeye geçiş çokgen pabuçla sağlanmıştır (Fot. 98). Gövde başlangıcındaki ve bitimindeki bilezik geometrik süslemelidir. Şerefe altı geometrik süslemeli minare kurşun kaplı külahla sonlandırılmıştır.

Kuzey cephede üstte mahfile denk gelen yerde üç alta dikdörtgen formlu 0.90 m. genişliğinde iki pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 99).Doğu ve batıdan merdivenle 2.48×3.24 m. ölçülerindeki ayakkabılık bölümüne ulaşılmaktadır (Fot. 100). Ayakkabılığın kuzey duvarında 0.69 m. genişliğinde yuvarlak kemerli iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Güneyinden 1.49 m. genişliğindeki çift kanatlı ahşap kapı açıklığından 15.21×11.71 m. ebatlarındaki harim mekânına ulaşılmaktadır.

Fot. 99: Kuzey Cepheden Görünüm

Fot. 100: Ayakkabılık Bölümünde Doğudan Batıya Bakış

Harim mekânının doğu duvarında yuvarlak kemerli dört pencere açıklığı yer verilmiştir (Fot. 101).

Fot. 101:Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güney duvarında yuvarlak kemerli iki pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 102). Mihrabın batısında batısından iki basamaklı merdivenle ulaşılan yüzeyi panolara ayrılmış süslemeli ahşap vaaz kürsüsü vardır.

Fot. 102: Güney Duvarından Görünüm

Güney duvarının aksındaki 0.10 m. ileriye ve yukarıya taşıntı yapan 2.76 m. genişliğindeki mihrap plasterlarla sınırlandırılmıştır. Yarım daire formlu mihrap nişinin kavsara kısmı bitkisel süslemelidir. Mihrap nişinin etrafı üç sıra silme ile çevrelenmiştir. İki bölüme ayrılan taç kısmının birinci kısmında köşeleri iç bükey form oluşturmuş yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazıya yer verilmiştir. Yan kısımlarda ise bitkisel süslemeler vardır. Boş bırakılan ikinci bölüm kendi içerisinde profillendirilmiştir. Mihrap üçgen alınlığın ortasında geometrik ve bitkisel süslemeler mevcuttur. Mihrap alemle sonlandırılmıştır.

Güneybatı köşeye yerleştirilmiş ahşap minberin enine düzenlenmiş süpürgelik kısmında dört kemer formu vardır. Aynalık kısmı yatay ve dikey panolara ayrılmış minberin, korkuluk kısmı bitkisel süslemelidir. Kapı alınlığında bulunan yazının her iki yanında bitkisel süslemeye yer verilmiştir. Köşk kısmı bir külahla sonlandırılmıştır.

Batı duvarı doğu duvarıyla simetrikdir (Fot. 103). Farklı olarak kuzeybatıya yerleştirilmiş ahşap müezzin mahfili yerleştirilmiştir.

Fot. 103: Harim Batı Duvarından Görünüm

Kuzeyde kadınlar mahfiline harim kapı açıklığının doğusundan ulaşılmaktadır (Fot. 104-105). Mahfil, dört ayağı birbirine bağlayan farklı ebatlardaki yuvarlak kemerlerle taşınmaktadır. Mahfil ahşap kafesle kapatılmıştır.

Fot. 104: Harim Kuzeyden Görünüm

Fot. 105: Kadınlara Mahfili Batıdan Doğuya Bakış

Harim tavanı iki ahşap direkle desteklenmektedir. Harim çökertmeli tavan göbeği eşkenar dörtgen formunda olup yüzeyi geometrik süslemelidir (Fot. 106).

Fot. 106: Harim Ahşap Tavandan Görünüm

2.5.2. Süsleme Özellikleri

Yapıda taş, alçı ve ahşap süslemeler mevcuttur.

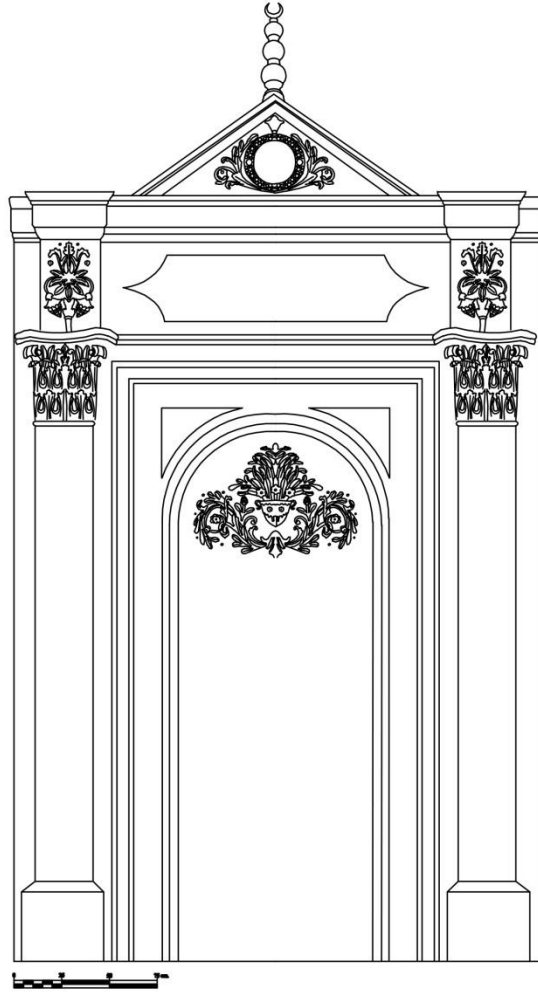
2.5.2.1. Alçı Malzeme

Güney duvarı aksında yer alan mihrap akantus başlıklı plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot. 107-Çiz. 8). Mihrap nişinin kavsara kısmında yüzeyinde kabartma tekniğinde stilize edilmiş bitkisel motif ile sekiz yapraklı çiçek motifi bulunan vazo yer almaktadır (Fot. 108). Vazodan çıkan yaprakların yüzeyinde altı yapraklı üç çiçek motifi ile üzüm salkımları vardır. Vazonun altında ters kabartma çiçek motifinden her iki yana çıkan kıvrım dalların uç kısmında altı yapraklı çiçek motifi mevcuttur. Yapraklar arasına üzüm salkımları yerleştirilmiştir. Mihrap taç kısmı iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde ortada köşeleri iç bükey form oluşturan yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazı bulunmaktadır. Yan kısımlarda ise stilize edilmiş bitkisel motifi ile üzüm salkımları vardır (Fot. 109). Motiflerin yanında ise sekiz yapraklı çiçek motifi yer almaktadır. Taç kısmının ikinci bölümü kendi içerisinde profillendirilmiştir. Üçgen alınlığın yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel motiflerinden oluşan dairenin alt kısmında simetrik olarak yapılmış kıvrım dallar mevcuttur (Fot.

110). Dalların uç kısımlarına altı yapraklı çiçek motifi yerleştirilmiştir. Bitkisel motiflerden oluşan dairenin üst kısmında kabartma çiçek motifi vardır.

Fot. 107: Mihraptan Görünüm

Çiz. 8: Hacı Mahmut Cami'nin Mihrap Çizimi

Fot. 108: Mihrap Nişinden Görünüm

Fot. 109: Taç Kısımındaki Süslemeden Detay Görünüm

Fot. 110: Mihrap Üçgen Alınlıktan Görünüm

2.5.2.2. Ahşap Süsleme

Ahşap malzeme olarak harim mekânında mihrabın doğusundaki vaaz kürsüsü karşımıza çıkmaktadır (Fot. 111). Vaaz kürsüsünün kaide kısmındaki dikey dikdörtgen panolar yüzeyinde oyma tekniğinde simetrik olarak yapılmış ve stilize edilmiş bitkisel süslemelerin merkezinde sekiz yapraklı çiçek motifi vardır. Gövde bölümünün

yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel motifler ve kıvrım dallar simetrik olarak yapılmıştır. Korkuluk yüzeyinde birbirine bağ ile bağlı simetrik kıvrım dallar mevcuttur. Arkalık kısmında yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazıya yer verilmiştir. Taç bölümünde ortada daire içinde yazı, etrafında ise simetrik uçları volütle sonlanan kıvrım dallar bulunmaktadır.

Fot. 111: Vaaz Kürsüsünden Görünüm

Güneybatı köşede yer alan ahşap minberin enine düzenlenmiş süpürgelik kısmında dört kemer formuna yer verilmiştir (Fot. 112). Bordür ve aynalık kare, üçgen, dikey ve yatay dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Korkuluk yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel motiflere yer verilmiştir (Fot. 113). Minber kapı alınlığında yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazı mevcuttur (Fot. 114). Yazının yan kısımlarında stilize edilmiş bitkisel motifler vardır.

Fot. 112: Minberden Görünüm

Fot. 113: Minber Korkuluk Yüzeyinden Detay Görünüm

Fot. 114: Minber Kapı Alınlığından Görünüm

Harim tavan göbeği iç içe geçmiş eşkenar dörtgenlerden oluşmaktadır (Fot. 115). Yüzeyinde ise çıtaların yatay ve dikey konumlandırılmasıyla eşkenar dörtgenlere yer verilmiştir.

Fot. 115: Harim Tavan Göbeğinden Görünüm

Fot. 116: Minare Kaidesinden Görünüm

2.5.2.3. Taş Süsleme

Yapıda taş malzeme olarak kuzeybatı köşede yer alan minare karşımıza çıkmaktadır. Köşeleri pahlanmış iki kademeli kaideden çokgen gövdeye geçiş pabuçla sağlanmıştır (Fot. 116). Gövde başlangıcındaki ve bitimindeki bileziğin yüzeyinde zencirek düğümü ile altında mukarnas sırası vardır (Fot. 117).

Fot. 117: Minare Gövde Başlangıcındaki Bilezikten Görünüm

Şerefe altı birinci sırada yuvarlak kemerlerin yüzeyinde bir sıra atlayarak kabartma çiçek motifleri yer almaktadır (Fot. 118). İkinci sırada yuvarlak kemerlerin yüzeyinde geometrik motifler mevcuttur. Üçüncü sıradan altıncı sıraya kadar mukarnas çeşitlemeleri şerefe altını dolaşmaktadır. Şerefe korkuluğu dikey dikdörtgen levhalara ayrılmıştır. Levhalar yüzeyinde uç kısımları dairesel formlar bulunmaktadır. Çokgen peteğe sahip olan minare kurşun kaplı külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 118: Şerefeden Görünüm

2.5.3. Yazı

Kuzeybatı köşeye yerleştirilen minarenin kaidesinde latin alfabesiyle mermer bir panoda "Hacı Mahmut Camii-1892" ve "Sahibül Hayır Kebapçı Zade Mehmet Efendi Refiki Çangar Zade Hacı Mehmet 1934" yazılıdır.

Vaaz kürsüsünün arkalık kısmında "Kalen nebiyyu aleyhisselamu eddinu nasihatun" hadisi yer almaktadır.

Mihrap alınlığında Bakara Suresi 37. ayetine yer verilmiştir.

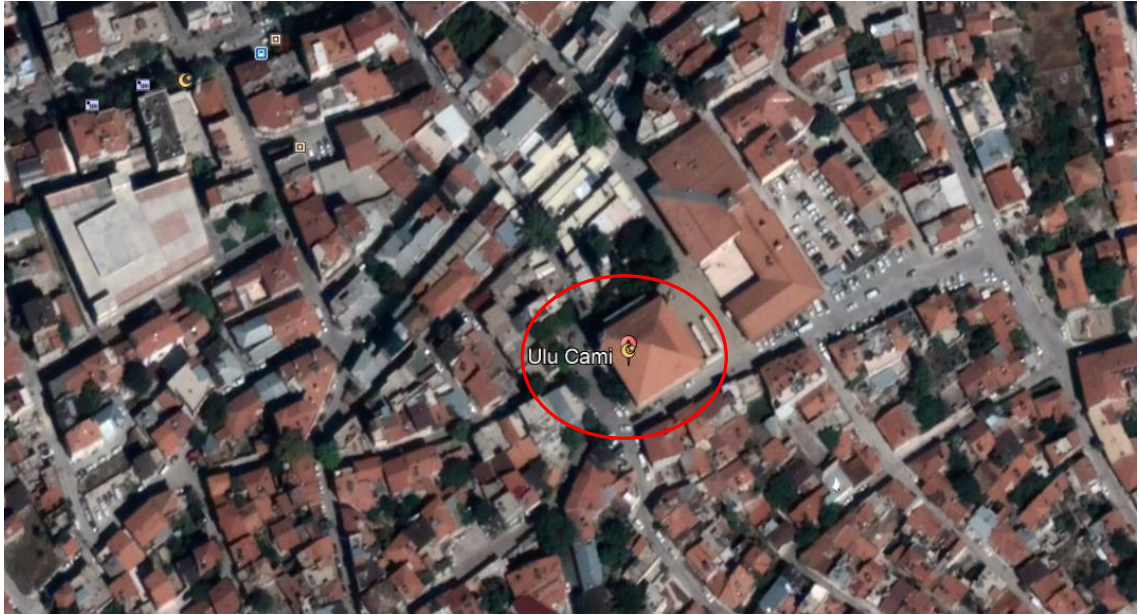
Minber alınlığında "Ya muhavvilel havli vel ahval havvil halena ila ehsanil ha" hadisi yazmaktadır.

2.5.4. Malzeme ve Teknik

Yapı su basman seviyesine kadar taş sonrasında bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir. Kiremitle kaplı dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplı yapı içten ve dıştan sıvalıdır. Kuzeybatı köşede yer alan minare Burdur'a özgü taşla inşa edilmiştir. Mihrapta alçı, vaaz kürsüsü ve minberde ahşap malzeme kullanılmıştır. Alçıdan yapılmış mihrap yüzeyindeki süslemeler kabartma tekniğinde, ahşap vaaz kürsüsünün yüzeyindeki süslemeler ise oyma tekniğinde yapılmıştır. Tavanda ise çıtakâri düzenleme mevcuttur.

2.6. Ulu Camii¹⁵³

Yapı,Pazar Mahallesi, Ulucami Caddesi No:33 Burdur Merkez'de 11. pafta ve 351. adada bulunmaktadır (Fot. 119). Cami, aynı zamanda bulunduğu mevkiye adını vermektedir.

Fot 119: Ulu Camii'nin Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü, (25.01.2019)

Caminin Arapça inşa kitabesine göre; Hamidoğlu Feleküddin Dünder Bey¹⁵⁴ tarafından H. 700/M. 1300-1301 yılında inşa ettirilmiştir¹⁵⁵ (Fot. 120). Kitabede ;

بسم الله الرحمن الرحيم و ان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا و انه لما قام عبد الله يد عوه كادوا يكونون عليه
لبدا

عمر هذه العمارت الشريفه فى ايام دولت مليك الامرا وال اكابر ببلده فلك الدين دندار ابن الياس ابن الحميد البناه فى
الشهور سنة سبعة ماء

Okunuşu;

¹⁵³Cami ,Cami-i Kebir olarak da anılmaktadır. Bk., M. M. Bozcu, *age.*, s. 56.

¹⁵⁴Feleküddin Dünder Bey şehzadelğinde bir süre Burdur'da emirlik yapmıştır. Babası Hamidoğlu İlyas Bey'in ölümünden sonra beyliğin başına geçmiştir. Beyliğin eski merkezi olan Uluborlu'da bir süre hüküm sürdükten sonra bu bölgenin önemini kaybetmesi üzerine inşa ettirdiği kale ve surlarını Eğirdir'e naketmiştir. Ayrıca Eğirdir, Konya ile Antalya arasında ticari ve askeri olarak stratejik bir konuma sahip olmaktadır. Dünder Bey zamanında Hamidoğulları Beyliği'nin Antalya dışında dokuz şehir, on beş kaleye sahip olduğu, ayrıca 30.000 civarında atlı ve yaya askerinin bulunduğu bilinmektedir. Ayrıca İlhanlılara bağlılığını göstermek için İlhanlı hükümdar adına para bastırılmıştır. Ölüm tarihi belli olmayan Feleküddin Dünder Bey, Burdur ve Eğirdir'de birçok yapı inşa ettirmiştir. Bk., Sait Kofoglu, "Feleküddin Dünder Bey", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 12, İstanbul, 1995, s. 307 ; S. Kofoglu (1995), *age.*, s. 307; B. Üçok, *agm.*, s. 76.

¹⁵⁵Anonim (2009), *age.*, s. 178.

1." *Bismillâhirrahmanirrahim. Ve inne'l-mesâcide'lillahi felâ ted'u me'Allâhi ahaden ve ennehu lemmâ kâne abdullahi yed'ühû kâdu yekûnûne'aleyhi libedâ.*"

2. "*Ammara hâzihi'l-imareti's-şerifeti fi eyyami devlet-ı melikü'l-ümera ve'l-ekâbiri bi beledi Feleküddin Dünder İbn İlyas İbn el-Hamid el-bennâhu fi's-şuhûr sene Seb'ame.*"

Günümüz Türkçesi;

1. "Şüphesiz mescitler, Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte hiç kimseye kulluk etmeyin¹⁵⁶. Allah'ın kulu (Muhammed), O'na ibadet etmek için kalktığında cinler neredeyse (Kur'an'ı dinlemek için kalabalıkta) onun etrafında birbirlerine geçiyorlardı¹⁵⁷."

2."Bu imaret-i şerife 700 senesinde devletin ricali ve padişahı Hamid oğlu İlyas oğlu Feleküddin Dünder tarafından imar edilmiştir." yazmaktadır.

Fot. 120: Ulu Camii İnşa Kitabesi

Caminin ilk inşa edildiği dönemde üç kapısının, tek minaresinin ve yapının toprak dam ile örtülü olduğundan söz edilmektedir¹⁵⁸.

Yapı, H. 1162/M. 1748-1749 yılında Çelik Mehmet Paşa¹⁵⁹ tarafından büyük çaplı tamir ettirilmiştir¹⁶⁰. 1846 yılında çarşıda meydana gelen yangında cami tahrip

¹⁵⁶Kur'an-ı Kerim 72/18.

¹⁵⁷Kur'an-ı Kerim 72/19.

¹⁵⁸Rahmi Uğur, *Burdur Tarihi*, Burdur, 1968, s. 217.

¹⁵⁹Çelik Mehmet Paşa'nın, kapıcıbaşı, mirimiran ve Hamid sancağı mutasarrıflığı yapmıştır. Burdur'a çok fazla eser kazandırdığı, mevcut yapıların onarımını yaptırdığı ve vakıflar bulunduğu bilinmektedir. Detaylı bilgi için bk., <http://www.burdurtarihi.com/celik.pdf>, (Erişim tarihi 05.04.2020).

¹⁶⁰R. Uğur, *age.*, s. 217.

olmuş ve caminin mütevellisi Hacı Mehmet Efendi'nin içinde olduğu 12 kişilik bir heyet tarafından 1851 yılında onarımı yapılmıştır¹⁶¹.

Eser, 1914 yılında meydana gelen depremde büyük hasar görmüş ve bu depremde yıkılan minaresi H. 762/M. 1360-1361 yılında mimar Abdullah Ağa oğlu Sinan tarafından inşa edilmiştir¹⁶². Üzerinde yer alan kitabenin dönemin kayyumu Hüseyin Haki Efendi tarafından okunduğu bilinmektedir¹⁶³. Kitabe;

"Kadbena hâzihi'lminâretü'sşerife ve refaha Ebülhayır Sinan ibn Abdullah Ağa sene isna ve sittin seb'a mie.", yazmaktadır¹⁶⁴.

Ulu Camii'nin kitabesi depremde iki parçaya ayrılıp Vakıflar Müdürlüğü'nün deposuna daha sonra Burdur Müzesi'ne¹⁶⁵ kaldırılmıştır¹⁶⁶.

Caminin depremden sonra kapısının biri Recep Camii'ne, diğeri Eski Yeni Camii'ne, tavan göbeği ise Mustafa Hoca Camii'ne verildiği şeklinde görüşler bulunmaktadır¹⁶⁷. Ancak elimizde bu bilgileri doğrulayacak herhangi bir belge ya da bilgi bulunmamaktadır.

Yapı 1920 yılında yeniden inşa edilmiştir¹⁶⁸. Günümüzdeki minarelerden kuzeydoğudaki 1930'da Hacı Nebi Zade Rıza oğulları Şükrü ve Hüsnü Bayer tarafından Mimar Nuri'ye yaptırılırken, kuzeybatıdaki 1941 yılında Tüccar Sarı Mustafa oğlu Hasan Özşarı tarafından Mimar Şaban oğlu Ali Şenkal'a yaptırılmıştır¹⁶⁹. Ancak yapının kuzeydoğuda yer alan minaresindeki üç satırlık mermer kitabede;

"Hacı Nebizâde Rıza

ve mahdumları Şükrü ve Hüsnü

¹⁶¹M. M:Bozcu, *age.*, s. 56.

¹⁶²M. M. Bozcu, *age.*, s. 56.

¹⁶³Rıza Erdem, *Burdur 1928*, Çoğaltan: Feyzi Bayraktar, Burdur, 1940, s. 3.

¹⁶⁴R. Erdem (1940), *age.*, s. 3.

¹⁶⁵Müzeye kaldırıldıktan sonra kitabe Neşet Köseoğlu tarafından okunmuş, ancak bazı kısımların tam okunamadığı bazı kısımların ise yanlış okunduğu anlaşılmaktadır. S. S. Yiğitbaşı yeniden ve aynı hatalarla tekrar yayınlamıştır. Bk., S. Kofoğlu, *age.*, s. 144.

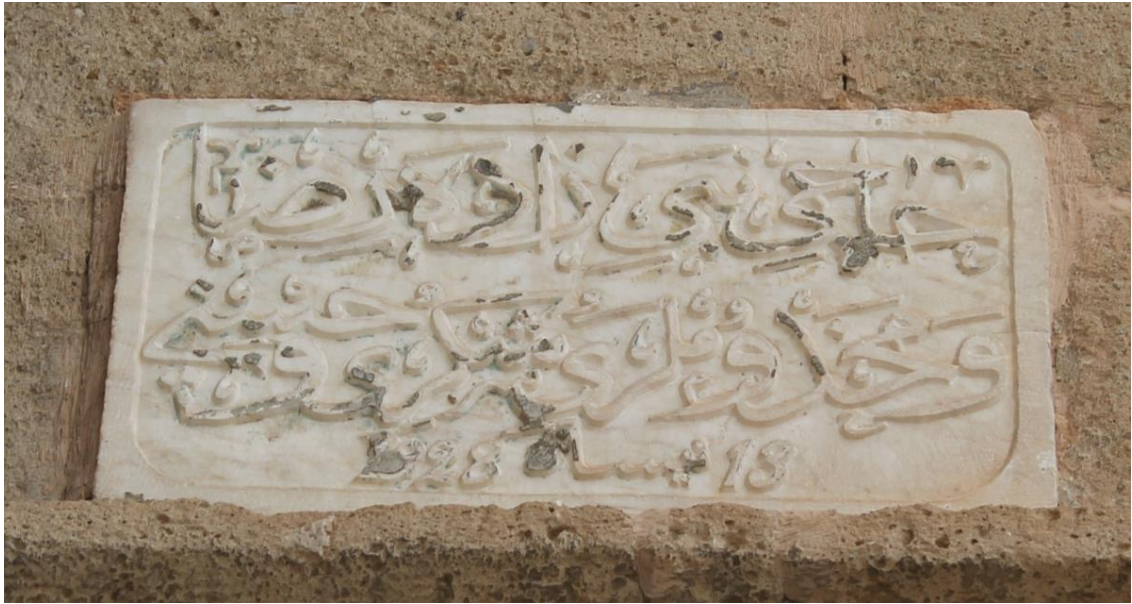
¹⁶⁶S. Kofoğlu, *age.*, s. 144.

¹⁶⁷R. Uğur, *age.*, s. 218. Ancak günümüzde Ulu Cami'nde bulunan kapılar döneminden olup, diğer yapılara depremden sonra kapıların ve tavan göbeğinin verildiğine ilişkin herhangi bir bilgi mevcut değildir.

¹⁶⁸Anonim (2009), *age.*, s. 178.

¹⁶⁹Anonim (2007), *age.*, s. 156

13 Nisan 1928" ifadelerine yer verilmiştir (Fot. 121)¹⁷⁰. Dolayısıyla kuzeydoğudaki minare 1930'da değil, 1928 yılında inşa ettirilmiştir.

Fot. 121: Kuzeydoğu Minare Kaidesinin Güney Yüzeyindeki Mermer Kitabe

Cami 13.05.1977 tarih ve 502 sayılı karar ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEYAK) tarafından tescil edilmiştir¹⁷¹.

Cami, 1971¹⁷² ve 2006 yıllarında Vakıflar Müdürlüğü tarafından onarım görmüştür¹⁷³. Günümüzde harim mekânında mihrabın batısında yer alan mermer minberin yerine cami yıkıldıktan sonra orijinal parçaları müzeye kaldırılmış ahşap minber tamamlanarak konulmuştur. Aynı zamanda mihrabın doğusuna bitişik olarak yapılan minbere uygun olması için Gaziantep'ten getirilen ahşap vaaz kürsüsü, mermer vaaz kürsüsü ile değiştirilmiştir¹⁷⁴. Cami, günümüzde ibadete açıktır.

¹⁷⁰Kitabenin okunmasında yardımcı olan Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT'a teşekkür ederim.

¹⁷¹Anonim (2007), *age*, s. 156.

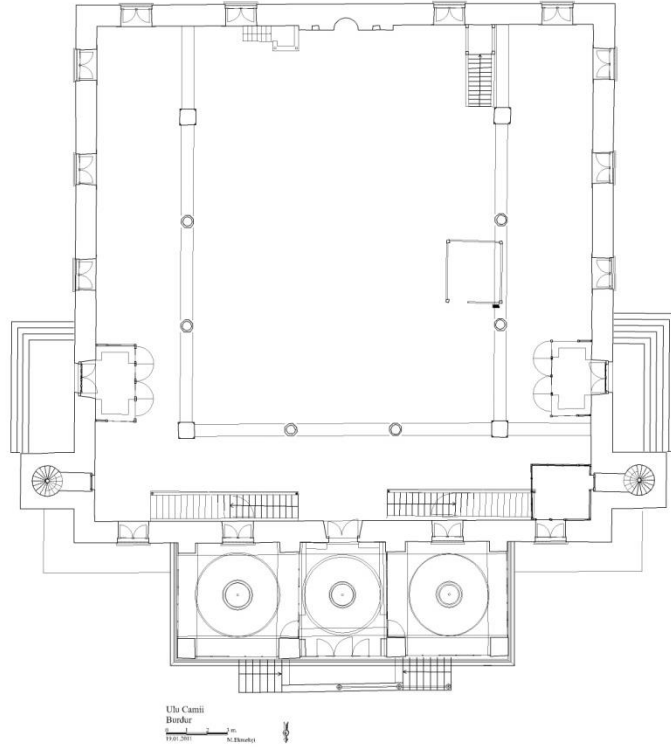
¹⁷²Anonim, *Türkiye Ulu Cami*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2016, s. 122.

¹⁷³M. M. Bozcu, *age.*, s. 57.

¹⁷⁴Ulu Cami görevlisi Turan Çakır ile 14.03.2019 tarihinde yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler.

2.6.1. Mimari Özellikleri

Cami, 26.43 x 26.43 m. ölçülerinde kare plânlıdır (Plân 6). Duvar kalınlığı 1.05 m. olan caminin beden duvarları Burdur'a özgü kesme taşla¹⁷⁵ inşa edilmiştir.

Plân 6: Ulu Camii Plânı (M. Ekmekci)

26.43 m. uzunluğundaki doğu cephede beden duvarları üzerinde iki sıra halinde yer alan 3.66 m. aralıklarla yerleştirilen 1.53 m. genişliğindeki pencereler sivri kemerlidir (Fot. 122). Alt kat pencereleri üst kat pencerelerine oranla daha büyüktür. Kuzeydoğu köşeden 7.39 m. uzaklıkta bulunan kapı açıklığına dört basamaklı merdivenle ulaşılır. Yapıda cepheleri hareketlendirmek için üst kat pencerelerinin alt kısmında, alt kat pencerelerinin ise sivri kemerlerinin üzengi hizasından başlayacak şekilde kemerleri ve tüm cepheyi dolaşan kaval silmelere yer verilmiştir. 1.41 m. genişliğindeki çift kanatlı ahşap kapı kare, dikey ve yatay dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Her bir pano yüzeyinde yazılara ve süslemelere yer verilmiştir. Kapının üst kısmı kendi içerisinde kademelendirilmiştir. Kuzeydoğu köşede camiye bitişik olarak

¹⁷⁵Burdur'a özgü taş aslında traverten taşıdır. Ancak taşın bazı gözeneklerine dışarıdan dolgu malzemesi girmiştir. Bilgi için Prof. Dr. Halil KUMSAR'a teşekkür ederim.

yapılan tek şerefeli minarede iki kademeli kare kaideden çokgen gövdeye geçiş pabuçla saplanmıştır. Gövde başlangıç ve bitiminde yüzeyi süslemeli bileziklere yer verilmiştir. Minarenin şerife altı geometrik ve bitkisel süslemeli olup külahı kurşun kaplıdır.

Fot. 122: Doğu Cepheden Görünüm (M. Ekmekci/2011)

Güney cephede yer alan üst kat pencereleri beş adet iken alt kat pencereleri ortada mihrabın olmasından dolayı dört adettir (Fot. 123).

Fot. 123: Güney Cephesi'nden Görünüm

Batı cephe, doğu cepheyle simetrik olarak yapılmıştır (Fot. 124). Doğu cepheden farkı, cami eğimli bir arazi üzerine inşa edildiği için kot seviyesinden kaynaklı kapı açıklığına beş basamaklı merdivenle ulaşılır. Kuzeybatı köşede camiye bitişik olarak yapılan tek şerefeli minarede iki kademeli kare kaideden çokgen gövdeye geçiş pabuçla saplanmıştır. Gövde başlangıç ve bitiminde yüzeyi süslemeli bileziklere yer verilmiştir. Minarenin şerefe altı geometrik ve bitkisel süslemeli olup külahı kurşun kaplıdır.

Fot. 124: Batı Cepheden Görünüm

Kuzeyde üç gözlü son cemaat yeri, sivri kemerlerle birbirine bağlı, dört sütun üzerine oturan pandantif geçişli üç kubbeyle örtülüdür (Fot. 125). Son cemaat yeri renkli camlarla kapatılmıştır. Son cemaat yerinin doğu ve batısında 4.73 m. ölçülerinde sivri kemerli açıklıklar yer alır. Açıklıkların doğu ve batısında iki kat sırası halinde pencere açıklıkları mevcuttur.

Fot. 125: Kuzey Cepheden Görünüm

Harime doğu, batı ve son cemaat yerinde bulunan kapı açıklıkları ile ulaşılmaktadır. Ancak son cemaat yerinden doğrudan, doğu ve batıda önce ayakkabılık kısmına daha sonra 24.35 m. x 24.35 m. ölçülerindeki harime geçiş sağlanmaktadır (Fot. 126).

Fot. 126: Harimden Genel Görünüm

Harimin doğu duvarında sivri kemerli altta üç üstte dört pencere açıklığı vardır (Fot. 127). Kadınlar mahfili, yaklaşık 4.5 m. çapında iki sütun ve iki paye ile taşınmaktadır. Kadınlar mahfilinde pencere açıklıklarının aralarında yüzeyinde yazı bulunan altıgen panolara yer verilmiştir.

Fot. 127: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Harim güney duvarı aksındaki mihrabın doğusunda ve batısında dört sivri kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 128-129). Pencerelelerin üzerinde sivri kemerin formuna uygun bitkisel süslemeler mevcuttur.

Fot. 128: Harim Güneyden Görünüm (M. Ekmekci/2011)

Fot. 129: Harim Güney Duvarından Görünüm.

Günümüzde mermer vaaz kürsüsü kaldırılmış ve minbere uygun olması için Gaziantep'ten getirilmiş olan ahşap vaaz kürsüsü yerleştirilmiştir¹⁷⁶. Ahşap vaaz kürsüsüne batısında yer alan merdivenle ulaşılmaktadır. Doğu, kuzey ve batı yüzeyleri geometrik ve bitkisel süslemelidir.

Güney duvarı aksındaki 4.63 m. genişliğinde mermer mihrap, duvardan 0.21 m. ileriye ve yukarıya taşırılmış ve dikdörtgen formlu düzenlenmiştir. Mihrapta mermer panolardan kuşaklar oluşturulmuştur. En dışta yer alan kuşak boyuna dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Daha sonraki kısım 0.21 m. tekrar içeriye girmiştir. Yarım daire formlu 1.12 m. genişliğindeki mihrap nişinin etrafında şeritlerle ayrılmış panolar vardır. Alınlıktaki dikdörtgen pano yüzeyinde yazı yer verilmiştir. Mihrabın taç kısmı yatay olarak iki bölüme ayrılmıştır. Birinci kısımda ortada dikdörtgen alçı çerçeve yüzeyinde ve her iki yanda bitkisel süsleme mevcuttur. İkinci kısım kendi içerisinde profillendirilmiş ve bitkisel süslemelidir. Mihrap, yüzeyi süslemeli dendanlarla sonlandırılmıştır. Mihrabın doğu ve batısında dikdörtgen panolar yüzeyinde yazılar vardır.

Günümüzde mermer minberin yerine konulmuş ahşap minberin, doğu ve batı yüzeyi de takip edilmektedir. Doğusunda enine düzenlemiş süpürgelik kısmı yüzeyi bitkisel süslemeli üç panoya ayrılmıştır. Bordür ve aynalık kısmı üçgen, kare, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmış ve yüzeyleri bitkisel süslemeli olarak yapılmıştır. Korkuluk yüzeyi süslemeli olan minberin alınlık kısmında yer alan yazının altında H. 1294 / M. 1877-1878 tarihi vardır. Süslemeli taç kısmının yüzeyinde yazıya yer verilmiştir. Minber ahşap çokgen bir külahla sonlandırılmıştır. Batı yüzeyi doğuyla simetrik olarak yapılmıştır.

Batı duvarı doğu duvarıyla simetriktir (Fot. 130). Ancak batı cephede iki sütun arasında 2.27×2.24 m. ölçülerinde ahşap, iki katlı müezzin mahfili yer alır. Zeminde sade ahşap korkuluklarla bir alan oluşturulmuş ve kuzeydoğudan boşluk bırakılarak geçiş sağlanmıştır. İkinci kata yüzeyi süslemeli ahşap sütunlarla bağlanılmaktadır. İkinci kata kuzeybatıdan sekiz basamaklı ahşap bir merdivenle ulaşılmaktadır. Merdiven basamaklarının yan yüzeyleri süslemelidir.

¹⁷⁶Ulu Cami imamı Turan Çakır ile 13.04.2019 tarihinde yapılan görüşmede elde edilen bilgiler.

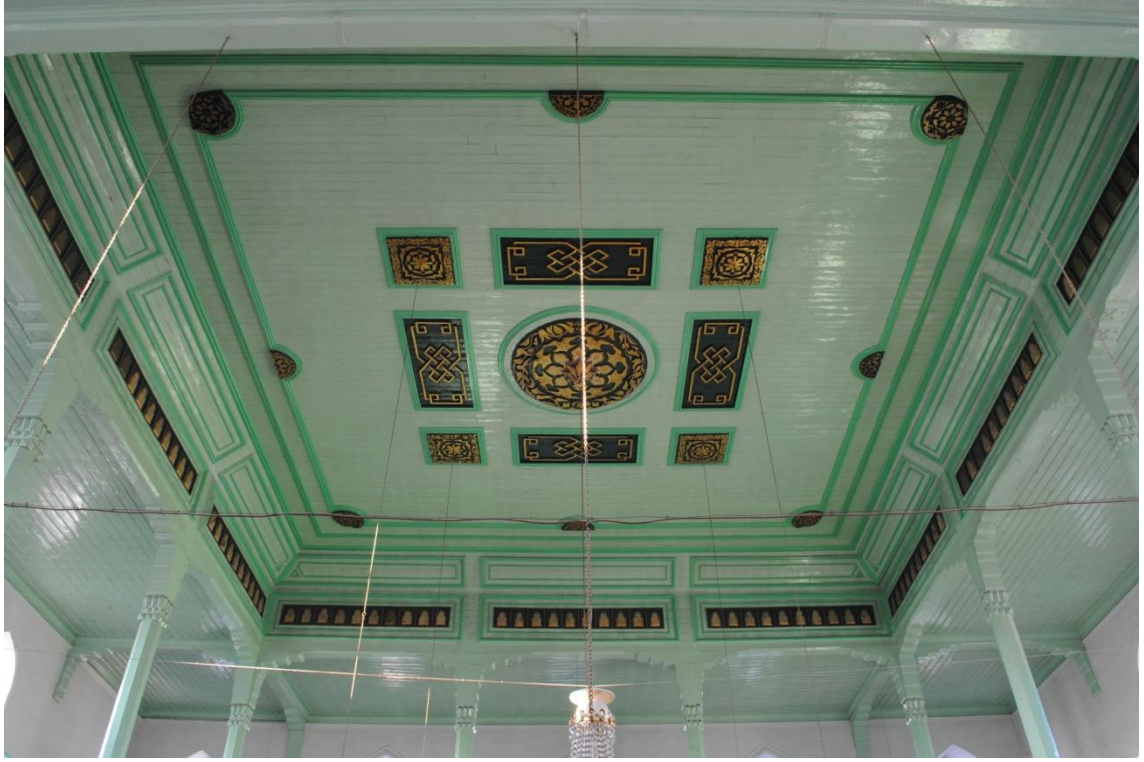
Fot. 130: Harim Batı Duvarından Görünüm

Kuzeyde duvar yüzeyindeki pencereler son cemaat yerine açılmaktadır (Fot. 131). Kuzey cephe duvar yüzeyinde alt katta dört pencere açıklığına yer verilmiştir. İkinci kat sırasında beş pencere açıklığı bulunmaktadır. Kapı açıklığının doğu ile batısından ahşap merdivenlerle mahfile ulaşılmaktadır. Mahfil köşelerde kare formlu paye ve payeler arasına yerleştirilen sütunlarla taşınmaktadır. Harimi "U" şeklinde saran mahfili taşıyan sütun ve payeler birbirine Bursa kemeri ile bağlanmıştır. Kemerler payeler üzerine doğrudan otururken, sütunların baklava dilimli başlıkları üzerine oturtulmuştur. Kuzeydeki mahfilin harime bakan kısmı ahşap kafesli düzenlenirken, doğu ve batı bölümlerde düz ahşap korkuluklarla çevrelenmiştir.

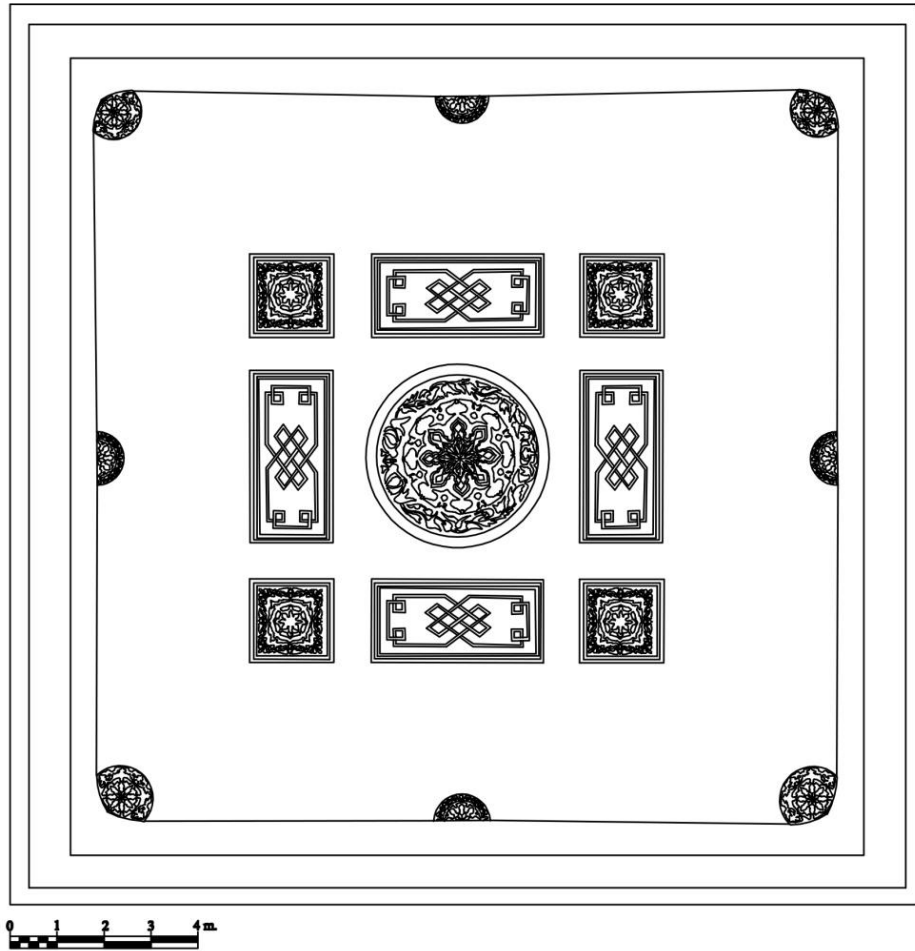

Fot. 131: Harim Kuzeyden Görünüm

Ahşap tavanlı harimin tavan eteğinde iki sıra halinde panolar mevcuttur (Fot. 132-Çiz. 9). Etek yüzeylerini çevreleyen ilk sırada yatay, iç içe geçmiş dikdörtgen formlu panolar bulunmaktadır. İkinci sıradaki panoların yüzeyleri boş bırakılmıştır. Tavan dıştan içe doğru paralel olarak üç sıra silmeyle sınırlandırılmış ve üçüncü silmenin köşelerinde daire formlu, ortalarda ise yarım daire formlu yüzeyi süslemeli panolar yer almaktadır. Tavanın merkezinde bitkisel süslemeli dairenin çevresine, köşelere kare aralara dikdörtgen gelecek şekilde yüzeyi süslemeli panolar yerleştirilmiştir.

Fot. 132: Harim Ahşap Tavanından Görünüm

Çiz. 9: Harim Tavan Çizimi

2.6.2. Süsleme Özellikleri

Yapıda alçı, ahşap ve taş malzemeli süslemelere yer verilmiştir.

2.6.2.1. Alçı Süsleme

Camide alçı süsleme ile harim pencere açıklıklarının üzerindeki süslemelerde ve mihrap, müezzin mahfili tavan ve harim tavan süslemelerinde karşılaşılmaktadır. Harim mekânının güney (kıble) duvarında sivri kemerli pencerelerin formuna uygun olarak üst kısmında simetrik kıvrım dallar mevcuttur (Fot. 133). Kıvrım dalların uç kısımlarında dokuz yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır.

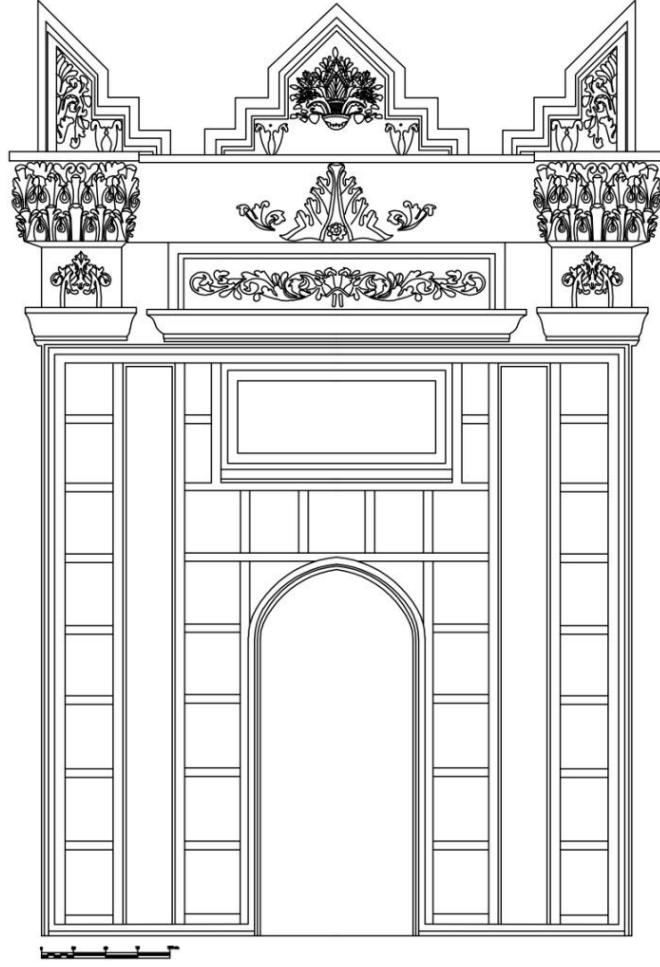
Fot. 133: Güney Duvarındaki Pencere Açıklıklarının Üzerindeki Süslemeden Görünüm

Güney duvarının aksındaki mihrabın taç kısmında alçı süslemeler vardır (Fot. 134-Çiz. 10). Mihrap taç kısmı iki bölüme ayrılmıştır (Fot. 135). Süslemeler alçı malzeme ile kabartma tekniğinde yapılmış ve altın yaldızlı boya ile boyalıdır. Taç kısmının ilk bölümde ortada bulunan dikdörtgen alçı pano yüzeyinde birbirine simetrik yapılmış kıvrım dallara yer verilmiştir. Yan kısımlar ise simetrik olarak stilize edilmiş bitkisel bezemelerden oluşmaktadır (Fot 136). Profilendirilmiş ikinci bölümde merkezde akantus yaprağı motifi vardır. Yan kısımlar akantus yapraklarının bulunduğu sütun başlığına benzer şekilde yapılmıştır. Dendanlarla sonlandırılan tepelik kısmında

ise köşelerde stilize edilmiş bitkisel motifler yer alırken ortada simetrik, vazodan çıkan stilize edilmiş bitkisel motifler ile üzüm salkımları mevcuttur (Fot. 137).

Fot.134: Mihraptan Genel Görünüm

Çiz. 10: Ulu Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 135: Mihrap Taç Kısmından Görünüm

Fot. 136: Taç Kısımından Detay Görünüm

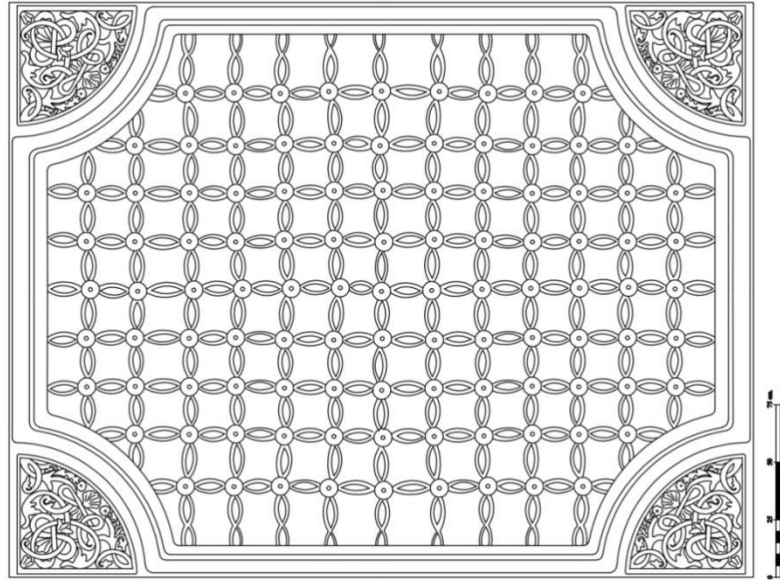
Fot. 137: Taç ve Tepelik Kısımından Detay Görünüm

Harimin batısında iki sütun arasında yerleştirilmiş müezzin mahfilinin dıştan ahşap bir bordürle çevrelenmiş tavanı yatay ve dikey olarak birbirini kesen yaprak formu verilmiş silmelerle çitakâri bir düzenlemeye sahiptir (Fot. 138-Çiz. 11). Kesişen

noktalara altı yapraklı çiçek motifleri yerleştirilmiştir.Köşeler çeyrek daire formunda mavi zemin üzerine altın yıldız boyayla yapılmış kıvrımlı dallar ile stilize edilmiş bitkisel motiflere yer verilmiştir.

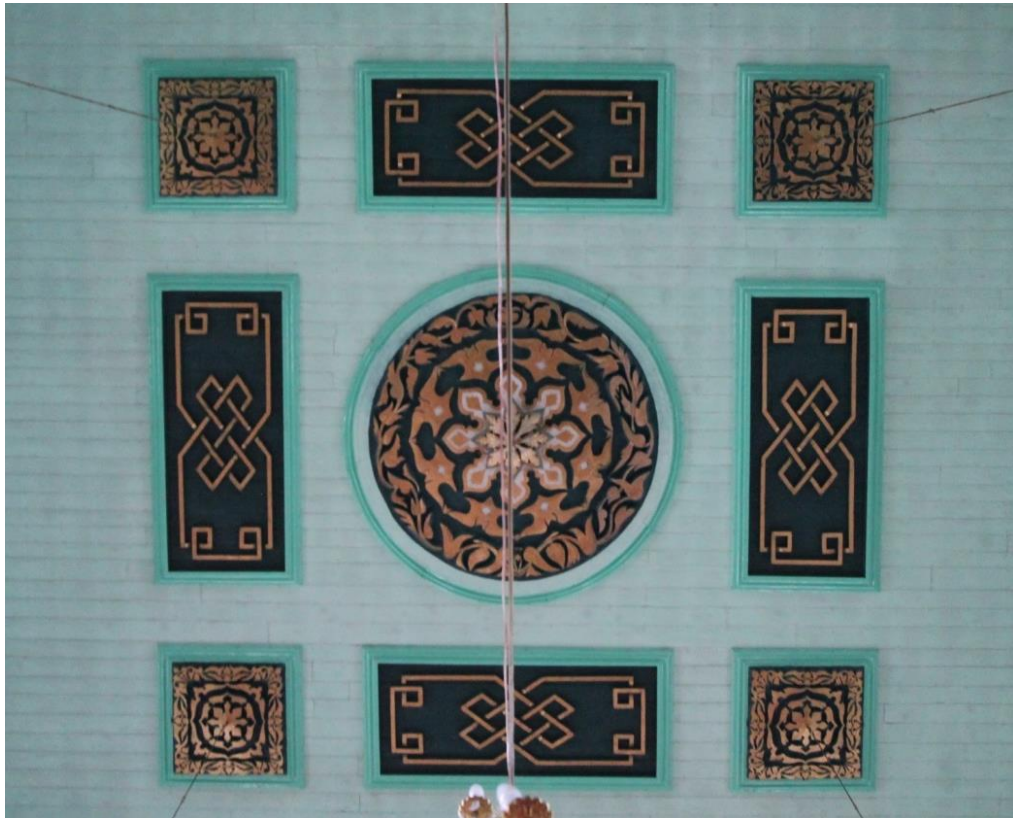

Fot. 138: Müezzin Mahfilinin Tavanından Görünüm

Çiz. 11: Müezzin Mahfil Tavan Çizimi

Harimin ahşap tavanı, dıştan üç sıra silmeyle çevrilmiş ve üçüncü sırasında köşelerde daire formlu ortalarda yarım daire madalyonlar vardır (Bk., Fot. 132) Madalyonların yüzeyinde alçı malzemeli stilize edilmiş bitkisel bezemelere yer verilmiştir. Tavan göbeğinde yer alan dairenin merkezinde akantus yaprağı etrafında kıvrım dallar ve stilize edilmiş bitkisel motifler bulunmaktadır (Fot. 139). Daire dışardan silmeyle sınırlandırılmıştır. Tavan göbeğinin çevresinde kare bir form oluşturacak şekilde köşelerde kare aralarda dikdörtgen panolar yer almaktadır. Kare panolardaki süslemeler tavan göbeğindeki bezemelerle benzerlik göstermektedir. Dikdörtgen panolar yüzeyinde geçmelerle oluşturulmuş geometrik bezemeler mevcuttur.

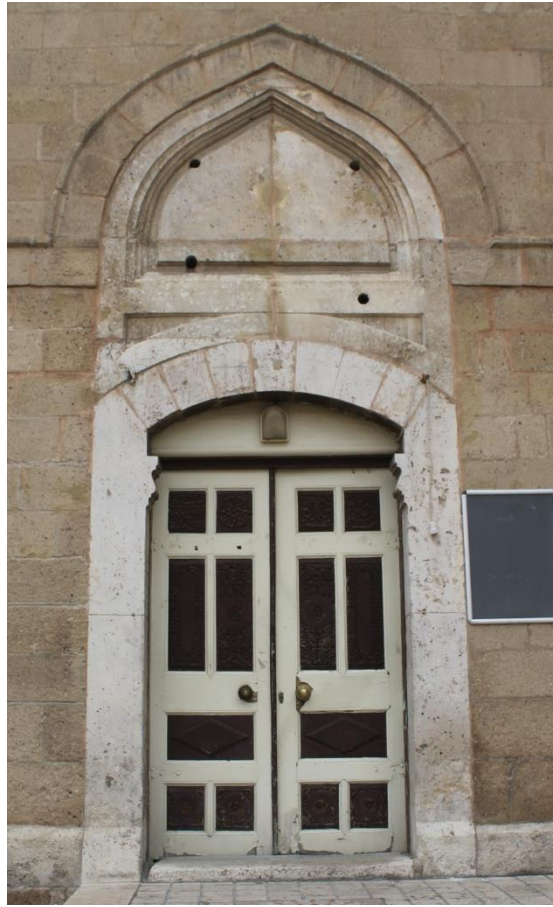

Fot. 139: Harim Tavan Göbeğinden Görünüm

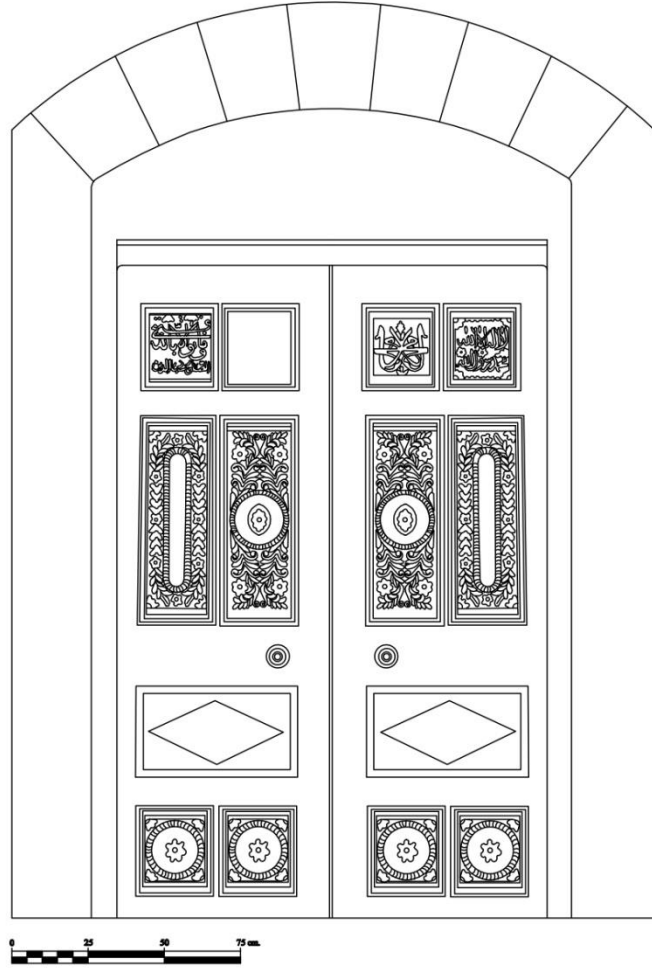
2.6.2.2. Ahşap Süsleme

Ahşap süsleme harim kapılarında, minber ve müezzin mahfilinde karşımıza çıkmaktadır. Vaaz kürsüsü de ahşap süslemeli, ancak günümüz malzemesiyle yapıldığı için bu başlık altında değerlendirilmemiştir.

Doğu cephede yer alan harim çift kanatlı ahşap kapı yüzeyi kare, dikdörtgen panolara ayrılmıştır (Fot. 140-Çiz. 12). Soldaki kapı kanadının ilk sırasındaki kare panoların yüzeyinde yazı mevcuttur (Fot. 141). Soldaki pano merkezinde sekiz kollu yıldız etrafında yazı kuşağına yer verilmiştir. İkinci sırada soldaki panonun merkezinde yüzeyi boş bırakılmış uçları oval formlu dikdörtgen pano etrafında yaprak motifleri üzerinde dört-beş yapraklı çiçek motifleri vardır (Fot. 142). Sağdaki panoda merkezinde sekiz yapraklı çiçek motifinin bulunduğu elips bir form etrafında uçları volütle sonlanan yaprak motifleri ve köşelere denk gelecek şekilde sekiz yapraklı çiçek motifleri yer alır. Üçüncü sırada yatay dikdörtgen pano da yüzeyi boş bırakılmış eşkenar dörtgen bulunmaktadır. Dördüncü sıradaki kare panoları merkezinde dokuz yapraklı çiçek motifi yer alan yapraklardan oluşan daire mevcuttur (Fot. 143). Panonun köşelerinde ise üç yapraklı çiçek motifleri vardır. Sol kapı kanadı sağdakiyle simetrik olarak yapılmıştır (Fot. 144). Ancak ilk sıradaki panolar yüzeyindeki yazılar farklılık göstermektedir.

Fot. 140: Doğu Harim Kapısından Görünüm

Çiz. 12: Harim Doğu Kapının Çizimi

Fot. 141: Soldaki Kapı Kanadının Birinci Sırasında Yer Alan Panolardan Görünüm

Fot. 142: Kapı Yüzeyindeki Dikey Dikdörtgen Panolardan Görünüm

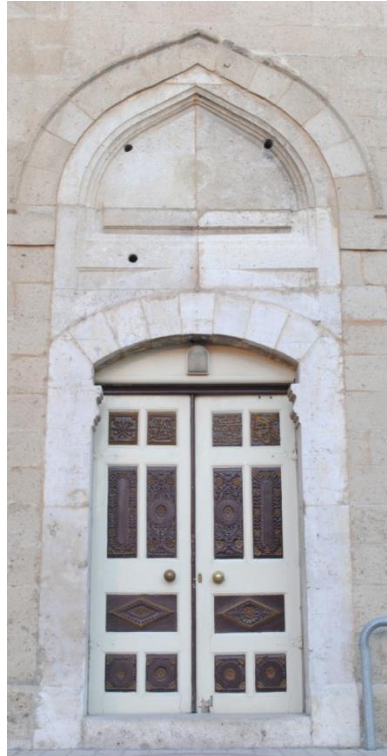

Fot. 143: Soldaki Kapı Kanadının Üçüncü Sırasında Yer Alan Panolar

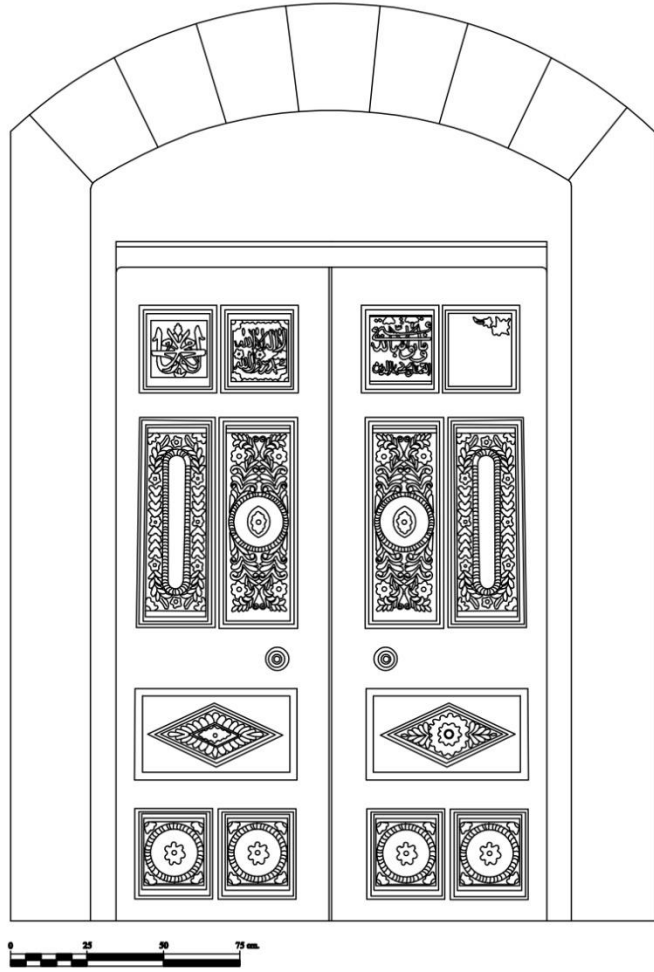

Fot. 144: Sağdaki Kapı Kanadının Birinci Sırasında Yer Alan Panolar

Batı cephedeki harim kapı düzenlemesi doğudaki kapı ile benzerlik göstermektedir (Fot. 145-Çiz. 13). Üçüncü sıradaki yatay dikdörtgen pano yüzeyinde eşkenar dörtgenin formuna uygun çiçek motifi ve yapraklar bulunmaktadır (Fot. 146).

Fot. 145: Batı Harim Kapısından Görünüm

Çiz. 13: Harim Batı Kapının Çizimi

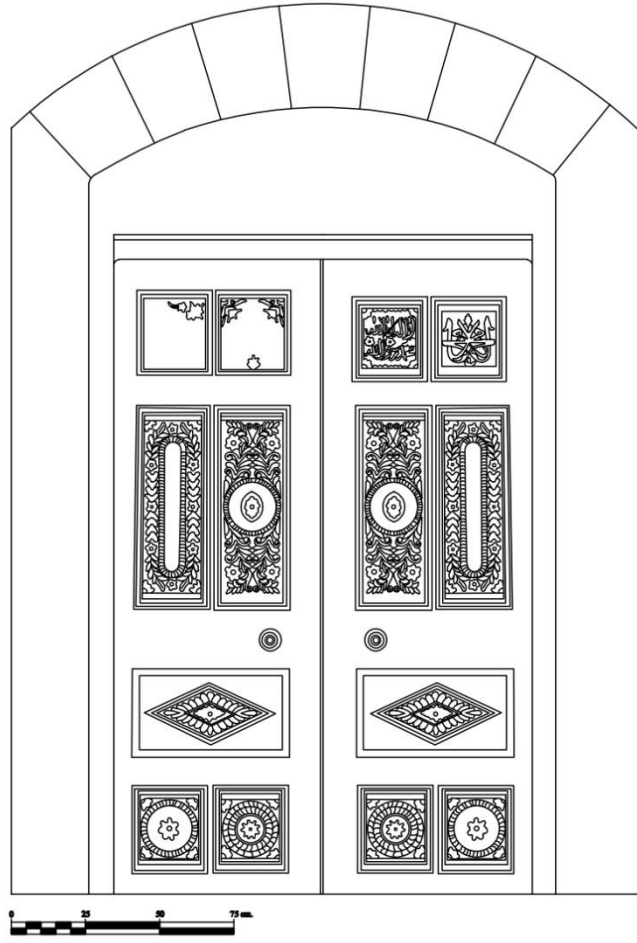

Fot. 146: Kapı Yüzeyinde Üçüncü Sırada Yer Alan Süslemeyi Detay Görünüm

Kuzeydeki ahşap kapı iki kanatlı olup, doğu ve batıdaki kapılarla şekil ve süsleme açısından aynı özellikleri yansıtmaktadır (Fot. 147-Çiz. 14). İlk sırada yer alan yazılar, üçüncü ve dördüncü sıradaki panoların biri farklı olarak yapılmıştır. Üçüncü sırada yer alan yatay dikdörtgen panolarda iç içe geçmiş eşkenar dörtgenlerin yüzeyinde on beş yapraklı çiçek motifi ile yaprak motiflerine yer verilmiştir (Fot. 148). Dördüncü sıradaki kare panoların merkezinde dokuz yapraklı çiçek motifi bulunan daire etrafında iki sıra halinde yaprak motifleri vardır. Köşelerde ise üç yapraklı çiçek motifi mevcuttur (Fot. 149).

Fot. 147: Kuzey Harim Kapısından Görünüm

Çiz. 14: Harim Kuzey Kapının Çizimi

Fot. 148: Üçüncü Sırasında Yer Alan Panodan Detay Görünüm

Fot. 149: Dördüncü Sırada Yer Alan Panolardan Detay Görünüm

Harim mekânında mihrabın batısındaki minberin üç panoya ayrılmış süpürgelik bölümünde uçları volütle sonlanan kıvrım dallardan oluşan kemer formları yer almaktadır (Fot. 150). Panoların birinin yüzeyinde vazodan çıkan kıvrım dallar mevcuttur (Fot. 151). Bordürdeki yatay dikdörtgen panoların merkezinde dokuz yapraklı çiçek motifi etrafında kıvrım dallar ve yaprak motifleri vardır (Fot. 152). Aynalık bölümündeki panolar yüzeyinde ise simetrik olarak yapılmış sekiz-dokuz yapraklı çiçek motifleri, kıvrım dallar ve stilize edilmiş bitkisel motifler bulunmaktadır (Fot. 153-154). Kıvrım dallar birbirine bir bağ ile bağlanmıştır. Minber aynalığında orijinal minberin bir parçası mevcuttur (Fot. 155). Pano yüzeyinde yazı yer almaktadır. Minberin korkuluk kısmında kıvrım dallar arasında yaprak motifleri ve on iki yapraklı çiçek motifleri vardır. Minberin batı yüzeyi doğu yüzeyi ile simetrik olarak yapılmıştır.

Fot. 150: Minberden Genel Görünüm

Fot. 151: Süpürgelik Kısımındaki Panolardan Görünüm

Fot. 152: Bordürde Yer Alan Panodan Görünüm

Fot. 153: Minber Aynalığındaki Panolardan Görünüm

Fot. 154: Minber Aynalığındaki Panodan Görünüm.

Fot. 155: Minber Aynalığındaki Panodan Görünüm

Minber alınlığında yazı etrafında uçları volüdle sonlanan stilize edilmiş bitkisel motiflere yer verilmiştir (Fot. 156). Taç kısmında ise merkezde yazı etrafında uçları volüdle sonlanan yapraklar ve yarım daire formuna uygun olarak yapılmış elips formlar arasında yaprak motifleri bulunmaktadır.

Fot. 156: Minber Alınlık ve Taç Kısmından Görünüm

Harimin batısında iki sütun arasına yerleştirilmiş müezzin mahfilinin ikinci katını taşıyan sütunların köşeleri silmelerle yumuşatılmış ve silmeler arasında kalan kısımları eşkenar dörtgen ve beş yapraklı çiçek motifi ile bezenmiştir (Fot. 157). Sütunların başlıklarında birbirine bakan uçları volüdle sonlanan S kıvrımlar vardır (Fot. 158). İkinci katın alt kat tavanını dıştan çevreleyen bordür ahşaptan oyma tekniğinde yapılmış ve yüzeyinde uçları volüdle sonlanan kıvrım dallar arasında altı yapraklı çiçek motifi mevcuttur. İkinci kata ulaşımı sağlayan merdivenin yan kısımları oyma tekniğinde uçları volüdle sonlanan kıvrım dallar bulunmaktadır (Fot. 159).

Fot. 157: Muezzin Mahfili Genel Görünüm

Fot. 158: Muezzin Mahfilinin İkinci Katını Sütunlardan Görünüm.

Fot. 159:Merdivenin Yan Kısımlarından Detay Görünüm

2.6.2.3. Taş Süsleme

Yapıda taş malzeme minarelerde karşımıza çıkmaktadır. Kuzeydoğu köşedeki minarede iki kademeli kare kaideden çokgen gövdeye geçiş pabuçla sağlanmıştır (Fot. 160). Gövde başlangıç ve bitimindeki bileziklerin yüzeyinde zencerek motifi ve hemen altında mukarnas dizisi yer almaktadır (Fot. 161). Gövde başlangıcındaki bileziğin üst kısmında, gövde bitimindeki bileziğin alt kısmında çini panolar yüzeyinde kırmızı, mavi ve sarı renkli çiçek motifleri vardır. Kademeli olarak yükselen şerefe altının birinci sırasında biri küçük biri büyük boyutlu sivri kemerler mevcuttur (Fot. 162). Büyük boyutlu olanların yüzeyinde kabartma çiçek motifleri bulunmaktadır. İkinci sıradan beşinci sıraya kadar mukarnas çeşitlemeleri şerefe altını dolaşmaktadır. Şerefe korkuluğu ise ajur tekniğinde geometrik kompozisyonlar oluşturacak şekilde meydana getirilmiştir.

Fot. 160: Minareden Genel Görünüm

Fot. 161: Minare Gövde Başlangıcındaki Bilezikten Görünüm

Fot. 162: Minare Şerefesinden Görünüm

Kuzeybatı köşedeki minare ile kuzeydoğu köşede yer alan minare benzer düzenlemeye sahiptir (Fot. 163). Farklı olarak çini yüzeylerinde beyaz zemin üzerine lacivert, sarı ve yeşil renkli olup yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel bezemeler vardır (Fot. 164). Şerife altında ise birinci sırada kemere benzer bir form içerisinde kabartma altı yapraklı çiçek motifleri yer almaktadır (Fot. 165). İkinci ve üçüncü sırada mukarnas çeşitlemeleri şerife altını dolaşmaktadır. Dördüncü sırada belirli aralıklarla küçük konsol şeklinde formlar bulunmaktadır. Üst sırada ise silindirik formlar arasına

yerleştirilmiş kabartma çiçek motifleri mevcuttur. Şerefe korkulukları levhalar halinde düzenlemiş ve yüzeylerinde kabartma çiçek motiflerinin köşelerine stilize edilmiş bitkisel bezemeler yerleştirilmiştir. Kûlah altında ise ortalarında kabalarının olduğu geometrik formların yüzeyinde mavi renkli çiniler bulunmaktadır.

Fot. 163 :Minareden Genel Görünüm

Fot. 164: Minarenin Gövde Başlangıcındaki Bilezikten Görünüm

Fot. 165: Minarenin Şerefesinden Görünüm

2.6.3. Yazı

Doğu harim kapısının sol kanadının birinci sırasındaki kare panolarda soldakinin yüzeyinde "Mâ tevfiği illâ billah" ile "Es-salâtu imâdüddin"¹⁷⁷, sağdaki panoda sekiz kollu yıldız onun etrafındaki yazı kuşağında Allah'ın "Ya Hannan"¹⁷⁸, Ya Mennan"¹⁷⁹, Ya Deyyan"¹⁸⁰ ve Ya Subhan"¹⁸¹ isimleri ikişer defa yazılmıştır. Sağdaki kapı kanadındaki panolarda ise "Kelime-i Tevhid" ve müsenna şeklinde "Muhammed" ismine yer verilmiştir.

Batıdaki harim kapısının sol kanadında birinci sırada sol pano yüzeyinde müsenna yazı ile "Muhammed", sağdaki panoda ise "Kelime-i Tevhid", sağ kanadındaki panolarda "Besmele" ve "Mâ tevfiği illâ billah" ile "Es-salâtu imâdüddin" yazıları mevcuttur.

Kuzey harim kapısının sol kanadındaki birinci sırada "Besmele" yazısı ile sağ panoda müsennalı "İnnâ fetahnâ leke fethan mubînâ"¹⁸², sağdaki kapı kanadında yer alan panolarda ise müsennalı "Muhammed" ile "Kelime-i Tevhid" yazıları yer almaktadır.

Harim mekânının doğu duvarının üst kat pencereler arasındaki panolarda "Ali, Hüseyin ve Ömer"; güney duvarındaki panolarda "Allah, Muhammed", batı duvarındaki panolarda "Ebubekir, Osman ve Hasan" isimleri yazmaktadır.

Vaaz kürsüsünün arkalık kısmında "Kale nebiyyu aleyhisselam el-din el-nasihat" hadisi vardır.

Güney duvarı aksında yer alan mihrabın en dış kısmında yer alan kuşağın üst bölümündeki kabalar yüzeyinde "Allah ve Muhammed" yazılı iken alınlıkta Al-i

¹⁷⁷Yazının okunması için Prof. Dr. Abdulhamit BİRİŞİK'a teşekkür ederim.

¹⁷⁸*Rahman ve Rahim olan, çok merhametli olan Allah* demektir. <https://sorularlarisale.com/ya-rahman-ya-hannan-ya-mennan-ya-deyyan-beni-cirkin-gunahlarimin-arkadasliklarindan-kurtar-yerimi> (10.03.2019).

¹⁷⁹İhsanı bol, çok ihsan eden, en çok nimet veren Allah'tır. <https://sorularlarisale.com/ya-rahman-ya-hannan-ya-mennan-ya-deyyan-beni-cirkin-gunahlarimin-arkadasliklarindan-kurtar-yerimi> (10.03.2019).

¹⁸⁰Herkesin hesabını ve hakkını en iyi bilen ve veren Allah'tır. <https://sorularlarisale.com/ya-rahman-ya-hannan-ya-mennan-ya-deyyan-beni-cirkin-gunahlarimin-arkadasliklarindan-kurtar-yerimi> (10.03.2019).

¹⁸¹Bütün kusur ve noksan sıfatlardan münezzeh olan anlamına gelmektedir. <http://www.islamveihsan.com/subhanallah-ne-demek.html> (10.03.2019).

¹⁸²Kur'an-ı Kerim 26/48/1. Ayette "Doğrusu biz sana (zafer yollarını) açtık; apaçık bir fetih ihsan ettik." yazılıdır.

İmran Suresi bulunmaktadır. Mihrabın doğu ve batısındaki panolarda Kur'an-ı Kerim'den ayetlere yer verilmiştir¹⁸³.

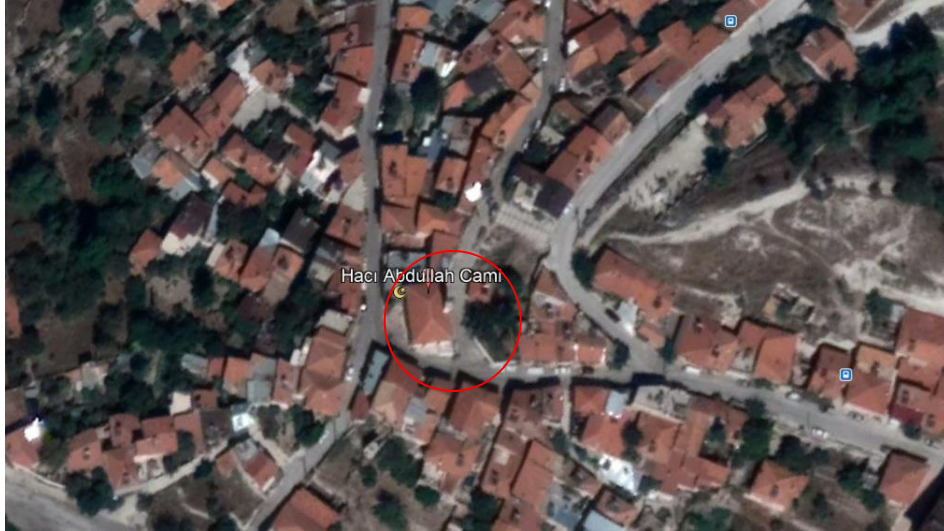
Ahşap minber alınlığında "Kelime-i Tevhid" ile taç kısmında "Maşallah" yazısı mevcuttur.

2.6.4. Malzeme ve Teknik

Yöreye özgü taşla inşa edilen cami, dört yöne pahlı kiremitle kaplı kırma çatıyla örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplıdır. Doğu, batı, kuzey kapıları, müezzin mahfili, minber, vaaz kürsüsü ve tavanda ahşap malzeme kullanılmıştır. Süslemeler ise oyma ve ajur tekniğinde yapılmıştır. Mihrap mermer malzemedir ancak taç ve tepelik kısmı alçı malzemededir. Harim güney duvarındaki pencerelerin formuna uygun olarak yapılan süslemeler alçı malzemedir yapılmıştır. Kuzeydoğu ve kuzeybatı minareleri yöreye özgü taşla inşa edilmiştir. Şerefe altların ve korkuluklarındaki süslemeler kabartma tekniği uygulanmıştır.

2.7. Hacı Abdullah Camii¹⁸⁴

Bina, Değirmenler Mah. Divanbaba Caddesi No 1, 74. pafta 201. adada yer almaktadır (Fot. 166).

Fot. 166: Hacı Abdullah Camii'nin Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü, (13.05.2019).

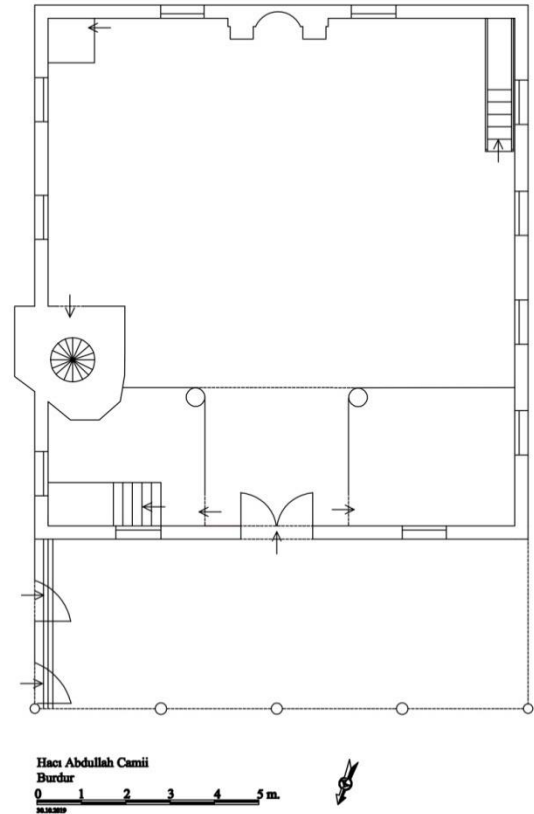
¹⁸³Kur'an-ı Kerim 30/96/1-2-3-4-5. Ayetlerde "Yaratan Rabbin adıyla oku! O, insanı alaktan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir." yazmaktadır.

¹⁸⁴Divanbaba, Delibaba ve Divanebaba Cami olarak da adlandırılmaktadır. Bk.; M. M. Bozcu, *age.*, s. 19.

Camide herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır. Ancak minare kaidesinin doğu yüzeyinde 1885, batısında H. 1189 / M. 1775-1776 tarihleri yer almaktadır¹⁸⁵. 1914 yılındaki depremde temel seviyesine kadar yıkılmış olan cami, 1919'da yeniden inşa edilmiştir¹⁸⁶. 11.05.2007 tarihinde 1621 sayılı kararla tescil edilen yapı, en son 2014 yılında onarım görmüştür¹⁸⁷.

2.7.1. Mimari Özellikleri

Kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda 12×11 m. ebatlarında kareye yakın dikdörtgen plânlı yapı, arazinin kuzey-güney doğrultusundaki eğimine göre konumlandırılmıştır (Plân 7).

Plân 7: Hacı Abdullah Camii Plâni

Yapının doğu cephesinde, ikinci kat hizasında kadınlar mahfiline denk gelen kısımda küçük ölçekli dikdörtgen formlu bir pencere açıklığına yer verilmiştir. Birinci kat seviyesinde ise 1.00 m. genişliğinde üç adet dikey dikdörtgen formlu pencere açıklıkları mevcuttur (Fot. 167). Pencerelerin alınlıkları hafif sivriltilmiş ve bu özellik tüm cephelerdeki pencereler aynı formda yapılmıştır. Güneydoğu köşede sadaka taşı vardır. Onarımlardan önce birinci kat hizasında kuzeydoğudaki pencere açıklığının yerinde kapı açıklığı bulunmaktadır (Fot. 168). Cephede bir kısmı yapı bünyesine dahil

¹⁸⁵Kitabesi olmayan yapıda minarenin yazıtına göre 1775 yılında Tilurizade Hacı Süleyman tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Bk., Anonim (1993), *age.*, s. 61.

¹⁸⁶Anonim (1955), *age.*, s. 97.

¹⁸⁷Anonim (2009), *age.*, s. 181.

edilen tek şerefeli minarede¹⁸⁸güneyi kare,kuzeyi çokgen düzenlenmiş olan kaideden gövdeye geçiş çokgen pabuçla sağlanmıştır. Gövde bitimindeki bilezik ve şerefe altı geometrik süslemelidir. Minare kurşun kaplı külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 167: Doğu Cepheden Görünüm

Fot. 168: Onarımlar Öncesi Doğu Cepheden Görünüm (M.Ekmekci/2011)

¹⁸⁸Yapının onarımlar sırasında genişletilmesiyle minare harim mekânına dahil edilmiştir. Bk., M. M. Bozcu, *age.*, s. 19.

Arazinin konumundan dolayı yükseltilmiş olan güney cephe eli böğründe üzerine çıkma yapmıştır (Fot. 169). Cephede dikey dikdörtgen 1.00 m. genişliğinde iki adet pencere açıklığına yer verilmiştir. Cephenin güneydoğu köşesinde H. 1279 /M. 1862-1863 tarihli depolu çeşme bulunmaktadır¹⁸⁹ (Fot. 170).

Fot. 169: Güney Cepheden Görünüm

Fot. 170: Güneydoğu Köşedeki Depolu Çeşme

¹⁸⁹Çeşme detaylı bilgi için bk.; M. M. Bozcu, *age.*, s. 143-144.

Batı cephe doğu cepheyle simetriktir (Fot. 171). Arazinin konumuna göre inşa edilen yapıda batı cephede ahşap hatıllar yer almaktadır. Hatıllar arası 1.50 m.'dir.

Fot. 172: Batı Cepheden Görünüm

Kuzey cephede, son cemaat yerine arazinin kod seviyesinden kaynaklı olarak kuzeydoğudan üç basamaklı onarımlardan sonra açılmıştır (Bk. Fot. 168). Son cemaat yerinin kuzeydoğusuna sonradan bir oda¹⁹⁰ yapılmıştır (Fot. 173-174-175). Son cemaat yerinin ahşap tavan göbeği eşkenar dörtgen formunda ve geometrik süslemelidir (Fot. 176). Kapı açıklığının doğu ve batısında birinci kat seviyesinde dikey dikdörtgen formu ikinci kat hizasında küçük ölçekli üç pencere açıklığı bulunmaktadır. Harime çift kanatlı, yüzeyi panoları ayrılmış ahşap kapı açıklığından ulaşılmaktadır.

¹⁹⁰Odanın Burdur'a sürgün edilen Bediüzzaman Said Nursi'nin konaklaması için yapıldığı bilinmektedir. Bk.; <http://www.saidnursi.de/burdur-hatiralari/>, (Erişim Tarihi: 24.09.2019).

Fot. 173: Son Cemaat Yerine Doğudan Batıya Bakış

Fot. 174: Son Cemaat Yerine Batıdan Doğuya Bakış

Fot. 175: Kuzeydoğu Köşeye Sonradan Yapılan Odadan Görünüm.

Fot. 176: Son Cemaat Yeri Tavandan Genel Görünüm

Harim 10.63×11.47 ölçülerindedir (Fot. 177).

Fot. 177: Harimden Genel Görünüm

Harim doğu duvarında bir kısmı yapıya dahil edilmiş minare ve dikey dikdörtgen üç pencere açıklığına yer verilmiştir¹⁹¹ (Fot. 178).

Fot. 178: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güneydoğu köşede bir basamakla yükseltilem ahşap vaaz kürsüsünün arkalık kısmı üçgen formda sonlandırılmıştır (Fot. 179). Onarım öncesi kürsüsünün gövdesi 45° lik açı ile iç bükey formda yapılmıştır.

Güney duvarı aksındaki 2.26 m. genişliğinde, duvardan 0.19 m. ileriye ve yukarıya taşıntı yapan mihrap, plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot. 180). Yarım daire formulu 1.02 m. genişliğindeki mihrap nişi 0.34 m. derinliğe sahiptir. Niş yüzeyi ile köşelikler bitkisel ve geometrik süslemelidir. Taç kısmı iki bölüme ayrılmış mihrabın birinci kısmındaki yüzeyde yazıya yer verilirken, ikinci sırada boş bırakılmış ancak sonradan desenli duvar kâğıtlarıyla kaplanmıştır. Tepelik kısmında iç içe geçmiş üçgen alınlık yüzeyinde yazı kartuşu bulunmaktadır. Alınlığın ön yüzeyinde ise bitkisel süslemeler yer almaktadır. Mihrabın doğu ve batısında iki pencere açıklığı vardır.

Güneybatı köşeye yerleştirilmiş minberin kaide, süpürgelik, aynalık ve korkuluk kısımları kare, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Süpürgelik kısmında bitkisel süslemelerden oluşan kemer formları bulunmaktadır.

¹⁹¹ Açıklıkların üst kısmında iki ahşap levha yüzeyinde yazı mevcuttur. Bu levhalar güney ve batı duvarında da mevcuttur. Ancak herhangi bir sanat değeri içermemektedir.

Fot. 179: Harim Güney Duvarının Görünüm

Fot. 180: Onarım Öncesi Güney Duvarından Görünüm (M. Ekmekci/2011)

Batı duvarında dört pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 181).

Fot. 181: Harim Batı Duvarından Görünüm

Kuzeyde doğu ve batı seki şeklinde düzenlenmiştir (Fot. 182). Doğudaki sekinin kuzeyinden merdivenlerle ahşap direklerle desteklenen mahfile ulaşılmaktadır (Fot. 183). Mahfil dikdörtgen formlu doğu ve batıda birer kuzeyde üç pencere açıklığı ile aydınlatılmaktadır. Çift kanatlı ahşap kapının doğu ve batısında dikey dikdörtgen iki pencere açıklığı bulunmaktadır.

Fot. 182: Harim Kuzey Duvarından Görünüm

Fot. 183:Mahfile Doğudan Batıya Bakış

Kuzeyde mahfilin altına denk gelen kısımda eşkenar dörtgen formundaki tavan göbeği geometrik süslemelidir (Fot. 184).

Fot. 184: Mahfil Altındaki Tavandan Genel Görünüm

Harim ters tavanının ortasında sekizgen tavan göbeği mevcuttur (Fot. 185).

Fot. 185: Harim Tavanından Genel Görünüm

2.7.2. Süsleme Özellikleri

Camide alçı, ahşap ve taş süslemeler bulunmaktadır.

2.7.2.1. Alçı Süsleme

Güney duvarının aksında bulunan mihrap, akantus yapraklı başlığa sahip plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot. 186-Çiz. 15). Mihrap nişinin üst kısmının yüzeyinde vazodan çıkan kıvrım dalların üzerinde altı ve sekiz yapraklı çiçekler bulunmaktadır (Fot. 187). Vazonun hemen altında ortada kabartma çiçek motifi vardır. Çiçek motifinin her iki yanında simetrik yapılmışkıvrım dallar ile dalların uç kısımlarındaki C kıvrımının merkezinde kırmızıya boyanmış yedi yapraklı çiçek motifi mevcuttur. Vazonun altındaki kabartma çiçek motifinin ortasından kandil motifi sarkıtılmıştır¹⁹². Aynı zamanda mihrabın üst kısmında perde motifi bulunmaktadır¹⁹³. Mihrabın köşeliklerinde sekiz kollu yıldız motifi vardır. Taç kısmının birinci bölümünde yanlarda ve ortada yazıya yer verilmiştir (Fot. 188). Alınlık yüzeyinde yazı mevcuttur. Ön kısmında ise üç tepelikli palmet formunda stilize edilmiş çiçekler bulunmaktadır.

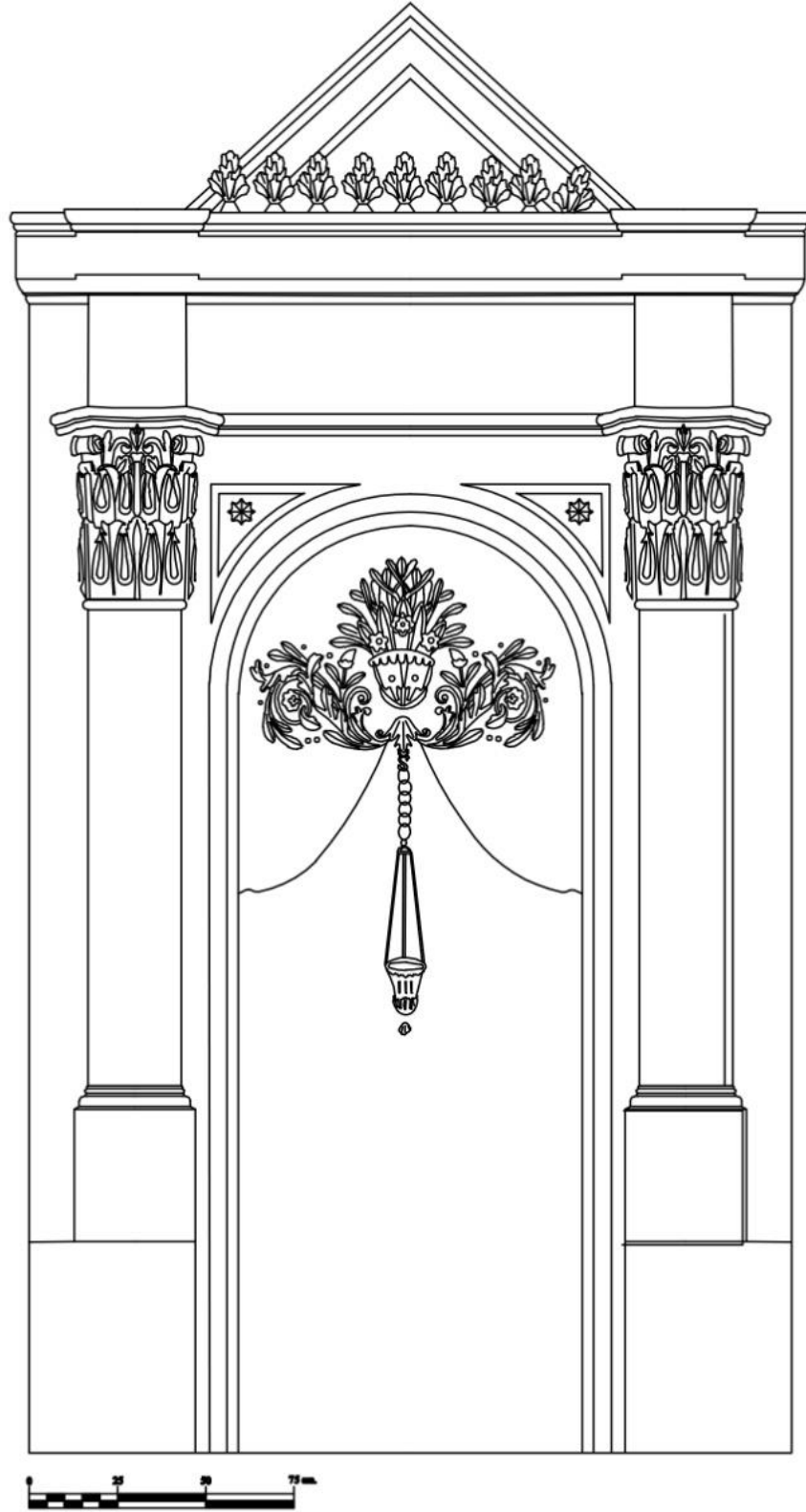
¹⁹²Kandil motifinin mihrap nişinde yer almasıyla Kur'an'da Nur Suresi'nde 35. ayete atıf yapılmaktadır. Bk.; Resul Yelen, "İslâm Sanatında Süsleme Sembolizmi Üzerine Yeni Yorumlar", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van, 2017, s. 3.

¹⁹³Perde ve kandil motifine örnek olarak bk.; Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, *Denizli Dediği Tekkesi*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 2014, s. 152.

Onarım öncesinde bu çiçek motifleri alınlığın ön yüzeyini tamamen kaplamaktadır (Bk. Fot. 180).

Fot. 186: Mihraptan Görünüm

Çiz. 15: Hacı Abdullah Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 187: Mihrap Nişinden Görünüm

Fot. 188: Plaster Başlığın ve Mihrap Nişi Köşeliğindeki Süslemeden Detay Görünüm

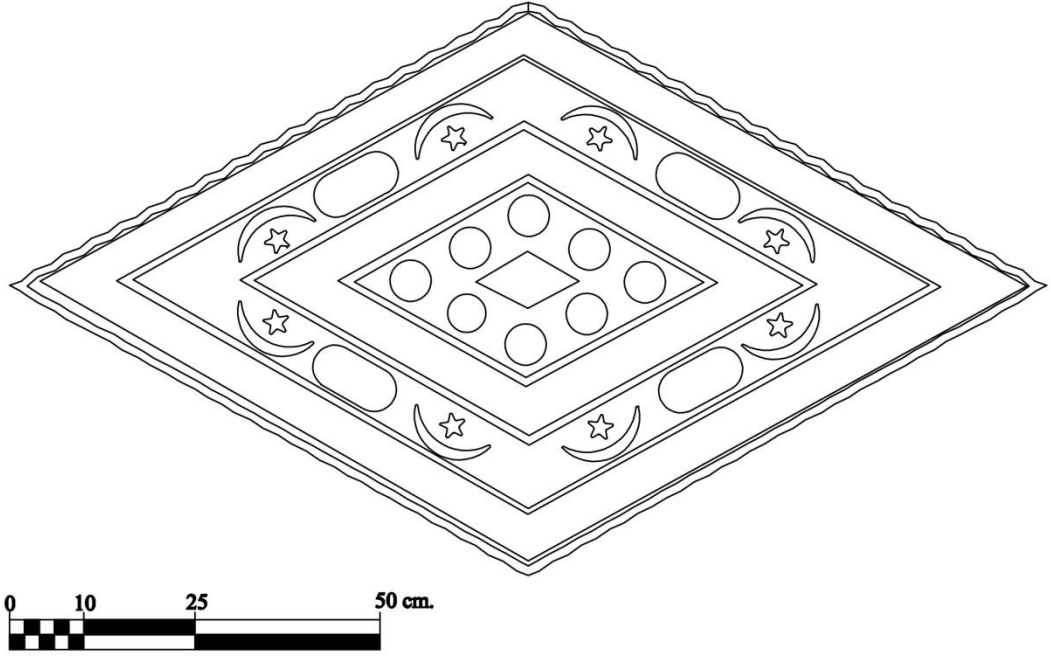
Fot. 189: Mihrabın Taç Kısmından Görünüm

2.7.2.2. Ahşap Süsleme

Kuzeyde son cemaat yerinin tavan göbeği, eşkenar dörtgen şeklinde olup bu forma uygun olarak dıştan içe doğru beş panoya ayrılmıştır (Fot. 190-Çiz. 16). Bir, üç ve beşinci panonun yüzeyi boş bırakılmıştır. İkinci panoda beş kollu ay-yıldız motiflerinin aralarına köşeleri elips forma sahip dikdörtgen panolar yerleştirilmiştir. Dördüncü panoda ise içi boş sekiz daire formu mevcuttur.

Fot. 190: Son Cemaat Yeri Tavan Göbeği

Çiz. 16: Son Cemaat Yeri Tavan Çizimi

Güneybatı köşeye yerleştirilmiş minberin yüzeyi panolara ayrılmıştır (Fot. 191). Süpürgelik kısmında dilimli kemer formunun etrafında bitkisel süslemelerle yer verilmiştir (Fot. 192).

Fot. 191: Minberden Görünüm

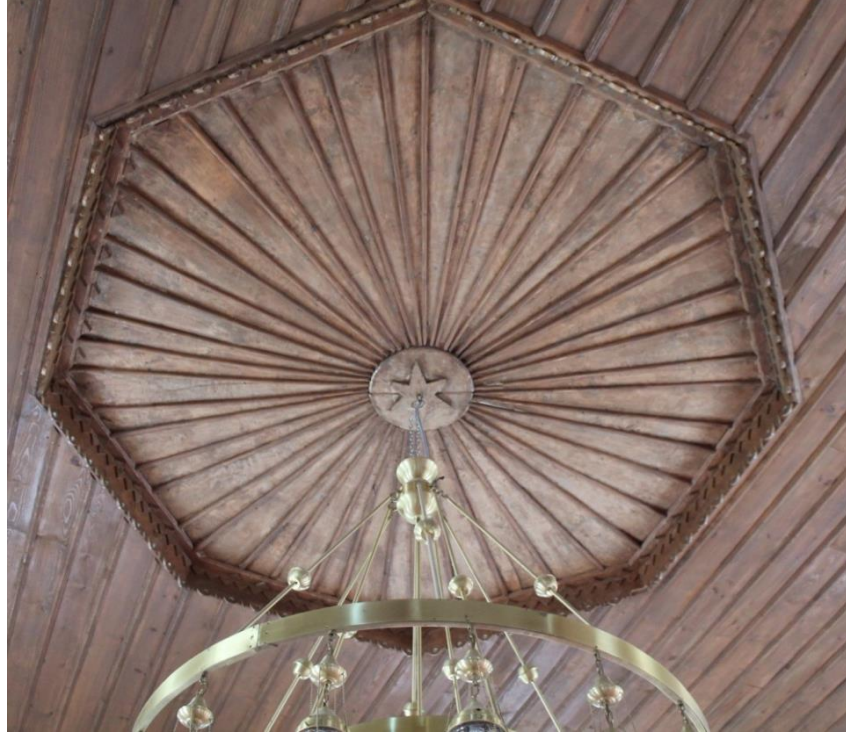

Fot. 192: Minber Kaidesindeki Kemer Formundan Görünüm

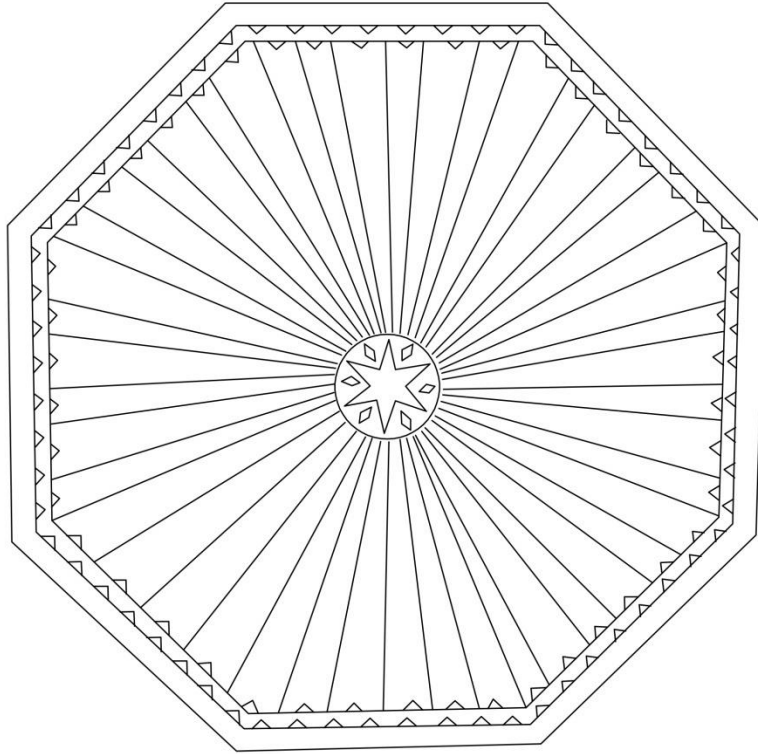
Harimin sekizgen tavan göbeğinin merkezindeki dairenin yüzeyinde altı kollu yıldız motifi vardır. Onarım öncesinde yıldız motifinin kolları arasında eşkenar dörtgen mevcuttur (Fot. 193). Merkezdeki daireden açılırları genişleyerek çıkan çıtalar ışık hüzmeleri şeklinde verilmiştir. Çıtaların geniş kısımlarında küçük ölçekli üçgen formlar vardır. Göbek tavan etekleri geometrik motiftir (Fot. 194-Çiz. 17).

Fot. 193: Onarım Öncesi Tavan Göbeğinden Görünüm (M. Ekmekci/2011)

Fot. 194: Harim Tavan Göbeğinden Görünüm

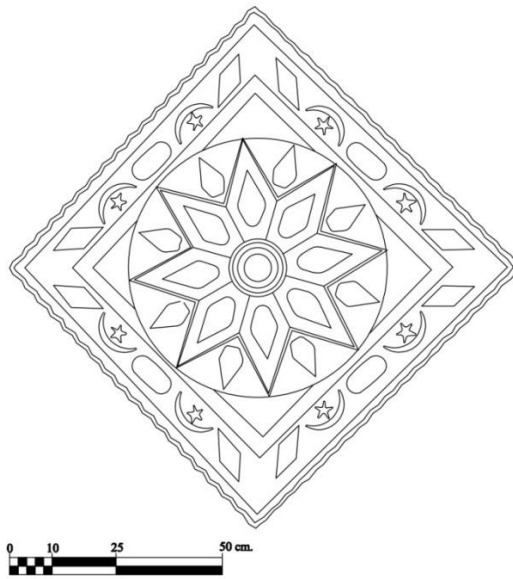

Çiz. 17: Harim Tavan Çizimi

Kuzeyde mahfilin hemen altındaki tavan göbeği dıştan içe doğru panolara ayrılmıştır (Fot. 195-Çiz. 18). İlk sırada ay-yıldız motiflerinin aralarında eşkenar dörtgen ve köşeleri oval olarak yapılmış motifler mevcuttur. İkinci kısımda eşkenar dörtgenin köşeleri boş kalacak şekilde bir daire yerleştirilmiş ve bu dairenin merkezinde sekiz kollu yıldız motifi bulunmaktadır. Motifin köşelerinde küçük ölçekli geometrik süslemeler yer almaktadır.

Fot. 195: Kuzeydeki Tavan Göbeğinden Görünüm

Çiz. 18: Kuzeydeki Tavan Göbeğinin Çizimi

Fot. 196: Minareden Genel Görünüm

2.7.2.3. Taş Süsleme

Doğuda bir bölümü yapının bünyesine dahil edilen minare kaidesinin güneyi kare, kuzeyi çokgen bir formda düzenlenmiştir (Fot. 196). Kaideden gövdeye geçiş ise çokgen pabuç ile sağlanmıştır (Fot. 197).

Fot. 197: Minare Kaidesine Doğudan Bakış

Gövde bitiminde yer alan bileziğin yüzeyi zencerek motifiyle bezenmiştir. Şerefe altında ilk sırada sivri kemerler bulunmaktadır (Fot. 199). İki, üç ve dördüncü sıradaki badem formları ile beşinci sıradaki üçgen diziler şerefe altını dolaşmaktadır. Son satırda ise mukarnas sırasına yer verilmiştir. Günümüzdeki şerefe korkuluklarında geometrik motifler mevcutken onarım öncesi sade tutulmuştur (Bk. Fot. 168).

Fot. 199: Minare Şerefesinden Görünüm

2.7.3. Yazı

Minare kaidesinin kuzeyinde "Maşallah" yazısı yer almaktadır (Fot. 200).

Fot. 200: Minare Kaidesinin Kuzeyindeki Yazı Panosundan Görünüm

Mihrabın taç kısmının ilk sırasında ortada Kur'an'dan bir ayet¹⁹⁴ yer almaktadır. Yan kısımlarda ise " Ya Hafız " yazmaktadır¹⁹⁵. Tepelikte iç içe geçmiş üçgenin yüzeyinde "Maşallah" yazısı bulunmaktadır.

2.7.4. Malzeme ve Teknik

Yapı, su basman seviyesine kadar taş sonrasında bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir. Cami, kiremitle kaplı dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplıdır. Burdur'a özgü taşla edilen tek şerefeli minaresi bulunmaktadır. Mihrap alçıdan, minber ise ahşaptan yapılmıştır.

2.8. Hecin Dede Camii

Eser, Akın Mahallesi Dokumacılar Caddesi Değirmenler Sokak No 65 Burdur/Merkez'de 58 pafta 408 adada yer almaktadır (Fot. 201).

Fot. 201: Hecin Dede Camii'nin Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü (08.02.2020)

Caminin üzerinde herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır¹⁹⁶. İlk inşasındaki ahşap minaresi zamanla yıkılınca 1900 yılında Hacı Hacer tarafından tekrar

¹⁹⁴Kur'an-ı Kerim 3/37.

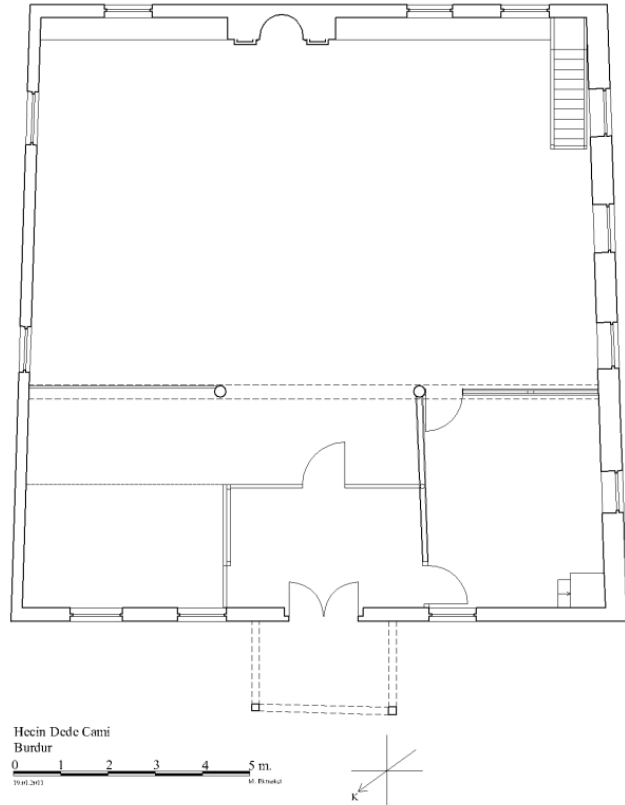
¹⁹⁵Okuma için Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT'a teşekkür ederim.

¹⁹⁶Kitabe bulunmamasına rağmen yapının kuzeydoğusunda yer alan depolu çeşmenin kitabesine göre yapının daha önce inşa edildiği ileri sürülmektedir. Bk.; Anonim (1955), *age.*, s. 98.

yaptırılmıştır¹⁹⁷. Cami, 1914 yılındaki depremde yıkıldıktan sonra 1920 yılında yeniden inşa ettirilmiştir¹⁹⁸. 1985 yılında onarım gören¹⁹⁹ yapı, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 09.11.2007 tarih ve 1972 sayılı karar ile tescil edilmiştir²⁰⁰. Yapı, günümüzde ibadete açıktır.

2.8.1. Mimari Özellikleri

Cami, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda 13.05×12.22 m. ebatlarında kareye yakın dikdörtgen plânlıdır (Plân. 8). Yapı, kuzey-güney doğrultusunda arazinin eğimine göre inşa edilmiştir (Fot. 202). Eserin kuzeydoğusunda depolu çeşme mevcuttur²⁰¹.

Plân 8: Hecim Dede Camii Plâni (M. Ekmekci)

¹⁹⁷ Anonim (1993), *age*, s. 61.

¹⁹⁸ M. M. Bozcu, *age*, s. 29. Ancak yapının 1930 yılında yeniden inşa edildiğine dair de bir bilgi mevcuttur. Bk., Anonim (1993), *age*, s. 61.

¹⁹⁹ Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü'ne ait 28.3.1985 tarihli rapor.

²⁰⁰ Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 09.11.2007 Tarih ve 1972 sayılı karar.

²⁰¹ Çeşmeden detaylı bilgi için bk.; Mustafa Ekmekci, "Burdur Şehir Merkezindeki Depolu Çeşmeler", *I. Teke Yöresi Sempozyumu*, C. 2, Burdur, 2015, s. 1067-1068.

Fot. 202: Hecin Dede Camii Kuzeybatıdan Genel Görünüm

Caminin doğu cephesinde 1.02 m. genişliğinde dikdörtgen formlu dört pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 203). Ancak iki pencere açıklığı zamanı belli olmayan bir tarihte kapatılmıştır. Pencere açıklıklarından biri demir parmaklıkla kapalıdır.

Fot. 203: Caminin Doğu Cephesinden Görünüm (M. Ekmekci/2011)

Güney cephede 1.01 m. genişliğinde demir parmaklıkla kapatılmış iki pencere açıklığı vardır (Fot. 204).

Fot. 204: Caminin Güney Cephesinden Görünüm

Batı cephesinde altta 1.01 m. ebadında dört pencere açıklığı demir parmaklıklarla kapatılmıştır (Fot. 205). Üstte kuzeybatıda mahfile denk gelen kısımda bir pencere açıklığı bulunmaktadır.

Fot. 205: Caminin Batı Cephesinden Görünüm

Kuzeybatı köşede çatının üzerinde ahşap, çokgen gövdeli köşk minaresi bulunmaktadır (Fot. 206). Ahşap minare metal plakalarla kaplanmıştır.

Fot. 206: Kuzeybatı Köşedeki Minareden Görünüm

Kuzey cephede altta 1.02 m. genişliğinde üç, mahfile denk gelen kısımda dört pencere açıklığı vardır (Fot. 207). Kuzeydoğu köşede kare bir mekân yer almaktadır. Kuzeyde iki ahşap direkle desteklenen üçgen alınlıklı sundurma mevcuttur. 1.47 m. genişliğindeki çift kanatlı ahşap kapı açıklığından harime ulaşılmaktadır.

Fot. 207: Kuzey Cepheden Görünüm

Harim 12.46×11.56 m. ebatlarındadır (Fot. 208).

Fot. 208: Harimden Genel Görünüm

Doğu duvarında iki pencere açıklığı vardır (Fot. 209).

Fot. 209: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güney duvarında üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 210). Güney duvarı aksındaki 1.99 m. genişliğindeki mihrap 0.11 m. ileriye ve yukarıya taşını yapmıştır. Mihrap plasterlarla sınırlandırılmıştır. Mihrap nişinin kavsara kısmında ve köşeliklerde bitkisel süslemeler mevcuttur. Taç kısmının ortasında yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazı vardır. Köşelerde bitkisel süslemeler yer almaktadır.

Fot. 210: Güney (Kible) Duvarından Görünüm

Güneydoğu köşedeki minberin süpürgelik bölümünde dört kemer formuna yer verilmiştir. Aynalık kısmı kare, üçgen, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Dolap ve köşk kemerleri bitkisel süslemelerle oluşturulmuştur. Köşk korkuluğu yatay dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Korkuluk süslemeli olarak yapılmıştır. Minber alınlığında yazı olan minberin taç kısmında bitkisel süslemelidir. Köşk ahşap külahla örtülüdür.

Batı duvarında üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 211).

Fot. 211: Harim Batı Duvardan Görünüm

Kuzeyde doğu ve batıda sekiler bulunmaktadır. Kuzeybatıdaki sekiden merdivenle ahşap kafesle kapatılan mahfile ulaşılmaktadır (Fot. 212).

Fot. 212: Harim Kuzeyden Görünüm

Fot. 213: Kadınlar Mahfiline Doğudan Batıya Bakış

Harim ters tavan göbeğinde bitkisel motifler kullanılarak geometrik form oluşturulmuştur (Bk. Fot. 208).

2.8.2. Süsleme Özellikleri

Camide alçı ve ahşap malzemeli süslemeler mevcuttur.

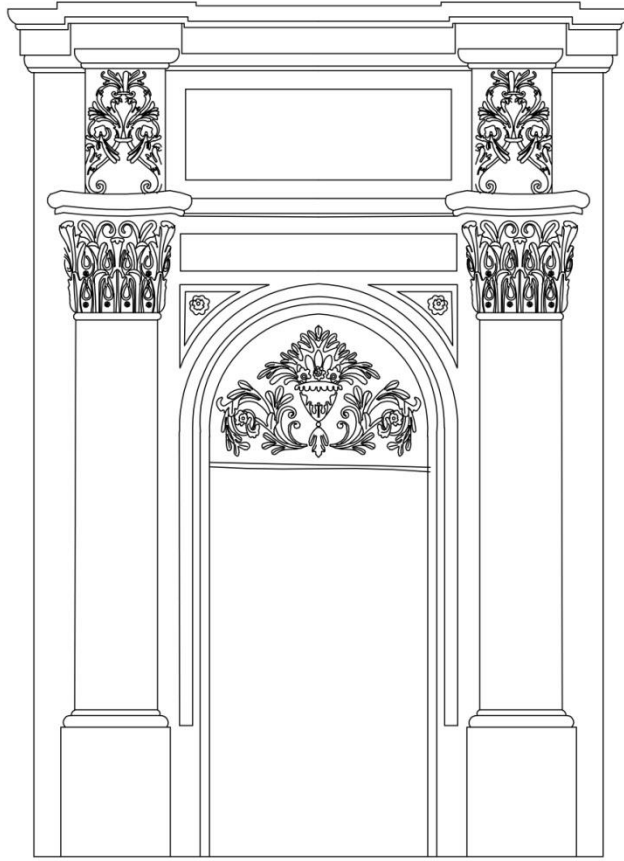
2.8.2.1. Alçı Süsleme

Güney duvarı aksında bulunan alçı mihrap akantus başlıklı plasterla sınırlandırılmıştır (Fot. 214-Çiz.19). Mihrap nişinin kavsara kısmında stilize edilmiş yapraklardan oluşan vazodan çıkan yaprak üzerinde altı ve yedi yapraklı çiçek motifi vardır (Fot. 215). Vazonun altında ters kabartma çiçek motifinden çıkan stilize edilmiş kıvrım dallar mevcuttur. Kıvrım dalların uç kısmında alt, köşeliklerde sekiz yapraklı çiçek motifi yer almaktadır. Taç iki bölüme ayrılmıştır (Fot. 216). Birinci bölümde yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazıya yer verilmiştir. Yan kısımlarında siyah zemin üzerine sarı renkli simetrik olarak yapılmış uçları volütle sonlanan kıvrım dallar ve

stilize çiçek motifleri bulunmaktadır. İkinci bölümde duvar kâğıdıyla sanki tek sıra mukarnas varmış gibi görünüm verilmiştir.

Fot. 214: Mihraptan Genel Görünüm

Çiz. 19: Hecin Dede Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 215: Mihrap Nişinden Görünüm

Fot. 216: Mihrap Taç Kısımından Görünüm

2.8.2.2. Ahşap Süsleme

Caminin kuzey cephesinde ahşap iki direk desteklenen sundurmanın alınlık kısmında bir tarih yazılıdır (Fot. 217). Sundurmanın tavan göbeğinde iki parçanın birleştirilmesiyle oluşturulmuş altı kollu yıldız motifi vardır (Fot. 218). Motifin yüzeyinde simetrik olarak yapılmış uç kısımları volütle sonlanan yaprak motiflerine yer verilmiştir.

Fot. 217: Sundurmadan Genel Görünüm

Fot. 218: Sundurmanın Tavan Göbeğinden Görünüm

Harim mekânın güneybatı köşesindeki minberin kaide kısmı yatay dikdörtgen panolara ayrılmıştır (Fot. 219). Enine dikdörtgen ahşap süpürgelik kısmının yüzeylerinde birbiriyle aynı formda dilimli kemer formlarıyla şekillendirilmiş dört panoya yer verilmiştir. Aynalık kısmında kare, üçgen, yatay ve dikey dikdörtgen yüzeyi boş bırakılmış panolar bulunmaktadır. Panolar oyma tekniğinde yapılmıştır. Dolap kısmında stilize edilmiş, uçları volütle sonlanan "S"- "C" kıvrım dallarla kemer formu oluşturulmuştur (Fot. 220). Korkulukta "S" kıvrım dallar belirli aralıklarla yerleştirilmiştir. Korkuluk ile köşkün ve korkuluk ile kapının kesiştiği noktalarda uçları volütle sonlanan kıvrım dallar vardır. Dolap bölümünde oluşturulan kemer formu, kapı açıklığında, taç kısmında ve külahta da mevcuttur (Fot. 221). Kapı alınlığında yazıya yer verilmiştir. Taç kısmında simetrik stilize edilmiş kıvrım dallar ve yaprak motifi bulunmaktadır.

Fot. 219: Minberden Genel Görünüm

Fot. 220: Dolap Kısımından Detay Görünüm

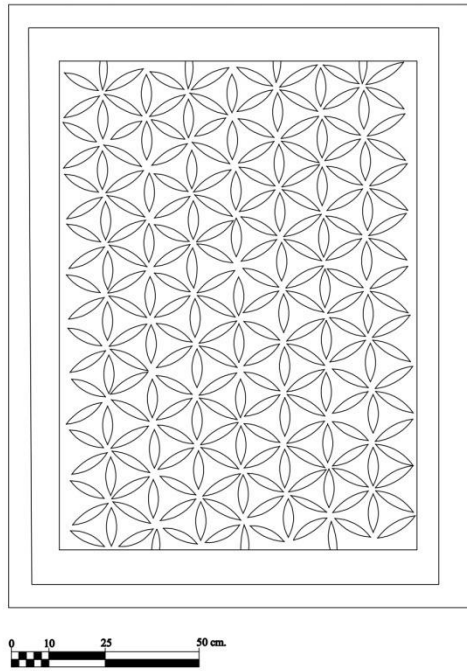

Fot. 221: Minber Alınlığından Görünüm

Harim tavan göbeğinde sarı, kahverengi, siyah renkli altı yapraklı çiçek ile onların etrafını çevreleyen ve diğer çiçekleri birbirine bağlayan yapraklara yer verilmiştir (Fot. 222-Çiz. 20).

Fot. 222: Harim Tavan Göbeğinden Görünüm

Çiz. 20: Harim Tavan Göbeğinin Çizimi

2.8.3. Yazı

Dış cephedekuzeydeki sundurmanın alınlık kısmında Osmanlıca 1920 tarihi yazılıdır.

Harim kısmında mihrap taç kısmında yer alan panodaki yazı okunamamaktadır²⁰².

Minber alınlığında sülüs karakterle yazılmış Kelime-i Tevhid bulunmaktadır (Bk. Fot. 221).

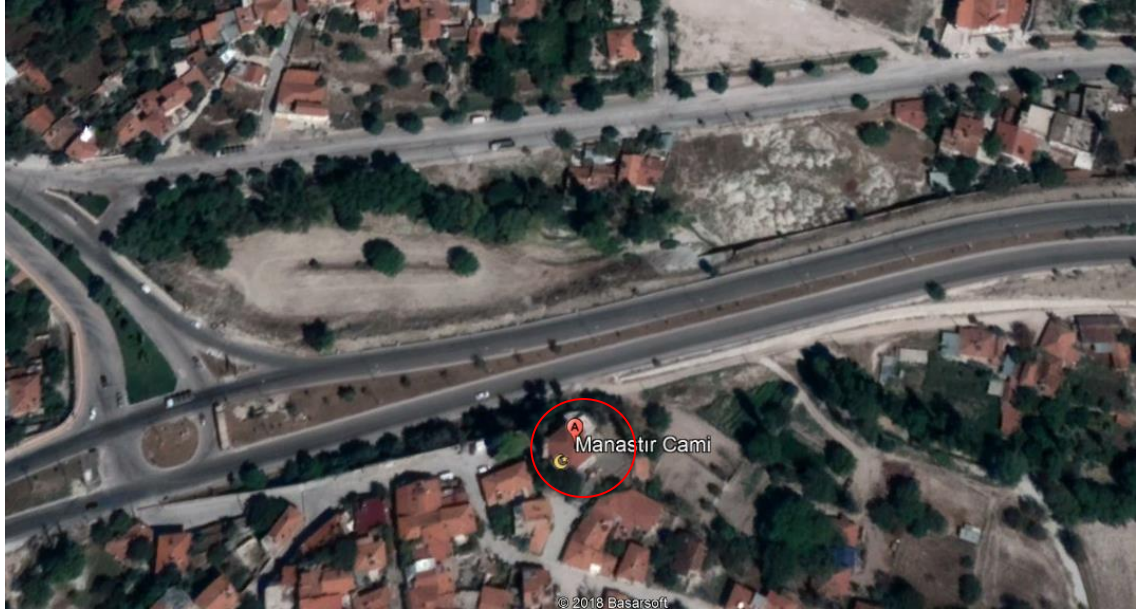
2.8.4. Malzeme ve Teknik

Yapı, su basman seviyesine kadar taş sonrasında bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir. Cami, kiremitle kaplı, dört yöne pahlı kırma çatı ile örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplıdır. Mihrap alçı malzemedir, minber, sundurma, harim tavanı ve minare ahşap malzemedir yapılmıştır. Minare sonradan metal plakalarla kaplanmıştır. Minber oyma tekniğiyle yapılmıştır.

²⁰²Uygun olmayan bir şekilde panonun ön kısmına günümüzde hazır olarak bulunan ve üzerinde ayet yer alan bir pano çivi ile sabitlenmiştir. Bu sebeple yazı okunamamaktadır.

2.9. Necatibey Camii²⁰³

Cami, Necatibey Mahallesi, Necatibey Caddesi 1 Sokak No. 5 Burdur/Merkez'de yer almaktadır (Fot. 223).

Fot. 223: Necatibey Camii'nin Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü, (18.05.2019)

Üzerinde kitabesi bulunmayan cami 1914 yılındaki depremde yıkıldıktan sonra halkın yardımlarıyla 1922 yıllarında yeniden inşa edilmiştir²⁰⁴. Yapıdan ayrı olarak konumlandırılan minaresi 1991 yılında hayırseverler tarafından inşa edilmiştir²⁰⁵. Günümüzde ibadete açıktır.

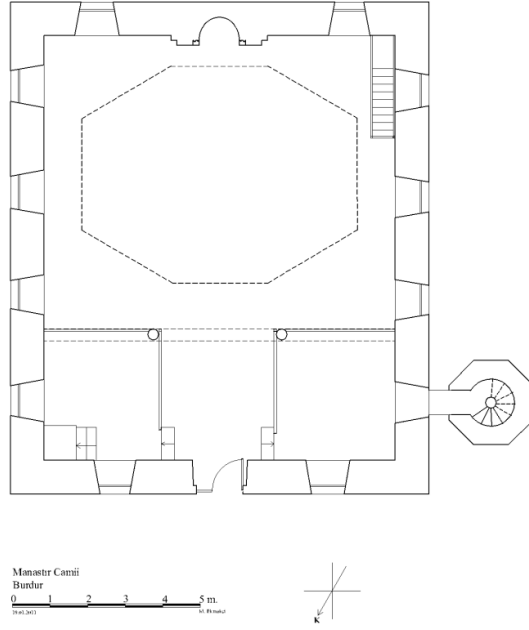
2.9.1. Mimari Özellikleri

Cami güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda 13.13×11.15 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen plânlıdır (Plân 9). Yapı kuzey-güney doğrultusunda arazinin konumuna göre inşa edilmiştir.

²⁰³Yapı Burdur/Merkez/Manastır Mahallesi'nde bulunduğu için Manastır Cami olarak da anılmaktadır. Bk., M. M. Bozcu, *age.*, s. 33.

²⁰⁴Anonim (1955), *age.*, s. 97.

²⁰⁵Anonim (1955), *age.*, s. 97; M. M. Bozcu, *age.*, s. 34.

Plân 9: Necatibey Camii Plânı (M. Ekmekci)

Doğu cephede iki sıra halinde altta dikey dikdörtgen formlu 0.83 m. genişliğinde sivri kemerli dört, üstte yuvarlak kemerli dört pencere açıklığı vardır (Fot. 224). Alt kat pencereleri üst kat pencerelerine göre daha büyük ölçeklidir. Alt kat pencereleri demir parmaklıklıdır. Pencere özellikleri tüm cephede aynıdır.

Fot. 224: Doğu Cepheden Görünüm

Güney cephede birinci kat seviyesinde iki, ikinci kat hizasında ise ortada yuvarlak, doğu ve batısında iki yuvarlak kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 225).

Fot. 225: Güney Cepheden Görünüm

Batı cephede altta üç, üstte dört pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 226). Kuzeybatıda yapıdan ayrı konumlandırılan tek şerefeli minaresi bulunmaktadır.

Fot. 226: Batı Cepheden Görünüm

Kuzey cephenin üst kat hizasında küçük ölçekli üç, alt kat seviyesinde doğu ve batıda iki pencere açıklığı vardır (Fot. 227). Cepheye sonradan kırma çatılı 2.16×4 m. ebatlarında ayakkabılık bölümü eklenmiştir (Fot.228). Ayakkabılık bölümünün güneyinden 1.24 m. genişliğindeki kapı açıklığından harime ulaşılmaktadır.

Fot. 227: Kuzey Cepheden Görünüm

Fot. 228: Ayakkabılık Bölümünde Batıdan Doğuya Bakış

11.33×10.25 m. ölçülerindeki harimin, doğu duvarında alt ve üst kat pencere açıklıkları dikey dikdörtgen formlu yuvarlak kemerlidir (Fot. 229). Pencere açıklıklarının etrafını dolaşan iki sıra silme mevcuttur. 1.07 m. genişliğindeki alt kat pencereleri üst kat pencerelerine göre büyük ölçekli yapılmıştır.

Fot. 229: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güney duvarının ortasında plasterlarla sınırlandırılmış 2.57 m. genişliğindeki mihrap ileriye ve yukarıya 0.26 m. taşıntı yapmaktadır (Fot. 230). 1.07 m. genişliğindeki yuvarlak kemerli yarım daire formlu mihrap nişinin yüzeyinde ve köşeliklerde süslemeler vardır. Taç kısmının ortasında dikdörtgen pano yüzeyinde yazıya ve süslemeye yer verilmiştir.

Güneybatı köşede yer alan 2.73 m. uzunluğundaki minberin süpürgelik kısmı sonradan kapatılmıştır. Aynalık kısmı dikey ve yatay dikdörtgen panolara ayrılan minberin köşk kısmı külahla örtülmüştür.

Fot. 230: Güney (Kible) Duvarından Görünüm

Batı duvarı doğu duvarıyla simetriktir (Fot. 231).

Fot. 231: Harim Batı Duvarından Görünüm

Kuzeyde doğu ve batı seki şeklinde düzenlenmiştir (Fot. 232). Kuzeydoğudaki sekiden ahşap merdivenle iki sütunla desteklenen mahfile ulaşılmaktadır (Fot. 233).

Kuzeybatıdaki seki sonraki yıllarda kapatılmış ve sekinin batı duvarından yuvarlak kemerli kapı açıklığıyla minareye ulaşılmaktadır.

Fot. 232: Harim Kuzeyden Görünüm

Fot. 233: Kadınlar Mahfili Kuzeybatıdan Kuzeydoğuya Bakış

Harim ters tavan ortası metal plakalarla kaplanmış yalancı kubbe ile örtülüdür(Fot. 234).

Fot. 234: Harim Tavanından Görünüm

2.9.2. Süsleme Özellikleri

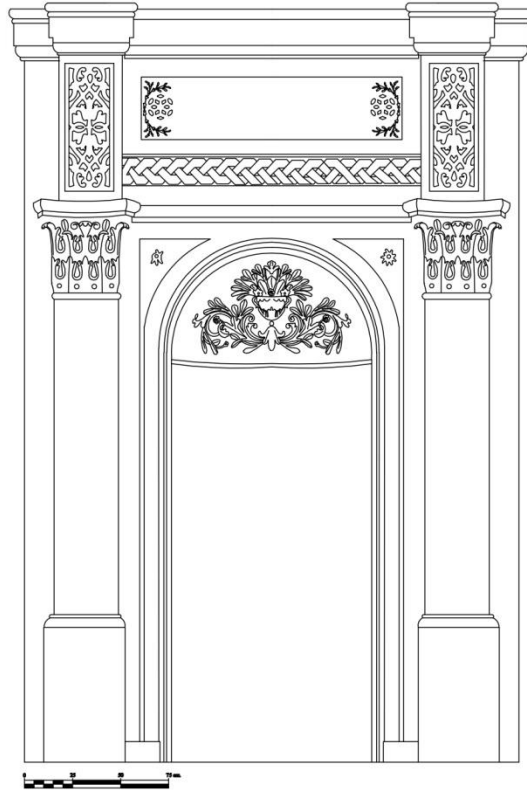
Camide alçı ve ahşap süslemeler mevcuttur.

2.9.2.1. Alçı Süsleme

Alçı malzemeden yapılmış olan harim güney duvarı aksındaki mihrap, akantus başlığa sahip plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot.235-Çiz. 21). Yuvarlak kemerli nişin üst kısmında simetrik olarak yapılmış vazodan çıkan yapraklar üzerinde beş yapraklı üç adet çiçek motifi vardır. Vazonun altında stilize edilmiş iri yaprak motifi ve bu yapraktan çıkan simetrik kıvrım dallar mevcuttur. Kıvrım dalların uç kısmındaki "C" kıvrımının merkezinde altı yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır (Fot.236). Mihrap nişinin köşeliklerinde dokuz yapraklı çiçek motifi mevcuttur (Fot. 237). Taç kısmının merkezinde yatay dikdörtgen formlu pano yüzeyinde yazıya yer verilmiştir. Panonun köşelerinde, merkezinde altı yapraktan oluşturulmuş çiçek motifi ve bu motifi çevreleyen altıgen geometrik form ile kıvrım dallar bulunmaktadır(Fot. 238). Panonun alt yüzeyinde siyah zemin üzerinde beyaz renkli zencerek motifi vardır. Taç kısmının yan yüzeylerinde ise simetrik olarak stilize edilmiş kıvrım dallar ve çiçek motifleri yer almaktadır.

Fot.235: Mihraptan Genel Görünüm

Çiz. 21:Necatibey Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 236: Mihrap Nişi Yüzeyindeki Süslemeden Görünüm

Fot. 237: Mihrap Nişi Köşeliklerindeki Çiçek Motifinden Görünüm

Fot. 238:Mihrap Taç Kısımından Görünüm

2.9.2.2. Ahşap Süsleme

Güneybatı köşeye yerleştirilmiş minberin aynalık kısmı dikey ve yatay dikdörtgen panolara ayrılmıştır (Fot. 239). Geçitin kapatıldığı metal plakanın köşelerinde simetrik yapılmış kıvrım dallar mevcuttur. Köşk kısmının doğu ve kuzey açıklığı sonradan üzerinde yazı bulunan metal plakalarla kapatılmıştır.

Fot. 239: Minberin Doğu Yüzeyine Bakış

Harimde pencerelere ve kapı açıklıklarının formuna uygun olarak yapılan iç bükey-dış bükey silmelerin arası boyanmıştır (Fot. 240-241).

Fot. 240: Pencere Açıklığından Görünüm

Fot. 241: Kapı Açıklığından Görünüm

2.9.3. Yazı

Mihrap alınlığında Al-i İmran Suresi'nden 37. ayete yer verilmiştir.

2.9.4. Malzeme ve Teknik

Yapı, su basman seviyesine kadar kesme taş sonrasında bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir. İçten ve dıştan sıvalı cami, kiremitle kaplı dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplıdır. Mihrap alçıdan, minber ahşap malzemedен yapılmıştır.

2.10. Eski-Yeni Camii²⁰⁶

Eser, Üçdibek Mahallesi Turan Caddesi Boyacı Sokak No: 14 Burdur/Merkez'de 38 pafta 426 adada yer almaktadır (Fot. 242).

²⁰⁶Mehmet Kethüda Cami olarak da bilinmektedir. Bk.; M. M. Bozcu, *age.*, s. 22.

Fot. 242: Eski-Yeni Camii'nin Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü (19.01.2019)

Banisi Mehmet Kethüda olan caminin kesin inşa tarihi²⁰⁷ bilinmemektedir²⁰⁸. Ancak yapı, 1914 yılındaki depremde yıkıldıktan sonra H. 1342 / M. 1925-26 yılında yeniden inşa edilmiştir²⁰⁹. 1925-26 yıllarına ait bir kitabesinde;

"Bir zelzeleden harap ola şu
Bir tarzı latif dil rubada
Parlak iki meşale refile
Ey ra if ey reşit hayat
Bani i cihan secdelerle
Avazı bülend ahmed ile
Eşvakı muhammedi coşunca
Eflakı tutup sedayı iman
Bir tuğra döner bu nuru memdut
Bin üç yüz kırk iki ile yazdım."

"Cami ne güzel bina edildi
İhyasına itina edildi
Allah evi ruşena edildi
Herkes buna aşına edildi
Nazım yine ihya edildi
Allah diyüp nida edildi
Bin gülgüle sefa edildi
Ya Rab ne yanık dualar edildi
Bala reva istifa edildi
1342 - Levhi arşa kazdım."
yazmaktadır²¹⁰.

²⁰⁷Yapının kuzeyindeki üçgen alınlığın alt kısmındaki panoda 1880 tarihi yazılıdır. Bu tarihin ilk inşa tarihi mi yoksa onarım tarihi mi olduğu hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir.

²⁰⁸M. M. Bozcu, *age.*, s. 22.

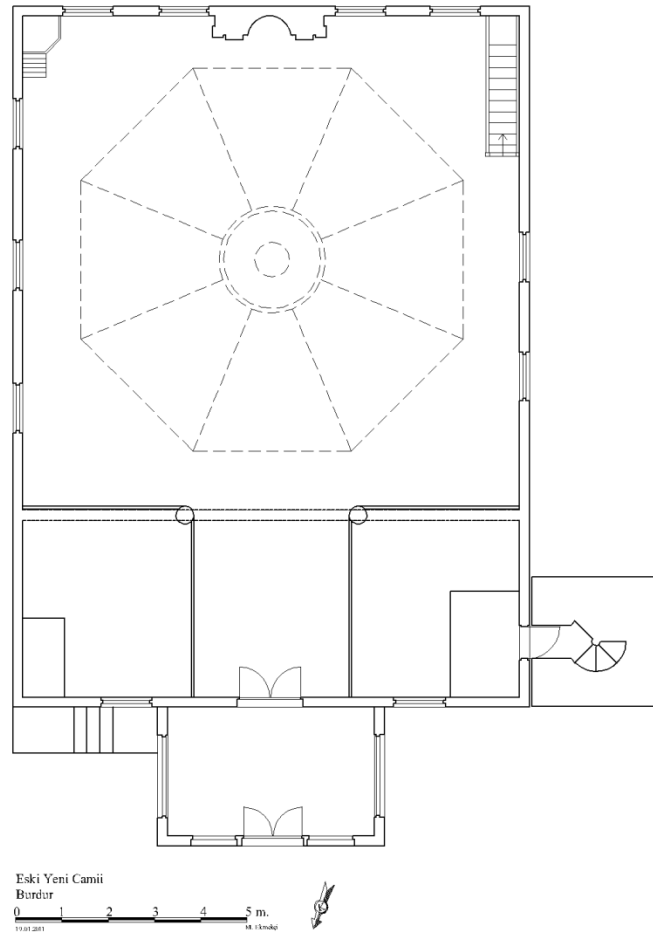
²⁰⁹Anonim (1955), *age.*, s. 100.

²¹⁰Anonim (1955), *age.*, s. 100.

Yapının minaresi ise depremden sonra 1991 yılında Sadık Erdem tarafından yapılmıştır²¹¹. 2005 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarım gören yapı²¹², 14.05.2010 tarih ve 2110 sayılı karar ile tescil edilmiştir²¹³. Yapı günümüzde ibadete açıktır.

2.10.1. Mimari Özellikleri

Çevre duvarı içerisinde caminin, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda 15.12 ×11.16 m. ölçülerinde dikdörtgen plânlıdır (Plân 10). Caminin kuzeydoğusunda ve kuzeybatısında haziresi bulunmaktadır²¹⁴ (Fot. 243). Çevre duvarının doğusunda inşa tarihi bilinmeyen ve günümüzde yıkılmış depolu çeşmesi vardır²¹⁵.

Plân 10: Eski Yeni Camii'nin Plânı (M. Ekmekci)

²¹¹Anonim (1955), *age.*, s. 100.

²¹²Anonim (1955), *age.*, s. 100.

²¹³Anonim, *Burdur Kültür Envateri*, Burdur Belediyesi, Burdur, 2017, s. 40.

²¹⁴Bilgi için bk.; Şevkiye Kazan, Muammer Göçmen, "Burdur Müzesi ile Merkez Cami Hazirelerindeki Ata Yedigârı Eserlerimiz: Osmanlı Mezar Taşları", *I. Burdur Sempozyumu*, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 2007, s. 134.

²¹⁵Bilgi için bk.; M. Ekmekci, agm., s. 1066-1067.

Fot. 243: Caminin Kuzeydoğusundaki Hazireden Görünüm.

Caminin doğu cephesinde 1.09 m. genişliğinde, demir parmaklı üç pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 244).

Fot. 244: Caminin Doğu Cephesinden Görünüm

Güney cephesinde 1.08 m. genişliğinde dört pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 245).

Fot. 245: Güney (Kible) Cephesinden Görünüm (M. Ekmekci/2011)

Batı cephesinde 1.05 m. ebadında iki pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 246). Kuzeybatı köşede Burdur'a özgün taş ile yapılan tek şerefeli minaresi vardır. Köşeleri pahlanmış iki kademeli kaideden çokgen gövdeye geçiş pabuçla sağlanmıştır. Gövde başlangıcında ve bitiminde yer alan bilezikler geometrik süslemelidir. Şerefe altı geometrik ve bitkisel süslemeli olarak yapılmıştır. Minare cam külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 246: Caminin Batı Cephesinden Görünüm

Kuzey cephede altta 1.09 m. genişliğinde iki üstte üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 247). Çatının orta kısmında üçgen alınlığa yer verilmesi cepheye hareketlilik kazandırmıştır. Kuzeydoğu köşeden 1.11 m. genişliğindeki kapı açıklığından kadınlar mahfiline ulaşılmaktadır. Cephenin doğu ve batı köşesinden 3.12 m. mesafesinde 3×4.91 m. ebatlarında ayakkabılık bölümü vardır. Ayakkabılık bölümünden 1.42 m. kapı açıklığından harim mekânına ulaşılmaktadır (Fot. 248).

Fot. 247: Kuzey Cepheden Görünüm

Fot. 248: Harim Kapı Açıklığından Genel Görünüm

Harim 14.70×10.74 m. ebatlarındadır(Fot. 249).

Fot. 249: Harimden Genel Görünüm

Harim doğu duvarında üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Bk. Fot. 249). Açıklıkların üst kısımlarında yuvarlak alçı panolar yüzeyinde yazıya yer verilmiştir.

Güney duvarında dört pencere açıklığı bulunmaktadır (Bk. Fot.249). Açıklıkların üst kısımlarında alçı panolar vardır.

Güneybatı köşeye konumlandırılan üçgen gövdeye sahip vaaz kürsüsünün korkuluk yüzeyi dikdörtgen panolara ayrılmıştır.

Güney duvarı aksındaki mihrap 0.22 m. ileriye ve yukarıya taşını yapmıştır. Mihrap 0.23 m. ve 0.37 m. ebatlarında iki plasterlarla sınırlandırılmıştır. 0.95 m. genişliğindeki mihrap nişi yuvarlak kemerli olup yüzeyinde ve köşeliklerinde bitkisel süslemeler vardır. Taç kısmının ortasında yatay dikdörtgen formlu pano yüzeyinde yazı bulunmaktadır. Köşeler ise bitkisel süslemelidir.

Güneydoğu köşedeki minberin süpürgelik ve korkuluk kısmı dikey dikdörtgen formlu panolara ayrılmıştır. Minberin taç kısmında yatay dikdörtgen formlu pano yüzeyinde yazıya yer verilmiştir.

Batı duvarında iki pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 250). Açıklıkların üst kısmında üç yuvarlak alçı pano yüzeyinde yazı mevcuttur.

Fot. 250: Harim Batı Duvarından Görünüm

Kuzeyde doğu ve batıda sekiler mevcuttur (Fot. 251). Batıdaki sekiden minareye ulaşmak için kapı açıklığına yer verilmiştir. Mahfil sonradan metal parmaklıklarla kapatılmıştır.

Fot. 251: Harim Kuzeyden Görünüm.

Harim sekiz dilimli imitasyon kubbe ile örtülüdür (Fot. 252). İç bükey kavisli dilimlerin her biri kubbe göbeğinde birleşmektedir. Sekiz dilimin yüzeyinde ve kubbe göbeğinde bitkisel süslemeye yer verilmiştir. Dikdörtgen mekâna sekiz dilimli imitasyon kubbe yerleştirilmesiyle köşelerde üçgen alanlar oluşturulmuştur. Bu üçgen alanların merkezinde bitkisel süsleme bulunmaktadır.

Fot. 252: Harim Yalancı Kubbeden Genel Görünüm

2.10.2. Süsleme Özellikleri

Yapıda alçı, ahşap ve taş malzemeli süslemeler mevcuttur.

2.10.2.1. Alçı Süsleme

Harim doğu duvarında pencere açıklıklarının üst kısmında iç içe geçmiş dairevi panoların merkezinde yazıya yer verilmiştir (Fot. 253). Bu panolar harim güney ve batı duvarında da bulunmaktadır.

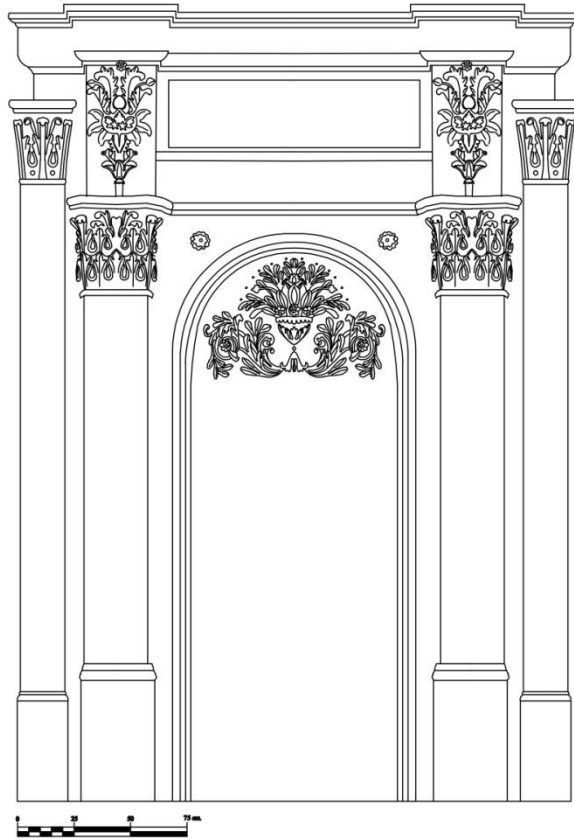

Fot. 253: Doğu Duvarındaki Merkezi Yazılı Alçı Panolardan Görünüm

Güney duvarı aksında yer alan mihrap iki akantus başlığa sahip plaster ile sınırlandırılmıştır (Fot. 254-Çiz. 22). Mihrap nişinin kavsara kısmında yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel süslemeli vazodan çıkan yapraklar bulunmaktadır. Yüzeyinde ise altı yapraklı çiçek motifi vardır (Fot. 255). Vazonun altında ters stilize edilmiş bitkisel süslemeden iki yana çıkan kıvrım dallar ve uç kısmındaki "C" formlu kıvrım dalların merkezinde yedi yapraklı çiçek motifleri mevcuttur. Mihrap köşeliklerinde on bir yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır (Fot. 256). Taç kısmının ortasında yatay dikdörtgen pano yüzeyinde siyah zemin üzerinde yazıya yer verilmiştir (Fot. 257). Panonun yan kısımlarında ise vazodan çıkan stilize edilmiş bitkisel süslemelerin yüzeyinde beş ve yedi yapraklı çiçek motifleri vardır. Taç kısmının ikinci bölümünde duvar kâğıdıyla sanki tek sıra mukarnas varmış gibi görünüm verilmiştir.

Fot. 254: Mihraptan Görünüm

Çiz. 22: Eski-Yeni Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 255: Mihrap Nişinden Görünüm

Fot. 256: Mihrap Nişi Köşelikten ve Plaster Başlığından Görünüm

Fot. 257: Mihrap Taç Kısımından Görünüm

Harim ters tavanının merkezi sekiz dilimli yalancı kubbe ile örtülüdür. Kubbenin göbeğinde alçıdan iç içe geçmiş daire panolar vardır (Fot. 258). Panoların etrafında siyah zemin üzerine beyaz renkli iç bükey ve dış bükey formlar bulunmaktadır. Merkezdeki dairede uçları volüd şeklinde sonlanan akantus yaprakları ve aralarında altı kollu yıldız motifi yer almaktadır (Fot. 259). Merkezdeki dairenin etrafında stilize edilmiş kıvrım dallar ve uç kısımlarında "C" formlu kıvrım dalların merkezinde beş ile yedi yapraklı çiçek motifi mevcuttur (Fot. 260). Çiçek motifleri maviye boyanmıştır. Kubbedeki sekiz dilimin yüzeylerinde mavi zemin üzerine sarı renkli stilize edilmiş bitkisel süslemeler ile vazodan çıkan stilize bitkisel süslemeler ile asma yaprağı ve üzüm salkımları vardır (Fot. 261). Dikdörtgen mekâna oturtulan kubbenin köşeleri üçgen yapacak şekilde bırakılmış ve merkezinde iç içe geçmiş daire bulunmaktadır (Fot. 262). Dairenin ortasına kabartma çiçek motifi yerleştirilmiştir.

Fot. 258: Yalancı Kubbe Göbeğinden Görünüm

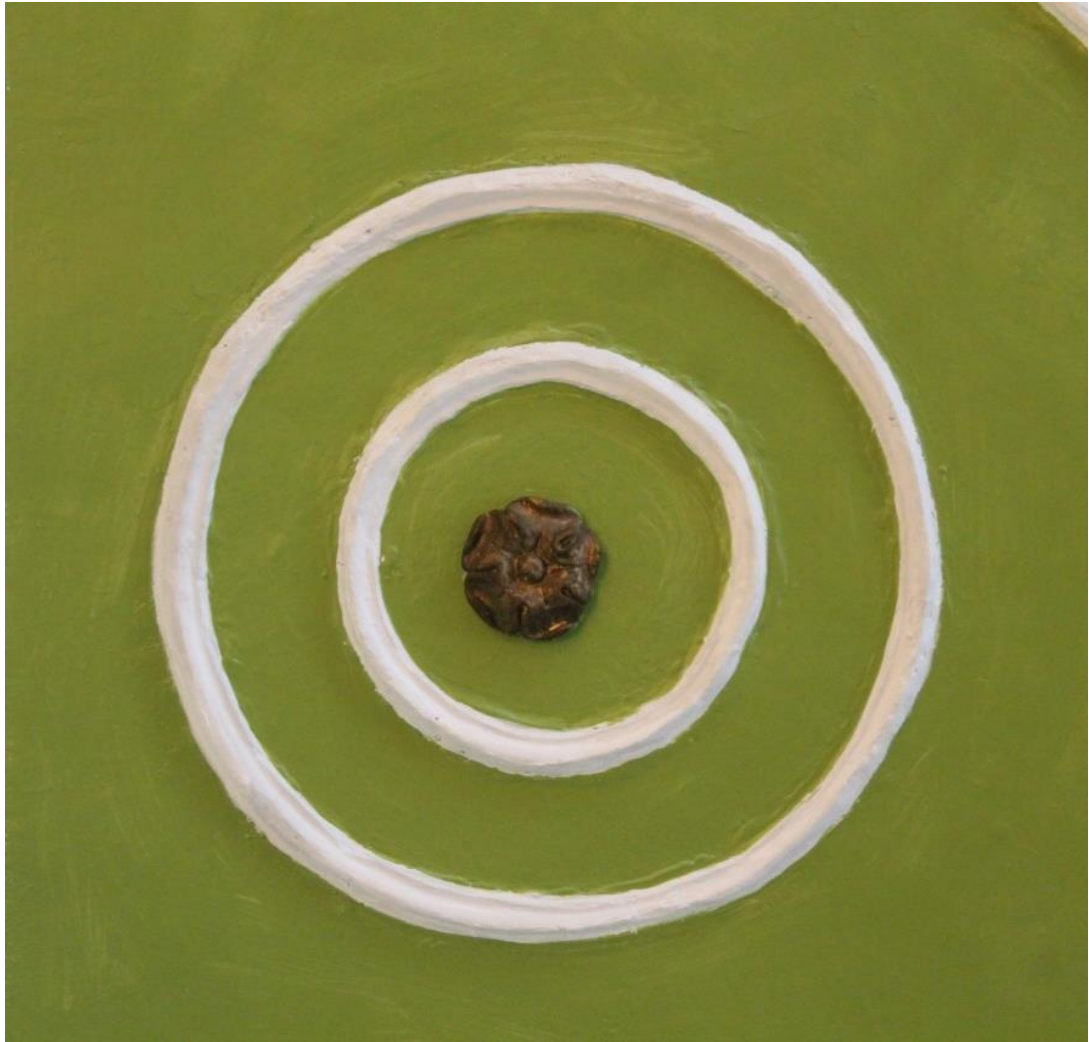
Fot. 259: Kubbe Göbeğinin Merkezinden Detay Görünüm

Fot. 260: Yalancı Kubbedeki Dilimlerde Yer Alan Süslemeden Detay Görünüm

Fot. 261: Yalancı Kubbedeki Dilimlerde Yer Alan Süslemeden Detay Görünüm

Fot. 262: Yalancı Kubbenin Köşelerindeki Süslemeden Detay Görünüm

2.10.2.2. Ahşap Süsleme

Kuzeydoğuda kadınlar mahfiline ulaşmayı sağlayan ahşap kapının yüzeyi kare, yatay ve dikdörtgen panolara ayrılmıştır (Fot. 263). Panoların etrafını bordür gibi kuşatan stilize edilmiş bitkisel süslemeler vardır (Fot. 264). Kapının üst kısmındaki yatay dikdörtgen pano yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel süslemeler ve üç-dört yapraklı çiçek motifleri mevcuttur (Fot. 265).

Alt kısmındaki kare ve dikdörtgen panolar yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel süslemeler ve üç-beş yapraklı çiçek motifleri vardır (Fot. 266). Kapının merkezindeki kare pano içerisine altıgen yerleştirilmiştir (Fot. 267). Köşelere stilize edilmiş çiçek motifleri yer almaktadır. Altıgenin merkezinde sekiz yapraklı çiçek motifinin etrafında on iki kollu yıldız formu mevcuttur (Fot. 268). Yıldız formunun etrafında ise on iki ışımsal geometrik form bulunmaktadır. Yüzeylerinde ise lale motifi vardır.

Fot. 263: Kadınlar Mahfiline Ulaşmayı Sağlayan Ahşap Kapı

Fot. 264: Panoların Etrafındaki Süslemeden Detay Görünüm

Fot. 265: Yatay Dikdörtgen Panodan Görünüm

Fot. 266: Kare ve Dikey Dikdörtgen Formlu Panolardan Görünüm

Fot. 267: Kapının Ortasındaki Kare Panodan Görünüm

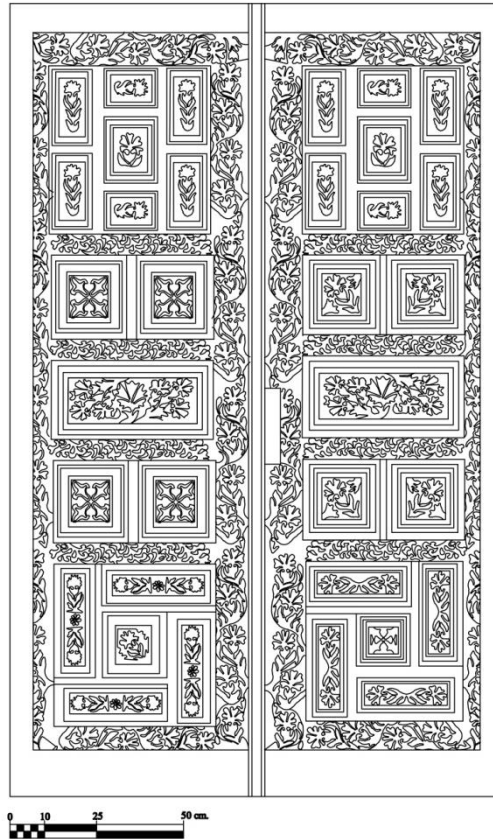
Fot. 268: Kare Panodan Detay Görünüm

Harime ulaştıran iki kanatlı, yüzeyi boyanmış ahşap kapı²¹⁶ yüzeyi kare, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmıştır (Fot. 269-Çiz. 23). Panoları etrafı bordür şeklinde düzenlenmiş kıvrım dallar, stilize edilmiş çiçek motifi ile bezenmiştir. Soldaki kapı kanadının birinci sırasında merkezde kare ve dikdörtgen panolar bulunmaktadır. Panoların yüzeyinde stilize edilmiş çiçek motifine yer verilmiştir (Fot. 270). İkinci sırada ise yatay dikdörtgen pano kendi içerisinde iki kare panoya ayrılmış ve yüzeyinde üç yapraklı stilize edilmiş çiçek motifi vardır (Fot. 271). Üçüncü sırada yatay dikdörtgen pano yüzeyinde ortada iri yaprak motifi etrafında stilize edilmiş çiçek motifleri mevcuttur (Fot. 272). Dördüncü pano ikinci pano ile beşinci pano ise birinci pano ile aynı süsleme özelliklerine sahiptir. Sağdaki kapı kanadında ikinci ve dördüncü panolar farklı olarak yapılmıştır (Fot. 273). Yatay dikdörtgen pano kendi içerisinde kare panolara ayrılmış ve panoların yüzeyinde stilize edilmiş çiçekler vardır. Kapının yüzeyindeki süslemelerin üzerinde küçük noktacıklar yer almaktadır.

²¹⁶Harim kapısının binisi orijinal olmayıp onarımlar esnasında yenilenmiştir.

Fot. 269: Harim Ulaştıran Ahşap Kapıdan G3r3n3m

Çiz. 23: Harim Kapı Çizimi

Fot. 270: Soldaki Kapı Kanadının Birinci Panolardan Görünüm

Fot. 271: Soldaki Kapı Kanadının İkinci Panolardan Görünüm

Fot. 272: Soldaki Kapı Kanadındaki Üçüncü Panolardan Görünüm

Fot. 273: Sağdaki Kapı Kanadının İkinci Panosundan Görünüm

2.10.2.3. Taş Süsleme

Kuzeybatı köşedeki minarede iki kademeli kaideden pabuca geçişte dış sırası bulunmaktadır (Fot. 274). Gövde başlangıcı ve bitimindeki bileziğin yüzeyinde zencirek motifi mevcuttur (Fot. 275). Bileziğin alt kısmında ise mukarnas dizisine yer verilmiştir.

Fot. 274: Kuzeybatı Köşedeki Minareden Genel Görünüm

Fot. 275: Gövde Bitimindeki Bilezikten Görünüm

Şerefe altı ilk sırada, sivri kemer formlarının yüzeyinde biri boş kalacak şekilde sekiz yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır (Fot. 276). İkinci sırada ise yer alan kemer formları yüzeyinde eşkenar dörtgenler vardır. Üç, dört, beş ve altıncı sırada ise mukarnas çeşitlemelerine yer verilmiştir. Şerefe korkuluğunda dikey dikdörtgen panoların yüzeyinde köşeleri iç bükey forma sahip dikdörtgen panolar mevcuttur. Minare çokgen cam külahlı sonlandırılmıştır.

Fot. 276: Minare Şerefe Altından Görünüm

2.10.3. Yazı

Harim doğu duvarındaki dairevi panoların yüzeyinde "Ya Hazreti Bilal Habeşi, Hüseyin, Ali" isimleri bulunmaktadır.

Güney duvarında panolarda sırasıyla "Ömer, Muhammed, Allah, Ebubekir" yazılıdır. Mihrap taç kısmında Kur'an-ı Kerim'deki Al-i İmrân suresinin 37. ayetine yer verilmiştir.

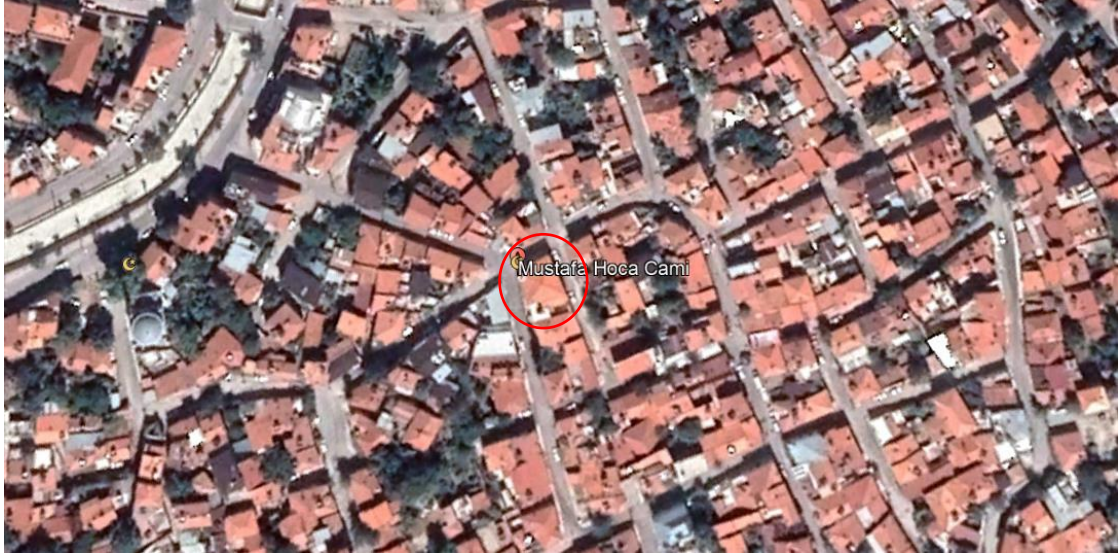
Batı duvarındaki panolar yüzeyinde "Osman, Hasan" isimleri ile Kelime-i Tevhid yazılıdır.

2.10.4. Malzeme ve Teknik

Kagir malzemeyle inşa edilen yapı, içten ve dıştan sıvalıdır. Dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülü caminin saçak altı ahşapla kaplıdır. Yapının minaresi Burdur'a özgü taşla yapılmıştır. Harim ve mahfilin ahşap kapısı oyma tekniğinde yapılmıştır. Eserde mihrap, harim doğu, güney ve batı duvarlarındaki panolar ile yalancı kubbede yer alan süslemelerde alçı malzeme kullanılmıştır.

2.11. Mustafa Hoca Camii²¹⁷

Yapı, Akın Mahallesi, Kabacalı Sokak No 12 Burdur Merkez'de bulunmaktadır (Fot. 277).

Fot. 277: Mustafa Hoca Camii'nin Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü (05.01.2020)

Caminin ilk inşa tarihi bilinmemekle beraber cami ile ilgili olarak H. 1274-1275/M.1857-1858 yılları arasında Mustafa Efendi isimli bir mutasarrıf atandığı²¹⁸ bilinmektedir²¹⁹. 1914 yılında meydana gelen Burdur depreminde caminin bir kısmı yıkılmıştır²²⁰. Kuzeydeki kapı açıklığının batısındaki mermer pano yüzeyinde yapının depremden sonra 1935 yılında inşa edildiği yazılıdır.

2.11.1. Mimari Özellikleri

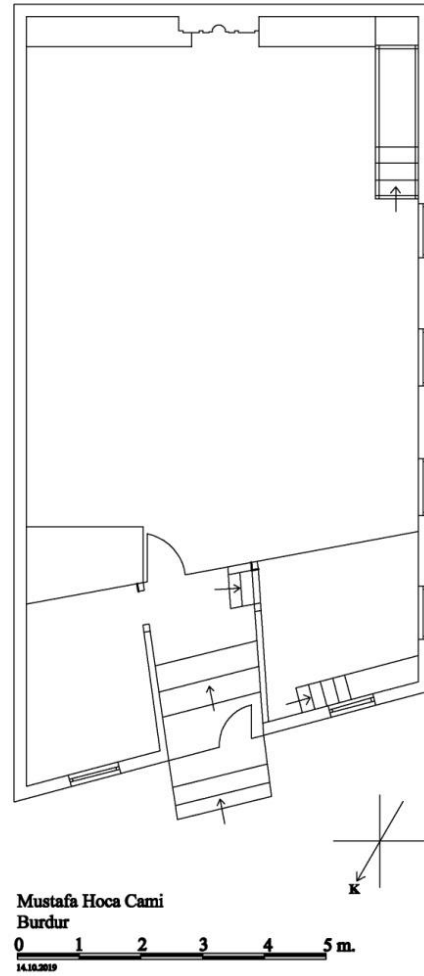
Cami, güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda boyuna dikdörtgen plâna sahiptir. Yapı, arazinin kuzey-güney doğrultusundaki eğimine göre inşa edilmiştir (Plân. 11).

²¹⁷Kuyu Cami, Muhyizâde Cami olarak da anılmaktadır. Bk.; M. M. Bozcu, *age.*, s. 35.

²¹⁸Emin olmamakla beraber böyle bir tarih mevcuttur. Bu bilgiler dahilinde caminin 1857-1858 yıllarından önce inşa edildiği düşünülmektedir.

²¹⁹M. Sadık Akdemir, "Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında XIX. Yüzyıl Burdur Vakıf Hizmetleri", *I.Burdur Sempozyumu*, C. 1, Burdur, 2007, s. 99.

²²⁰M. M. Bozcu, *age.*, s. 35.

Plân 11. : Mustafa Hoca Camii Plânı

Yapının 12.95 m. genişliğindeki doğu cephesi kuran kursunun verildiği bina ile bitişik olarak yapılmıştır.

Güney cephesi 6.35 m. ebatındadır. Üstte dikey dikdörtgen üç pencere açıklığı bulunmaktadır.

11.15 m. genişliğindeki batı cephesinde 0.92 m. genişliğinde altta dikey dikdörtgen dört, üstte beş pencere açıklığı vardır (Fot. 278). Cephenin kuzeyinde çeşme mevcuttur. Kuzeybatı köşede çatının üstünde sonradan yapılmış ahşap ama metal plaka ile kaplanmış köşk minaresi yer almaktadır.

Fot. 278: Doğu Cephesinden Görünüm

6.99 m. ebatındaki kuzey cephede altta dikey dikdörtgen formunda 0.85 m. genişliğinde iki, üstte üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 279). Dört basamaklı merdivenle 1.59 m. genişliğindeki kapı açıklığından harime ulaşılır.

Fot. 279: Kuzey Cepheden Görünüm

Harim mekânında 12.51 m. genişliğindeki doğu duvarında daire alçı panoların yüzeyinde yazılar mevcuttur (Fot. 280). Duvarda 0.29×0.29 m. ebatlarında alçı bir lambalık bulunmaktadır. Bu lambalıktan güney ve batı duvarında da vardır.

Fot. 280: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güney duvarı 6.35 m. olup, üstte dikey dikdörtgen formlu üç pencere açıklığı vardır (Fot. 281). Pencere açıklıklarının arasında alçı panoların yüzeyinde yazıya yer verilmiştir.

Fot. 281: Harim Güney (Kible) Duvarından Görünüm

Güneydoğu köşede seki üzerinde bulunan vaaz kürsüsünün yüksekliği 0.75 m.'dir . Yarım daire formlu vaaz kürsüsünün uç kısımları iç bükey bir kavisle tabanla birleştirilmiştir. Kürsünün yüzeyinde bitkisel süslemeler yer almaktadır.

Güney duvarı aksındaki 1.30 m. genişliğindeki mihrap, 0.23 m. ileriye ve yukarıya taşını yapmıştır. Mihrap 0.26 m. ebatındaki plasterlarla sınırlandırılmıştır. Batıdaki plaster kaidesinde, mihrap nişinin kemer formunun merkezinde, başlık ve gövdesinde bitkisel süslemeler mevcuttur. Taç kısmının merkezinde köşeleri iç bükey bir form oluşturmuş yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazıya yer verilmiştir. Taç bölümünün yan kısımları ise bitkisel süslemelidir. Mihrap üçgen alınlıkla sonlandırılmıştır.

Güneybatı köşede yer alan 2.96 m. genişliğindeki minberin aynalık yüzeyinde yatay ve dikey dikdörtgen panolara yer verilmiştir.

10.80 m. genişliğindeki batı duvarında üstte dört pencere açıklığı altta üç pencere açıklığı vardır (Fot. 282). Üstte pencere açıklıklarının aralarında alçı panolar yüzeyinde yazılar mevcuttur.

Fot. 282:Harim Batı Duvarından Görünüm

Harimin 6.58 m. genişliğindeki kuzey duvarı sonradan kapatılmıştır (Fot. 283). Yapı eğimli araziye uygun olarak inşa edildiğinden doğu ve batıdaki sekilere ulaşmak

için 0.18 m. genişliğinde üçer basamağa yer verilmiştir.Kuzeybatıdaki sekiden merdivenle mahfile ulaşılmaktadır (Fot. 284-285). Mahfilin harime bakan kısmı ahşap kafesle kapatılmıştır. Mahfilin doğusundaki kapı açıklığından diğer binaya geçiş sağlanmaktadır. Kuzeybatıdaki kapı açıklığından ise minareye ulaşılmaktadır.

Fot. 283: Harime Güneyden Kuzeye Bakış

Fot. 284: Mahfile Batıdan Doğuya Bakış

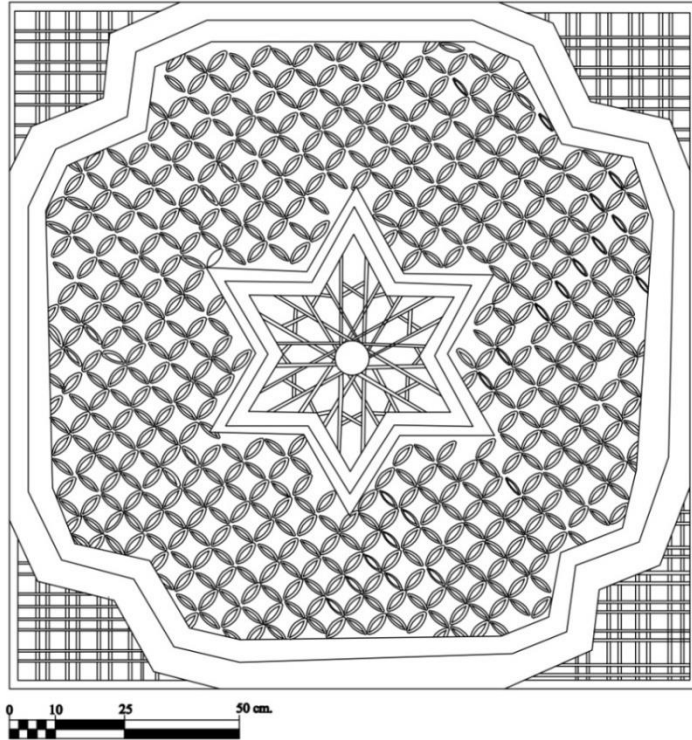

Fot. 285: Mahfile Doğudan Batıya Bakış

Harim çökertme tavan göbeğinin içine kenarları belirtilmiş iç bükey ve dış bükey kavislerden oluşan ikinci bir geometrik tavan yerleştirilmiştir (Fot. 286-Çiz. 24). Tavan göbeğinin merkezinde altı kollu yıldız formunun etrafı süslemelidir. Köşelerde ise yatay ve dikey çıtaların kesişmesiyle geometrik formlar oluşturulmuştur.

Fot. 286: Harim Tavanna Güneyden Kuzeye Bakış

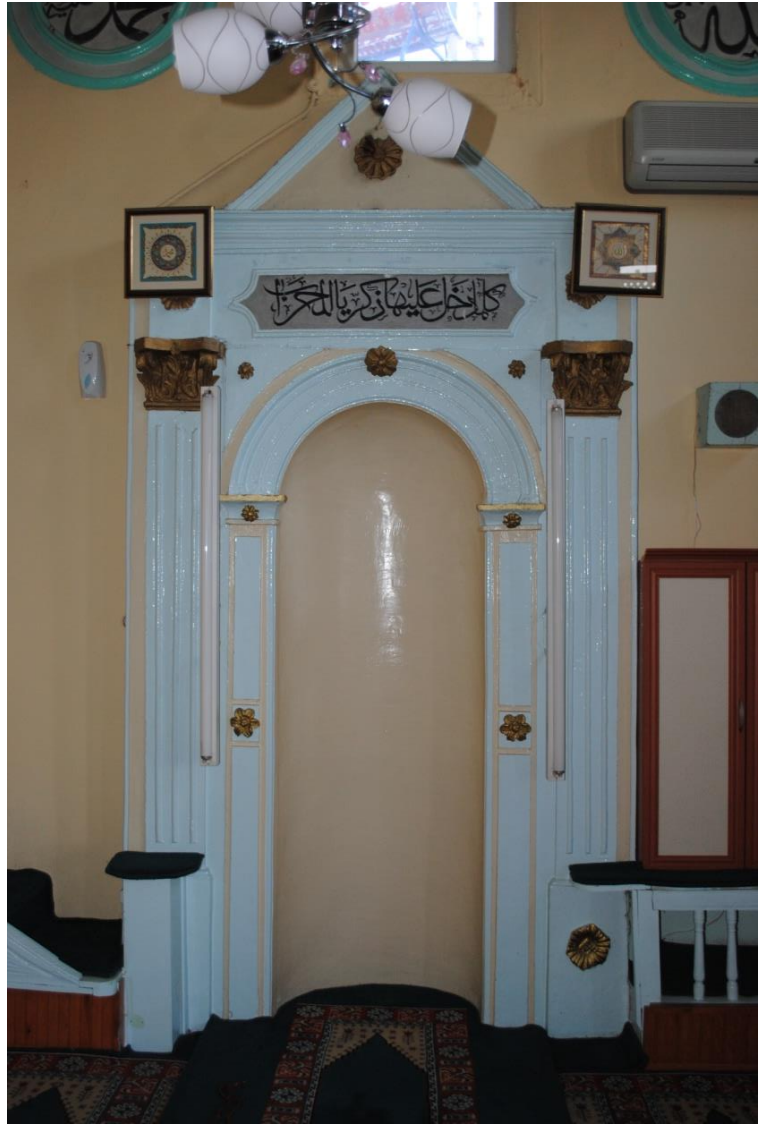
Çiz. 24: Harim Tavanının Çizimi

2.11.2. Süsleme Özellikleri

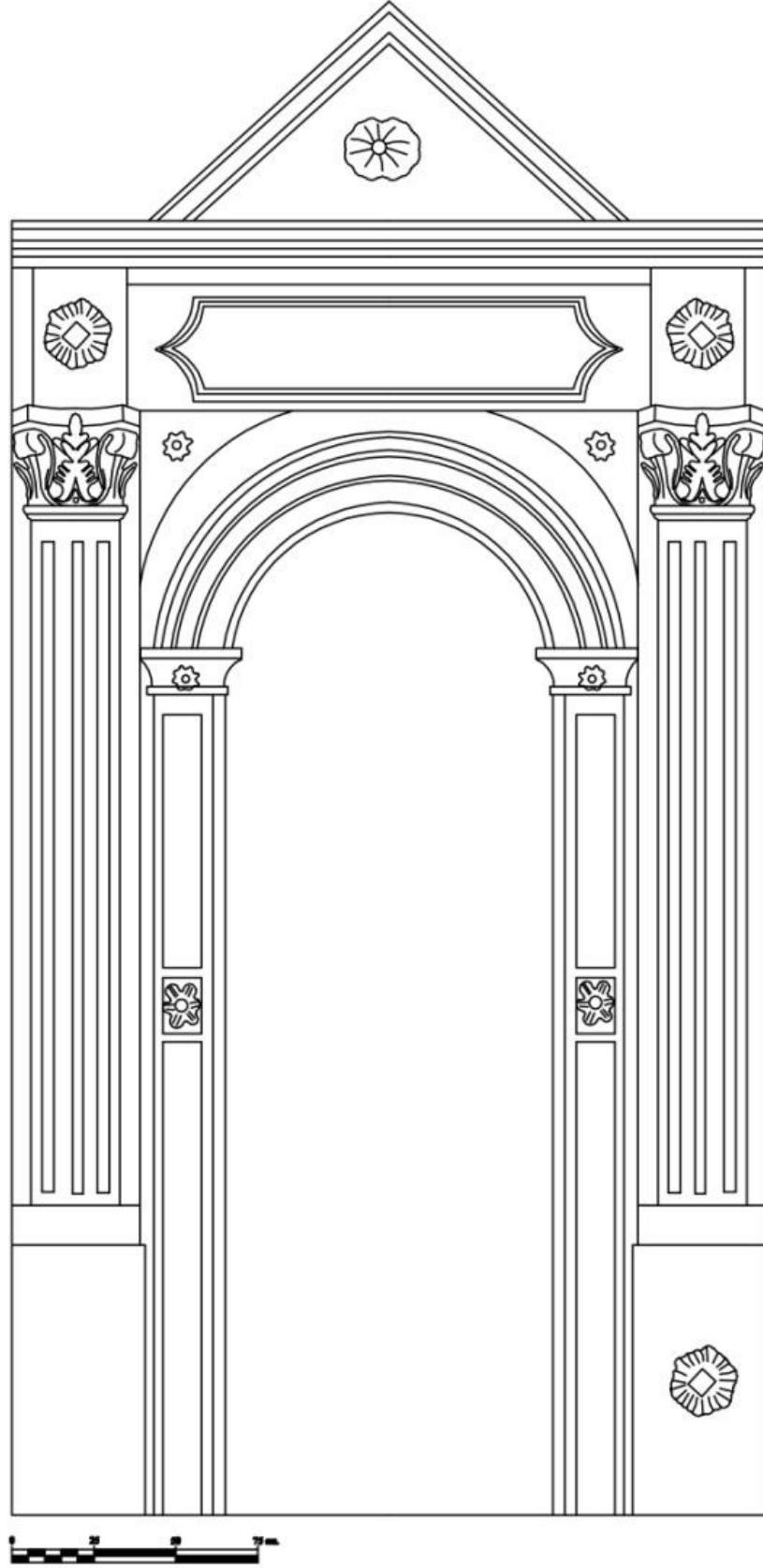
Camide alçı ve ahşap malzemeli süslemeler mevcuttur.

2.11.2.1. Alçı Süsleme

Alçı süsleme sahip güney duvarı aksındaki mihrap, akantus başlıklı plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot. 287-Çiz. 25). Batıdaki plaster kaidesinde stilize çiçek motifi mevcuttur. Yuvarlak kemer formunun merkezinde, sütun başlığında, gövdesinde ve mihrap nişinin köşeliklerinde altı ile sekiz yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır (Fot. 288). Taç kısmının merkezinde köşeleri iç bükey bir form oluşturan yatay dikdörtgen pano bulunmaktadır (Fot. 289). Yan kısımlarda ise stilize çiçek motifi vardır. Mihrap üçgen alınlıkla sonlandırılmıştır. Alınlığın merkezinde on iki yapraklı çiçek motifi yer almaktadır.

Fot. 287: Mihraptan Görünüm

Çiz. 25: Mustafa Hoca Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 288: Sütun Başlığındaki Çiçek Motifinden Görünüm.

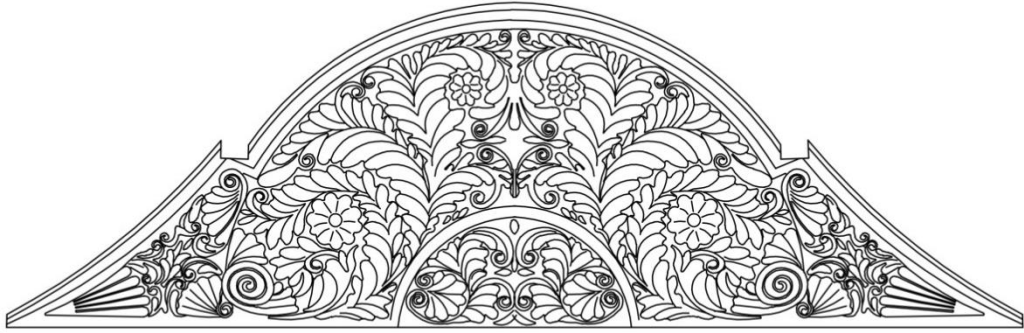
Fot. 289: Mihrap Taç Kısımından ve Üçgen Alınlıktan Genel Görünüm.

2.11.2.2. Ahşap Süsleme

Camide ahşap süsleme harim mekânının güneydoğu köşesinde yer alan vaaz kürsüsünde karşımıza çıkmaktadır (Fot. 290-Çiz. 26) Kürsünün yüzeyinde simetrik kıvrım dallar ve uçları volüd şeklinde sonlanan yapraklar mevcuttur (Fot. 291). Alt kısımda on bir yapraklı, üst kısımda ise sekiz yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır (Fot. 292).

Fot. 290: Ahşap Vaaz Kürsüsünden Görünüm

Çiz. 26: Vaaz Kürsüsünün Çizimi

Fot. 291: Vaaz Kürsüsünden Detay Görünüm

Harim ahşap kare tavan göbeğinin merkezinde altı kollu yıldız formunun yüzeyinde, köşelerden çıkan çitalar merkezde birleşerek on iki köşeli yıldız formu oluşturulmuştur (Fot. 292). Altıgen yıldız formunun etrafında ise kare oluşturacak şekilde birbirini yatay ve dikey olarak kesen stilize bitkisel motifler vardır.

Fot. 292: Ahşap Tavan Göbeğinden Detay Görünüm

2.11.3. Yazı

Doğu duvarındaki alçı panolar yüzeyinde "Ali, Osman, Ömer ve Ebubekir" isimleri yazılıdır.

Güney duvarı aksındaki mihrap alınlığında Al-i İmran suresinin 37. ayeti ile alçı panolarda "Allah ve Muhammed" isimlerine yer verilmiştir. Güneybatı köşedeki minber alınlığında ise "Kelime-i Tevhid" yazılı bir pano bulunmaktadır.

Batı duvarında ise "Ya Hazreti Bilal Habeşi" ile "Hüseyin, Hasan" isimleri yazılı panolar mevcuttur.

2.11.4. Malzeme ve Teknik

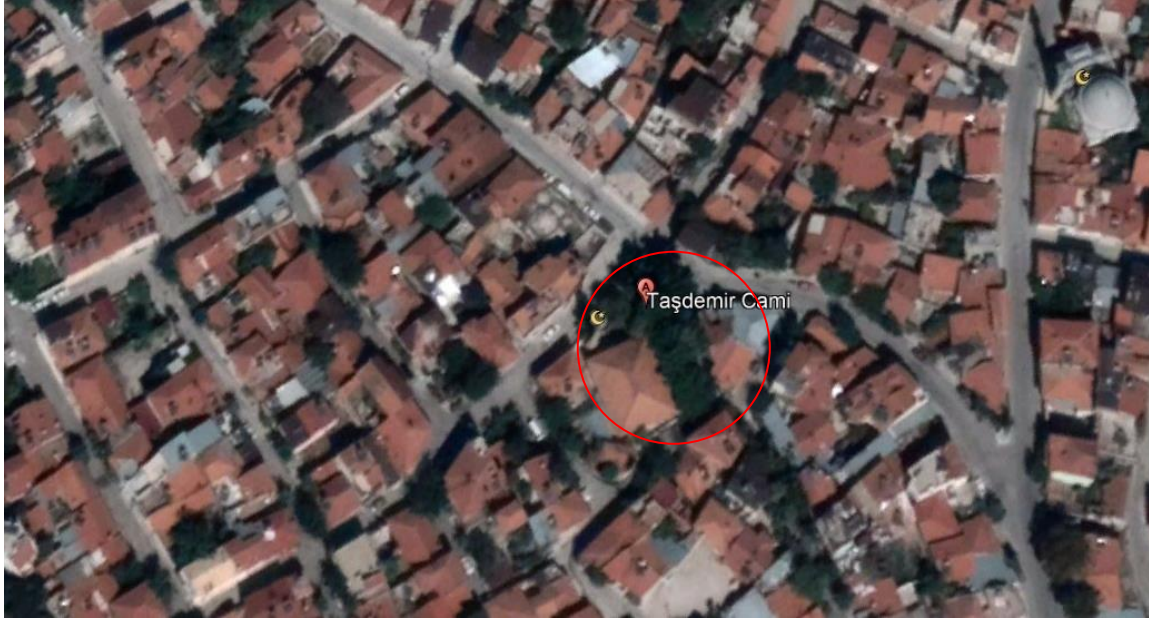
Dikdörtgen plânlı yapı su basman seviyesine kadar taş sonrasında ahşap karkas tekniğinde inşa edilmiştir²²¹. İçte ve dışta sıvalı olan cami, kiremitle kaplı dört yöne

²²¹Anonim (1993), *age.*, s. 98.

pahlı kırma çatıyla örtüdür.Saçak altı ahşapla kaplanmıştır. Camide mihrap ve lambalıklar alçı malzemeden yapılmıştır. Ahşap malzeme kullanılarak yapılan vaaz kürsüsünde oyma tekniği kullanılmıştır.

2.12. Taşdemir Camii²²²

Bina, Yenice Mahallesi Taş Cami Sokak No:1 Merkez/Burdur'da 54. pafta ve 398. adada yer almaktadır (Fot. 293).

Fot. 293: Taşdemir Camii'nin Google Earth'ten Alınan Uydu Görüntüsü,(01.05.2019)

Cami üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamasına rağmen,Burdur Mahkemesi Şeriyye Sicil Defteri No. 198 sayfa 62'de²²³, H. 1197/M. 1782-1783 yılında Hacı Ali Molla tarafından yaptırıldığı yazmaktadır²²⁴.

Caminin kuzeyinde yer alan Yenice Hamamı'nın gelirlerinden bir kısmı ise cami için ayrılmıştır²²⁵.

Caminin üç defa yıkıldığı ve sonuncusunun 1914 yılındaki deprem olduğu bilinmektedir²²⁶. Depremde bir kısmı yıkılan yapı Süzek oğlu Hacı Mehmet Ağa

²²²Cami, Timurdar Cami, Taş Cami, Demiroğlu Cami olarak da adlandırılmaktadır. Bk.; M. M. Bozcu, *age.*, s. 51. Caminin doğusundaki haziresinde 19. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Timurlu Baba'nın türbesi bulunmaktadır. Ancak bu türbe 1930'lu yıllarda buradan kaldırılmıştır. Bk., R. Uğur, *age.*, s. 219.

²²³R. Uğur, *age.*, s. 219.

²²⁴Yapının 15. ve 16. yy.'da bir kadın tarafından inşa edildiği de söylenmektedir. Bk.; R. Erdem (1940), *age.*, s. 39.

²²⁵R. Uğur, *age.*, s. 219.

tarafından²²⁷ 1915 yıllarında yeniden inşa edilmiştir²²⁸. Minaresi ise Hacı Veli Zade Ali tarafından mimar Arap Hüseyin'e yaptırılmıştır²²⁹

Eser, 1971'de halk, 1982, 1983 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarımı yapılmıştır²³⁰. Yapı 09.08.2007 tarihli 1486 sayılı karar ile tescil edilmiş ve aynı yıl Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce onarımı yapılmıştır²³¹. Eser günümüzde ibadete açıktır.

2.12.1. Mimari Özellikleri

Etrafı çevre duvarıyla sınırlanmış bir avlu içerisinde bulunan cami, 19×14 m. ölçülerinde boyuna dikdörtgen plânlıdır (Fot. 293, Plân 12). Kuzeydoğusunda şadırvan, avlu duvarına bir çeşmesi²³², doğusunda hazire²³³ ve tuvaletler vardır.

Fot. 293: Taşdemir Camii Genel Görünüm

²²⁶Anonim(1955), *age.*, s. 99.

²²⁷1914 yıkılan yapının Şeyh Sinan tarafından yaptırıldığı bilgisi de mevcuttur. Bk.; Anonim (2009), *age.*, s. 182.

²²⁸R. Uğur, *age.*, s. 219.

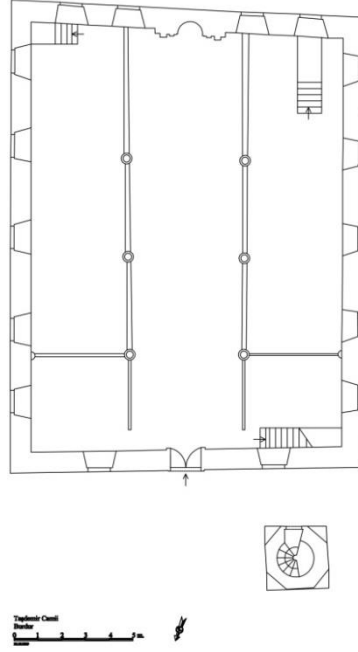
²²⁹R. Uğur, *age.*, s. 219.

²³⁰Anonim (2007), *age.*, s. 160; M. M. Bozcu, *age.*, s. 51.

²³¹Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 09.03.2007 Tarih ve 1486 Sayılı karar, Antalya. Bk., Anonim (2009), *age.*, s. 182.

²³²Bilgi için bk.; M. Ekmekci, *agt.*, s. 41.

²³³Onarımlar sırasında hazirede olması gereken mezar taşları caminin kuzeyinde merdiven babası olarak olmaması gereken bir şekilde kullanılmıştır. Mezar taşı için bk.; Ş. Kazan - M. Göçmen, *agm.*, s. 132.

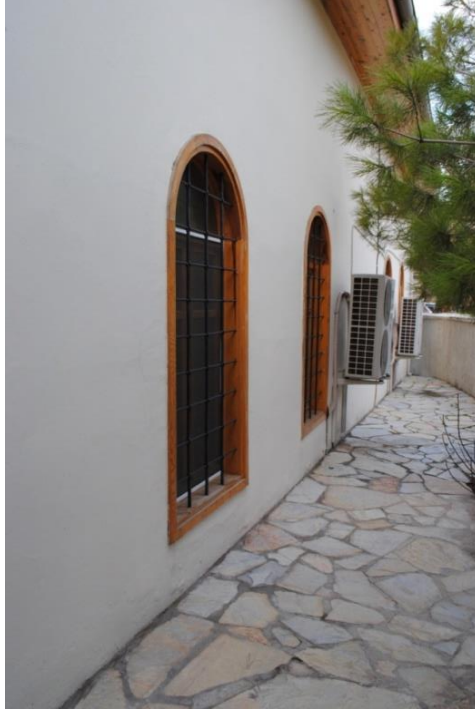
Plân 12: Taşdemir Camii Plânı

Yapının doğu cephesinde dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli demir parmaklıklarla kapatılmış 0.94 m. genişliğinde beş pencere açıklığı mevcuttur (Fot. 294).

Fot. 294:Doğu Cepheden Görünüm

Güney cephede dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli 0.92 m. genişliğinde dört pencere açıklığına yer verilmiştir (Fot. 295).

Fot. 295: Güney (Kible) Cepheden Görünüm

Batı cephe doğu cepheyle simetrikdir (Fot. 296).

Fot. 296: Batı Cepheden Görünüm

Kuzey cephede, ortada 1.30 m. genişliğinde çift kanatlı kapı açıklığı ve hemen üzerinde küçük ölçekli dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır. Kapının doğu ve batısında altta yuvarlak kemerli 0.93 m. genişliğinde üstte küçük ölçekli dikdörtgen formlu pencere açıklıkları vardır (Fot. 297).

Fot. 297: Kuzey Cepheden Görünüm

Kuzeybatıda yapıdan ayrı olarak Burdur'a özgü taştan yapılmış minarede kaideden çokgen gövdeye geçiş çokgen pabuçla sağlanmıştır (Fot. 298). Gövdenin başlangıç ve bitiş kısımlarında yer alan bilezikler geometrik süslemeli olarak yapılmıştır. Şerefe altı geometrik ve bitkisel süslemeye sahip olan minare külahla sonlandırılmıştır.

Fot. 298: Minarenin Doğudan Görünümü

Kuzeydeki kapı açıklığından ulaşıldığında 17×13 m. ölçülerindeki harime ulaşılmaktadır (Fot.299). Harim, taş kaideli ahşap direklerle üç sahına ayrılmıştır.

Fot. 299: Harimden Genel Görünüm

Harimin doğu duvarında dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli 1.35 m. genişliğinde dört pencere açıklığına yer verilmiştir (Fot. 300). Dıştan 0.95 m. olan pencere açıklıkları içte 1.35 m. genişletilmiştir.

Fot. 300: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güneydoğu köşeye yerleştirilen ahşaptan vaaz kürsüsüne batısındaki dört basamaklı merdivenle çıkılmaktadır (Fot. 301).

Fot. 301: Harim Güney (Kible) Duvarından Görünüm

Güney duvarının aksında alçıdan 3.80 m. genişliğindeki mihrap, plasterlarla sınırlandırılmıştır. Yarım daire formu mihrap nişi yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır. Mihrap nişi ve köşelikler bitkisel süslemelidir. Taç kısmının ortasında yazıya, yan bölümlerinde ise bitkisel süslemelere yer verilmiştir.

Mihrabın batısındaki ahşap minberin süpürgelik, korkuluk bölümü ve dolap kimeri süslemelidir²³⁴.

Batı duvarı doğu duvarıyla simetriktir (Fot. 302).

²³⁴Vaaz kürsüsü ve minber günümüze yakın bir zamanda camiye konulmuştur.

Fot. 302: Harim Batı Duvarından Görünüm

Harimin kuzeyi metal doğramalarla üç bölüme ayrılmıştır (Fot. 303). Ortada ayakkabılık bölümü doğu ve batı ise birer basamakla yükseltilmiştir. Batıdaki mekânın kuzeyinden merdivenle mahfile ulaşılmaktadır (Fot. 304). Mahfil mahremiyet olgusundan kaynaklı ahşap kafesle kapatılmıştır.

Fot. 303: Harimin Kuzeyinden Görünüm

Fot. 304: Mahfilde Batıdan Doğuya Bakış

2.12.2. Süsleme Özellikleri

Camide alçı ve taş süslemeler mevcuttur.

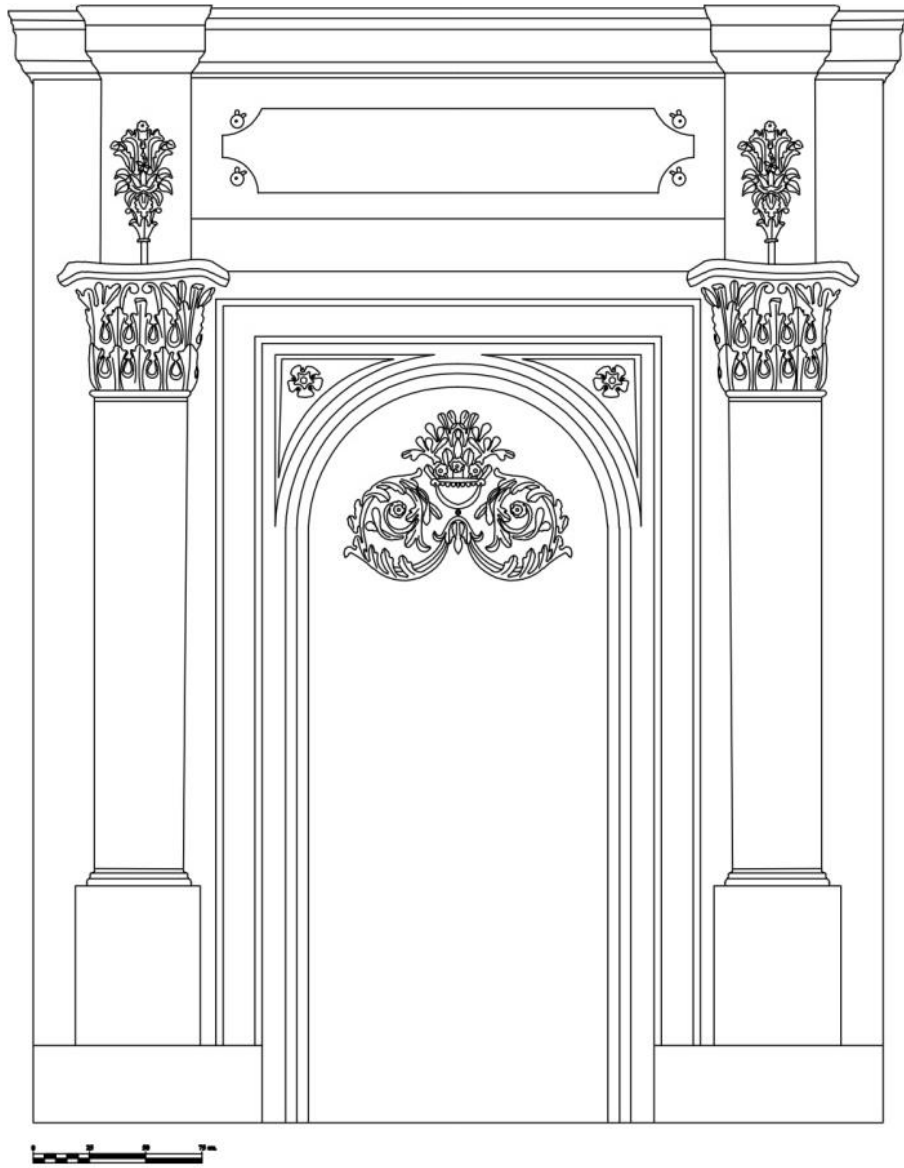
2.12.2.1. Alçı Süsleme

Harimde güney duvarının aksındaki alçıdan mihrap, akantus başlıklı plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot. 305-Çiz. 27). Yuvarlak kemerli mihrap nişi kemerine yakın yüzeyde vazodan çıkan yapraklar üzerinde merkezi kırmızı taşları beyaz altı ve yapraklı çiçekler mevcuttur (Fot. 306). Vazonun altından aşağıya doğru kabartma çiçek motifi ve ondan çıkan kıvrım dallar vardır.

Fot. 305: Mihraptan Görünüm

Bu kıvrım dallardan iki yana simetrik yapılmış kıvrım dallar ile dalların uç kısmındaki C kıvrımının merkezi ortası kırmızı taçları beyaz ile boyanmış sekiz yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Köşeliklerde beş yapraklı ortada ise sekiz yapraklı kabartma çiçek motifi yer almaktadır. İki bölüme ayrılmış taç kısmının, birinci kısmında ortada köşeleri iç bükey olarak düzenlenmiş yatay dikdörtgen pano yüzeyinde Kuran'dan bir ayet yazılıdır (Fot. 307). Köşelerde ise iki ve üç yapraklı çiçek motifi mevcuttur (Fot. 308). Yan yüzeylerde vazodan çıkan kıvrım dallar arasında ortası siyah taçları kırmızı ve tepesinde ise ortası kırmızı taçları beyaz dört-beş yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır. İkinci bölüm ise boş bırakılmıştır.

Çiz. 27: Taşdemir Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 306: Mihrap Nişi Yüzeyindeki Süslemeden Görünüm

Fot. 307: Mihrap Taç Kısmından Görünüm

Fot. 308: Taç Kısmının Yanlarında Yer Alan Süslemeden Detay Görünüm

2.12.2.2. Taş Süsleme

Kuzeybatıda Burdur'a özgü taşla inşa edilen minarenin, çokgen kaidenin bitiminde fisto formuna yer verilmiştir (Fot. 309-310). Gövde başlangıcındaki bileziğin yüzeyi iki sıra halinde küçük ölçekli eşkenar dörtgen formunda yapılmıştır(Fot. 311). Altında tek sıra mukarnas dizisi vardır. Gövdenin bitişindeki bileziğin yüzeyi ise zencerek motifi şeklinde düzenlenip hemen altında tek sıra mukarnas dizisi mevcuttur.

Fot. 309: Minare Kaidesinden Görünüm

Fot. 310: Minare Kaidesinden Detay Görünüm

Fot. 311: Gövde Başlangıcındaki Bilezikten Detay Görünüm

Şerefe altı dokuz bölüme ayrılmıştır (Fot. 312). Alttaki ilk bölümde biri büyük biri küçük boyutlu sivri kemerlere yer verilmiş ve büyük ölçekli yapılan kemerlerin içerisine kabartma çiçek motifleri bulunmaktadır. İki, üç ve dördüncü sırada mukarnas çeşitlemeleri yer alırken beşinci sırada badem formunda süslemeler vardır. Dokuzuncu sıraya kadar mukarnas çeşitleri şerefe altını dolaşmaktadır. Levhalar halinde düzenlenen şerefe korkuluklarının ortasında stilize bitkisel bezemelere yer verilmiştir.

Fot. 312: Minare Şerefesinden Görünüm

2.12.3. Yazı

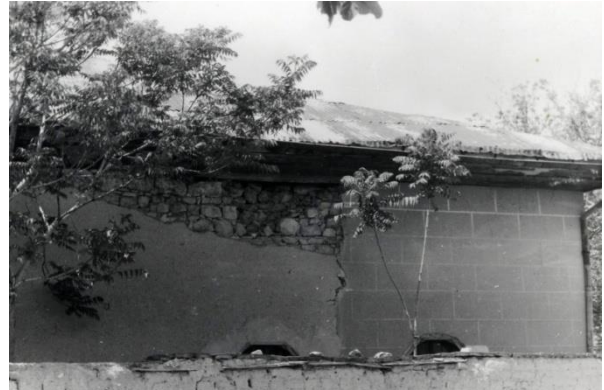
Güney duvarı aksındaki mihrap kitabesinin yüzeyinde sülüs hatlı²³⁵ Kuran-ı Kerim'deki Al-i İmran Suresi'nin 37. ayetine yer verilmiştir. Minber alınlığındaki kitabe yüzeyinde Kelime-i Tevhid yer almaktadır (Bk. Fot.:299).

Fot. 313: Kuzey Cephe Duvar Örgü Tekniğinden Görünüm (VGM.'den)

2.12.4. Malzeme ve Teknik

Dikdörtgen plânlı yapı, su basman seviyesine kadar Burdur'a özgü taş ile sonrasında kuzey cephe bağdadi tekniğinde doğu, güney ve batı cephe moloztaş ile inşa edilmiştir (Fot. 313-314). Cepheler içten ve dıştan onarımlar sırasında sıvanmıştır. Yapı kiremitle kaplı dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplanmıştır. Minare Burdur'a özgü taşla inşa edilmiştir.

Fot. 314: Güney Cephenin Duvar İnşa Tekniğinden Görünüm (VGM.'den)

²³⁵Ahmet Uğur, *Epigrafi ve Paleografi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1983, s. 12.

2.13. Recep Camii²³⁶

Eser, Mehmet Akif Caddesi Recep Cami Sokak No: 20'de yer almaktadır (Fot. 315). Cami aynı zamanda bulunduğu mevkiye adını vermektedir.

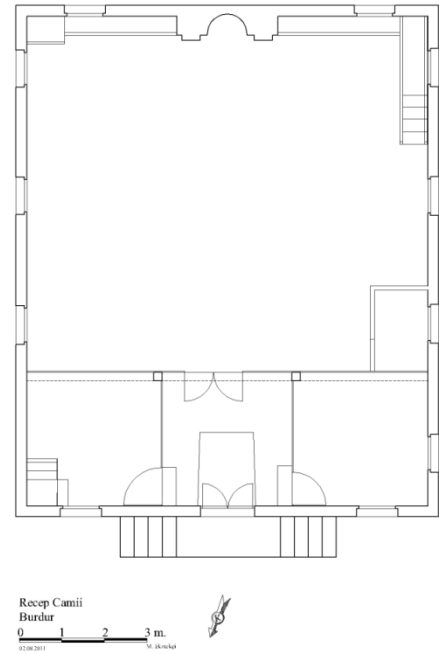

Fot. 315: Recep Camii Google Earth Uydu Görüntüsü (07.10.2019)

Kitabesi bulunmayan cami 1914 yılındaki depremde yıkılıp tekrar inşa edilmiştir²³⁷.

2.13.1. Mimari Özellikleri

Cami, güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda 12×9.93 m. ölçülerinde dikdörtgen plâna sahiptir (Plân 13). Yapı kuzey-güney doğrultusunda arazinin eğimine göre konumlandırılmıştır.

Plân 13: Recep Camii Plânı

²³⁶Yapı, Hacı Hasan Camii olarak da adlandırılmaktadır. Bk.; M. M. Bozcu, *age.*, s. 39.

²³⁷Anonim (1955), *age.*, s. 100; M. M. Bozcu, *age.*, s. 39.

Yapının doğu cephesinde 0.92 m. genişliğinde dikdörtgen formlu üç pencere açıklığı mevcuttur. Pencereler demir parmaklıdır.²³⁸.

Güney cephesinde 0.96 m. genişliğinde iki pencere açıklığı bulunmaktadır.

Batı cephesinde 0.92 m. genişliğinde dört pencere açıklığından güneybatı köşesindeki pencere açıklığı tarihi belli olmayan yakın bir zamanda kapatılmıştır (Fot. 316).

Fot. 316: Caminin Batı Cephesinden Görünüm

Kuzey cephede alt katta 0.97 m. genişliğinde iki adet, üstte 0.95 m. genişliğinde üç adet pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 317). Doğudaki üst pencere açıklığında yarım daire formlu mükebbire mevcuttur. Doğru ve batıdan 0.95 m. ebadındaki merdivenlerden 1.27 m. genişliğindeki kapı açıklığına ulaşılmaktadır.

²³⁸Yapının doğu ve güney cephesinde bina bulunduğu için fotoğraf çekilememiştir.

Fot. 317: Kuzey Cepheden Görünüm

Harim doğu duvarında üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Fot. 318).

Fot. 318: Harim Doğu Duvarından Görünüm

Güney duvarı aksındaki 2.13 m. genişliğindeki mihrap 0.30 m. ileriye ve yukarıya taşını yapılmaktadır (Fot. 319). Plasterlarla sınırlandırılan mihrabın 0.95 m.

genişliğindeki niş yüzeyinin üst kısmında ve köşeliklerinde bitkisel süslemeye yer verilmiştir. Taç kısmı iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazı mevcuttur. İkinci bölüm ise boş bırakılmıştır. Mihrabın doğu ve batısı seki şeklinde 0.19 m. yükseltilmiştir.

Güneybatı köşeye konumlandırılan 3.01 m. genişliğindeki minberin süpürgelik kısmında birinin arka yüzeyi kapalı dört adet dilimli kemer formu vardır. Aynalık yatay ve dikey dikdörtgen ile üçgen formlu panolara ayrılmıştır. Korkuluk geometrik ve bitkisel süslemelidir. Kapı alınlığı, taç kısmı ve ilk merdiven basamağının ön yüzeyinde bitkisel süslemeler mevcuttur.

Fot. 319: Güney (Kible) Duvarından Görünüm

Batı duvarı doğu duvarıyla simetriktir (Fot. 320). Ancak pencere açıklıklarından biri sonradan kapatılmıştır.

Fot. 320: Harim Batı Duvarından Görünüm

Kuzeyde yer alan doğu ve batıdaki sekiler sonradan kapatılmıştır (Fot. 321). Ahşap kafesle kapatılan mahfile doğudaki sekide yer alan merdivenlerle ulaşılmaktadır (Fot. 322). Harim mekânı ters tavanla örtülüdür.

Fot. 321: Harime Güneyden Kuzeye Bakış

Fot. 322: Mahfile Batıdan Doğuya Bakış

2.13.2. Süsleme Özellikleri

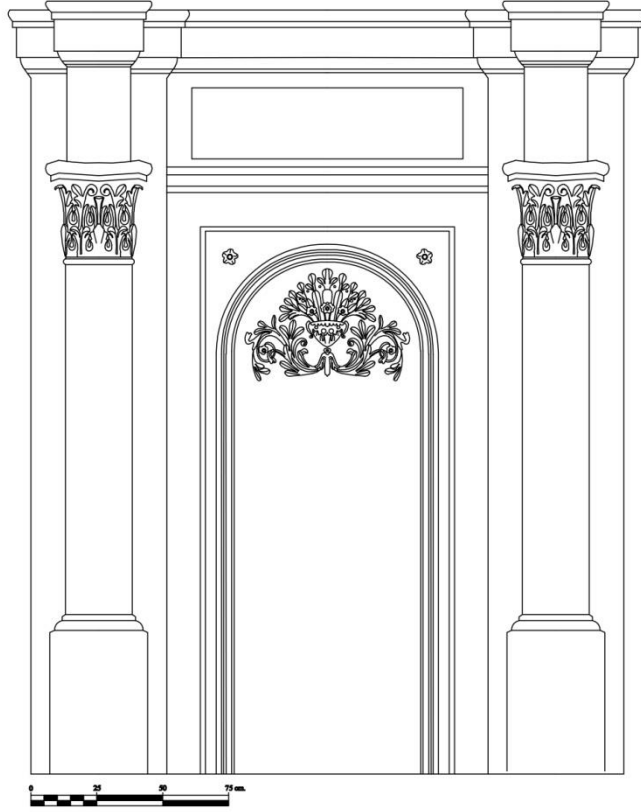
Camide alçı ve ahşap süslemeler bulunmaktadır.

2.13.2.1. Alçı Süsleme

Alçı süsleme caminin harim mekânında güney duvarı aksındaki mihrapta karşımıza çıkmaktadır. Mihrap, akantus başlıklı plasterlarla sınırlandırılmıştır (Fot. 323-Çiz. 28). Mihrap nişinin kavsara kısmında vazodan çıkan stilize edilmiş bitkisel süslemenin yüzeyinde altı yapraklı çiçek motifi vardır (Fot. 324). Vazonun altında aşağıya doğru bir yaprak motifi ve bu motiften çıkan kıvrım dallar mevcuttur. Kıvrım dalların uç kısımlarında ise beş yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Mihrap nişinin köşeliklerine beş yapraklı çiçek motifi yerleştirilmiştir (Fot. 325). Taç kısmı iki bölüme ayrılmış mihrabın ilk bölümü ortasında yatay dikdörtgen formlu yazı kuşağı bulunmaktadır. İkinci bölümün yüzeyi boş bırakılmıştır.

Fot. 323: Mihraptan Görünüm

Çiz. 28: Recep Camii'nin Mihrap Çizimi

Fot. 324: Mihrap Nişinden Görünüm

Fot. 325: Niş Köşeliğinden Detay Görünüm

2.13.2.2. Ahşap Süsleme

Camide ahşap süsleme harim güneybatı köşesindeki minberde mevcuttur (Fot. 326). Minberde ahşap serenler üzerine panolar yerleştirilmiştir. Minber süpürgelik kısmında dört dilimli kemer formu bulunmaktadır. Bu kemer formlarından birinin arka yüzeyi kapatılmıştır. Bordürde yatay dikdörtgen formlu dört panonun yüzeyinde eşkenar dörtgenler vardır. Minberin aynalık bölümünde yatay-dikey dikdörtgen, kare ve üçgen panolar yer almaktadır. Panolardan birinin yüzeyinde stilize yaprak motifi mevcuttur (Fot. 327-Çiz. 29). Ajur tekniğinde yapılmış olan korkuluk başlangıcında uçları volütle sonlanan "S"- "C" kıvrım dallar bir bağ ile birbirine bağlanmıştır (Fot. 328). Sağa ve sola çıkan kıvrım dallar korkuluk boyunca merkezi oyulmuş daireler oluşturmuştur. Bu dairelerin kesiştiği noktalarda yaprak motiflerine yer verilmiştir.

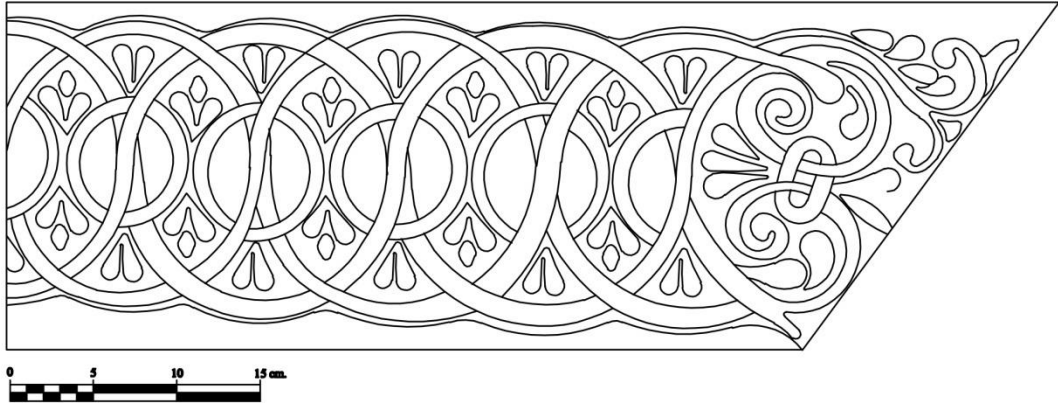
Fot. 326: Minberden Görünüm

Fot. 327: Aynalıktaki Üçgen Panodan Görünüm

Fot. 328: Korkuluktan Detay Görünüm

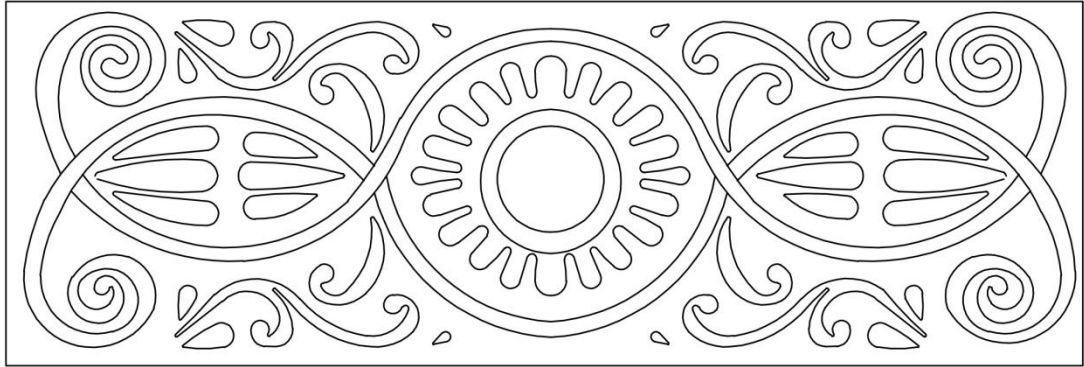

Çiz. 29: Minber Korkuluğundan Detay Çizim

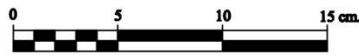
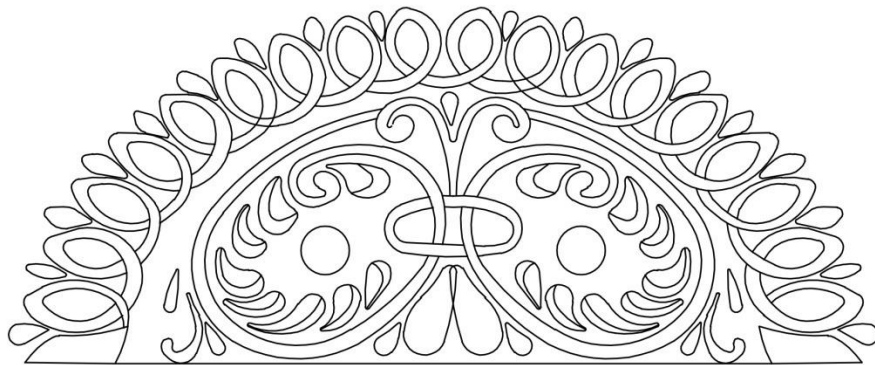
Minber alınlığında enine dikdörtgen panonun merkezinde elips formuna yakın bir daire vardır (Fot. 329-Çiz. 30). Bu dairenin etrafında yapraklardan oluşan ikinci bir daire bulunmaktadır. Dairenin etrafında kalın bir silme halinde "C"- "S" kıvrımı oluşturacak şekilde sağa ve sola giden, uçları volütle sonlanan dallara yer verilmiştir. Aralarda ise stilize yapraklar mevcuttur. Taç kısmının merkezinde uçları volütle sonlanan kıvrım dallar birbirine bir bağ ile bağlanmıştır (Çiz. 31). Bu bağdan çıkan kıvrım dallar taç kısmını kalın bir silme gibi dolaşmaktadır. Aralarda stilize edilmiş yaprak motifleri yer almaktadır. Taç kısmının etrafı ise aralarında yaprak motifleri olan elips formları ile kuşatılmıştır.

Fot. 329: Minber Alınlığından Görünüm

Çiz. 30: Minber Alınlığının Çizimi

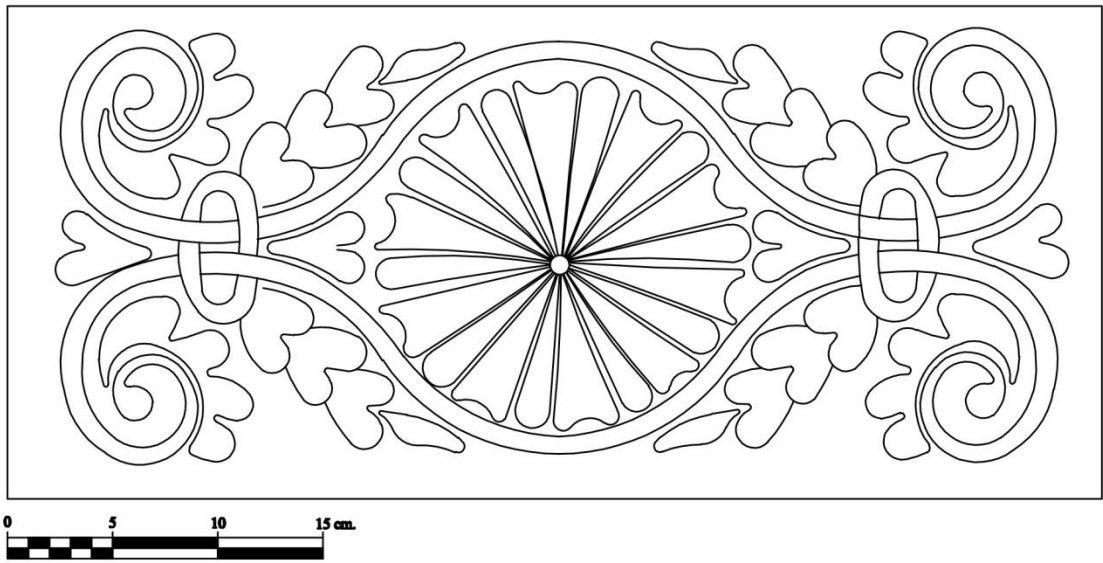

Çiz. 31: Minber Taç Kısımının Çizimi

Minberde birinci basamağın ön yüzeyinde enine dikdörtgen bir pano bulunmaktadır (Fot. 330-Çiz. 32). Panonun merkezinde yirmi dilimli daire vardır. Bu dilimlerin uç kısımları iç bükey ve dış bükeylerden oluşmaktadır. Etrafında kalın silmeyle dikdörtgen panonun kısa kenarlarına doğru dolanan uçları volütle sonlanan kıvrım dallar mevcuttur. Birleştikleri noktada birbirine bir bağ ile bağlanmıştır. Aralarda stilize yaprak motifleri yer almaktadır.

Fot. 330: Minber Birinci Basamağın Ön Yüzeyindeki Süslemeden Görünüm

Çiz. 32: Minber Basamağının Ön Yüzeyindeki Süslemenin Çizimi

2.13.3. Yazı

Mihrap alınlığında Al-i İmran Suresi'nin 37. ayetine yer verilmiştir.

2.13.4. Malzeme ve Teknik

Cami su basman seviyesine kadar taş malzeme ile sonrasında bağdadi teniğinde inşa edilmiştir. Yapı kiremitle kaplı, dört yöne pahlı kırma çatıyla örtülüdür. Saçak altı ahşapla kaplıdır. Mihrap alçıdan, minber ahşap malzemedен yapılmıştır. Minberdeki süslemelerde ajur ve oyma teknikleri uygulanmıştır.

III. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Antik çağlardan itibaren yerleşim yeri olan Burdur'da ilk Türk yerleşmesi Selçuklularla başlamış, Beylikler Dönemi, Osmanlı Dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti zamanında da devam etmiştir. Oldukça eski bir tarihi geçmişe sahip Burdur merkezde 13 cami tespit edilmiştir. Bu yapılardan Saden Camii ve Ulu Camii haricindeki diğer yapıların ilk inşa tarihleri, banileri ya da sanatçıları ile ilgili bilgiler mevcut değildir.

Burdur'da 1914 yılında meydana gelen depremde yapılar zarar görmüş ve su basman seviyesine kadar yıkılmıştır. Yıkılan camiler 1915-1935 tarihleri arasında VGM, Burdur vakıfları ya da halk tarafından tekrar inşa edilmiştir. 1914 yılındaki bu depremde yalnızca Saden Camii hasar görmemiştir. Burdur merkezde yer alan camiler günümüzde ibadete açık vaziyettedir.

Tez konumuz içerisinde yer alan VGM tarafından tescillenmiş 13 cami, farklı dönemlerde onarım görmüştür. Ele aldığımız 13 cami plân ve mekân anlayışı, mimari elemanlar, yapı elemanları, yazı, malzeme ve teknik ile baniler ve sanatçılar ana başlıkları altında değerlendirilecektir.

3.1.Plân ve Mekân Anlayışı

Burdur merkezde ele aldığımız yapılar kare, kareye yakın dikdörtgen ve dikdörtgen plânlıdır. Kare plânlı camilere Muğla Kavaklı Camii (16. yüzyıl.)²³⁹, kareye yakın dikdörtgen plânlı camilere Denizli Acıpayam Yazır Kasabası Çarşı Camii (1802-1803)²⁴⁰, dikdörtgen plânlı eserlere ise Burdur Çavdır Dengere Camii (17. yüzyıl)²⁴¹, Burdur Çeltikçi Hamidiye Camii (19.-20.yüzyıl)²⁴², Burdur Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii (19.- 20. yüzyıl)²⁴³, örnek verilebilir. Kare plânlı inşa edilen Ulu Camii'nin son cemaat yeri üç gözlü olup pandatif geçişli kubbeye örtülüdür. Camiye doğu, batı ve kuzeydeki kapı açıklığından ulaşılmaktadır. Kuzeydoğu ve kuzeybatı köşede tek şerefeli minaresi bulunmaktadır.

²³⁹ Azize Ekmekci, *Muğla Cami ve Mescidleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2014, s. 62.

²⁴⁰ Şakir Çakmak, *Denizli İli'ndeki Türk Anıtları (Camiler)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1991, s. 62.

²⁴¹ S. Atasoy, *agt.*, s. 15.

²⁴² S. Atasoy, *agt.*, s. 26.

²⁴³ S. Atasoy, *agt.*, s. 53.

Hecin Dede Camii ve Hacı Abdullah Camii kareye yakın dikdörtgen plânlı inşa edilmiştir. Hecin Dede Camii'nde harim mekânına kuzeydeki kapı açıklığından ulaşılmaktadır. Kuzeybatı köşede çatı üzerinden yükselen tek şerefeli minaresi bulunmaktadır. Hacı Abdullah Camii'nin kuzeyinde ahşap tavanla örtülü son cemaat yeri mevcuttur. Doğuda bir bölümü yapının bünyesine dahil edilmiş minareye yer verilmiştir. Diğer yapılar dikdörtgen plânlı olarak inşa edilmiştir. Yapıların kuzeyindeki kapı açıklığından harim mekânına ulaşılmaktadır. Bu yapılar arasında Eski-Yeni Camii ve Necatibey Camii'nin harim mekânı yalancı kubbe ile örtülüdür.

Yalancı kubbenin kökeni M.Ö. 2700 yıllarında doğudan başlayarak Akdeniz'e kadar ulaşmaktadır²⁴⁴. Yalancı kubbeler, kubbe görünümünde olmalarına rağmen örtü sistemi ilkelerine uymayan, dekoratif unsurlar olarak görülmektedir²⁴⁵.

Yalancı kubbenin uygulandığı yapılara Burdur/Göhlisar Hacı Musa Camii²⁴⁶, Burdur/Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii²⁴⁷, Manisa/Soma Hızır Bey Camii (H. 1206/M. 1791-1792)²⁴⁸, Manisa/Kırkağaç Çiftahanlar Camii (XIX. yüzyıl)²⁴⁹, Denizli/Babadağ Tepeardı Camii (H. 1323/M. 1906)²⁵⁰, örnekler verilebilir.

Eski-Yeni Camii ve Necatibey Camii hariç diğer on bir yapının harim mekânı ahşap tavanla örtülüdür.

Eski dönemlerden günümüze kadar tercih edilen düz ahşap tavanlı camilerde, örtü direk olarak beden duvarlarına oturduğu için kuruluşu oldukça kolay ve maliyeti düşüktür²⁵¹. Malzeme dayanıksız olduğundan günümüze az sayıda örnek gelmiştir²⁵². Türk-İslam mimarisinde ilk örnekleri Karahanlılar devrine kadar uzanan ahşap tavanlı camilerin, Anadolu'da ilk olarak Selçuklu daha sonra Beylikler ve Osmanlı döneminde de uygulandığı bilinmektedir²⁵³. Konya Sahip Ata Camii (1258-1283)²⁵⁴, Afyon Ulu

²⁴⁴H. Y. Ersoy, "Kubbe", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul, 1997, s. 1065.

²⁴⁵İnci Kuyulu, "Kırkağaç Çiftahanlar Camii", *Vakıflar Dergisi*, S. 5, İzmir, 1990, s. 108.

²⁴⁶S. Atasoy, *agt.*, s. 36-39.

²⁴⁷S. Atasoy, *agt.*, s. 53-55.

²⁴⁸Rüçhan Arık, *Batılılaşma Dönemi Türk Mimarisi Örneklerinden Anadolu'da Üç Ahşap Cami*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973, s. 11.

²⁴⁹İ. Kuyulu, *agm.*, s. 108.

²⁵⁰Kasım İnce, "Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki Babadağ'a Ait Vakfiyeler ve Babadağ'daki Türk Eserleri", *I. Babadağ Sempozyumu*, Denizli, 1999, s. 472.

²⁵¹Cengiz Gürbıyık, *Bodrum Yarımadası'ndaki Türk Eserleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2007, s. 34.

²⁵²Gürbıyık, *agt.*, s. 34.

²⁵³Savaş Yıldırım, "Ankara'nın Kalecik İlçesindeki Camiler", *History Studies*, C. 5, S. 2, Samsun, 2013, s. 548.

Camii (1272)²⁵⁵, Sivrihisar Ulu Camii (1274)²⁵⁶, Ankara Arslanhane Camii (1289)²⁵⁷ Beyşehir Eşrefoğlu Camii (1297-1299)²⁵⁸, Ankara Yeşil Ahi Mescid-i (1349-1392)²⁵⁹, Kastamonu Candaroğlu Mehmet Bey Camii (1366)²⁶⁰, İzmir Çeşme Köyü Camii (XV. yüzyıl)²⁶¹, Hacı İvaz Mescidi (XV. yüzyıl başları)²⁶², Manisa Kula Soğuksuyu Camii (XV-XVI. yüzyıl)²⁶³ erken tarihli bazı örneklerdir.

Klasik dönemde İstanbul Çavuşbaşı Camii (1538-39)²⁶⁴ ve Ferruh Kethüda Camii (1562-63)²⁶⁵ gibi yapılarda düz ahşap tavan uygulamasının devam ettiği görülmektedir.

Günümüze kadar gelebilen ahşap tavanlı camilerin çoğu XVIII. ve XIX. yüzyıllara aittir. Ankara Ağaç Ayak Camii (1706)²⁶⁶, Burhaniye Hanay Camii (1758-1759)²⁶⁷, Kula Soğukkuyu Camii (1784-1785)²⁶⁸, Bademli Kılıczade Mehmet Emin Ağa Camii (1811)²⁶⁹, Bergama Selimiye Camii (1890-1891)²⁷⁰ örnekleri verilebilir.

²⁵⁴Aptullah Kuran, “Anadolu’da Ahşap Sütunlu Selçuklu Mimarisi”, *Malazgirt Armağanı*, Ankara 1993, s. 182.

²⁵⁵Sabih Erkan, *Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, C. 1, Ankara, 1983, s. 94-101.

²⁵⁶Erol Altınsapan, *Sivrihisar’da Türk Mimarisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1988, s.12-25.

²⁵⁷Zeliha Karaseki, *Ankara Arslanhane-Ağaç Ayak Camilerinin Ahşap Süsleme Özellikleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007, s. 57.

²⁵⁸Doğan Yavaş, “Eşrefoğlu Cami”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul, 1995, s. 479-480.

²⁵⁹Ali Boran, *Anadolu’daki İç Kale Cami ve Mescitleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s. 226.

²⁶⁰Mehmet Akok, “Kastamonu’nun Kasaba Köyünde Candaroğlu Mehmet Camii”, *Belleten*, C.10, S. 38, Ankara, 2006, s. 293-301.

²⁶¹R. Hüseyin Ünal, “Çeşme Köyü Camii (Çeşme/İzmir)”, *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, S.IV, İzmir, 1988, s. 117-123.

²⁶²Mustafa Beyazıt, *Hacı İvaz Paşa’nın Vakıf Eserleri ve Mimari Faaliyetleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 2009, s. 234.

²⁶³Serap Erçin, *Kula İlçesindeki Türk Dönemi Yapıları (Manisa)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri, 2008, s. 140.

²⁶⁴Aptullah Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul, 1986, s. 33.

²⁶⁵A. Kuran, *age.*, s. 84.

²⁶⁶E. Altınsapan, *age.*, s. 12-25.

²⁶⁷Z. Karaseki, *age.*, s. 57.

²⁶⁸Rüstem Bozer, *Kula’da Türk Mimarisi*, Ankara, 1990, s. 38, çizim:5.

²⁶⁹İnci Kuyulu, “Bademli Kılıczade Mehmet Ağa Cami (Ödemiş/İzmir)”, *Vakıflar Dergisi*, S. 24, Ankara, 1994, s. 147-158.

²⁷⁰Bozkurt Ersoy, *Bergama Cami ve Mescitleri*, Ankara, 1989, s. 75.

3.2. Mimari Elemanlar

3.2.1. Örtü

Burdur merkezde incelediğimiz yapıların tamamı dört yöne pahlı kırma çatıyla kapatılmıştır. Eserler arasında Ulu Camii'nin son cemaat yeri üç kubbeyle örtülüdür. Yapılarda yer alan minareler kurşun, cam ve ahşapla örtülü külahla sonlandırılmıştır.

3.2.2. Destekler ve Sütun Başlıkları

3.2.2.1. Duvarlar

Taşıyıcı unsur olarak yapılan duvarların yüzeyi Ulu Camii hariç içten ve dıştan sıvalıdır. Camilerin duvar kalınlığı 0.30-1.05 m. arasında değişiklik göstermektedir. Yapılarda su basman seviyesine kadar taş sonrasında bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir.

3.2.2.2. Sütun ve Ayaklar

Burdur merkezde ele aldığımız yapılardan son cemaat yeri Ulu Camii, Hacı Abdullah Camii ve Saden Camii'nde bulunmaktadır. Son cemaat yerleri taş ve ahşap sütunlarla taşınmaktadır.

Camilerde kadınlar mahfili de sütunlarla desteklenmektedir. Ulu Camii'nde mahfil mermer sütun ve alçı kaplamalı payelerle desteklenirken; Taşdemir Camii, Şeyh Sinan Camii, Saden Camii, Recep Camii, Mustafa Hoca Camii, Hecin Dede Camii, Hacı Abdullah Camii, Gazi Camii'nde ahşap; Selimoğlu Camii, Necatibey Camii, Hacı Mahmut Camii ve Eski-Yeni Camii'nde alçı kaplamalı sütunlar yer almaktadır.

İncelediğimiz eserlerden Taşdemir Camii, Selimoğlu Camii, Saden Camii ve Hacı Mahmut Camii'nin tavanı ahşap ve alçı sütunlarla desteklenmektedir.

3.2.2.3. Kemerler

İncelediğimiz camilerde sivri kemer, yuvarlak kemer, basık kemer ve Bursa kemeri olmak üzere dört farklı kemer kullanılmıştır. Kemerlerin kullanımı son cemaat yerlerinde, kadınlar mahfilinde, kapı ve pencerelerde karşımıza çıkmaktadır. Sivri kemer uygulaması Ulu Camii'nin son cemaat yeri ve pencerelerinde görülmektedir. Yuvarlak kemer Taşdemir Camii, Saden Camii, Manastır Camii ve Hacı Mahmut Camii kapı ve pencerelerinde kullanım alanı bulmuştur. Ulu Camii kapılarında ise basık kemer

uygulaması karşımıza çıkmaktadır. Çoğu caminin kadınlar mahfilini taşıyan sütunlar ise birbirine Bursa kemeri ile bağlanmıştır.

3.3. Yapı Elemanları

3.3.1. Son Cemaat Yerleri

Tez konusu kapsamında incelediğimiz camilerden yalnızca Saden Camii, Ulu Camii ve Hacı Abdullah Camii'nde son cemaat yeri bulunmaktadır. Bu yapılar Saden Camii ve Hacı Abdullah Camii'nin son cemaat yerleri taş kaideli ahşap sütunlarla, Ulu Camii ise Burdur'a özgü olan taşla taşınmaktadır. Son cemaat yerlerinin üzeri kubbe ve sundurma çatıyla örtülüdür. Ulu Camii'nde son cemaat yeri camekânla kapatılırken diğer yapılarda üç yöne açıktır.

Genellikle üç, beş veya yedi bölümlü düzenlenen son cemaat yerleri, harim mekânının ölçülerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ele aldığımız yapılar içerisinde Ulu Camii'nin son cemaat yeri üç bölümlü olarak düzenlenmiştir.

3.3.2. Kapılar

Tez konusu içerisinde yer alan camilerin kapıları küçük boyutlu olup, tek ve çift kanatlı olarak düzenlenmiştir. Kapı açıklıkları genellikle harim mekânının kuzey cephesinde yer almaktadır. Ulu Camii'nde doğu ve batıda da kapı açıklığı bulunmaktadır. Saden Camii'nin kapı açıklığı yuvarlak kemerli, Ulu Camii basık kemerlidir. Tek ya da çift kanatlı olarak düzenlenmiş kapı açıklıklarında ahşap ve demir malzeme kullanılmıştır. Ulu Camii, Gazi Camii, Taşdemir Camii, Hacı Abdullah Camii, Eski-Yeni Camii, Şeyh Sinan Camii, Saden Camii, Hacı Mahmut Camii'nde ahşap; Recep Camii, Necatibey Camii, Mustafa Hoca Camii, Hecin Dede Camii, Selimoğlu Camii'nde metal malzemeli kapı açıklıklarına yer verilmiştir.

3.3.3. Pencereler

İncelediğimiz yapılarda pencerelerde Eski-Yeni Camii, Gazi Camii, Hacı Abdullah Camii, Hecin Dede Camii, Mustafa Hoca Camii, Recep Camii, Selimoğlu Camii ve Şeyh Sinan Camii'nde düz lentolu; Hacı Mahmut Camii, Necatibey Camii, Saden Camii ve Taşdemir Camii'nde yuvarlak kemerli; Ulu Camii'nde ise sivri kemer kullanılmıştır. Saden Camii ve Necatibey Camii'nin güney cephesinde öküzgözü pencereye yer verilmiştir. Saden Camii, Ulu Camii, Şeyh Sinan Camii, Taşdemir Camii

ve Necatibey Camii'ndeki pencere açıklıkları dıştan harime doğru genişletilmiştir. Pencere açıklıkları yapılarda genellikle demir parmaklıklarla kapatılmıştır.

3.3.4. Mihraplar

Burdur merkezde ele aldığımız camilerin mihrapları güney (kıble) duvarında bulunmaktadır. Mihraplar güney duvarından harime mekânına doğru ileriye ve yukarıya taşıntı yapmıştır. Mihraplarda Ulu Camii'nin mihrabı mermer, Saden Camii'nde taş malzemeden yapılırken diğerlerinde alçı malzeme kullanılmıştır. Ulu Camii, Hacı Mahmud Camii ve Saden Camii hariç diğer mihraplar akantus başlıklı plasterlarla sınırlandırılmıştır.

Mihrap nişleri mukarnaslı kavsaraya sahip Saden Camii hariç yuvarlak kemerli niş şeklindedir. Saden Camii mihrabı Burdur Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii mihrabı ile benzerlik göstermektedir. Saden Camii, Selimoğlu Camii ve Mustafa Hoca Camii haricindeki mihrap nişi kavsaralarında vazodan çıkan yapraklar yüzeyinde çiçek motifleri vardır. Vazonun altında ters kabartma yaprak motifinden iki yana çıkan kıvrım dallar yer almaktadır. Bu süsleme ile Burdur-Kemer Elmacık Köyü Camii'nde (19.-20. Yüzyıl)²⁷¹ karşımıza çıkmaktadır. Hacı Abdullah Camii'nin mihrabında farklı olarak alçıdan bir kandil motifi ile boyayla yapılmış perde tasviri bulunmaktadır. Osmanlı'nın son dönemlerinde karşımıza çıkan perde tasviriyle, Burdur-Çavdır Eski Dengere Camii (17.-18. yüzyıl)²⁷², Denizli-Kale-i Tavas Cevher Paşa Camii (1819-1820)²⁷³, Denizli-Güney Belenardıç Köyü Camii (1884)²⁷⁴, Burdur-Çeltikçi Hamidiye (Mehmet) Camii (19.-20. yüzyıl)²⁷⁵, Isparta-Senirkent Hıdır Çelebi Camii (1900-1901)²⁷⁶, Denizli Dediği Tekkesi'nde yer alan²⁷⁷, Isparta-Uluborlu Alaaddin Camii (1927)²⁷⁸ mihraplarındarastlanılmaktadır. Selimoğlu ve Saden camilerinin mihrap çerçevelerinde ise yazı kuşağına yer verilmiştir. Ulu Camii'nin mihrabı diğer mihraplardan farklı olarak nişin etrafı yalın mermer silmelerle kasetlenmiştir.

²⁷¹S. Atasoy, *agt.*, s. 42-45.

²⁷²S. Atasoy, *agt.*, s. 19.

²⁷³Şakir Çakmak-Yekta Demiralp-İnci Kuyulu Ersoy, "Kale-i Tavas (Tabae) Cami ve Mescidleri", *Kaledavaz Sempozyum Bildirileri*, Denizli, 2012, s. 30.

²⁷⁴Ş. Çakmak, *agt.*, s. 88-94.

²⁷⁵S. Atasoy, *agt.*, s. 28.

²⁷⁶Beste Çok, *Isparta ve İlçeleri Cami Süslemeleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2010, s. 94-95.

²⁷⁷M. Beyazıt - Y. Beyazıt, *age.*, s. 152.

²⁷⁸B. Çok, *agt.*, s. 84-87.

3.3.5. Minberler

İncelediğimiz yapılardaki ahşap malzemedeki yapılmış olan minberler mihrapların batısına konumlandırılmıştır. Necatibey Camii ile Taşdemir Camii'nin minberleri tarihi belli olmayan günümüze yakın bir zamanda değiştirilmiştir.

Saden Camii, Ulu Camii ve Taşdemir Camii'nde minberlerin doğu, batı ve kuzey yüzeyleri takip edilirken diğer yapılardaki minberler güneybatı köşeye konumlandırıldığı için yalnızca doğu ve kuzey yüzeyleri görülmektedir.

Minberlerin enine düzenlenmiş süpürgelik bölümlerinde üç dilimli, "S" ve "C" kıvrımlarından oluşan kemer formlarıyla karşılaşılmaktadır. Minberlerin aynalık bölümleri ise Eski-Yeni ve Taşdemir Camii dışındaki yapılarda kare, üçgen, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Gazi Camii ve Şeyh Sinan Camii minberlerinde aynalığın merkezindeki kare panoda bitkisel süsleme mevcutken, Selimoğlu Camii ve Ulu Camii'nde minber aynalıklarındaki panoların tamamının yüzeyleri süslemelidir. Hacı Abdullah Camii, Hecin Dede Camii, Gazi Camii, Necatibey Camii, Recep Camii ve Saden Camii'nde minberlerinin geçit kısmı açıkken diğer yapılarda kapalıdır. Hecin Dede Camii ile Gazi Camii'nin geçit kısmı "S" kıvrım dallarla kemer formu oluşurken, Saden Camii'nde üç dilimli kemer formuna yer verilmiştir. Gazi Camii, Hacı Mahmut Camii, Hecin Dede Camii, Recep Camii, Selimoğlu Camii ve Ulu Camii minberlerinin korkulukları bitkisel ve geometrik süslemeli olarak yapılmıştır. Minber kapı alınlıklarında yazıya yer verilirken taç kısımları kıvrım dallar, yaprak ve çiçek motifleriyle bezenmiştir. Minberlerin köşk kısımları külahla sonlandırılmıştır.

İncelediğimiz eserler arasından Mustafa Hoca Camii ile Necatibey Camii minberleri Burdur Kemer Elmacık Köyü Camii ile benzerlik göstermektedir.

3.3.6. Vaaz Kürsüleri

Tez konusu kapsamında Eski-Yeni Camii, Hacı Abdullah Camii, Hacı Mahmut Camii, Mustafa Hoca Camii, Saden Camii, Selimoğlu Camii, Ulu Camii ve Taşdemir Camii'nde vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Vaaz kürsüleri güneydoğu köşeye konumlandırılmıştır.

Eski-Yeni Camii, Hacı Abdullah Camii, Hacı Mahmut Camii, Ulu Camii ve Taşdemir Camii'ndeki vaaz kürsüleri tarihi belli olmayan günümüze yakın bir zamanda değiştirilmiştir.

Saden Camii ve Selimoğlu Camii'nin vaaz kürsüsünün kaide kısmı iç bükey ve dış bükey olarak düzenlenmiştir. Mustafa Hoca Camii'nin yüzeyi bitkisel süslemeli yarım daire formlu vaaz kürsüsünün uç kısımları iç bükey bir kavisle tabanla birleşmektedir.

3.3.7. Mükebbire

Tez konusu içerisinde kapsamında ele aldığımız eserlerden yalnızca Recep Camii'nde mükebbire karşımıza çıkmaktadır. Recep Camii'nin kuzey cephesinde üst kat seviyesinde doğuda bulunan pencere açıklığının kuzeyinde yarım daire formunda mükebbireye yer verilmiştir.

3.3.8. Mahfiller

Burdur merkezde ele aldığımız camilerin tamamında kadınlar mahfili mevcut ve mahfiller genellikle harim mekânının kuzeyine konumlandırılmıştır. Ulu Camii'nde harim mekânını "U" şeklinde dolaşan kadınlar mahfili vardır. Mahfillerde alçı, ahşap ve mermer taşıyıcılar birbirine Bursa kemeri ya da yuvarlak kemerle bağlanmıştır. Eski-Yeni Camii'nde ve Selimoğlu Camii'nde kadınlar mahfiline dışarıdan kuzey ya da doğu cepheden bir kapı açıklığıyla, diğer yapılarda ise harim mekânında kuzeydoğu veya kuzeybatıdaki merdivenlerle ulaşılmaktadır. Mahfiller Eski-Yeni Camii, Hacı Mahmut Camii, Recep Camii, Selimoğlu Camii ve Şeyh Sinan Camii'nde ahşap ve metal kafeslerle tamamen kapatılırken diğer yapılarda belirli bir seviyeye kadar kapatılmıştır.

Ulu Camii'nin harim mekânında batı cepheden iki sütun arasına konumlandırılmış iki katlı müezzin mahfili vardır. Mahfilin ikinci katını taşıyan sütunların yüzeyleri ile tavanı yaprak ve çiçek motifleriyle bezenmiştir.

3.3.9. Minareler

İncelediğimiz yapılarda minareler doğu, batı, kuzeybatı ile kuzeydoğu köşeye konumlandırılmıştır. Hecin Dede Camii, Mustafa Hoca Camii'nin köşk minareleri çatı üzerinde yer almaktadır. Ahşap minareler metal plakalarla kaplanmıştır. Hacı Abdullah Camii'nin doğu cephedeki minaresinin bir kısmı yapı bünyesine dahil edilmiştir.

Minareler genellikle Burdur'a özgü taşla inşa edilmiştir. Mustafa Hoca Camii ve Hecin Dede Camii minareleri ahşap malzemeli olup yüzeyi metal plakalarla kaplanmıştır. Saden Camii'nin kuzeydoğu köşede yer alan minaresinde ahşap çokgen gövdeye geçiş, taş kare kaide üzerine köşeleri pahlanmış pabuçla sağlanmıştır.

Minareler kare ya da çokgen kaideler üzerine silindirik veya çokgen kesitli gövde şeklinde düzenlenmiştir. Minarelerde genellikle gövde başlangıç ve bitiminde bileziklere yer verilmiştir. Gazi Camii ve Saden Camii'nde bilezik yüzeyleri sade tutulurken, diğer minarelerde geometrik motifli olarak yapılmıştır. Şerefe altları genellikle geometrik ve bitkisel süslemelidir. Şerefe korkulukları Mustafa Hoca Camii, Saden Camii ve Hecin Dede Camii'nde ahşap iken diğer yapılarda taş malzemelidir. Genellikle şerefe korkulukları yüzeyleri bitkisel ve geometrik süslemeye sahip panolara ayrılmıştır. Minareler cam, kurşun ve ahşap külahla sonlandırılmıştır.

3.3.10. Merdivenler

Tez konusu kapsamında ele aldığımız su basman seviyesinin üzerinde inşa edilen camilere Eski-Yeni Camii, Necatibey Camii ve Şeyh Sinan Camii hariç diğer yapılara merdiven basamaklarıyla ulaşılmaktadır. Eserlerdeki kadınlar mahfillerine ise ahşap merdivenlerle ulaşım sağlanmaktadır.

3.3.11. Avlular

Burdur merkezdeki Eski-Yeni Camii, Necatibey Camii, Saden Camii, Selimoğlu Camii, Şeyh Sinan Camii, Taşdemir Camii etrafındaki yapılardan ve sokakta sınırlarını belirleyen bir avlu duvarıyla çevrelendiği görülmektedir.

3.4. Süsleme

Burdur merkezdeki yapılar dışarıdan bakıldığında sade bir görünüme sahip iken harim mekânlarında alçı, ahşap ve taş süslemeler mevcuttur.

3.4.1. Alçı Süsleme

Selçuklu, Beylikler ve Erken Osmanlı dönemlerinde özellikle dini mimaride artış gösteren alçı süslemede Osmanlı'nın klasik döneminde azalma gözlenmiştir²⁷⁹.

²⁷⁹Lale Bulut, "İzmir Camilerinde Alçı Süsleme" *Sanat Tarihi Dergisi*, C. 7, S. 8, İzmir, 1996, s. 1-2.

Klasik dönemden sonra Batılılaşma döneminde dini ve sivil mimaride alçı süslemeler tekrar karşımıza çıkmaktadır²⁸⁰.

İncelediğimiz camilerde alçı süslemeyi genellikle mihraplarda, doğu-batı- güney duvarlarındaki panolarda, tavan, kapı köşeliklerinde ve pencerelere açıklıklarının üst kısımlarında görmekteyiz. Selimoğlu Camii hariç diğer yapıların mihrapları akantus başlıklı plasterlarla sınırlandırılmıştır. Mihrap kavsara kısımlarında vazodan çıkan yapraklar üzerinde çiçek motifleri vardır. Vazonun altında ters kabartma çiçek motifinden sağa ve sola çıkan kıvrım dallar mevcuttur. Hacı Abdullah Camii'ndeki mihrapta farklı olarak ters kabartma çiçek motifinin merkezinden kandil motifi sarkıtılmış ve boyayla perde motifi yapılmıştır. "Perde motifi" duvar resimlerinde XIX. yüzyılın başlarından itibaren Barok-Rokoko ve Ampir üsluplarıyla ele alınmış bir süsleme unsurudur²⁸¹. Batı kökenli olan perde motifi kubbelerde, pandantif yüzeylerinde, mihraplarda, minberlerde ve duvar resimlerinin sınırlarını oluşturan kartuş şeklinde kullanılmıştır²⁸². Hacı Mahmut Camii, Selimoğlu Camii, Şeyh Sinan Camii hariç diğer mihrap nişi köşeliklerinde çiçek motifleri yer almaktadır. Selimoğlu Camii'nin alınlık kısmında simetrik stilize edilmiş bitkisel motifler mevcuttur. Eski-Yeni Camii, Gazi Camii, Hacı Mahmud Camii, Mustafa Hoca Camii, Taşdemir Camii'nin taç kısımlarının yanlarında vazodan çıkan stilize edilmiş bitkisel süslemeler yer almaktadır. Ulu Camii mihrabının yalnızca taç kısmındaki süslemeler alçı malzemedan yapılmıştır. İki bölüme ayrılmış taç kısmının ilk bölümünde birbirine simetrik bir şekilde yapılmış stilize bitkisel motiflere yer verilmiştir. Profilendirilmiş ikinci bölümde ise merkezde stilize kenger yaprağı motifi, yan kısımlardaise stilize edilmiş kenger yaprakları sütun başlığına benzer şekilde yapılmıştır. Gazi Camii, Hacı Abdullah Camii, Hacı Mahmud Camii, Mustafa Hoca Camii mihrapları alçı üçgen alınlıklarla sonlandırılırken, Ulu Camii mihrabı yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel motiflerin bulunduğu dendanlarla sonlandırılmıştır.

Mustafa Hoca Camii, Selimoğlu Camii, Eski-Yeni Camii'nin harim mekânında doğu, güney ve batı duvarlarında yüzeyinde yazıya yer verilen panolar alçı malzemedan yapılmıştır.

²⁸⁰L. Bulut, agm., s. 2.

²⁸¹Elif Gürsoy, "Uşak'ta Perde Motifli Mihraplar", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 10, 2015, s. 146-157.

²⁸²Oktay Hatipoğlu, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem İşi Tezyinatı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2007, s.169-170.

Eski-Yeni Camii'nin yalancı kubbe göbeğinin yüzeyinde uçları volüd şeklinde sonlanan akantus yaprakları, stilize edilmiş kıvrım dallar ve çiçek motifleri mevcuttur. Ulu Camii'nin tavan göbeğindeki daire yüzeyinde stilize akantus yaprakları etrafında kıvrım dallar bulunmaktadır. Etrafındaki kare panoların yüzeyinde de tavan göbeğindeki bezemelerle benzerlik göstermektedir. Dikdörtgen panolar üzerinde geçmelerle oluşturulmuş geometrik bezemelere vardır. Ulu Camii müezzin mahfilinin tavanında yaprak ve çiçek motifleri mevcuttur.

Ulu Camii harim mekânının güney duvarındaki pencere açıklıklarının üzerinde pencerenin formuna uygun olarak simetrik kıvrım dallar ve çiçek motifleri vardır. Bu süslemenin benzerini Burdur Çeltikçi Hamidiye Cami pencerelerinde de görmekteyiz (Fot. 331).

Fot. 331: Burdur Çeltikçi Hamidiye Camii (Atasoy, *agt.*, s. 152.)

3.4.2. Ahşap Süsleme

İncelediğimiz yapılarda ahşap malzemeli süslemelere kapı, vaaz kürsüsü, minber ve tavanlarda görmekteyiz. Camilerin kapıları genellikle sade bırakılmışken, Ulu Camii'nin doğu, batı ve kuzey harim kapıları ile Eski-Yeni Camii'nin harim ve mahfil kapıları yüzeyleri kare, yatay ve dikey dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Yüzeylerinde ise bitkisel süslemelerin ve yazılara yer verilmiştir.

Mustafa Hoca Camii'nin ahşap vaaz kürsüsünün yüzeyinde kıvrım dallar, stilize edilmiş bitkisel motifler ve çiçek motifleri bulunmaktadır.

Ulu Camii, Gazi Camii, Hacı Mahmud Camii, Recep Camii, Saden Camii, Selimoğlu Camii, Şeyh Sinan Camii minberlerinde yüzeyinde stilize edilmiş bitkisel motifler, çiçek motifleri, kıvrım dallar ve geometrik motiflerin bulunduğu panolar vardır.

Gazi Camii, Hacı Mahmud Camii, Selimoğlu Camii, Mustafa Hoca Camii, Hacı Abdullah Camii ve Hecin Dede Camii'nin kare, eşkenar dörtgen, sekizgen tavan göbeklerinin yüzeylerinde geometrik ve bitkisel süslemeli olarak yapılmıştır. Saden Camii'nin tavanındaki ahşap kirişlerin aralarında "S" kıvrım dallar ile stilize edilmiş bitkisel motifler yer almaktadır. Ulu Camii müezzin mahfilinin ikinci katını destekleyen sütunların yüzeyinde çiçek motifleri görülmektedir.

3.4.3. Taş Süsleme

Burdur merkezde ele aldığımız camilerde taş süsleme minarelerde, mihrap ve kapılarda karşımıza çıkmaktadır. Minarelerin kaide bitiminde geometrik süslemelere mevcuttur. Gövde başlangıç ve bitimindeki bileziklerin yüzeyinde zencerek motifi ile altında mukarnas dizisi vardır. Minarelerin şerefe altları bölümlere ayrılmış ve mukarnas çeşitlemeleri, kemer formları, badem formları ile hareketlendirilmiştir. Şerefe korkulukları panolara ayrılmış yüzeylerinde ise geometrik ve kabartma çiçek motiflerine yer verilmiştir.

Saden Camii taş malzemedan yapılmış mukarnas kavsaralı mihrabının köşeliklerinde kabartma çiçek motifi vardır. Ulu Camii'nin kasetlenerek yapılmış mermer mihrabının en dış kısımdaki kuşağındaki yüzeyinde yazı olan kabaralar mevcuttur.

Saden Camii'nin kapısının köşeliklerinde ise kabartma çiçek motifleri yer almaktadır.

3.5. Yazı

İncelediğimiz yapılarda kitabeler inşa tarihi, banisi hakkında bilgi verirken, panolar yüzeyinde yer alan yazılarda dua, hadis-i şerif, halife isimleri, sanatçı isimleri bulunmaktadır.

Ele aldığımız eserlerden Saden Camii ve Ulu Camii'nin inşa kitabesi mevcuttur. Kitabeler inşa tarihi ve baniler hakkında bilgi vermektedir. Saden Camii'nin kitabesinde hem Osmanlıca inşa tarihi hem de ebced düşülmüştür. Ulu Camii'nin kuzeydoğu köşesindeki minarenin güney yüzeyinde Osmanlıca kitabeye yer almaktadır. Tarihler yapılarda genellikle latin harfleriyle yazılmıştır. Ayrıca yapılarda sanatçı isimleri ve usta isimlerine de yer verilmiştir. Ulu Camii'nin kuzey kapısındaki pano yüzeyinde Osmanlıca bani ismi yer alırken, minare kaidelerinde latin alfabesiyle usta isimleri yazılıdır. Burdur merkezdeki eserlerin harim doğu, güney ve batı duvarlarında ahşap, metal ve alçı panolar yüzeyinde Osmanlıca dört halife isimleri vardır.

Camilerin mihrap alınlıklarında Al-i İmran suresinin 37. ayeti²⁸³ ile Bakara suresinin 39. ayetine yer verilirken, Saden Camii ve Selimoğlu Camii'nin mihrap çerçevesinde Ayet-el Kürsi yazılıdır. Minber alınlıklarında ise Kelime-i Tevhid ile dualar yer almaktadır. Gazi Camii'nin üçgen alınlığında, Saden Camii'nin minber aynalığındaki panoda ve Hacı Abdullah Camii'nin minare kaidesinde Maşallah yazısı mevcuttur.

3.6. Malzeme ve Teknik

Ele aldığımız yapılarda alçı, ahşap, taş ve metal malzemeler kullanılmıştır.

3.6.1. Alçı Malzeme

Tez konusu içerisinde ele aldığımız camilerin pano, pencere, tavan, mihrap ve mihrap yüzeyinde yer alan kabartma tekniğinde yapılan alçı süslemelerde, Selimoğlu Camii, Mustafa Hoca Camii ve Eski-Yeni Camii'nde harim doğu, güney ve batı duvarında bulunan yazı kartuşlarında alçı malzeme kullanımı görülmektedir.

²⁸³Mihrap alınlıklarında genellikle tercih edilen bir ayettir.

Eserler arasında Eski-Yeni Camii'nin harim mekânını örten yalancı kubbe ile yüzeyindeki süslemelerde, Ulu Camii'nin harim ve müezzin mahfili tavanındaki süslemelerde alçı malzemeye yer verilmiştir.

Ulu Camii'nin harim mekânındaki güney duvarında yer alan pencere açıklıklarının üst kısmındaki süslemelerde alçı malzeme kullanımına yer verilmiştir.

3.6.2. Ahşap Malzeme

İncelediğimiz yapılar içerisinde minber, merdiven basamakları, tavan, vaaz kürsüsü, müezzin mahfili, minare ve sütunlarda ahşap malzeme kullanımını görmekteyiz. Yapı elemanlarında yer alan süslemelerde oyma ve ajur teknikleri kullanılmıştır. Mustafa Hoca Camii, Hecin Dede Camii minareleri ile Saden Camii'nin minaresinin gövde, şerefe, petek ve külâh bölümleri ahşap malzemedен yapılmıştır. Ayrıca yapıların duvarlarında hatıl ve dikmelere yer verilmiştir. Bu şekilde ahşap malzemenin kullanılmasıyla duvarlar depreme dayanıklı hale getirilmiştir.

3.6.3. Taş Malzeme

Burdur merkezde ele aldığımız yapılarda taş malzeme kapı, minare ve beden duvarlarında karşımıza çıkmaktadır. Eserlerde beden duvarı yalnızca Ulu Camii'nde Burdur'a özgü taşla inşa edilmiştir. Eski-Yeni Camii, Hacı Abdullah Camii, Ulu Camii, Hacı Mahmut Camii, Selimoğlu Camii, Şeyh Sinan Camii, Taşdemir Camii minareleri Burdur'a özgü taşla yapılmıştır. Saden Camii minaresinin yalnızca kaide ve pabuç kısmında taş malzeme kullanımı görülmektedir. Minarelerde genellikle kabartma teknikleri kullanılmıştır.

Saden Camii harim kapısında ve mihrabında taş malzeme kullanım alanı bulmuştur.

Yapılar içerisinde ayrıca mermer malzeme kullanımı da mevcuttur. Ancak mermer malzeme yalnızca Ulu Camii mihrabında karşımıza çıkmaktadır.

3.6.4. Metal Malzeme

Metal malzeme yapılarda pencere ve kapılarda kullanım alanı bulmuştur. Mustafa Hoca Camii, Recep Camii, Selimoğlu Camii, Necatibey Camii kapıları harim

kapıları demir malzemedendir. Hacı Mahmut Camii ve Mustafa Hoca Camii hariç diğer yapılarda pencereler demir parmaklıklarla kapatılmıştır.

3.7. Baniler ve Sanatçılar

Tez konusu kapsamında ele aldığımız yapılarda Ulu Camii ve Saden Camii'nin inşa kitabeleri günümüzde mevcuttur. Ancak diğer yapıların banileri ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Ulu Camii, Feleküddin Dünder Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Feleküddin Dünder Bey Hamidoğlu İlyas Bey'in oğlu olup, şehzadeligi döneminde Burdur'da emirlik yapmıştır. Feleküddin Dünder Bey 1301-1326 yılları arasında beyliğin başına geçmiştir. Hüküm sürdüğü yıllarda beyliğin merkezini Uluborlu'dan Eğirdir'e taşımıştır. Dünder Bey zamanında Hamidoğulları Beyliği'nin Antalya dışında dokuz şehir, on beş kaleye sahip olduğu bilinmektedir. Ölüm tarihi belli olmayan Feleküddin Dünder Bey, Burdur ve Eğirdir'de birçok yapı inşa ettirmiştir²⁸⁴. İnşa ettirdiği yapılardan biri de Ulu Camii, ancak cami 1914 yılındaki depremde yıkılıp yeniden inşa edilmiştir. Yapı, zamanla bulunduğu mevkiye adını vermiştir.

Ulu Camii'nin 1748-49 yıllarında onarımını yaptıran Çelik Mehmet Paşa, kapıcıbaşı, mirimiran ve Hamid sancağı mutasarrıflığı yapmıştır²⁸⁵. Çelik Mehmet Paşa'nın aynı zamanda Burdur'a çok fazla eser kazandırdığı, mevcut yapıların onarımını yaptırdığı ve vakıflar bulunduğu bilinmektedir.

Saden Camii'nin banisi olan Sadenzade Hacı İsmail Ağa ile ilgili çok fazla detaylı bilgi mevcut değildir. Ancak İsmail Ağa'nın hayriyye tüccarı olduğu, Burdur'u Konya'ya bağlı bir sancak haline getirdiğiyle ilgili bilgiler edinilmiştir. Çok sayıda çeşme, bir cami ve bir medrese yaptırmıştır. İnşa ettirdiği Saden Camii günümüze özgün haliyle ulaşmış ve bulunduğu mevkiye adını vermiştir.

Hacı Mahmut Camii minaresi Kebapçı Zade Mehmet Efendi, Refiki Çandar Zade Hacı Mehmet; Selimoğlu Camii'nde Arap Selimoğlu, Kahyaoğlu Hacı Osman, Hacı Hüseyin; Ulu Camii minareleri Hacı Nebi Zade Rıza ve oğulları Şükrü ve Hüsnü,

²⁸⁴S. Kofoğlu (1995), agm., s. 307-309; S. Kofoğlu (1995), *age.*, s.143-189.

²⁸⁵Mehmet Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, İstanbul Tarih ve Medeniyet, İstanbul, 1996, s. 1047; R. Uğur (1968), *age.*, s. 134-147.

Burdurlu Ali Şengül Sabanoğlu isimleri yer almaktadır. Bu eserler yerel sanatçılar ve ustalar tarafından yapılmıştır.

SONUÇ

Burdur merkezde on üç cami tespit edilip, plân ve mekân anlayışı, mimari elemanlar, yapı elemanları, süsleme, yazı, malzeme ve teknik başlıkları altında değerlendirilmiştir. Tespit edilen ve tamamı tescilli yapılar arasında en erken tarihli olarak H. 1278/M. 1861-62 yılında inşa edilen Saden Camii karşımıza çıkmaktadır. En geç inşa edilen yapı ise 1935 tarihli Mustafa Hoca Camii'dir.

İncelenen camilerden Saden Camii ve Ulu Camii'nin kitabeleri günümüzde mevcut olup, inşa tarihleri, banileri ve sanatçıları ile ilgili bilgilere ulaşılmaktadır. Diğer yapıların ise ilk inşa tarihleri ile ilgili bir veri bulunmamaktadır. Eserlerin Burdur'da 1914 yılında meydana gelen deprem sırasında su basman seviyesine kadar yıkıldığı daha sonra yerel ustalar ve sanatçılar tarafından yeniden inşa edildikleri bilinmektedir. Eserler arasında deprem sırasında tahrip olmamış Saden Camii ise özgün haliyle günümüze kadar ulaşmıştır.

Yapılar arasında Hacı Mahmud Camii iki katlı olarak inşa edilmiş tek eserdir. Camilere genellikle kuzey cepheden çift kanatlı ahşap ve metal malzemeli kapılardan ulaşılmaktadır. Minarelerin ise genel olarak yapılara sonradan ilave edildikleri tespit edilmiştir. Camilerde çoğunlukla klasik tarzda inşa edilen minareler Mustafa Hoca Camii ile Hecin Dede Camii'nde köşk minare şeklinde yapılmıştır. Genel olarak İç Anadolu bölgesinde görülen köşk minarenin, Akdeniz bölgesinde yer alan Burdur'da görülmesi dikkat çekicidir.

Camiler dıştan kiremit kaplı kırma çatıyla örtülü olup, harim mekânlarında örtü elemanı olarak yalancı kubbe ve ahşap tavan kullanılmıştır. Yapılarda harim mekânının ahşap tavanla örtülü olması Osmanlı geç dönem mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Ele aldığımız camilerde kadınlar mahfiline genellikle harim mekânının kuzey cephesinden ulaşılmaktadır. Mahfiller, mahremiyet kaygısının bir getirisi olarak ahşap ya da metal kafeslerle kapatılmıştır.

İncelediğimiz eserlerde yazı genellikle harim mekânlarının doğu, güney ve batı duvarlarında yer alan panolarda, mihrap ve minber kapı alınlıklarında karşımıza çıkmaktadır. Panolarda dört halife ile Allah, Muhammed isimlerine yer verilirken, mihrap ve minber alınlıklarından Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve hadisler bulunmaktadır.

Ele aldığımız eserler Burdur'a özgü taş, bağdadi ya da kâgir tekniğinde inşa edilmiş olup, genellikle içten ve dıştan sıvalıdır. Yapılar dıştan sade bir görünüme sahipken, harim mekânlarında ahşap ve alçı süslemeler vardır. Ahşap süslemeler genellikle kapı, tavan ve minberlerde karşımıza çıkmaktadır. Alçı süslemeler ise genellikle mihraplarda karşımıza çıkmaktadır. Mihraplar form ve süsleme açısından benzerlik göstermektedir. Mihrap nişi kavsaralarındaki bitkisel süslemeler, perde ve kandil motifleri yerel üslup anlayışını ve Osmanlı geç dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Süslemelerde genel olarak oyma, ajur ve kabartma teknikleri kullanılmıştır.

Farklı dönemlerde onarım gören yapıların tamamı günümüzde ibadete açık olup, yapılardan Recep Camii, Necatibey Camii, Saden Camii, Ulu Camii, Gazi Camii ve Şeyh Sinan Camii buldukları mevkiye isimlerini vermektedir.

KAYNAKLAR

DOSYALAR

Abideler Şube Müdürlüğü, 09.08.1984 Tarihli Rapor.

Abideler Şube Müdürlüğü, 13.08.1992 Tarihli Rapor.

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 07.08.2003 Tarih ve 5969 Sayılı Kararı.

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 24.07.2007 Tarih ve 1734 Sayılı Karar.

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 09.03.2007 Tarih ve 1486 Sayılı Karar.

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 09.11.2007 Tarih ve 1972 Sayılı Karar.

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 06.06.2008 Tarih ve 2490 Sayılı Karar.

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 27.03.2009 Tarih ve 3078 Sayılı Karar.

KAYNAK KİŞİ

Burdur, Ulu Camii görevlisi Turan Çakır İle 14.03.2019 Tarihinde Yapılan Görüşme.

ARAŞTIRMA ESERLER

Acar T. (2013). “Tabhaneli Camilerin Tipolojisi Üzerine Bir Deneme”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 28, Isparta, s. 303-326.

Akçıl N. Ç. (2012). “Üç Şerefeli Cami ve Külliyesi”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, İstanbul, s. 277-280.

Akdemir M. S. (2007). “Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında XIX. Yüzyıl Burdur Vakıf Hizmetleri”, *I.Burdur Sempozyumu*, C. 1, Burdur, s. 91-118.

- Akok M. (2006). "Kastamonu'nun Kasaba Köyünde Candaroğlu Mehmet Camii", *Belleten*, C.10, S. 38, Ankara, s. 293-301.
- Akurgal E. (2003). *Anadolu Uygarlıkları*, Net Turistik Yayınları, İstanbul.
- Altınsapan E. (1988). *Sivrihisar'da Türk Mimarisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Arık R. (1973). *Batılılaşma Dönemi Türk Mimarisi Örneklerinden Anadolu'da Üç Ahşap Cami*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Arık R. (1988). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Arıkan Z. (1982). *XV. - XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü (Doçentlik Tezi), İzmir.
- Anonim (1955). *Burdur İl Yıllığı*, Burdur Valiliği, İstanbul.
- Anonim (1993). *İlimiz Burdur*, Özgül Yayınları, Isparta.
- Anonim (1996). *Burdur İli Raporu*, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları., İstanbul.
- Anonim (2007). *Burdur Merkez Kültür Envanteri*, Burdur Valiliği, Ankara.
- Anonim (2009). *Geçmişten Günümüze Burdur Kültür Envanteri*, Burdur Belediye Başkanlığı, Burdur.
- Anonim (2013). *Seçilmiş Görsellerle Burdur*, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara.
- Anonim (2016). *Türkiye Ulu Cami*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Anonim (2017). *Burdur Kültür Envanteri*, Burdur Belediyesi, Burdur.
- Aslanapa O. (1989). *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Atasoy S. (2013). *Burdur'un İlçelerindeki Türk Dönemi Eserleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Ateş İ. (1994). "Mescid-i Nebevi'nin Yapıldığı Günden Bu Yana Geçirdiği Genişletme Girişimleri", *Vakıflar Dergisi*, S. 24, Ankara, s. 5-50.
- Benian E. (2011). "Mimar Sinan ve Osmanlı Cami Mimarisinin Gelişimindeki Rolü", *Bilim ve Teknik Dergisi*, S. 518, Ankara, s. 40-47.
- Beyazıt M. (2009). *Hacı İvaz Paşa'nın Vakıf Eserleri ve Mimari Faaliyetleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Beyazıt M. - Beyazıt Y. (2014). *Denizli Dediği Tekkesi*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.
- Boran A. (2001). *Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescitleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bozcu M. M. (2013). *Burdur İlinde Türk Mimarisi: Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Eserleri*, Burdur Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Burdur.
- Bozer R. (1990). *Kula'da Türk Mimarisi*, Ankara.
- Bulut L. (1996). "İzmir Camilerinde Alçı Süsleme" *Sanat Tarihi Dergisi*, C. 7, S.8, İzmir, s. 1-9.
- Bütün Ş. (2001). *Temettuat Defterlerine Göre (H. 1260-M. 1844) Burdur'un Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çakmak Ş. (1991). *Denizli İlindeki Türk Anıtları (Camiler)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çakmak Ş. - Demiralp Y. - Ersoy İ. K. (2012). "Kale-i Tavas (Tabae) Cami ve Mescitleri", *Kaledavaz Sempozyum Bildirileri*, Denizli, s. 28-38.
- Çetin B. (2007). *Burdur Kent Coğrafyası*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çeşmeli İ. (2003). "Orta Asya'da Bir Ortaçağ Yapısı Olan Diggârân Cami", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 16, İstanbul, s. 29-60.

- Çobanoğlu A.V. (2007). “Osmanlılar”, *T.D.V. İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul, s. 580-589.
- Çok B.(2010). *Isparta ve İlçeleri Cami Süslemeleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Duran R. (1995). *Menteşe Beyliği Mimarisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Duru R. (1980). “Kuruçay Höyüğü Çalışmaları”, *II. Kazı Sonuçları Toplantısı*, T.C. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, s. 47-51.
- Ekinci Y. (1995). *Burdur*, Ankara.
- Ekinci Y. (2016). *Burdur Kültürü*, Ankara.
- Ekmekci A. (2014). *Muğla Cami ve Mescidleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Ekmekci M. (2012). *Burdur Merkezdeki Osmanlı Dönemi Çeşmeleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Ekmekci M. (2015). “Burdur Şehir Merkezindeki Depolu Çeşmeler”, *I. Teke Yöresi Sempozyumu*, C. 2, Burdur, s. 1063-1091.
- Erçin S. (2008). *Kula İlçesindeki Türk Dönemi Yapıları (Manisa)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri.
- Erdem R. (1940). *Burdur 1928*, Çoğaltan: Fevzi Bayraktar, Burdur.
- Erdem R. (1946). *Burdur İline Ait Genel Bilgiler*, Burdur.
- Erkan S. (1983). *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, C. 1, Ankara.
- Ersoy B. (1989). *Bergama Cami ve Mescitleri*, Ankara.
- Ersoy H. Y. (1997). “Kubbe”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul, s. 1065-1066.

- Ertay M. Y. (2007). *XV. - XVI. Yüzyıllarda Karaağaç-ı Gölhisar (Acıpayam), Kazası, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.*
- Eyice S. (1962-63). "İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İctimai Bir Müessesesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, İstanbul, s. 3-80.
- Eyice S. (1992). "Beyazıt II Cami ve Külliyesi", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul, s. 45-49.
- Eyice S. (1993). "Cami (Mimari Tarihi) ", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul, s. 56-90.
- Eyice S. (1996). "Hacı Özbek Camii", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 14, İstanbul, s. 492.
- Eyice S. (2007). "Nuruosmaniye Külliyesi", *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul, s. 265-266.
- Göçer G. (2010). *220 ve 221 Numaralı Şeriyte Sicillerine Göre Burdur'un Sosyo-Ekonomik Tarihi (1889-1893)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Göncüoğlu S. F. - Kumbasar Z. (2006). *Gelenekten Geleceğe Camiler*, Kültür Tarihi Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Gündoğdu H. (2017). "Osmanlı Mimari Gelişimi Süreci İçerisinde Kahire Hadım Süleyman Paşa Camii'nin Yeri", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 19, Erzurum, s. 117-139.
- Gürbıyık C. (2007). *Bodrum Yarımadası'ndaki Türk Eserleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gürsoy E. (2015). "Uşak'ta Perde Motifli Mihraplar", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 10, s. 146-157.
- Hatipoğlu O. (2007). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem İşi Tezyinatı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- İbn Battuta (2000). *İbn Battuta Seyahatnamesi*, (Çev. A. Sait Aykut), Yapı Kredi Yayınları, C. 1, İstanbul.
- İnce K. (1999). “Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki Babadağ'a Ait Vakfiyeler ve Babadağ'daki Türk Eserleri”, *I. Babadağ Sempozyumu Tarihte ve Günümüzde Babadağ Bildiri Metinleri*, Denizli, s. 468-508.
- İnci N. (1999). “XX. Yüzyıl Başlarında Görülen Osmanlı Mimarisi”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 10, Ankara, s. 287-297.
- Karaseki Z. (2007). *Ankara Arslanhane-Ağaç Ayak Camilerinin Ahşap Süsleme Özellikleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kayacan İ. (1988). *Burdur Hatırlatmaları*, Ankara.
- Kazan Ş. - Göçmen M. (2007). “Burdur Müzesi ile Merkez Cami Hazirelerindeki Ata Yadigarı Eserlerimiz: Osmanlı Mezar Taşları”, *I. Burdur Sempozyumu*, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, s. 123-146.
- Kofoğlu S. (1995). “Feleküddin Dündar Bey”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 12, İstanbul, s. 307-309.
- Kofoğlu S. (2006). *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kuban D. (1954). *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Kuban D. (2007). *Osmanlı Mimarisi*, Yem Yayınları, İstanbul.
- Kuran A. (1986). *Mimar Sinan*, İstanbul.
- Kuran A. (1988). “Mimar Sinan'ın Camileri”, *Mimar Başlı Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri I*, İstanbul, s. 175-214.
- Kuran A. (1993). “Anadolu'da Ahşap Sütunlu Selçuklu Mimarisi”, *Malazgirt Armağanı*, Ankara, s. 179-186.
- Kuyulu İ. (1990). “Kırkağaç Çiftahanlar Camii”, *Vakıflar Dergisi*, S. 5, İzmir, s. 103-124.

- Kuyulu İ. (1994). “Bademli Kılıczade Mehmet Ağa Cami (Ödemiş/İzmir)”, *Vakıflar Dergisi*, S. 24, Ankara, s. 147-158.
- Kür H. (2008). *210 Numaralı Şer'iyeye Siciline Göre Burdur Kazası'nın İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısı (H. 1255-1266/M. 1839-1845)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Mülayim S. (1991). “Anadolu Beylikleri (Sanat)”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul, s. 141-143.
- Mülayim S. - Çobanoğlu A.V. (2009). “Selimiye Camii ve Külliyesi”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul, s. 430-434.
- Necipoglu G. (2013). *Sinan Çağı - Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ödekan A. (1997). "Cami", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Yapı ve Endüstri Merkezi Yayınları, C. 1, İstanbul, s. 316-319.
- Öney G. (1989). *Beylikler Devri Sanatı XIV. - XV. Yüzyıl (1300-1453)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sarı S. (2008). *XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Sözen M. - Tanyeli U. (1992). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Süreyya M. (1996). *Sicil-i Osmanî*, İstanbul Tarih ve Medeniyet, İstanbul.
- Şimşek İ. (2015). “Değişen, Gelişen Burdur”, *Teke Yöresi Sempozyum Bildirileri*, C. 2, Burdur, s. 1297-1312.
- Şimşek O. (2015). “Büyük Selçuklu Mimarisinde Avlu Kimliği”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 5, İstanbul, s. 455-479.
- Tanış H. (1967). *Burdur İl Yıllığı*, Ankara.

- Tolacı S. Ş. (2015). *Burdur Kent Yapısının Kültürel ve Mekansal Dinamikleri: Tarihsel Süreçte Konut Yapılarının Mekansal Değişim ve Dönüşümlerinin Saptanmasına Yönelik Tipolojik Bir Araştırma*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Tuncel M. (1992). “Burdur”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul, s. 426-429.
- Turani A. (1993). *Sanat Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tüfekçioğlu A. (2001). *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Uğur A. (1983). *Epigrafi ve Paleografi*, Ankara Üniversitesi İlahiyet Fakültesi, Ankara.
- Uğur R. (1968). *Burdur Tarihi*, Burdur.
- Uysal A. O. (1990). *Germiyanogulları Beyliği'nin Mimari Eserleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uysal A. O. (2006). *Germiyaoğulları Beyliği'nin Mimari Eserleri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Uysal M. A. (2015). “XIX. Yüzyıl Sonlarında Burdur'da İdari Yapı”, *Teke Yöresi Sempozyum Bildirileri*, C. 2, Burdur, s. 1045-1062.
- Üçok B. (1955). “Hamidoğulları Beyliği”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1, Ankara, s. 73-80.
- Ünal R. H. (1988). “Çeşme Köyü Camii (Çeşme/İzmir)”, *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, S.IV, İzmir, s. 117-123.
- Yavaş D. (1995). “Eşrefoğlu Camii”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul, 1995, s. 479-480.
- Yazıcı T. (1995). “Emeviyeye Camii”, *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul, 108-109.
- Yazır E. M. H. (2013). *Kur'an-ı Kerim ve Meâli*, İstanbul.
- Yelen R. (2017). “İslâm Sanatında Süsleme Sembolizmi Üzerine Yeni Yorumlar”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van, s. 470-492.

- Yetkin S. K. (1965). *İslâm Mimarisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Yetkin S. K. (1984). *İslâm Ülkelerinde Sanat*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Yıldırım S. (2013). “Ankara'nın Kalecik İlçesindeki Camiler”, *History Studies*, C. 5, S. 2, Samsun, s. 539-563.
- Yılmaz B. (2015). “Antikçağ'dan Günümüze Burdur Kütüphaneleri”, *I. Teke Yöresi Sempozyumu*, C. 2, Burdur, s. 951-961.

GAZETELER

- Koçibay O. (28 Mart 2017). “Geçmişten Günümüze Burdur Kütüphaneleri”, *Yeni Gün Gazetesi*.
- Koçibay O. (18 Eylül 2018). “Burdur İsminin Menşei”, *Yeni Gün Gazetesi*.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <https://www.haberler.com/burdur-daki-tarihi-gazi-camii-ibadete-acildi-haberi/>, (07.02.2019).
- <http://www.saidnursi.de/burdur-hatiralari/>, (24.09.2019).
- <https://www.dunyabizim.com/portre/osmanlidan-bu-yana-depremlere-inat-ayakta-h7478.html> (21.02.2020).
- <https://www.dunyabizim.com/portre/osmanlidan-bu-yana-depremlere-inat-ayakta-h7478.html> (21.2.2020).
- <http://www.burdurtarihi.com/celik.pdf>, (05.04.2020).

ÖZGEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Düriye BEYAZ
Doğum Yeri : İzmir/Konak
Doğum Tarihi : 04.03.1994
E-Posta : duriyebeyaz35@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : İzmir Sıdika Rodop Lisesi (2008-2012)

Lisans: Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü (2013-2017)

Yüksek Lisans: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2017-)

Doktora: -

Yabancı Dil ve Düzeyi: İngilizce/Orta

İŞ DENEYİMİ: -

ARAŞTIRMA ALANLARI: Türk-İslam Sanatı

TEZDEN ÜRETİLEN TEBLİĞ VE YAYINLAR: -